

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_206061

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No.

T91
T91S

Accession No. P. G.

T260

Author

మలసేదాసు.

Title

శ్రీ. మలసేరామాయణము అను. భా.

This book should be returned on or before the date last marked below.

నవంబరు 1955

వేగుజుక్క గ్రంథమాల 19

శ్రీ తులసీ రామాయణము

బాలకాండము

(నిర్వచనము)

విజయ విజయ, విచిత్రవీరబాహ్మిని, ప్రతిష్ఠాచాణక్య, అభినవభర్తృహరి

కాళికాపురాణ, గాంధీశతకాది గ్రంథకర్తలగు

భాగవతుల సృసింహశర్మగారిచే

ప్రణీతము

బ॥ శ్రీ॥ ఆదిభట్ల తరిణయ్యసిద్ధాంతిగారిచే

సంపాదితము

మొదటిమూర్పు 1000

రాజమహేంద్రవరము

స ర స్వ తీ వ వ ర్ ప్రెస్

Copy right Registered] 1925

[వెల దు 1—8—0

వలయువాడు :

కార్యదర్శి

వేగుజుక్క గ్రంథమాల

పూడిపెద్దివారిపేది

బరంపురం (గంజాం)

For copies apply to

THE SECRETARY

VEGUJUKKA

GRANDHAMALA

Pudipeddivari Street

BERHAMPUR (Ganjam)

ఓ మన మ శ్చ వాయ

మ. రా. శ్రీ. దేశోద్ధారక బిరుదాంకితులగు
కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారిచే విరచితమైన

పీఠిక

శ్రీరామావతారము భగవదవతారములందు, నకలజంతు
పురుకును బ్రహ్మానందదాయకమైన యవతారము. శ్రీరాముడు
రావణసంహారమున కవతరించిన సరపుంగవుడు. రావణుడు బ్రహ్మ
నిష్ఠాపరుడైనను, ఆసురసంపదా గాధకుడు. దశకంఠుడు మహా
బలుడు. దాశరథి మానవమాత్రుడు. శ్రీరాముడు మానవు
డైనను ధర్మనిరతుడై, రావణాదులను సహరించి, దైవ
బలప్రాబల్యమును విశదముచేసెను. శ్రీరామావతారమునందు,
సరసింహ వామన కృష్ణ బౌద్ధావతారములందుంబోలె, లోకాతీత
మైన భయంకరకార్యములుగాని దివ్యపిలాసములుగాని వ్యక్తము
గాక, లోకమునకుఁ బరిపాటియైన సాంసారికప్రవృత్తి వ్యక్తమైనది.
శ్రీరామచంద్రుడు సామాన్యమానవులవిధంబున సంసారయాత్రకు
సహజములైన సుఖదుఃఖముల ననుభవించిన యవతారమూర్తి.
అతఁడు దశరథమహారాజునకుఁ జరకాలమునకుఁ దపఃప్రభావము
వలనఁ గల్గిన ప్రియపుత్రుడు. అతఁడాగర్భశ్రీమంతుడయ్యు,
బాల్యమునందు పిశ్వామిత్రాశ్రమములో గురుకులవాసముఁజేసి,
యజ్ఞరక్షణమునుజేసెను. శివధనువును మోపెట్టి సీతను బెండ్లి
యాడెను. అతఁడు పితృవాక్యపరిపాలనార్థము రాజ్యాధికారమును
ద్యజించి, యరణ్యావాసమును గైకొనెను. సీతాలక్ష్మణులతో సర
ణ్యావాసక్షేత్రము ననుభవించెను. భార్యావియోగదుఃఖము ననుభ
వించెను. వాలినిజంపి సుగ్రీవునకుఁ బట్టముగట్టి హనుమంతుని భక్తిని

బడసెను. రావణునిజంపి నీతనువిడిపించి విభీషణుని రాజ్యమునందు నిలిపెను. సీతాలక్ష్మణాదులతో రాజ్యాభిషిక్తుడై ప్రజలనేలెను. జనానవాదమును బోగొట్టుకొనుటకై జానకినివనవాసమునకంపెను. కుశలపులను రాజ్యాభిషిక్తులనుజేసి యవతారమును జాలించెను. రామచరితము చాటుపద్యములందు మనోహరముగా వర్ణింపఁ బడియెను.

శ్రీరామచరితము సంసారయాత్రకు సామాన్యమైన నుఖదుఃఖములతో నిండియున్నను మానవజన్మకుఁబరమావధియైన దైవప్రీతిషను మనోహరముగా నువ్యక్తముచేయుచున్నది. సంసారయాత్రయందనవరతము ధర్మాధర్మములకు సంరంభము సంప్రాప్తమగుచున్నది. మానవులు మమకారాహంకారములు జనునిధర్మపరాజ్యములగుచు సామాన్యముగఁ బురుషార్థమును నిరర్థకముచేయుచున్నారు. ధనరాజ్యదా రావుత్రాదులందుఁ గలమమకారము ధర్మనిష్ఠయందుఁ గలుగక నరజన్మము వ్యర్థమగుచున్నది. మోహవరాయణుల దుర్గతిని రామాయణము హృద్యముగ వర్ణించుచున్నది. నరరూపమును దాల్చిన శ్రీరామచంద్రుఁడు బాల్యమునుండియును మోహమును విసర్జించి ధర్మము నారాధించి జీవయాత్రను సార్థకముచేసి లోకారాధ్యుండయ్యెను. అవ్యక్తమైన శ్రీమన్నారాయణప్రభావము రామావతారమూలమునను మానవజన్మమునందు నుఫలమై లోకమునకుఁదరణోపాయము కరతలామలకమయ్యెను. బహువిధపురుషార్థములకును రామనామయోగము స్వస్తివాచకమయ్యెను. రామరక్ష రామరాజ్యము రామబాణము రామభక్తి రామమైత్రీ రామవాక్యము రామకార్యము రామతారకము మున్నగు పదములు భారతాత్మాయమునం దారూఢార్థప్రయోగములై నవి. విశ్వంభరుండైన శ్రీరామమూర్తిని వారివారిసంస్కారమున కను

రూపముగను భక్తులు భజించియును, గవులువర్ణించియును, గాయకులుసంక్షీర్తించియును బ్రజలుసేవించియును గృతార్థులైరి. భగవద్గీతయందుఁ దెలిపినటులు

శ్లో॥ యే యథా మాం ప్రవద్యంతే తాంస్తథైవ భజాన్మయహం॥

మమవర్తమానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వతః॥

శ్రీరామమూర్తి రామభక్తుల ననుగ్రహించినవిధమును రామలీలలు విశదముచేయుచున్నవి. శ్రీరామమూర్తియాంధ్రుల హృదయేశ్వరుఁడు. ఆంధ్రదేశమునందువ్యాపకమునఁ గలరామమందిరములు రామభజనలు రామక్షీర్తనలు రామకృతులు రామకోటులు రామదండులు ప్రజలకుఁ గలయపారరామభక్తిని విశదముచేయుచున్నది భాగవతుల సృసింహశర్మకృత మైనతులసీదాసరామాయణాంధ్రీకరణముసైత మాంధ్రీ హృదయస్థమైనరామభక్తిని విశదము చేయుచున్నది.

రామకావ్యములు, కృతులు:—రామతారకమంత్రము, నీక్రింది విధమున శంకరుఁడుపార్వతికువదేశించిన విధముపురాణప్రసిద్ధము:

శ్లో॥ శ్రీరామ రామ రామేతి రమే రామే మనోరమే

నహస్రనామ తత్తుల్యం రామనామవరాననే॥

వాల్మీకి యుత్తమోత్తమ మైన రామాయణకావ్యమును రచియించి శాశ్వతప్రతిష్ఠను బడసెను. ఆంధ్రమునందు భాస్కర రామాయణము, మొల్ల రామాయణము, అభ్యుత్పన్న రామాయణము, సంక్షేపరామాయణము, గోపికాధరామాయణము మున్నగు సుప్రసిద్ధాంధ్రకావ్యములుగలవు. శ్రీయుత వావిలికొలను సుబ్బరాయకవి గాగు పదునైదేండ్లకుఁ బూర్వ మాంధ్రవాల్మీకిరామాయణమును రచియించిరి. గతసంవత్సరము నందు శ్రీయుత జనమంచి శేషాద్రి శర్మగారు విశేషాంధ్రవాల్మీకిరామాయణమును రచియించిరి. ఆంధ్ర

భాషయందు శ్రీరామచరితామృతమును బ్రసాదించెడి మనోహర కావ్యములు, నాటకములు, శతకములు పెక్కులు గలవు. ఆంధ్ర భాషయందుగల 600 శతకములందు రామభక్తిపరములైన శతకములు నూరు కలవు. రామదాసుకీర్తనలు త్యాగరాజకృతులు తరంగములు లాలిపాటలు జోలపాటలు పెండ్లిపాటలు రామకోటులాంధ్ర హృదయావృతమైన రామచరితామృతాస్వాదనాభిలాషను విశదముచేయుచున్నవి. అఖండమైన శ్రీరామావతార మహిమను ఖండరూపముల నెందఱుకవులు వర్ణించినను జిత్రకారులు చిత్రించినను గాయకులు కీర్తించినను భక్తులు భజించినను నూతనరచనలు పురుషార్థసిద్ధికి సాధనంబు లగుచున్నవి శ్రీరామభక్తిభరితమైన తులసీదాసరామాయణమండ్రవాఙ్మయమునకలంకారమైన రామభక్తులకు బ్రహ్మనందనును గలుగజేయఁగలదు

తులసీదాసు:—తులసీదాసు రాజపూరు జిల్లాయందలి బాందా పురమునందు ౧౫౨౬ సంవత్సరము మూలానక్షత్రము పృథమ పాదమునందు జననమునొందెను జన్మనక్షత్రము గండనక్షత్రము. తలిదండ్రులు వెంటనే తులసీదాసును విడనాడిరి. సరయాతీరవాసియైన సాధు నరసింహదాసు తులసీదాసును స్వీకరించి సూరక్షేత్రమునందుఁ జెంచి పెద్దవానినిజేసెను. నరసింహదాసు సన్నిధిని బాల్యమునందు సయితము తులసీదాసు రామకథామృతమును భక్తి శ్రద్ధలతోఁ గోలుచుండెను. దీనబంధుపాఠకుఁడు గోస్వామికిఁ దన కూతురుగ త్నావలినిచ్చి పెండ్లిచేసెను. భార్య కాపురమునకు వచ్చిన తరువాత మోహపరవశుఁడై యొకదినమైనను జాయావియోగముచు సహింపఁజాలకుండెను.

అత్తమామలెన్ని వర్తమానముల నంపినను భార్యను బంపకుండెను. మామ స్వయముగవచ్చి పిలిచినను ప్రయోజనము లేకుం

భగవాన్ తులసీదాసమహాకవి

డెను. తులసీదాసు బజాజునకుఁబోయిన సమయమునను భార్య సోదరునితోఁ గూడి పుట్టినింటికిఁజెప్పక వెడలిపోయెను. గోస్వామి యిరుగుపొరుగు వారినుండి, యీపుత్రాంతమును గ్రహించి వెంటనే యత్తవారింటికిఁబోయి చేరెను. భార్యపుట్టినింట నిరుసపొరుగువారిలతోఁ గుశలప్రశ్నలను ముగివకముచుపే, భర్త వ్రత్యక్షమగుటను జూచి రత్నావళి కోపగించి, ధిక్కరించి, యిటులు పరిహసించెను:—

“లాజనలాగత్ ఆపుకోదారె ఊ ఆయేసాత్
ధిక్ ధిక్ వెనే ప్రేమకో కహ కహ హుం నాధ
అస్థి చర్మమయదేహ మమతా మే జైసీ ప్రీతి
త్రైసీజో శ్రీరామ మహాహాత్ సతా భవభీతి.

ఈవాక్యములు ప్రేమసంపన్నమైన గోస్వామి హృదయము నందు వైరాగ్యమును గలుగఁజేసెను. వెంటనే గోస్వామి మరలి పోయి కాశీనగరమును జేరెను. అయోధ్యామధురామాయా ప్రయాగాది ష్ఠేత్రములను సందర్శించి భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యములను బడసి కృతార్థుడయ్యెను. ఆంజనేయుని యనుగ్రహమువలన నతఁడు చిత్రకూటమునందు శ్రీరాముని సందర్శించినటులు గాథలుగలవు. మహాభక్తుల జీవితములందుఁ బ్రత్యక్షమయ్యెడి యద్భుతములు గోస్వామి జీవితమునందును గనపట్టుచున్నవి. చచ్చినవానిని బ్రతికించుట, అగ్నిరుచక్రవర్తి గోస్వామిని ఖైదుచేయుట, వాసరసేనలు కోటను ముట్టడించుట మొదలగు నద్భుతగాథలనేకములు గలవు. గోస్వామికి నగ్నిరుచక్రవర్తిమంత్రి ఖాన్ ఖాన్ మిత్రుఁడుగనుం డెను. ఆకాలపుఁ బండితులతోను సాధువులతోను భక్తులతోను ఇష్టగోష్ఠిని గాలముగడుపుచు ౯౭-వ యేట క్రీ. శ. 1623 సం॥ నందు గోస్వామి తులసీదాసు పరమపదమును జేరెను.

తులసీరామాయణము

ఇదిప్రపంచమునందుఁ గల యుత్తమగ్రంథములం దొక యుత్తమగ్రంథముగ నున్నది. తులసీరామాయణము వాల్మీకిరామాయణమునకు భాషాంతరీకరణముగాక యొక స్వతంత్రకావ్యముగ నున్నది. హిందీభాషయందుఁగల గ్రంథములందుఁ దులసీరామాయణమగ్రస్థానము నలంకరించుచున్నది. భాషయందును, భావములందును, రచనావిధానమునందును, వ్యాపకమునందును, హిందీభాషయందుఁ దులసీరామాయణమునకు సాటియైనగ్రంథమువేరొకటిలేదు. హిందూస్థానీభాషను మాటాడెడివారు, తులసీరామాయణ పాఠాయణముచేసి కృతార్థులగుచున్నారు. నాల్గణాలుమొదలు నలువది రూప్యముల వఱకును విలువగల రామాయణ ప్రతులుగలవు. ప్రతియేటను వేలకొలది ప్రతులు విక్రయింపఁబడుచున్నవి. ఒకదోహయైనను రాని హిందూస్థానియుండదు. తులసీరామాయణము పండిత పామరులకాదరణీయమై పూజింపఁబడుచున్నది.

తులసీదాసు భాషారామాయణమును రచించినపుడు పండితులారేపించి, తిరస్కరించిరి. ఆతఁడు వారి తిరస్కారములను లక్ష్యమునేయక, దీనినిరచించి ధన్యవాదములను బడసెను. ఆకాలమందు మహాపండితుఁడుగఁ బరిగణింపఁబడిన మధుసూదనసరస్వతి తులసీరామాయణము సిట్లులుప్రశంసించెను:—

శ్లో॥ పరమానంద పాత్రోయం జంగమస్తులసీతరుః |

కవితామంజరీయస్య రామభ్రమరభూషితః॥

తులసీదాసురామాయణమును స్వతంత్రకావ్యముగ రచించెను. వాల్మీకిరామాయణమునందు లేనిసందర్భములను జేర్చియును

ఉన్నవానిని విడిచియును, స్వతంత్రకావ్యమును జేసెను. సీతాస్వయం
వరమునకుఁ బూర్వము సీతారాములకు నుద్యానవనమునందు గౌరీ
పూజారూపమునను సమావేశమును గలిగించి, ప్రేమప్రకర్షణమును
మనోహరముగ వర్ణించెను. గ్రంథమునఁ గొన్ని సుందర్యములందు
సోరథ, చౌపాయీ, ఛందావృత్తములు వాడఁబడినను సామాన్య
ముగఁ బాడుటకనుకూలమై, మధురమైన “దోహ” “చౌపాయీ”
వృత్తములే పాడఁబడినవి. గోస్వామి నలువదెసమిగవయేటను బరి
వర్షదశయందు రామాయణమును రచించి జీవించియుండెడి
సమయమునందే మహాప్రతిభను గడించెను. ఆప్రతిభకాలక్రమ
మున వికసించి, తులసీరామాయణముమూల్య గ్రంథరాజముగ
వెలయుచున్నది శ్రీరామచరిత్రమునం దానందదాయకములైన
భక్తి శృంగార వీరకరుణారసంబు లద్భుతరీతిని సమ్మేళనమునొంది,
యోగసమువలె సమ్మోహమును గలుగఁజేయుచున్నవి. విశ్వస
మ్మోహ జనకమయిన శ్రీరామచరిత్రమును అద్భుతరీతిని రామా
యణమునందుఁ బ్రత్యక్షముఁజేసి, యానంద రసోదయమును గలుగఁ
జేయఁగలిగిన గోస్వామి “తులసీదాసు” ధన్యుడయ్యెను. తులసీ
రామాయణము సర్వజనసమాదరణీయము.

ఆంధ్రతులసీరామాయణము

ప్రపంచావృత్తమైన సవజీవనోజ్జీవనమున కుదారభావభరిత
ములైన గ్రంథములు సాధనములు. ఉదారభావవికాసమునకుఁ-
నూతనరచనలవలె భాషాంతరీకరణములు సాధనములై యున్నవి.
ఆంధ్రవాఙ్మయభివృద్ధికి నూతనరచనలు నిర్మింపఁబడుచున్నవి.
భాషాంతరీకరణములు చేయఁబడుచున్నవి. ఆప్రయత్నములందాం
ధ్రతులసీరామాయణము వర్తమాన కాలమునందుఁ బ్రయో

జనకరమై, యాంధ్రహృదయమున కానందమును గలుగఁజేయఁగలదు. దేశమందంతటను హిందీభాషాప్రచారము జరుగుచున్నది. ఆంధ్రయువకులు పరమోత్సాహముతో హిందీభాష నభ్యసించుచున్నారు. ఆంధ్రహృదయేశ్వరుడైన శ్రీరాముని చరితామృతమును గ్రోలుటకును, హిందీసాహిత్య పరిచయమును బొందుటకును, దులసీరామాయణము వినియోగపడఁగలదు. భాషాంతరీకరణము దుష్కరకార్యము. రసభరితములైన కావ్యముల నాంధ్రీకరించుట దుష్కరతరకార్యము. ఆంధ్రీకరణమునందాంధ్రహృదయ సంస్కారమును, కవిచిత్తసంస్కారమును సహజముగఁ బ్రత్యక్షములగుచు మూలగ్రంథానువాదమునకు భంగము గలుగుచుండును. ముక్కకు ముక్క ననువదించుటనిరుపయోగమైనను, మూలగ్రంథభావమును బరిస్ఫుటము చేయుటయునువాదమునకుఁ బ్రయోజనము. మూలగ్రంథమందులేని సందర్భములును గల్పనలును, భావములును, భాషాంతరీకరణ గ్రంథమున కలంకారములైనను, మూలగ్రంథస్వరూపమును మార్చుచున్నవి కవిహృదయమును, భాషాహృదయమును, భాషాంతరీకరణమునకు నూతనాకారము నొనంగుట సహజమైనను, మూలస్వరూపమును బ్రత్యక్షముచేయుట ముఖ్యధర్మము.

ఆంధ్రవాఙ్మయమునకుఁ దులసీరామాయణకృతిననమర్పించిన శ్రీయుత భాగవతుల సరసింహశర్మగారు ధన్యాత్ములు. కవిత్వము ధారాళమై, సరళమై, రసవంతముగ నున్నది. పద్యము లడ్డులేక చక్కఁగ నడుచుచు నాంధ్రవాణీస్వరూపమును విశదము చేయుచున్నవి. భాషాంతరీకరణమునందుఁ గవి కొన్నిసందర్భములందు మూలము ననుసరించినను, గొన్నిసందర్భములందు స్వేచ్ఛానుసారముగ భాషాంతరీకరించినవిధమును గ్రంథము విశదము చేయుచున్నది. ఆరంభమునందు నుజనదుర్జనప్రశంసయందుఁ గొన్ని గంభీరభావము

లధికముగఁ జేర్పఁబడినవి. మూలమునందలి భావము నీపద్యము హృద్యముగఁ దెలుపుచున్నది.

గీ॥ నీరసంబయ్య గుణములన్ విస్తరిల్లి

యన్యగుహ్యవనంబున కఖిలకష్ట

ములకు నోర్చిన కార్పాసఫలముఁ బోలు

సాధుచరితంబు నత్కవి నన్నతంబు॥

అహల్యాశాపవిమోచనసందర్భమున మూలగ్రంథమునందు లేనిభావము లీగ్రంథమునందుఁ జేర్పఁబడినవి. గంగావతరణవృత్తాంతము, మూలమునందు లేనిది, దీనియందుఁ జక్కగ వర్ణింపఁ బడినది. మూలమునందుఁ గల మిథిలానగరవర్ణనము దీనియందుఁ గనఁబడదు. జనకుని రామలక్ష్మణులవర్ణనయందు మూలమునకును భాషాంతరీకరణమునకును భేదము గలదు.

జనవరకులపాలకులో?

మునికులతీకులూ? యెఱుంగఁ బోలదె చెప్పుమా!॥

(ప. 906)

“బ్రహ్మజో నిగమ నేతికహి గావా ఉభయవేషధలిసో ఈకి ఆవా ”

వేదములందు “నేతి” యని వర్ణింపఁబడిన బ్రహ్మ ముభయ రూపములఁ దాల్చివచ్చినది.” అని మూలమునం దుండగా, భాషాంతరీకరణమునందు వే త్రెయున్నది.

గీ. “సహజవై రాగ్యము గల మత్స్వంతమునను

అందరాని బ్రహ్మనంద మంకురించె”

(ప. 908)

“సహజ విరాగరూప మ స్మేరా పరబన్ బ్రహ్మనుఖహి మనత్యాగా”

మూలమునందు 'బ్రహ్మసుఖమసీ మనసు వినర్జించినది.' యని యుండగా "అందరాని బ్రహ్మనంద మంకుశించె" నని భాషాంతరీకరణము కలదు ఉద్యానవనమునందు సీతారాముల యన్యోన్యవలోకనసందర్భమునందలి వర్ణనమునందును భేదము గలదు. శ్రీరాములవర్ణనమునందుఁ దులసీరామాయణమునందు గలమాధుర్యము పోయి యాంధ్రప్రబంధవర్ణనలు గోచర మగుచున్నవి. తులసీదాసు నీశకుఁ బుష్పదామమును గౌరీదేవి యొనంగి నట్లు వ్రాసియుండెను. భాషాంతరీకరణమునందు భాత్రీ యొనంగి నటులు గలదు. మూలమునం దీనందర్థమున సూర్యాస్తమయవర్ణన లేదు. ఆంధ్రీకరణమునందు సూర్యాస్తమయవర్ణన కలదు.

ఆంధ్రతులసీరామాయణమునం దీవిధముగ మూలమునలేని కొన్ని విషయములు చేర్చుటయును, ఉన్న విషయములను విడుచుటయును, నూత్న భావములను జేర్చుటయును, సంభవించినవిధము గ్రంథపరిశీలనము విశదముచేయుచున్నది. సుప్రసిద్ధ మైన తులసీరామాయణమును మూలారుసారముగ భాషాంతరీకరించుట, ఆంధ్రవాఙ్మయమునకును, హిందీప్రచారమునకును, సాధికతర మగుప్రయోజనము నొడఁగూర్చును. కాని, యాంధ్రీవృత్తిత్వము, భాషాసాంప్రదాయము, కావ్యరచనాసాంప్రదాయము, కవినంస్కారము, ఆంధ్రతులసీరామాయణమునకు, నూతనాకారమును గలుగఁజేసినవి.

భాషాంతరీకరణమునందు భేదములున్నను, కైలి రసవంతమై, పద్యములు ధారాళముగ నడచుచు, గ్రంథము మనోహరముగ నున్నది.

భాగవతుల నరసింహశర్మగారు రచించిన యాంధ్రీతులసీరామాయణ మాంధ్రీలయాదరణమునకుఁ బాత్ర మగుగాత!

కృతికర్త శేషించిన గ్రంథమును బూర్తిచేసి ప్రచురించుటకుఁ
బరమేశ్వరుఁడును ప్రజలును దోడ్పడుదురుగాత!

ఈగ్రంథమునకుఁ బీఠికను వ్రాయు శౌరవమును నాకొసంగి
నందులకు శ్రీయుత భాగవతుల నరసింహశర్మగారికిఁ గృతజ్ఞుఁడను.

కా. నాగేశ్వరరావు.

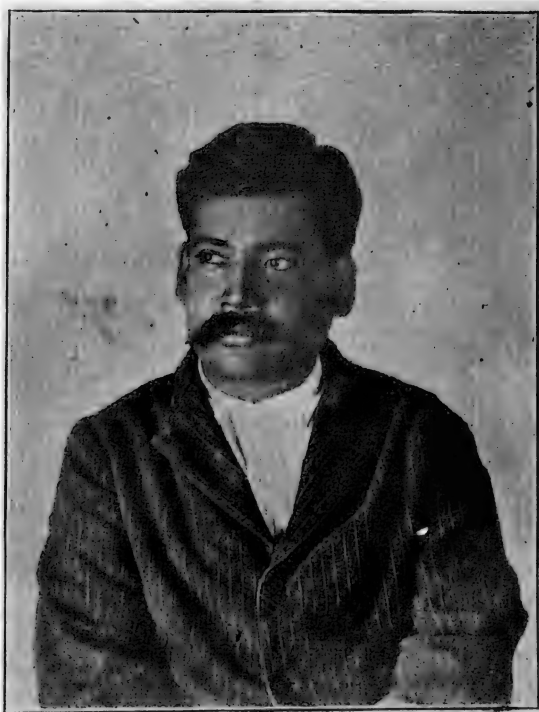
మ న వి

—అ—

ఇంతకుఁ బూర్వము నేను రచించి ప్రచురించిన గ్రంథము లఁ బఠించి, తగినంత ప్రోత్సాహ మొసంగిన యాంధ్రపాఠక మహా శయులకు నే నెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. తులసీరామాయణము నాంధ్రీకరింపవలె నను నభిలాష నన్నఁ జాలకాలమునుండియుఁ బీడించు చుండెను. ఇట్లుండ నొకనాడు విజాపురపు వేంకటరావుగారు, తాము జయపురములో నుద్యోగులై యుండుకాలమున బరంపుర మునకు విచ్చేసిరి. మ॥రా॥శ్రీ దేవరాజు శ్రీకృష్ణారావుగారి గృహ మున వా రుండగా నేను దర్శింపఁ గలిగితిని. అపుడు వీ రిరువురి ప్రోత్సాహబలమునఁ నెట్లయిన నేతద్గ్రంథము నాంధ్రీకరించి యాంధ్రభాషాయోషామణికి సమర్పింపవలె ననునంకల్పము నాహృద యంబున నంకురించి క్రమక్రమముగ రేకెత్తి యిపు డీగ్రంథరూప మున ఫలోన్ముఖతకు వచ్చినది. ఈగ్రంథముఁ గూర్చి నే నేమియు వ్రాయ నక్కఱలేదు. ఆంధ్రదేశోద్ధారక బిరుదము సార్థకముఁ జేయుచున్న మ॥రా॥శ్రీ కాశీనాథుని నాశ్వరరావుగారి పీఠికఁ బఠించి, మంచిచెడ్డల విమర్శింపవలసిన బాధ్యత, పాఠకమహాశయు లయందేయున్నది. నే నీసందర్భమున నొక చిన్నయంశము చునవి చేయక తప్పదు. అచ్చటచ్చట నించుకంత మార్పు చేయవలసినచ్చి నది. కథాసందర్భముఁబట్టియ, నాంధ్రదేశీయుల రుచులఁ బట్టియు నట్లు చేయక తప్పినది కాదు తప్ప, యొప్ప నిర్ణయించువాఁడను నేనుగాను. గుణగ్రహణపారీణు లగుపండితులపైఁగవుల పై నాభారమున్నది. ఆంధ్రలోకము సంపూర్ణ ప్రోత్సాహ మొసంగెనేని, మిగిలినభాగము, సచిరకాలములోనే యాంధ్రీకరింపఁగలవాఁడ నని మాత్రము వినయపూర్వకముగ మనవిచేయు చున్నాను.

కృతజ్ఞత

నే నాంధ్రీకరించిన యాచాలకాండము, మిక్కిలి మెలకువతోఁ దుది ముట్టఁ జదివి, పీఠికవ్రాసి యొసంగిన, సార్థకబిరుదాంకితు లగు

శ్రీయుత భాగవతుల సృసింహశర్మగారు

విజయ విజయ, విచిత్రాక్షరబాద్విలి, ప్రతిజ్ఞాచాణక్య, అభినవభర్తృహరి,

కాళికాపురాణ, రసపుత్రజీవనసంధ్య, గాంధీశతక, తులసీ

రామాయణాది గ్రంథకర్తలు.

మ॥ రా॥ శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారి కాయురారోగ్య
భాగ్యములఁ బ్రసాదించ శ్రీరామచంద్రుని మహాపూర్వకముగఁ
బ్రార్థించుచున్నాను. ఏతత్తులసీరామాయణ బాలకాండరచనా
నందర్శమున, నా కనేకవిధములఁ దోడ్పడిన బ్ర॥ శ్రీ॥ ఆదిభట్ల
తరిణయ్య సిద్ధాంతి గారికి సనేకాభివందనముల సమర్పించు
చున్నాను.

హిందీ తులసీరామాయణముఁ దెప్పించి, ప్రతిదినము నాకుఁ
దగినంత ప్రోత్సాహ మొసంగు చుండెడు జామి కాశీవిశ్వనాథ
శ్రేష్ఠిగారికి నాయాశీర్వాచనములు. ఈగ్రంథముఁ బ్రకటింప నియ్య
కొనన వేగుఁజక్కగ్రంథమండలి దినదినాభివృద్ధిఁ బొంది యాంధ్ర
మహాజనుల ప్రోత్సాహముఁ బడయుఁ గాక.

బరంపురము. }
(గంజాం)

ఇట్లు
సర్వజనవిధేయుడు
భాగవతుల స్మరింపశక్త
గ్రంథకర్త.

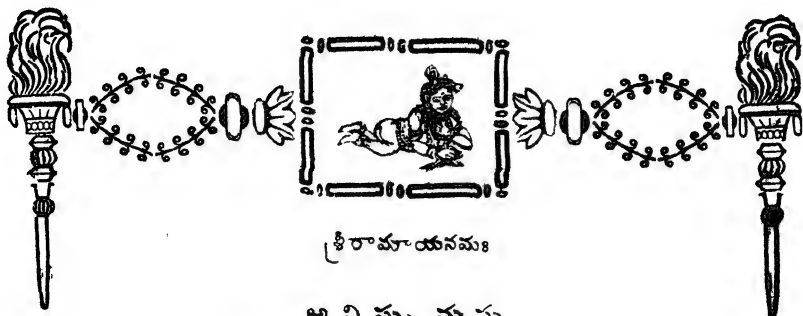
విషయసూచిక	పుటసంఖ్య	విషయసూచిక	పుటసంఖ్య
రావణుడు వాలిచేఁ బరిభ		సూర్యాస్తమయవర్ణనము	159
వింపఁబడుట	129	సంధ్యాసమయవర్ణనము	159
రావణుడు కార్తవీర్యార్జు		రామలక్ష్మణులు సుబాహు	
నిచే బంధింపఁబడుట	131	మారీచాదిదశజుల సంహ	
రావణుడు రంభను బలా		రించుట	160
త్కరించుట	132	అహల్యశాపవిమోచనము	161
సలకూబరుడు రావణుని		అహల్య శ్రీరాముని స్తుతి	
శపించుట	132	యించుట	162
సీతాజననము	134	గంగావతరణవృత్తాంతము	163
రావణుని దారుణచర్యలు	135	రామలక్ష్మణులు మిథిలా	
భూదేవి గోరూపముధరించి		పురమున విహరించుట	169
యమరులమ్రోలవిలపించుట	136	ఉద్యానవనమున సీతారా	
బ్రహ్మతశ్రీవిష్ణుస్తుతి	138	ముల యన్యోన్యవలోకనము	171
అభయప్రదానము	139	సూర్యాస్తమయవర్ణము	175
శ్రీరామజననము	140	చంద్రోదయము	175
నామకరణము	146	చంద్రోపాలంభనము	176
శ్రీరామచంద్రప్రభావము	147	నూర్యోదయము	177
శ్రీరామబాల్యక్రీడాభివర్ణ		మునితో రామలక్ష్మణులు	
[నము.	149	యజ్ఞశాలఁ బ్రవేశించుట	178
విశ్వరూపవీర్యనమ్రము	150	సీతాసౌందర్యాభివర్ణనము	180
విశ్వామిత్రుడు దశరథుని		వందిమాగధులు జనకుని	
జూడవచ్చుట	152	ప్రతిజ్ఞఁ బ్రకటించుట	181
దశరథుని పరితాపము	154	రాజులధనుర్భంగ ప్రయ	
దశరథుడు రామలక్ష్మణుల		[త్నము	182
విశ్రామితులతోఁబంపుట	156	జనకుడు రాజులనోదార్చి	
శ్రీరాముడు తాటకను		సంతాపించుట	184
సంహరించుట	158	లక్ష్మణునియాగ్రహము	185

విషయ చూచిక	పుటసంఖ్య	విషయ సూచిక	పుటసంఖ్య
పరశురామునియాగమనము	195	శుభశకున సందర్శనప్రాప్తి	227
పరశురామునియాగ్రహము	197	దశరథుని మిథిలానగర	
పరశురామకృతశ్రీరామస్తుతి	219	ప్రవేశము	228
సీతావివాహసన్నాహము	220	కన్యాదానమహోత్సవము	232
మిథిలాపుర బ్రాహ్మణుల యోధ్యకు వెడలుట	222		

శ్రీ గామవంచాయతనము

శ్రీ తులసీరామాయణము

ఇ ట్ట దే వ తా స్తు తి

శ్రీ “రామాశ్రీతమూర్తి కొందఱ యశశ్రీధుగ్యులం శేసే, హో
గారి! పావనన మవర్ణములనం / బ్యాతంబుగన్ భక్తులన్,
ఘోరాఘాంబుధినుండిప్రోచె” ననిభద్రుండున్ బ్రశంసించునం
సారోగ్రాసలక్ష్మమేఘులుచరామబ్రహ్మము గొల్పెదన్

జా న కీ స్తు తి

చ. పనితలకెల్ల రత్నమయి / భాసిలు నేనతిఁ గాంచి నంత నీ
తనరెను రత్నగర్భమన / ధారుణి, యేలలితాంగిఁ బెంచుటన్
జనకమహర్షికిన్ జనక / నామము సార్థక మయ్యె; నట్టి సా
ధ్వని, రఘురామభూషణుని / దేవినీ, నెంచి నమస్కరించెదన్.

శ్రీ వి ఘ్న మ స్తు తి

మ. సిరితో ముచ్చట లాడు వేళనయినన్ / జేజేలు, మానీంద్రులున్
“నరసింహ”యని నన్నుఁజెంచునపుడై / నకదన్న బ్రాధించినన్
గరుణన్ వేఁ జని యెట్టిప్రాణినయినన్ / గాపాడు వేల్పున్ నురా
నురసంపూజతు, జిహ్వు, విశ్వమయు; విఘ్నన్ శృంగారాధించెదన్.

లక్ష్మీస్తుతి

ఉ. మత్స్య మూల కాస్తుభము | మాదిరి భాసి, నుత్పహించు శ్రీ
వత్సము పెంపణించి నిజ | ఫాలకశంకము తేజరిల్ల, నే
ప్రోత్సవయై రహించి, కమ | లోదరుపేరుర మాక్రమించి, యా
వత్సచయంబునన్ దనదు | భక్తులఁ బ్రోడెను లక్ష్మీగొల్పెదన్.

మహేశ్వరస్తుతి

చ. తనయఁజమేనుఁ బావ్వాతి న్న | తంత్రీతఁ గైకొని కాగిలింపఁగన్
దనిసి, కుమారు గర్భమునఁ | దాల్చినయంతఁ దదర్థభారమున్
గొని, ప్రసవించువేళఁ బడు | నొప్పులలోఁ దన కెట్టిపాలు లే
దనుచు విచార మొందినగ | మైన మహేశ్వరు నన్ను తిం చెదన్.

పార్వతీస్తుతి

సీ. మువ్వేల్పులకు మున్న | పూజలం గొనెడు పె
ద్దమ్మ యయ్యను బాల | యనఁగ నొప్పె
గడుభీతిఁ గొలిపెను | కాలి నాఁ బరగియు
దీపుగనుంగరి నాఁగఁ | దేజరిల్లె,
నాదిభిక్షుకుఁ బె | డ్లాశినయట్టి య
పర్ణయయ్య సదాన్న | పూర్ణ యయ్యె,
గాత్యామనీఖ్యాతిఁ | గలిగియుఁ గడుపార
ననుఁగుబిడ్డలఁ గన్న | యార్య యయ్యె,

గీ. భూమిధర సార్వభౌముని | పుత్రి యయ్యె
నరియ నారాయణి యనంగ | నలరె, నట్టి
నతిని, నుగుణవతిని, శుభా | కృతినిఁ జారు
మతిని, వీరసంతతిని, నా | మతిని గొలుతు

కు మారస్తుతి

చ. యమవియమాదియోగకలిఁ తాత్మని భగ్గునిఁ బెండ్లియాడి, యా
యమ యును యైరహించి, కడుఁ పారఁగ నెవ్వనిఁ గాంచె, వానవా
ద్యునురులఁ బ్రోచె నేయలఘుఁ ఁ డాతనిఁ గొల్చెన సింహవిక్రమ
కృమజిత తారకానురుని, ఁ గ్రొంచవిభేదను, వై రిసూదనున్. 7

గణేశస్తుతి

చ. “కనుఁగొనఁ జంద్రరేఖయును ఁ గంగయు రాజితె, ఫలనేత్రమా
యినుఁడననచ్చు, జుక్కలురఁహింపవు గా” యని తుండమెత్తి ఫే
లనముగ గాంగశీకరము ఁ లన్ బయి పై వెనఁజల్లి నేకు నా
జనకుఁడు వ్యోమ కేశుఁడనిఁనమ్మకమందు గ జాన్యు గొల్చెదన్.

విధాతృస్తుతి

ఉ. “జే” యని సన్మనీంద్రులు భ ఁ జింప, సరస్వతి ముచ్చటింప, నా
మ్నాయపయోధి నంచయను ఁ నావపమున్ విహరించు సత్యధా
రేయుని, సాత్వికోదయు, వి ఁ రించు, విశ్వసృజన్, విధాత, దీ
ప్తాయువు శ్రీయు, నీయఁగలఁ యానలు మోముల వేల్పుఁ గొల్చెదన్.

సరస్వతీస్తుతి

మ. “జననీ” యంచు నుతించుసత్కవుల యఃజ్ఞానాంధకారంబుఁ దా
గనులన్ గాటుకఁగా, శిరంబున కలం ఁ కారంబుఁబోల్ కొప్పుఁగాఁ
గొని, విజ్ఞానశరీర యై, నుకవితా ఁ కోటిర యై, సాహితీ
వనిశోఁ బాటలఁ, బాడుచున్ మెలఁగునఁ వ్యాణిం బ్రశంసించెదన్.

హనుమద్వాల్మీకిస్తుతి

గీ. జానకీరామ నుగుణవ్రీ ఁ సూన జనిత
వరశోగంధభృంజగ ఁ ద్వనమునందు

సాహితీగానఫల రసాః । స్వాదనమున
వఱలు నత్కవీశ్వరుఁ గవీ । శ్వరు నుతింతు.

11

వ్యాసమహామునిస్తుతి

ఉ. వ్యాసుఁ, గవీంద్రచిత్తగృహ । వాసు, జగన్నుత భారతాగమో
ల్లాసుఁ, బవిత్రవాఙ్మయవి । లాసు, మునిస్తననీయచిక్తః
భ్యాసుఁ, బురాణరత్నచయ । భాసు, శ్రుతిస్మృతిమార్గపాదవి
న్యాసు, నుతించెదన్ సతము । హస్తము లెత్తినమస్కరించెదన్.

శంకరాదిమతిగురుస్తుతి

ఉ. పాకటతత్వవేత్త లయి । పామరకోటిఁ దరింపఁ జేయ లో
క్తైకమతప్రచారమున । కై భువిఁ గారణజన్మలైన ను
ల్లోకుల, శంకరాది మత । నూరుల ధీరులఁ, గొల్చెదన్ సమో
వాకముఁ బల్కెదన్ సకల । పండితపామర సమ్మతంబుగన్. 12

శ్రీ గాంధీస్తుతి

ఉ. గాంధీ, లోకసన్నత యు । గంధరమంత్రినమానదివ్య ధీ
కంధీ, వాణీశాతశర । కాండవిఖండిత శత్రురాద్గళ
గ్రంధీ, సంధివర్జితప । రంపరరంధీ, సర్వదేశసం
బంధీ, భక్తిపూర్వకన । మస్కృతు లిచ్చెద నిష్టసిద్ధికిన్. 14

సద్భక్తప్రశంస

చ. కొనవిడుభక్తి రాఘవునిఁ । గొల్చి భుజింపఁగఁ జో, తుఘాన్నిచేఁ
గనకనలాడు నొక్కఁగున । కంబు గృహంబును జొచ్చి, భక్త్యమున్
గొనివరువెత్తఁగన్, “ఘృతముఁ గొమ్మనుజు” యనియాజ్యపాత్రితో
వెనుకొను ధీరునెన్నెదఁగ । బీరుని భూతదయానుసారునిన్. 15

సీ. శతకోటిమార్తాండఁ ద సకాశకాంతి నా

వ్యామోహతమనంబు ద నణఁచుఁ గాడె?

ఘనసార కస్తురి ద ఘనవాసవల మీటి

మలినవాసవలను ద చొలఁచు గాడె?

దేవవైద్యప్రాప్త ద దివ్యౌషధ మనంగ

భవరోగబాధలఁ ద బాపుఁ గాడె?

ఫాలాక్షతసులిప్త ద భస్మధూళిం బోలి

కామాగ్నికీలలఁ ద గవ్వఁ గాడె?

గీ. అమృతమూలికాచూర్ణ మై ద యార్యజనుల

హృదయదర్పణచులము హ ద రొచుఁ గాడె?

భక్తజనపాదరజము, దే ద వతల కి జము

ఎల్లజనులకు నూహింప ద నిదియె నిజము.

16

ఉ. అన్నవసీతచోరుని క ద ధామృతధారలఁ గోల్పివట్టి పో

తన్ననుగొల్చి, రాముమగు ద జౌఘము లెన్ని నరామవాసు గో

పన్నను మెచ్చి, రాముచరి ద తాంబుధి నీయి నగోపినాథవేం

కన్నను, నుబ్బరాయఁది ద కాంతుని నెంచి, నమస్కరించెదన్.

సీ. అన్నకు నఖిలపి ద త్రోర్జిత మర్పించి,

రామవీరంబు మా ద త్రీము గ్రహించి,

రఘురామభక్తి, సా ద మ్రోజ్య మంచుభజించి,

భోగభాగ్యవిలాస ద ములఁ ద్యజించి,

ఏడిండ్లలో బిచ్చ ద మెత్తి తృప్తి గాంచి,

సృపు లిచ్చుకల్పి ద్దృ ద ళేకరించి,

హృద్యాసవద్యన ద త్కృతులను విరచించి,

కలియుగనారద ద ఖ్యాతి మించి,

- గీ. గాయకశ్రేష్ఠులకు నగ్రఁ గామి యైన
యతులశాంతాననాంభోజః + యతిబిజౌజః;
ద్యౌగవిజితాంగరాజు, శ్రీఁ గౌత్యగరాజు,
భక్తిధిక్కుత కపిరాజుఁ గి బ్రస్తుతిఁతు. 18
- చ. ఎవసిస్మరింప, జ్ఞాన ముదఁ గి యించి నిజాశ్చగృహస్థసీప మై
రవియనఁగ్రాలు, మోహమయఁ గి రాశ్రీసమస్తము నస్తమించునో,
బ్రవిమలదివ్యవేత్త్రీము విఁ గి రాజులు, రామచరిత్రరత్న వై
భవము లభించు, సట్టిహరిఁ గి భక్తున కిచ్చెద మన్నమస్కృతుల్.

స త్పురుష పృశంస

- గీ. మోహజటితనందేహనం గి దోహతమన
మెవరి నఖకాంతికిఁ నశిఁ గి యించు నందు
రట్టిగుణమణిఖను లగు గి నార్యజనుల
సాధుచరితంబు నెన్నెద గి సంతతంబు. 20
- గీ. నీరసం బయ్య గుణములన్ గి విస్తరిల్లి,
య్యగుహ్యవనంబున గి కళిలకప్త
ములకు నోర్చిన కార్పాస గి ఘముఁ బోలు
సాధుచరితంబు సత్కవి గి సన్నతంబు. 21
- గీ. మంగళానందకరరూప గి మహిత మగుచు
నలరు సాధుసత్పురుష స గి మాగమంబు,
పతితపావనవిఖ్యాతిఁ గి బరిఢవించు
జంగమాకార తీర్థరా గి జంబు గాడె? 22
- గీ. సత్పురుషనామ తీర్థరా గి జంబునందు
రామభక్తియె గాంగని గి ర్ఘరిణిఁ బోలు;
బ్రహ్మజ్ఞానయే నర గి స్వతినిఁ బోలు;
హరికి థాసుధాలహరియె గి యమునఁ బోలు. 23

గీ. సాధుసజ్జనతీర్థరాఁ జూబునందు
విమలవిశ్వాసమే వటఁ బ్రతాపమును;
ఆత్మసర్వంబై యూహింపఁ నచలభావ;
మఖిలజనగమ్య మయ్యదిఁ బ్రవనియందు. 24

గీ. అందు నేవించి సుస్నాతుఁ బ్రాసవారు
వరచతుర్వర్గఫలసిద్ధిఁ బడయఁ గలరు
సాధుసజ్జనతీర్థరాఁ జచ్చిసిద్ధి
ఇట్టి దని చెప్ప శక్యంబై యేరి కైన. 25

గీ. సాధుజంగమతీర్థరాఁ జూబునందు
సంచరించినఁ గొక్కెరఁ బంచ యగును;
కాకియున్ గోకిలం బయుఁ భువనఁ గాంచుఁ;
దత్తభావ బు వర్తింపఁ దరమె మనకు. 26

చ. ముగ్ధవాల్మీకియ, నారదుండు, ఘటసంఘః భూతుండు, నూహింప న
జ్ఞానాంగత్యము కారణంబునను ప్పఁ జ్ఞాధుర్యులై, భూతలం
బున రాగిల్లరె? భూజలాంబరచరంఁ బుల్, చేతనంబుల్ విచే
తనముల్ ధ్యేతఁ గాంచవే యత్నునఁ త్సాంగత్యయోగంబునన్.

గీ. స్థాజలాంబరచరముల, స్థావరములఁ
జేతనంబులు, నను పంచఁ జీవములును
మతి, యశో, గతి, భూతి, సఁ స్మాననీయ
వర్తనము లొందె సుజనసంఘః పరమమునను. 28

గీ. మంగళానందనామకఁ జ్ఞాజమునకుఁ
బురుషనరుల నశ్శంగతిఁ మూల మంశుఁ;
జపతపస్సాధనములు పుఁ ష్పంబు లంశుఁ;
కార్యసిద్ధియే ఫలమందుఁ రార్యజనులు. 29

గీ. శకుడు నుజనసాంగత్య నం | సర్గమహిమ,
 బారదముఁ బొందు లోహంబు | వలె రహించు;
 ఘనుడు దుర్జనసాంగత్య | మెనసె నేనిఁ
 బాము చందాన గుణముణి | బాయకుండు. 30

చ. సునిజగద్భంజున్ హరియు | శర్వుడు వాణియుఁ బండితోత్తముల్
 సరసకవీంద్రున్ బురుష | సత్తములన్ గొనియాడుచుండురా
 సరణిని వారి కే బాగడఁ | జాలుదు నొక్కొక్క యవర్ణరత్నభా
 స్వరసుగుణోత్కరింబులను | శాకవణికుఁ గ్రహింపవచ్చునే? 31
 చ. పరనిజభేదహీననకు | భావులు, పుష్పసమాచులైన స
 త్పురుషుల కేను సంతతము | మ్రొక్కెద హస్తయుగంబు తద్యతః
 పరిమళవంత మై యెసఁగ; | బాలుర నుద్దులఁ బోలు మద్వచ
 స్పరణిని వీనులార పని | సంతస మొందెన రంచు నెంచుచున్.

దుర్జనప్రశంస

చ. ఖలు లగువార లాత్మహిత • కాంక్ష రవంతము లేనివార ల
 న్యలకు హితంబుఁ జేయరు, జ | నోత్తమశేహవినాశనాభిలా
 షులు, గృహసుస్థిరత్వమును | జూడరు, నెమ్మది మంచిచెడ్డలం
 దలఁపరు, వారి కేను సత | తంబును మ్రొక్కెదఁ గార్యసిద్ధికై.
 చ. హరిహరసచ్చరిత్రముల | నారయువేశల, కిఘ్న మాచరిం
 తురు, పరసద్యశోవిధు వి | ధుంతును తాన! సహస్రబాహుభీ
 కరులు, సహస్రనేత్రులప | కార మొనర్పఁగ, దోషపుంజముల్
 పరిపరి సంప్రీతింప; ఖలు | లన్ బహుభాషల నన్నుతించెదన్. 34
 గీ. ఖలుల కోపంబు మహిషరా | త్మన నిభంబు;
 వారితేజంబు ప్రజ్వల | ద్వహ్ని సమము;
 ఉదయ మూహింప ధూమకే | తూప మితము;
 హితము కంభకర్ణుని నిద్ర | వితము దలఁప.

గీ. “చచ్చిసాధించు” నను సామ్యుఁ డిచ్చగించు
దానవులు దుర్జనులు; నాఁ డి మానసములు
ఒరుల సుఖసస్యములకు హి డి మోపలములు
సజ్జనహితాజ్యమక్షి కా డి సంచయములు. 36

గీ. అన్యదోషంబు వర్జింప డి నాలకింప
ఫణికులేశులు, వృథుచక్ర డి వర్తులనుచు
ననిశము ను రానుకూలు డై డి యలరు నట్టి
యమరవిభు లంచు ఖలుల నే డి నభినుతింతు. 37

గీ. హితము నహితము నొకరీతి డి నెడఁ దలంచు,
శాత్రువుని, నుదాసీనుని డి మిత్రవరుని
నొక్కరీతిగ భావించు, డి నుక్కలుండ;
వానినై జంబు వినుతింప డి వలయుఁ గాదె? 38

గీ ఎలమిఁ బ్రేమించు శిష్టుని డి చెలిమిఁ గనక
దాష్ట్యముం జూపు దుష్టుఁ డా డి ధృత్యమునను;
పాయసముఁ బాసి యతిసీచ డి ఫలలఖండ
మాత్రమున కాతఁ డలరుఁ బో డి మానసమున. 39

చ. హిత మొనరించి స్నేహమున డి కెంతయు సంతసమొందునజ్జనుం
డతులవియోగదుఃఖము నొ డి కప్పుడు గూర్చు; ననజ్జనుండు స
గతముఁ దిరస్కరించు, నుప డి కార మొనర్పడు, నేగిఁ గూర్చు; నే
సతతము నేకరీతి నన డి సజ్జనులం గని నన్నుతించెదన్. 40

చ. జలజజలూకముల్ నలిల డి సంభవముల్, నుధయున్ విహగ్నియున్
జలనిధిఁ బుట్టె; నల్ల, నద డి సజ్జను లొక్కడ సంభవించినన్
దలఁపగ ముచిచెడ్డల వి డి ధంబునఁ గీర్త్యవకీర్తులం బలెన్
బాలుచును వారివారి గుణ డి మాల్ జనలోకశుభాశుభంబుల్లె.

- గీ. అమృతరాశియుఁ జద్రుండు, | నమరనదియు
సజ్జ నోపమానంబులు | జగతియందు;
సగ్నియున్, గుప్తకలియును, | హాలహలము,
సహహ దుష్టోపమానంబు | లండుబుధులు. 42
- గీ. మంచిచెడ్డల లో విత | స్కించుకొనుచు
సంచరితురు సజ్జనుల్ | జగతియందు ;
దాము గావించునదియసి | సిద్ధాంత మనుచుఁ
గట్టముల సంఘటింతురు | దుష్టజనులు. 43
- గీ. మంచిఁ గావించి విఖ్యాతిఁ | గాంచె ఘనఁడు,
ఎల్లజనులఁ బీడింప వ | ర్థిలై ఖలుఁడు,
అమృత మమరత్వమునను వి | ఖ్యాతిఁ బొందె;
విష మసాయంబుఁ గావింపఁ | బృథ్వి వెలసె. 44
- గీ. స్వర్గ నరకంబులను బోలి, | బ్రాహ్మణ శ్వ
పచుల చందానఁ, బుణ్యశా | పముల భంగిఁ,
గలిమి లేమాలరీతి, నమర రా | క్షుసుల కరణి
జగతి వర్ధిల్లు సుజనదు | ర్జనుల నరణి. 45
- గీ. చేతనాచేతనంబుల | సృష్టి కేసి
మంచిచెడ్డల బ్రహ్మ క | ల్పించుఁ గాక;
దోషవిషరాశి సద్గుణ | దుష్టరాశి
సంచవలె సజ్జనుల డేర్ప | రించుఁ గాదె! 46
- గీ. విధిశంబున జ్ఞాన మా | విర్భవించ
దోషముఁ ద్యజించి జనుఁడు స | ద్గుణముఁ బడయుఁ;
గాల నై జకర్మంబుల | కారణమున
మాయకుం జిక్కి వర్జించు | మంచితనము. 47

చ. వ్రణమును మించుదుష్టుని స్వభావము మాన్పగ శక్యమాని? స
ద్గుణయుతులైన సజ్జనుల కీ కూటమిచే నొకదుర్జనుండుఁ దా
గుణియగుఁ గాక, నైజగుణిదోషముమాత్రముఁ బాయఁడెన్నఁడునో
ఫణిమణిధారణంబునను కి బాయు నొకో కుటిలప్రచారమున్. 48

గీ. జలము, పవనంబు, గ్రహము లో కి షధులు, వస్త్ర
ములును, సాంగత్యకారణం కి బునను గాదె
మంచిచెడ్డలఁ గావించు కి మానవులకు;
నరయఁ దగుఁ జూపె సాంగత్య కి మనఁగ నేమొ? 49

గీ. అంధకారప్రకాశంబు కి లాక్రమించి
యొకటి చంద్రుఁ బోషించు, నిం కి కొకటి యణఁచు;
నక్కతంబున నీరెండు కి నవనియందు
జనుల కీర్త్యపకీర్తుల కి సామ్య మొనఁద. 50

గీ. సృష్టిఁ బెంపొందు చేతనా కి చేతనముల
నఖిల జీవంబులన్ బర కి మాత్ముఁ డైన
రాముఁ డాశ్వు యై సతతంబుఁ కి గ్రాలుచుండు
నెల్లపుడు మ్రొక్కు లర్పితు కి నెల్లఱకును. 51

కవిప్రశంస

సీ. భానసత్కవి పాద కి వద్మసారభ మాని,
కాళిదాసుని దివ్య కి కవిత కెఱఁగి,
బాణుని వాగ్వైభవ కి వప్రాభవము నెంచి,
పండితాఖండలు కి దండిఁ దలఁచి,
భవభూతి నుకవిత్వ కి పటిమను గొనియాడి,
జయదేవు విమలవా కి జ్యయముఁ బొగడి,

బిష్ణుణు సుకవితాః కల్పారమును మెచ్చి,

మల్హణు వాన్జాలః మహిమ మరసి,

గీ. భారవికి సర్థకారవ పదః మొసంగి,

సరసమేఘుని మాఘునిః సన్నుతించి,

ఉరుగదాహిమయూరు మః యూరుఁ గొల్చి,

యాంధ్రకవిపుంగవశ్రేణిః సభినుతితు.

53

గీ. రావణుని కారణంబునః రాఘవునకు

సద్యశశ్రీః ఆభించినః చందమునను,

కుకవిచేఁ గాదె సత్కవిః కొమరు మిగులుఁ

గుకవి నేరీతి దూషించుఁ గోవిదుండు.

53

స్వవిషయప్రస్తావన.

శా. “వ్యాసోచ్చిష్టమయంజగ” త్తని బుధుల్ భాషింపనాలించియున్

ఏచంబో యజువీనమో కజచి నిః రేవదంబునం బోక, యు

ల్లాసం బూని ప్రబంధకంధిజ యశోః లక్ష్మీ విలాసంబునన్

భాసిల్లన్ గమకి తు రాత్మగత విః శ్వాసంబునన్ మాదృశుల్

చ. తలఁపులు స్వోముల్ సుకవిః తా గరిమం బినుమంత లేదు, పూ

ర్వులవలెఁ గీరితిం బడయఁ బూనితి రామకథన్ రచింపఁగన్;

దలఁపఁగఁ గుంటివాఁడు రతః సుంబులఁ గోరి యగ్రాథ మైన యు

జ్జలనిధిలోనికిన్ దుముకుఁ చందమునన్ విబుధుల్ హసింపఁగన్.

ఉ. మాయలఁ బన్నదానవులః మాపి, జగంబులఁ జోవ నొదినా

రాయణుఁ డర్కవంశమునః రాముఁ డనంగ జనించి నిత్యపా

రాయణయోగ్య మైనయభిః రామయశంబు గణించెఁగాన రా

మాయణ దివ్యగాథఁ గొనిః యాడదఁ బండితు లాదరింపరే||56

ఉ. ఆదరణీయ సారకవి ! తాధికు లైన మహాకవీంద్రులూ

మోదమునన్ రఘూద్వహున ! మోఘచరిత్రీసుధాబ్ధి మగ్నులై
యాది రహించి; రేనును దలదంబుధి దోగి భవాబ్ధి దాటినన్
గా దను వారె? యట్టియధిక్తికారము లే దనువార లుందురే? 57

ఉ. రాతిని నాతిఁ జేసి రఘు ! రామునిపాదసరోజఘాలి; నా

కాతనిసత్కటాక్షగళి ! తామృతవృష్టి లభించె నేని, మ
చ్చేతమునంద మోఘముగ ! జీవకళా కవితానీవంతి సం
జాతము గాక యున్నె? యఘు ! సంచయవృక్షము పెల్లగిల్లగన్.

చ. ఎవని కృపాదృగంచల మొ ! కించుకయంత లభించినంతఁ బం
గువు వనపర్వతాంబువిధి ! కోటుల చాటఁగ నోవు, మూఁగయున్
గవనముఁ జెప్పు, నట్టిహరి ! నామము సంతతమున్ స్మరించు స
త్కవులకు లోప ముండ దను ! ధైర్యమునకవిరచింపఁ బూనితిన్.

శా. వీయూషంబును ధిక్కరించు కవితా • విస్ఫూర్తి లేకున్న, ను
జ్జేమాంశంబులఁ జొన్పి, పాఠకులు హ ! ర్షింపంగఁగిష్టార్థమున్
బాయం జేసి, శిరీషపుష్పమృదువా ! క్రౌగల్భ్య మేపార నే
వ్రాయఁజొచ్చితినిచ్చమెచ్చి తులసీ ! రామాయణగ్రంథమున్.

మ. తులసీదాసుఁడు భక్తితత్పరత, సం ! తుష్టాంతరంగంబునన్
బలుకన్ సర్వదిగంతరంబుల ధ్వనిం ! వన్ గర్జవర్షంబుగాన్;
గలనాదం బని సామగాన మని వి ! జ్ఞానర్ పశంసింతు రే
యలఘుగ్రంథము; నట్టిగ్రంథమును నే ! సారధీకరింతున్ దగన్.

మ. తులసీదాసాకృతప్రబంధ మతిని ! క్లుప్తరంబు; షష్ట్యంబుగన్.

దెలుఁగుంబొసనువ్రాయఁగాఁదొడఁగితిన్, ! శ్రీరామునేజంప, నా
తులసీదాసుని గౌరవింప, విబుధ ! స్తోమంబు మద్గ్రంథవా
క్కులసారస్యము సంగ్రహించి, సభలన్ ! గొండాడ కెగ్గాడునే!

గీ. రాముఁ డభిరాముఁ డాదినాఁ డి రాయణుండు;

తులసి, తత్కథాలహరికిఁ డి నలరి పలికె;

నట్టి పలుకులఁ బలికెదఁ డి నాంధ్రమునను;

సంతసింపని పొట్టి లీఁ జగతిఁ గలరె!

63

ఉ. ఏయెడ నన్నపాద్యుగతిఁ నేగఁగఁ బాంశితి లేదు, భారతా

మ్నాయ విరించి తిక్కకవిఁ నాథుని ఘక్కియలభ్యయోగమా

హా! యెఱనాదినత్కవులఁ డి మల్లు రచింపఁ గఁ జేవ లేదు, రా

మాయణ సత్కథారచనఁ మాటలపైఁ గొనసాగునట్టిదే॥ 64

ఉ. పంతముఁ బూరి కావ్య మనఁ డి వద్యముగా విరచింప నొనఁ ది

మంతునకేరి దోషము పొఁ డి మాదవశంబున నుండు నందురే

నెంతటివాఁడ? దప్పఘటిఁ డి యిల్లిన నయ్యదియక్కజంబ? యా

పంత శృపాకటాక్షమునఁ డి నారయుడీ కవులార మొక్కెదన్. 65

ఉ. శ్రీత్యవపథ్యశబ్దములఁ డి జొన్నను, క్లిప్తనమాసదుష్టసా

గత్యముఁ గూర్చ, భావ రసఁ డి శౌరవమున్ విడనాడ, శైలిదా

ర్శత్యముఁ జూప, వ్యర్థపదఁ డి కాండముఁ బ్రాసములన్ ఘటించ, సా

హిత్యము లేనిపాతకులఁ డి కిర్విధ మెంతయు నింపు నింపదే? 66

శా. కారాగారమునందుఁ జిక్కి హరిభఁ డి క్తపొక్తనూర్గంబునన్

హా రామా మగుణాభిరామయనుచున్ డి ధ్యానింపఁగన్ మేచ్చుని

స్నాగున్ తువ్వనిఁ జేసి భక్తునకు స్వేచ్ఛం గూర్చి రక్షించు నీ

తారామున్ గొనియీడు వేళ నుకవిఁ త్వస్సూర్తిపొత్తింపదే? 67

ఉ. వీనుల కింపుఁ బెంప, నుకఁ డి విప్రకరప్రమదప్రధాన మై

తానముతోడి గానము విఁ డి ధానమునన్ గళుసొంపు సింప, వి

జ్ఞానము వల్లవించ, జనఁ డి సంఘము మేలని యాలకించి యా

నొనని సంతసింపఁ గవిఁ తామృతధారలఁ గుండ్లురించెదన్. 68

చ. సుకనది కైవడిన్ విషముఁ జొబ్బిల, వక్రపథప్రచారమున్
బారసిన నేమి? రాఘవునిఁ బొందినమత్కువిప్రయవాహమి
ద్ధరణిఁ బవిత్ర మైబుధనుఁ తంబగుఁ గాడె? శ్మశానభూతి యీ
శ్వరతనులిష్ట మై పరమఁ పావన మయ్యెఁగన్నుతంబుగన్. 69

చ. హరిహరపాదపద్మములఁ దయం దనురక్తిఁ గలట్టివాఁడు మ
ద్విరచిత కావ్యఘక్తి వినిఁ దేమిటు సంతసించున్; కుతర్కమున్
మరఁగి యసూయతన్ దురభిఁ మానమునన్ సదనద్వివేకవి
స్మరణమునన్ మెలంగు మతిఁ మంతునకీకృతియిపుఁ బెంపునే 70

చ. తనకయితంబు రహ్యమయి, తాను పఠించిన యంతరుష్యమై,
ఘనమయి, పంచదారచిలుఁ కంబలఁ దియ్యముగాగ దోచు; నే
యనఘఁడునిర్మలాత్మఁడయి యన్యనుభాషితముల్ పఠించునో,
వినిముద మందునో, యతఁడె విజ్ఞుఁ డనందగు నెల్లధంగులన్. 71

గీ. భావరిసపుష్టి, ఛందోనిఁ బంధనంబుఁ
బదచమత్కృతి మత్కృతిఁ త్వంబునందు
నించుకంఠయుఁ గనుపట్టఁ దెంచి చూడ
రామకథ యని సజ్జనుల్ఁ ప్రస్తుతింతు. 72

గీ. భాగ్య మత్యల్ప మాశ యఁ పారవార్ధి?
లల్పుఁ డపహాసముం జేయుఁ టట్టు లుండె;
సజ్జనుఁడు సంతసించినఁ జాల దొక్కొ
యనెమవిశ్వాస మొందు నాఁ యాశ్చర్య గలదు. 73

గీ. కాకి, కలకంఠముల కంఠఁ గరిమఁ గేరు;
బకము, హంస నిస్వనమును బరిహసించు;
గప్ప, చాతకన్వరమును గాకు నేయు;
నీచుఁడు సుభాషితంబులన్ ధిక్కరించు. 74

- ఉ. నల్లనియాపు, త్రాచెనుజుల నంబులకు గుణదాయకంబుగఁ
దెల్లనిపా లొసంగు కర లినిన్ బరికింప మదీయపు స్తకం
బెల్లవిధంబులన్ మిగుల లి హేయముగన్ గనుపట్టుఁ గాక, యా
నల్లనివేల్పుఁ జెందుకత లి నన్ రసవంతము గాక యుంచునే 75
- మ. ఫణిభోగంబున, నద్రిపై, గజశిరో లి భాగంబునన్ బుట్టియున్
మణి, మాణిక్యము, మాత్తికంబు, చలఁపఁజ్ఞాపాలుమాళిఁబ్రతి
క్షణమున్ గంతులఁ గ్రాలురీతి, నొకచోఁజిన్నింది, వేటొక్కచో
బ్రహ్మతిఁ గాంచి రహించునత్కవికృతఁగ్రంథం బమందంబుగన్
- చ. హృదయసముద్రీసీయను ర లి హించెడు .మామకబుద్ధిశుక్తియన్
నదనమునందు, వాణి యను లి స్వాతీసమాగమ మైనవేళ, ధీ
ప్రదనుచిచారవర్షజల లి పాతమునన్ నుకవిత్వమాత్తికం
బాదవదెఁ రామనామతరి లి శోన్నతిఁ గాంచదె కావ్యమాలలన్.
- ఉ. పుట్టను బుట్టినట్టి ముని లి పుంగవుఁ డాదిని రామగాధకుం
బట్టముఁ గట్టెఁ గాదెఁ నుగ లి మం బుగు నాఁకఁ గష్టముగడునే?
గట్టిగ భూధవుం డెలమిఁ లి గట్టగఁ గట్టిన యట్టిసేతువున్.
బట్టి పివీలికంబు నది లి పారముఁజేరదె యశ్రమంబుగన్ 78
- చ. కలిమిఁ గలట్టివారలకు లి గ్రంథము లిచ్చిన లాభ మేమి యి
య్యిలఁ గలయెల్లఱన్ విడిది లి యాకృతి రామునినాశ్రయించు, న
మ్మలయధరాశ్రయంబుఁ గల లి మ్రాఁకుల; వెండి, ససిండివెండికొం
డలఁ గలమాఁకులం గనిన లి నానుడిచందము తెల్ల మయ్యెడిన్
- ఉ. సత్యముఁ దప్పనట్టి యథి లి జాతుఁడు, సద్గుణవంతుఁ డంచుఁబా
శ్చాత్యులు సైత మేఘునుని లి శాశ్వతసత్కథ లాలకింతు రా
సిత్యుని, గీర్తిసాంధ్రు, ధర లి జీరమజేందుని, రామచంద్రునిన్
గృత్యధినాథుఁ జేసి వివ లి రింతుఁ బటుత్వకవిత్వతత్వమున్. 80

చ. కవివరు లెల్లఱు నరసఁ గావ్యము లెన్నిరచింప, రిభువి
అవిదితగావ్యముల్ ఖలముఁ దై నవియెన్నియొ, సూర్యరశ్మియున్
దవులని నెన్నియుండ వయిఁ నభవతారకహేతువరచు గా
ఘవునకు భక్తి నంకితముఁ గా విరచించెదఁ దచ్చరత్నమున్. 81

గీ. వరకవిప్రోక్త సత్కావ్యఁ దై భవంబు
హేయ మగుఁ గాదె! రామునిఁ నెనయ కున్న;
సత్యలంకార భూషితఁ యయ్యుఁ జంద్ర
వదన దూషిత యగును విఁ వస్తుమైన? 82

కృతిక న్యా దా న ము

ఉ. శ్రేష్ఠము నీకు నంకితముఁ దెందినగ్రంథము; శబ్దసౌప్యవా
ధిష్ఠిత మై, వరిష్ఠమయి, దీర్ఘసమాసపటిష్ఠ మై, రస
ప్రేష్ఠము నయ్యు నీదునుతిఁ పెంపు వహింపనియట్టిగ్రంథ మ
ల్పిష్ఠము, పండితుల్ భలిభఁ లీ యని మెచ్చరు జానకీవతీ. 83

ఉ. పండితు లైనవారలు పఱి బంధములోలి నరాంకితంబు గా
కుండ రచించి నీకొనఁగి యుండిరి, వారల కుండునట్టిన
త్పండితి లేకయుండిన, భఁ వత్పదభక్తిసుధారసస్లుతా
త్ముండను గావునన్ పలుకఁ బూనితి నీకృతి జానకీవతీ! 84

చ. వరశవదాన్వితన్, సుజనఁ సన్నతవృత్త, సువర్ణవిగ్రహన్,
సరసగుణాలవాలఁ గవిఁ సంఘములక్షితలక్షణాఢ్య, సుం
దరగజయానఁ, జారుతరఁ నర్తన, భూషితచంపకోత్పల
త్కరఁ, గృతికనృకన్ గరుణఁ గల్గి గ్రహింపుము జానకీవతీ! 85

మి త్ర ప్ర శం స

మ. గురువర్యుండు మదీయభాంధవుఁడు, నా కుం జాలయిష్టండు, భూ
సురలోకోన్నతుఁడార్యపూజితుఁడు, ను శ్లోకుండు, దాంతుండు, స

స్వరితుం డూర్జితధీవిశారదుడు, మ | స్వాంతితుండు, శాంతుండు నా
తరిణయ్యన్ వినుతింపగాఁ దగఁదె, మ | క్ష్రీనిధార్థసాహాయ్యునిన్

గీ. అదిభట్ల జ్యోగయ్య మ | హాశయండు,
జ్యోతిషగ్రంథజలధిఘ | టోద్యమండు,
సకల వైదిక మార్గని | ఘోగరిఘః
డతనిపుత్త్రిండు: తరిణయ్య | యను ఘనుండు; 87

గీ. సంస్కృతాంధ్రభాషాక్షీర | జలధిజాత
దివ్య పీయూషముం గోగ్రీ | తేజరిల్లు
పండితాఖండలుండు, మ | త్రైతానిహితుఁడు,
సకలబుధసన్నతాజాత | శాత్రీవుండు. 88

గీ. అతని పోతాహమునను సా | హాయ్యమునను
ఇమ్మహాగ్రంథరాజంబు | నెట్లు లైన
సంతరింపఁ దలంచితి; | సతతసింది
పండితులు నన్ను మన్నింప | ఫలయుఁ గాదె! 89

రా. మ. నా. మ. మ. హి. మా. భి. వ. ర్గ. న. ము

గీ. అహహ!! రామాయణామ్నాయ | మనఁగ నేమొ
యెఱుఁగ శక్యంబె! వాల్మీకి | యెఱుఁగుఁ గాక;
జనులకుఁ గోమలం జగు | సఖరమయ్య
దూషణాన్విత మయ్య ని | ద్దృష్ట మగును. 90

గీ. జలతరంగంబులంబోలి | కలసి మెలసి,
అతులవార్ధముల భంగి | నుతికి నెక్కు,
జానకీరామచంద్రుల | నన్ను తిండి,
నారి, పడపడ్డదానుం | ది బ్రష్టుతింతు. 91

చ. భరతునిఁ గొల్చి, లక్ష్మణుని యానిసహోదరుఁ బ్రస్తుతించి, దా
శరణిని గన్న దంపతుల యింపదలం గొనియాడి, జానకీ
పరిణయకర్త యాజ్ఞనకు యిచ్చి భవమున్ వినుతించి, దైత్యవా
నరులను, జాంబవంతుఁ, గపి యాధుఁ దదన్యుల నన్నుతించెదన్

చ. అనఘము, సూర్యచంద్రులకుఁ బిన్నికఁ గారణభూత, మావిరిం
చనునకు, శూలికిన్, హరికి, యిస్థానము; నిర్గుణ, మాగమాలయం
బనుపమ మాద్య, మద్యుశ మింతకుభవదమరత్రరాజ మే
ననిశముఁ బ్రస్తుతించునుగుఁ జామృతధామము, రామసామమున్

చ. సతతము మంత్రరాజ మని యాశ్వతమంచు నమోఘమంచు, బా
ర్వతిహృదయరంజనంగొలుచు యెఱుఁగెనుని సామముఁదత్ప్రభావమున్
మతిని గ్రహించి శూలి తన యెఱుఁగెనున్ సతి కిచ్చె; లోకన్
మృతముగ రామసామమహి యెఱుఁగెనుని యాడి భజించు భక్తుఁడై

గీ. హరి నహస్య నామములకుఁ బ్రాణ మైన
రామనామమంత్రంబును యిచ్చి ప్రస్తుతించి
అదికవి యైన వాల్మీకి యనఘుఁ డయ్యె;
దత్ప్రభావంబు వర్ణింపఁ దరమె మనకు.

95

గీ. భక్తులకు మోక్షకామినీ భావణములు
మొక్కి వినువారికిన్ గర్ల భావణములు
అక్షరంబులు, రామనామ మోక్షరములు
తత్ప్రభావంబు భావించఁ దరమె మనకు.

96

ఉ. ఆయతమోక్షవృక్ష కుసు యిహావచయంబును గోడు పూరుషుల
“రా”యని యుచ్చరించినఁ బుత్రాశ్వతపావము లేగు, నావయిన్
“మా”యనినంతనేతిలువు యిహాదిరిపెండియు రాక యుండఁగా
జేయును, రామనామము భావించినవారికి లోప ముండునని 97

చ. కొలువగ నేర్పు భక్తులకుఁ | గొండుపసిండిగ నుండు, మోక్షమున్
జెలువను దెచ్చియుచ్చు; విభ | జించిభణింపఁగ రాదు, నైత్యమున్
నల్లలమునుండి యేర్పఱువ | శక్యమే జీవముజ్జోడి బ్రహ్మమ
ట్లలరెడు రామనామ మధు | రాక్షరముల్ విభజింపవచ్చునే?

గీ. అద్వయం బైన రామాక్ష | రద్వయంబు
మోక్షనామకవీయూష | మునకు, మధుర
తృప్తిసమములై, భూమి భ | రింపఁ జాలు
కమఠశేషతుల్యంబు లై | ఘనతఁ గాంచె.

99

చ. అరయుఁగ నామరూపముల | యందు రవంతయు భేదమున్నె? న
త్పరుషులు భేద భావమును | బొందరు, తద్గుణమున్ గ్రహించు ను
స్థిరమతిమంతు; లాఖ్యకు న | ధీనము రూపము; నామ మొందు నం
స్మర్తృణముఁ జేసినంతనె, ని | జంభగునా కృతిదోచు, గంటికిన్.

చ. నుకరమె నామరూపముల | చొప్పిదియంచునెఱుంగఁజేయఁ, రెం
టికి సగుణంబు నిర్గుణము | నిక్కువ మైనవప్రమాణ, మెవ్వఁ డీ
నకలము రామశబ్దమున | సమ్మిల్లితం బని యాత్మనెడను, నా
యకలుషితాత్మఁడే చతురుఁ | డంచువచింపఁగనొప్పు నిభ్యువిక

మ. వదనద్వారము రామనామమణి దీ | పన్యాప్తమై కాలుసేన్,
హృది, బాహ్యంబున, సంధకారమశఁగన్. | రేకెత్తువ్యామోహము
భృదయంబొందదు రామనామధరమం | త్రోచ్చారణన్ యోగి మో
హదకామాంధమునుండి మేలుకొని బ్రహ్మసంధముంబొందెనున్.

గీ. జ్ఞాన్వి, యార్తుఁడ, ధార్మి, జి | జ్ఞానుఁ వెలమి,
నామజప వైభవంబునన్ | వజ్రులు చుర్చుడు;
సంకటముఁ బాపితాశ్వత్థ | సౌఖ్య మిచ్చు
రామనామంబుకై వల్మ | ధామ మరయు.

103

గీ. ఇతి జతుర్విధపురుషార్థః హీనుః ధయశ్చ
జనుః, రామనామనుధారః నభయః గోలి
పాపభూషణ, సంసారః వార్ధినుంజి,
పాపముల జేరు నందురు భక్తతరులు.

104

గీ. సగుణ నిర్గుణములు కప్పఁ జూడవలయు లగు,
రామనామంబుచే నవిఁ ప్రాప్తము లగు;
బ్రహ్మమును నిర్గుణం బనిఁ పఱిస్తూతింతు
సగుణ మని రామనామమున్ పఱిస్తూతింతు.

105

చ. ఇతి సలరాఘవండు జని యిందెనులోకహితంబుపొందె, దా
నెలమిని సంకటంబుల నఁ జొందె, దృఢించె మఖంబు, బేదపా
దుల సుఖయింపఁ జేసె, గలఁ దుష్టుల నెల్లఱ సంహరించె, నే
యొప్పుడు రామనామమహిఁ మోతెనయంబు నుతింపకుండువో

ఉ. రాముడు దుష్టదానవుల పాణిములన్ గొను శ్రమిమింతః త
న్నామము దోషదుఃఖముల నొనరించునాశను సంహరించు; శ్రీ
రాముడు శూరిలిట్లునుక జేరంబుగఁ దుంచినఁ ద్రొంచుగాఁక, త
న్నామము సాధుభక్తనుజ యెంబుల పాపములను త్రొక్కిల్పిన్

ఉ. రాముడు దండకాటవిఁ గలఁ రెండు బవిత్రముల జేయుగాక; త
న్నామ మనేక భక్తుల మఁ జేవరికుట్టికి హేతుఁ వయ్యె; శ్రీ
రాముడు లోకకంటకుని రావణుని మునుకూడుగాక, త
న్నామము లోకమణిమణిలో నాశనముంబొనరించునెంతయున్

ఉ. రాముడు తన్నుఁ గొల్చుకపి రాజుఁ బ్రాప్తఁ డైన నేమిఁ తః
న్నామ మనేక దీనులఁ గలఁ నభయఁ బొందె; జగన్నుతంబుగన్
రాముడు నేతుబంధనము నొనఁ గవితేనఁ దరింపఁ జేసె, ద
న్నామము భక్తసంఘ భవ నారకపార్థికి నేతు విభుత్తిన్. 109

చ. ఎవడు హృదంతరాళమున ? సత్త్వతిరామని వానిసామమున్
 దివిరి స్మరించు వానికి నశిధీనము జ్ఞానము; భక్తియుక్తులై
 శివ మని రామనామము భజి జింపుడు తత్ఫలమున్ భుజింపుఁజీ
 భవముఁ ద్యజింపుఁ డున్నతకు శి భవద్రుముక్తి సృజింపుఁజెల్లునున్

గీ. నిర్గుణంబగు బ్రహ్మాంబు శి నేఁ దలంతు,
 సగుణ మగు రామచంద్రుని శి సన్నతింతు,
 రామనామ మీరెంటికి శి ధామ మనుచుఁ
 బ్రస్తుతించెద మది నేక శి భావమనను.

111

చ. ననక చనంజనాచిముని ? చండుగిలు, యోగులు, రామనామమున్
 మనమున సంస్మరించు కత ? నన్ భువి ధన్యతఁ గాంచి, శిశ్వరుం
 డనయము రామనామ మహి శి మాతిశయంబు భజించి దుఁదుఁడ
 మృగశివుఁడయ్యె, లోకమున శి యోగివరుడననొప్పె నెంతయున్.

మ. భగవన్నామము నెంచి సంతతము సం శి భావింపగా నేరికే
 నగుఁబోమేలు; గ జేంద్రుఁడున్ భూవుండుఁ బ్రహ్లాదుండజామిఁతుఁడున్
 జగతిన్ భ్రాతృకి నెక్కి మోక్షపదమున్ శి సాధించి రట్లుండె; న
 న్నగ వీక్షింపగ రాని వేశ్యయుఁ గనన్ శి వైకుంఠముత్కంఠయై

గీ. భాగన సవన పూజాది వి శి భాసములను
 మూడు యుగముల భక్తులు శి ముక్తి గనిరి;
 లఘు మలీమవ భూయిష్ఠ శి మైవకలిసి
 నామముచ్చరించినఁ జాలు శి డేమ మొదవుఁ

114

గీ. జ్ఞానభక్తి కర్మములకు శి స్థలము దేని
 కలిది, రామనామయనం శి గలుగు ముక్తి;
 కపట, భూషిత శలికాల శి కాలనేమి
 యంత మొదలు చచ్చుచియన్ శి హనుమ వలన.

115

గీ. రామనామ మమోఘ మి ప్రితిహతంబు;
నారసింహంబు శ్రీరామ ని నామమహిమ,
మరయఁ గలికాలమే దాన నివాధిపుండు,
భక్తవరుఁడు ప్రహ్లాదుఁడో ని పాజ్ఞితార 116

క. పగనేన్, పగనేన్, గుణనె
వృగనేన్, బాగ రెక్కియలన ని భావంబుననేన్
భగవన్నామముఁ దలఁచిన
భగవాహనుఁ డొమునండు నికతిఁ దత్వజ్ఞుల్. 117

గీ. శిలల నలింబులం జేల్చి ని జరిధి దాటె,
గవుల సుమత్యుల ముత్రుల ని గానొనర్చె,
నహహ! శ్రీరాము మహిమంబు ని నరయవలదె!
కుమతిఁ గలనన్న నుత్తమో ని త్తమునిఁ జేయు. 118

మ. తొలుతన్ గాకభుకుండి చెప్ప విని, ని ని ద్దృష్టంబుగా దేచికిన్
దెలిపెన్ శంకరుఁ డీ చరిత్రముచు భ నిజ్ఞానతేజోమహా
జ్వలుఁ డై; పిమ్మట యాజ్ఞవల్క్యుని సరి ని భాషింపనాలించెఁ జి
త్కళ దీపింప మునీశ్వరుం డగు భర ని ద్వాజుండు మోక్షార్థి యై

గీ. రామచరితంబు దేవని ని ర్ఘటిని సముము
అమలచిత్తంబు చిత్రకూ ని టాచలంబు
భక్తి యనునది యుధ్యాన ని వననమాన
మందు జానకీ రఘురాము ని లలరచుండున్. 120

సీ. విజ్ఞాన వై రాగ్య ని విజ్ఞాపనంబున
శ్రోతృభావోకను ని శ్లోక గురువు,
సంసార నామక ని శుంకటంబు అణంగ
వెరవు వంజోడిం చు ని వేల్పువెజ్జ

శ్రీరామ పాదరాశిజీవభక్తితనంబుఁ
 దనివిజ్ఞానగోనిచ్చు ననుగుడల్లి
 జపతపోనిష్ఠాది సద్దాన ధర్మంబు
 లనూవ్యక్త వంతతి శాడవీజ

గీ. మైహికాముష్మికములకు సమరతరువు
 అఘ భయాత్రికారతార దాశ వానలంబు
 కామమోహంబునిధుల క గ స్త్యమాని
 అతిపవిత్రంబు రామనాశిమామృతంబు.

121

సీ. జనమనఃకాంతార సంచర తామూది
 సామజంబులకు బర శాననంబు
 సత్కవీశ్వర మనః శరదంబరమనకు
 మండనం బగుచెల్లద మండలంబు
 మానవ లోకం న స్మానవ మానవ
 సరసికి సాబలైన పతమహంస
 భక్తివైరాగ్యంబు పద్మభక్త భక్తుల
 కామితార్థములకు గామధేను

122

గీ. వుగ్రదారిద్ర్య వహ్ని వ ర్షోదయంబు,
 ఘోర విషయాహి వితతికి గారుడంబు,
 భక్తకోటికి నతుల జీవన ధనంబు,
 అతి పవిత్రంబు రామనాశిమామృతంబు.

123

గీ. నజ్జనుల మోసపుచ్చు పాశ మండాకపట
 కుజన కుత్సిత గిడులకు శులికధార,
 అహహ! రామనామంబు పుష్కలధార,
 ఇట్టి దని చెప్పు శక్యంబె యేరికైన?

124

గీ. లోక సుఖదాయకంబు, ను డెక్లృకమయము
సూరి సజ్జన కుముద చ డె కోరములకు
హితకరం బగు సత్కథా డె మృత యుతంబు
చంద్రబింబంబు శ్రీరామ డె చంద్రుగాధ. 125

గీ. రాము నవతారముల నెన్న డె రామ మనకు,
సతనికథలకు నూహింప డె హద్దు లేదు,
అతఁ డనంతుఁ డనంత గు డె కాన్వితండు;
విమల చిత్తు లెఱుంగలే డె విబుధవరులు ? 126

మానస ప్రారంభము

గీ. వసుధ డైహిక డైవిక డె భౌతి కాది
దుఃఖము లణంగ దారిద్ర్య డె దోష మణఁగ
మహిత రామాయణామ్నాయ డె మానసమును
శంకరుండు నృజించె నీ డె జగతికొఱకు. 127

గీ. విబుధవరుల నద్భుద్ధి ప్ప డె ధీష్ణులంబు,
అఖిల వేదపురాణంబు డె లంబునిధులు
సరసహృదయులు సజ్జనుల్ డె సలిలధరులు
భర్గు మానస వరసరో డె వరమునకును. 128

గీ. మహిత రామాయణామ్నాయ డె మానసాంబు
వతిపవిత్రంబు రాము స డె దృశ్యశాసనుము
శిష్టు లగు భక్తవరులకు డె జీతనంబు,
పుణ్యరూపంబు, జపతపం డె బులకు హితము. 129

గీ. మహిత రామాయణామ్నాయ డె మానసంబు
నప్తకాండ సోపాన వి డె స్ఫూరితంబు;

నిష్ఠఁగలవారు విజ్ఞానఁ దేతఁగ్రములను
తెలుచి చూచినఁ గనుపట్టుఁ దెల్లముగను.

130

సీ. నుందర వృత్తారఁ దివిందసందోహ ని
వ్యందభావమరందఁ ది సంయుతంబు
విద్యజ్ఞనవ్రాతఁ ది వినుతభవ్యకవిత్వ
సారభప్రాప్తఁ ది తా శాతటంబు
లలితమనోహరాఁ ది లంకారభూయిష్ఠ
భూరిశబ్దపరాగఁ ది భూషితంబు
ధ్వనిరీతి గుణగణఁ ది వ్యంగ్యశయ్యారస
మత్స్యసందోహ సందఁ ది శ్రయగృహంబు.

గీ. పరమపాననభక్త బంధరకులంబు
ఆర్యనన్నతపరమ హంఁ ది సాన్నితంబు
జ్ఞానవైరాగ్య జప తపోఁ ది జలచరంబు
మహితరామాయణామాయఁ ది మానసంబు.

131

గీ. మానసము సమీపంబునఁ ది మల్లడించు
రమ్య సజ్జననంచ యాఁ ది రామనీమ;
శ్రద్ధ యనునట్టి యతుల వఁ ది సంతవేళఁ
బుణ్యజన సత్కవిశ్రేణిఁ ది పొదలు మెదలు.

132

గీ. భక్తిరస పూరిత జ్ఞానఁ ది ఫలముతోడ
యమ నియమ ధారణాది పుఁ ది ష్పములతోడ
సత్య శౌచ క్షమా దయాఁ ది శాంతభక్తి
కుజలతాంత సంతతియందుఁ ది గొమరుమిగులు.

133

గీ. రామసత్కథా కథనసందఁ ది శ్రవణమునను
పులకితాంగంబె యూహింపఁ ది బుష్పవనము

నేత్రీఘటములతో భక్తి ల సీరమూని
హృదయవనపాలకం డందు ల మెదలుచుండు.

134

సీ. సంసార సంపర్క ల సంఘర్షణంబుచే
నిమోన్నతపథంబు ల నెగడు కతన
దుర్జన దుర్వాక్య ల దుష్ట సింహ వ్యాఘ్ర
దందశూకశ్రేణి ల తనరు కతన
నీషణత్రీయనామ ల పృథ్వీధరవ్యాప్తి
ననిశంబు దుర్గమం ల బయిన కతన
మద మోహలోభ కా ల మ కోధ మాత్సర్య
భీకరాటవులచే ల వెలయు కతన

గీ. శ్రద్ధ యనుశంబలము లేక, ల శుద్ధమైన
ఘనుల స్నేహంబు లేక, రా ల ఘవ్రునికరుణ
లేక యేరుఁ జేరగలేరు ల లోకవినుత
మహిత రామాయణామ్నాయ ల మానసమును.

135

గీ. క్రూర పాపండ్ కాముక ల కుటిల కుజన
కాక బక ఘూక శంబూక ల భేకములకు
మహిత రామాయణామ్నాయ ల మానసమున
స్నానముం జేయనగునె యే ల నాటికై న ?

136

గీ. మాయ యను మంచు మెండుగ ల మలయుకతన
మించి మార్ఫ్యైత్యంబు బా ల ధించుకతన
హీనుడగు పూరుషుండేగఁ ల డేగుఁగాక
స్నాన మొనరింపఁ జాలఁ డి ల మ్మానసమున.

137

గీ. రామ పాదారవిదమ ల రంజపాన
మత్త చిత్తులు భక్తు లి ల మ్మానసమున

స్నానముం జేసినంతనఁ దీక్షణములోన
భయద తాపత్రీయానలఁ దిబ్బాలలఁగఁ.

138

చ. అలరులఁ దేనె యూజినటుఁ దిలకగతిన్ వరశబ్దధాటితో
నులియుచు మత్కవిత్వసరఁ దియూనది రామచరిత్రమానసో
జ్జ్వలసలిలంబులం బొడమిఁ ది సర్వదిగంతము లంటి పాటుచున్
గలిమలమున్ హరించుచు జిఁ ది గన్ను తక్కిరి గణించు నిభువిన్

మ. త్రివిధశ్రోతలు మత్కవిత్వసరయూఁ ది తీరస్థ సద్దామముల్
అవగాహగతసత్సమాజమె యయోఁ ది ధ్యాపట్టణంబారయన్
భువి నీ యావగ పాపభూరుహము నిర్మూలంబుగాఁ దేసి, స
త్కవులన్ లోఁగొని భక్తకోటికొనఁగఁ ది నైవల్యకళ్యాణమున్

గీ. రామ రావణ ఘోరసంఘాతమునను
సదృశశ్లోక సద మొందుఁ ది సంభవించె
రామభక్తియన్ దేవ నిఁ ది ర్ఘరిణియందు
సరసులుప్పొంగ నీరెందుఁ ది సంగమించు.

141

నీ. శిష్టుల రక్షించుఁ ది శ్రీరాముని విలాస
గాథలు వరతరంఁ ది గములు గాగ
భరతాది సోదరఁ ది వరుల పద్మావముల్
సచ్చరిత్రము లంబుఁ ది జములు గాగ
వరపురోహిత హితఁ ది పరివారమాదిగాఁ
గలజనున్ జలచరంఁ ది బులును గాగ
శ్రీరామసముపేతఁ ది సీతా స్వయంవర
శోభ నదీనైజఁ ది శోభ గాగ

గీ. పశువులు తరింపఁ జేయు నాఁ ది వలునుగాగ
సకలముం జెప్పు బుధులునా నాఁ ది వికులుగాగ

బరశురాముని రాద్రంబుఁ దేవతదగాగ

వసుధ నీసరయూనదిఁ ద్రవణితి కెక్కు.

142

గీ. సృష్టిఁ గల దుష్టసంసారఁ దృష్టఁ దీర్పు

నిన్నదీతోయములఁ గోరితిఁ తున్న జీవి

ఎండమావుల విడిచిఁ దోసి, మరలి

తృప్తచేఁ దల్లదిల్లెడుఁ దృగముఁబోలు.

143

మునిసంవాదము

రామానుజప్రశంస

మ. ప్రణతింపందగువాల్కియమునుశ్రీరామాయణామ్నాయమున్
ఘనవిద్యాసముదాయమున్ సకలలోకశ్రేయమున్ జాంబవ
ద్ధనుమద్దేయముఁ గీర్తనీయమును పాపపాయమున్ ధ్యేయమున్
దినపారాయణగేయమున్ విబుధపానీయామృతప్రాయమున్

ప్రయాగక్షేత్రము

ఉ. రాగ విహీన యోగిజశఁ దరంజితయాగము, భక్తలోకసం
యోగము, దుష్టసప్రజాపిఁ దయోగము, తైర్ధికబృందకల్పవ
ర్త్యము, మోహనిర్మరసిఁ దాఘము, సస్మనిజేష్టితాప్తది
గ్ధాగము, పుణ్యసంచయవిఁ భాగముపొల్పుఁ బ్రయాగ మిభుభిన్
మ. నిరతిం బూని త్రివేణిఁ గుంకులిడి, వేఁ టిమాధవుం గొల్చి, త
చ్చరణాబ్జంబుల నంబుజంబులను పూఁ జంతేపి, ధ్యానించి, దు
ష్టర పాపక్షయ హేతు వైపవటవృత్తిఁ దుచ్చాయఁ దైవల్య త
స్కరులై భక్తులు విశ్రమింతురు ప్రయాగక్షేత్రరాజంబునన్
గీ. ఇట్టి తీర్థరాజంబునఁ దెల్ల మునులు
మాధవుని దివ్యపాద పద్మములఁ గొల్చి

జ్ఞాన వైరాగ్య దములైన యీ శాస్త్రములను

చదివి బోధించుచుందురు యీ సజ్జనులకు

147

గీ. అచటఁ గల భరద్వాజుని యాశ్రమమున

సాంఖ్య కర్మ వేదాంతాది యీ శాస్త్రములను

శాఠికా కీర సమితియఁ యీ జదువుచుండు

నితర మునిపుంగవుల చొప్పు యీ నెఱుంగ వలెనె!

148

మ. ఒకనా డంతట యాజ్ఞవల్క్యుమునివ యుండాత్మశిష్యాశిష్యులైన

సకలామ్నాయ రహస్యమున్ దెలుపుచున్ సర్వజ్ఞుడై వేణిలో

సకలంకంబుగ స్నానమాడి, శుచియై యన్మాధపుంగొల్చి, యా

త్మకుటీరంబున కేగుచుండఁగ భరద్వాజుండు సచ్చాత్ముడై

చ. ఎదురుగ నేగి, మ్రొక్కి తనయింటికిఁ దోడ్కొని యాదరించి త

త్వదకమలంబులన్ గడిగి యీ “ధన్వంతరైతి బంత్రీమయ్యై మ

త్వదనము యాజ్ఞవల్క్యుముని సత్తమ” యంచువచించియాసనం

బిడె గొనుడంచు నిచ్చి, మునుఁ యెల్లఱు మేలని సన్నుతింపఁగఁ.

చ. “రాజతలైలవాసమున యీ రాజులుయోగివరుండు భర్గుడ

వ్యాజ కృపాకటాక్షమున యీ నారయవేలుపు భక్తకల్పధా

త్రీజము రామచంద్రుని స్మరించునె యంచుదలంచి యాభర

ద్వాజుండు యాజ్ఞవల్క్యుముని వర్యన కిల్లను సంశయాత్ముడై

చ. ధరణి సమస్తధర్మముల యీ తత్వమెఱింగి యెఱుంగ, జేయు స

ద్గురువుల పాదసేవ యెదఁ గూరినమాయఁ దొలంగఁజేయు నీ

చరణ సమాశ్రయంబునను సంశయదోషమణింగు నోమునీ

శ్వర! యెఱింగింపవే సకల యీ శాస్త్ర పురాణ రహస్యవేదివై.

ఉ. శ్రీరఘరామునికై మది భయించి తదీయపదాబ్జభూసుధా

ధారలఁ గ్రోలిక్రోలి భువి యీ ధన్వంతః గాంచిన యోగివాడు వీ

వారసి చెప్పలేని యొక యంశము లేదనినమ్మి నెమ్మదిన్
జేరిన సంశయాంశమును యెప్పుడఁ గూరిమి నాలకింపవే ?

గీ. అచ్యుతుండు శివుండు క యాణమూర్తి
జ్ఞానగుణరాశి వ్యామోహ యీహీనుఁ డజుఁడు
అతఁడు నివశించు కాశీయం యదంతరించు
జీవి శాశ్వత మోక్షంబుఁ యెఁదనుండు. 154

ఉ. దివ్యగుణాభి రాముఁడని యధీరతముండని రామచంద్రునిన్
శ్రావ్యముగా నుతించెదరు నెన్నునులెల్లఁబు; “బ్రాహ్మణోనహం
తవ్య” యనంగనొప్పెనఁగు యధర్మముఁ దప్పి నతీవియోగియై
అవ్యయ మైన క్రోధమున యీ నా దశకంధరు సంహరింపఁజే? 155

మ. పణ్తి గోల్పడి కామ మోహ చుద లో యభక్రోధ మాత్సర్యదు
ర్గుణియై రావణు సంహరించె నమరుల్ యెందఱి రానేతరున్
బ్రహ్మతాపంధగు నొక్కొ రాముని చరిత్రంబు? నతీనాయకుం
డణిచూడ్యప్యగుణాన్వితుండు, కరుణా స్వాంతుండు చర్చింపగన్

గీ. అలికనేత్రుఁ డారాముని యనభినుతింప
నేమిహేతువో యొక్కింత యెఱుంగ వలదె?
ఈవెఱుంగనియంశమెం యేనిఁ గలదె?
యాజ్ఞవల్క్యును నీశ్వర యూనతిమ్ము. 157

చ. అనవుడు మానముని దరయోనము మోయునఁ జెంగలింపగన్
గనుఁగవ మోడ్చి జ్ఞాననయ యెంబున రామునిఁ జూచియొత్పరున్
మనమున సంస్మరించి సుర యమానవ దానవ సమ్మతంబుగా
ననఘుఁడు యాజ్ఞవల్క్యుముని యూముని సోమునిఁ జూచి యిట్లునన్

గీ. సాధు వత్స భరద్వాజ యశంకితాత్మ
ఈవెఱుంగవెరాముని? యేవదింప

వలెనె! పామర కోటికిఁ దెలియుఁగోరి

అజ్ఞఁబలె నన్నుఁ బ్రీశ్చించెఁ దైన వినుము.

159

గీ. కర్మ యుగమున రామునిఁ కథతలంపఁ

గామ మోహనురులఁ జంపుఁ కాళిచూపె;

తత్కథానుధారనధారఁ దనివిదీఱ

నాన్వదింపుము సందేహఁ మంతరించు.

160

గీ. నరన రామాయణామృతాఁ స్వాదనమున

సజ్జ నామర వంతతిఁ సంతసించు

నతికిఁ బూర్వము కప్పడిఁ శంకదోచె

దానిఁ దొలఁగించెఁ జూపె యం ఁ ధకవిరోధి.

161

గీ. అనఘ దాతాయణీదేవిఁ యనుసరింపఁ

గాలకంకుడ గన్తునిఁ కడకు నేగె;

నమ్ముచి యెసంగు రామాయఁ గామృతంబుఁ

గోలి రాము ధ్యానించుచుఁ గూలి వెడలె.

162

చ. వినుము మునీంద్ర! పూర్వ మొక వేళిమహేశుఁడు రామచంద్రుడ

ర్చనమును గోరి, రావణునిఁ జంపఁగ విష్ణువు మావవాకృతిన్

ఇనకుల మందుఁ బుట్టుననిఁ యెంచి, విరించను వల్కు కల్లగా

దని తటి వేచియుండ జలఁజాక్షుఁడు పుట్టె ధరావనార్థమై. 163

చ. మునివరుఁడైన గాధినుతుఁ బ్రబోచి, యహల్యకుఁ బ్రాణమిచ్చియా

జనకజఁ బెండ్లియాడి బుధఁ సంఘము మేలని పన్నుతింపఁగన్

జనకుని వాక్య మొచి యనుఁ జమ్మనకున్ గలరాజ్యమిచ్చితా

వనమున కేగ రాఘవుఁడుఁ భార్యయుఁ దమ్ముఁడుఁ గొల్చియుండగన్

గీ. నీచు మారీచుఁ బంపి సంఁ కోచముడిగి

కపట వేషంబునన్ బంక్షిఁ కంధర్పంధు

అకట! నీత జగన్నాథ ! సేవహరించి
లెంక వలె లంకకేగ ని ! శృంకతోడ. 165

గీ. ఘనుడు రాముండు మాయామృత ! గంబుఁ గూల్చి
సానుజుండయి యేతెంచి ! యతివ తేని
పర్ణశాల విలోకించి ! వనరి వనరి
నరుని చందాన విరహ సు ! తాప మొందె. 166

గీ. రాఘవుని తత్వము గ్రహింప ! రాదు చూపె
మునుల కైనను బ్రహ్మాది ! ఘనులకైన
గామి యాలించె నేనిఁ బ్ర ! కామి యగును
భక్తుఁ డాలించె నేనిఁ గై ! వల్యమొందు. 167

ఉ. భార్యను దొంగిలించి చను ! వాని నెఱుంగని యట్లు కానలో
ధైర్యరమన్ దృఢించి తన ! తమ్మునితోఁ దిరుగాడు రాము గాం
భీర్యముఁ జూచి, మెచ్చి, తఱి ! మించిన దిత్తఱిఁ జేరఁ బోలదం
చార్యవరుండు శూలి ముద ! మందుచుఁ బోయె సతీసమేతు డై.

ఉ. పాయనిభక్తి రామనర ! పాలుని నాత్మ భజించు సన్నని
ధ్యేయుని శూలిఁ జూచి , అజ ! దీశుఁడనంతుఁ డితండు పావనా
మ్నాయ పథప్రవర్తి, యొక ! మానవుఁ గొల్వఁగ నేటికంచు దా
తాయణి యేవగించి తన ! స్వాంతము నందుఁ దలంచె నివ్వధిన్

గీ. “అజ మనంత పరబ్రహ్మ ! మచ్యుతంబు
కాలముం బట్టి చేప్టలఁ ! గాంచునొక్కొక్క ?
మాయచే నావృతంబయి ! మనుజు రూప
ధారణంబున మెఱుగునే ! ధరణియందు ? 170

ఉ. ధీరుడు విష్ణుమూర్తి హరి ! దేవహితార్థము కోరి మానవా
కారముఁ దాల్చుఁగాక శితి ! కంఠున కుద్దయనంగ నొప్పు ల

శ్రీరమణుండు మూఢుడయిఁ | శ్రీవలె నేక్కుచు దిక్కులేకయీ
తీరునఁ గాంతకై యడవిఁ | దిప్పలఁ దుప్పల సంచరించునే.

గీ. భర్తఁ డజ్ఞాని యగునె? న | ర్వజ్ఞఁ డందు
అతని వాఙ్మనుసత్యంబె? | వ్యర్థ మగునె?
రాముఁ డూహింప నిందిరా | రమణుఁ డగునె?

జ్ఞాన మభివృద్ధి బొందునే | సంశయమున 171

గీ. అనుచుఁ దలపోయు, నాథునిఁ | గని హసించు
నడుగ నుంకించు శంకించు | నాకళించు
నామె చిత్తంబు గ్రహించి | యలిక నేత్రుఁ
డిట్టులనియె నుత్సాహంబు | నెట్టుకొనఁగ.

172

చ. పనితలు సంశయాశ్చ్యు ధురీ | వంబు గ్రహింపఁగ లేనిముగ్ధలే
ఘనుని కథా నుధాంబుధి న | గన్తుఁడు గోలె మునుల్ మతింప నే
యనఘుని నామమున్ దలఁచి | సంతనె ముక్తి లభించు; నట్టిరా
ముని సుగుణాభిరామునిఁ బ్ర | బుద్ధుని నెంచితె కర్మబద్ధుఁగా?

ఉ. వ్యాస పరాశ రాది ముని | వశ్యులు యోగులు సిద్ధులైన స
న్యాసులు నేమహాత్ముని న | హర్షి శమున్ భజియింతురెవ్వనిన్
వేసర కెల్ల శాస్త్రముల | వేదములున్ విచరించు వాని మా
యా సముదంచితాత్మునిగ | నాత్మఁ దలంచితేవే తలొదగి.

శా. మాయాతీతము, నిష్కళంకమును రా | మబ్రహ్మమున్ నన్నుని
ధ్యేయంబున్ భజియింపు మాత్మఁగలసం | జేహంబుని శ్చేషమున్
జేయం గోరెద వేని నమ్మెయిఁ బరీ | ధింపందగున్; సృష్టికిన్
శ్రేయంబున్ ఘటియింప నన్యుతుఁడు ధా | త్రింబుట్టనిం తేటికిన్

మ. భగవన్నాయ నెఱుంగఁ జాల' వకటా | బ్రహ్మాదులుం జాల, రా
జగతీసాధుని రామచంద్రుఁ గనినన్ | నర్వంబు వ్యక్తంబగున్;

- ఇగురుంజోశి! తొలంగు మచ్చటికి, నీ యేతెంచు సందాక నా
సగుణున్ గొల్పుచు నీసమీప వటవృక్షచ్ఛాయఁ గూర్చుండెదన్
- చ. అనవుడు లెన్న యంచు దర యే హాసము మోమున నంకురింప న
వ్వనిత “మహేశ! రాముని స్వయంభారము నేబరికించుదాన నె
మ్మనమున సంశయంబణఁగఁ మాన్గముఁ జూపితి” వంచునత్తెలు
బునఁజనియెన్ రఘూర్షహుండుఁ పొక్కుచునంచరియించు కానకున్
- ఉ. దండక కాననాంతమునఁ దమ్మునితో విహరించు దివ్యకో
దండుని రామచంద్రుఁగని యేతన్నహిమన్ బరికింప నెంచి య
య్యండజయాన యజ్ఞనక యజ్ఞకృతిఁ దాల్చి సమీపమార్గముం
దుండఁజూచి రామునిసహోదరుఁ డెంతయుసంభ్రమించుచున్
- ఉ. “ఈవనిఁగాంతుఁబాసి యెరియించునె జానకి! యెంతవంతయుం
చావనితాకృతింగని మిహాత్ముని రామునిఁజూచి యెంతయున్
భావనఁ జేసి యాతని ప్రియ భావ మెఱింగిన లక్ష్మణుడు లోక
జేవఁ దొలంగక య్యవిద యెప్పులఁ జూచుచునుండె నత్తెన్
- మ. అహహా! సృష్టి సమస్తజీవములలో యెవ్వరించి శ్రీవిష్ణు వై,
మహి జన్మించినరామచంద్రుఁడకటా! మర్త్యుండె! యజ్ఞుండె! త
న్నహిమంబున్ బరికింప దేవతలకున్ యేకకంఠఁ సర్వజ్ఞు డ
క్కుమానానీతను జూచి డీల్పడునె? నం యేకోచంబునన్ దుర్భమన్.
- ఉ. మోస మెఱింగి రాఘవుండు మోమున లేనగ వంకురింపఁ గా
నాసతిఁ జూచి “యెంటిమయి యేకకట వచ్చితివో వృషభవృజం
బాసి! రఘూర్షహుండు నిజె యందనముం గొను” మన్న దీర్ఘిని
శ్వాసముఁబుచ్చియాతనిప్రయ భావము మెచ్చుచుతోననొచ్చుచున్
- ఉ. కోమలి యారఘూర్షహుని యేకోమలవాక్కుల నాలకించి నె
మ్మోఁకుటపొంది యైన్యమునఁ బొక్కి వివేకముఁదక్కి, భీతిచే

- ధేనుము లేక సంకుచితఁ డిచ్చిత్తమునం గడు నుక్కిఁ జెక్కి, యె
 క్లేచునుదాస; శంకరునఁ దేమని చెప్పెడిదాన నింతకున్". 183
- మ. అని చింతించుచు శంకరుండెగడి మాఁ యాతీతు శ్రీరామునిన్
 గని వంచెంపఁ దలంచి బేల నయితిన్ యజ్ఞనంబు న్యూనంబుగా;
 ననపాయంబుగనుండ కిట్లయితి నాఁ యహఁ"యంచు దుఃఖించుచున్
 జనుచుండెన్ గలహంసయానమునఁ బఁ జూత్రాప సంతప్తయై.
- గీ. నతిమతి గ్రహించి రామభూమిపతియు నంతఁ
 దనప్రతాపంబు దీపింపఁ దరుణితోడ
 సోదరునితోడఁ గనుపట్టెఁ దోద్యముగను;
 దృష్టి నిగిడించి యానతిఁ తెలివిఁ దప్పి; 185
- గీ. అంతకంతకు మునులతోఁ హరునితోడ
 వనజభవుతోడ దిక్పాలఁ వరులతోడఁ
 బృథ్వితోడఁ జరాచరఁ వితతితోడ
 నలరు శ్రీరాము నీక్షించెఁ నఘవిరాము. 186
- క. గడగడ వడకుచుఁ గాళ్ళుం
 దడఁబడఁ బుడమిఁ బడంతిఁ దబ్బున పడియెన్
 వడివడిఁ గనుఁగవ మోడ్చెన్
 బుడబుడ నుప్పొంగు వనటఁ బొక్కుచు నేడ్చెన్. 187
- గీ. కడకు లజ్జించి మది వివేకంబుఁ గాంచి,
 ఆత్మ దుఃఖించి మతియు నైఁ దృము వహించి,
 మగని ధ్యానించి యెలమి నఁ మస్కరించి,
 రాఘవుని దివ్యమహిమంబుఁ బ్రస్తుతించి. 188
- శా. రామా! కీర్త్యభిరామ! యర్కుకులపాఁ రావారసోమా! బలో
 ధ్ధామా! సంగరభీమ! భూధవసుధా! ధామా! నవాంభోధర

శ్యామా! సిద్ధిశరామ! దివ్యగుణపు! హ్నారామ! దైత్యాదిసు
తామా! దుఃఖవిరామ! భక్తిసతభ! క్తస్తామ! రక్షింపుమా!

గీ. అనుచు దాతాయణిజేవి! కనుల విచ్చి
దిక్కులం జూది సంతనె! యక్కజముగఁ
గాంచినది కానరాకుండె! గానలోప
మృనుపడి డీలుపడి యేగె! మగనికడకు. 190

మ. తరుణిక్ రాజమ రాశమందగమనన్! దాతాయణిం జూది యీ
హరుఁ డజ్ఞానతమోహరుండు “వనితా! యారాము విజ్ఞానమున్
బరికింపం జని యేమిచూచితి” వనన్! “స్వామీ పరీక్షింపఁగాఁ
దరమా” యంచు నచించి యిట్లనియె ను! దృఢైర్వ్యాకంభీర్యయై

గీ. “చెప్పటకు నేమియున్నది! చిత్తగింపు
మనఘ! నిను నమ్మి రామచం! దుగ్గినకు మ్రొక్కి,
నన్నుతించితి” ననవుకు! జ్ఞానదృష్టి
జరిగిన యుదంత మంతయు! సంగ్రహించి. 192

గీ. వనిత యొనరించి నట్టి వం! చన నెఱింగి,
హరుఁడు పరితాపముం బొంది! యాగ్రహించి,
“మోహవశమున నూఁకొన్న! మోస” మనుచు
వెలఁది నీక్షింప నోపక! విముఖుఁ డగుచు. 193

ఉ. “ప్రేమకు మేర యున్నదె?వరిం! చిన యట్టిలతాంగిఁ బాసినన్
క్షేమమె”యంచుఁ గ్రేభృఱుకు! కింకకు నల్లము తల్లడిల్ల శ్రీ
రాముని సంస్మరించి “యవ! రాధ మొనర్చిన కాంత సక్కటా
కాముకుఁ డేలుఁగాక” యని! గాసిలి కన్నులు జేవుఱింపఁగన్.

గీ. “ఈశరంబుతో నింక! నీలతాంగి
నెనయ నిది నిశ్చయం బం”చు! నేవగించి

శంకరుం డేగుచుండంగఁ | “జయము జయము
భక్తవర” యంచు నాకాశఁ | వాణి పలికె.

195

గీ. చదలుపలుకుల నాలించి | సంభ్రమించి,
ఉమ్మలించుచు నించుక | సొమ్మసిల్లి
పొక్కి, తాలిమిఁ దక్కి, యు | పొప్పంగి పొరలు
దుఃఖమును మ్రింగి, క్రుంగియ | త్రోయజాక్షి.

196

ఉ. “హ”యని “నన్నుఁ బాయఁదగు | నా”యనినిన్విడనాడఁజాలనా
థా”యని “భక్తలోకవర | దా”యని “తప్పిదముఁ క్షమింపరా
దా”యనిఁ శాంతముండవల | దా”యనిఁ మోహ మొకించుకంతలే
దా”యనిఁ యింతవితగల | దా”యని వెక్కుచు సొక్కి సోలుచున్.

ఉ. “సార విచార ధీర గుణ | శాలి, ప్రిసిద్ధ విశుద్ధ భావగం
భీరుఁ డెరింగె నాధు నవి | వేకము సర్వము; ఘోరదుష్కృతం
బేరికి నైన నోర్వఁ దగు | నే? విభుఁ డక్కట నన్నుఁ బాయునే?
నారులు మోసముం గవట | నైజముఁ బాయని వార లక్కటా!

గీ. చెలిమి దీపించు దుద్గాంబు | పులను బోలి
కపట తక్కి సంపర్కంబు | గలిగె నేని
భిన్న మగుఁగాడె? యక్కటా | పెరవు గలదె
మగుడఁ జెలికారముం గూర్చ | మానసముల?”

199

మ. అవిచింతించుచు వెక్కిక్రిక్రియకొనుచుఁ | “హ”యంచు, రక్షింపుమా
అనఘా”యంచుఁ దపించు నాత్మసతిదీ | నాలాపమాలించియు
గనఁ డొక్కించుక తాల్చిఁ బూస డక్కటా | కైలాస నామూద్రికిన్
జని శంభుం డనయాయునిం గవి మతి | స్థైర్యంబు దీపింపగన్

గీ. మగిడి మానియై తొలుతటి | మజ్జి నీడ
సుస్థిరుండయి పద్మాస | నక్కుఁ డగుచు

నెలమిఁ బవనంబు బంధించిఁ బలన ముడిగి

ధీరుడై యోగవద్ధతిఁ గూడుచుండె.

201

చ. హరుఁడు దొనంగునై పఁడినుఁ జినుఁ జినుఁ మంతయు నింతకు వాని నెమ్మనం
బెరియగ నే వగింపు జనిఁ యింపఁగఁ జేసితి నన్నఁ గాంచియి
గ్గిరి విడనాడఁగా; యతనిఁ క్రేవకు నేసిన లాభముండునే!
విరహిణిఁ బోలి నే ననుభఁ వించెదఁగాక కృతాపరాధమున్.

మ. అపమానించితి నిన్నుఁ గల్మషవిరా! మా! రామ! నిష్కామ! ఘో
రవియోగంబు నహింప నోవుదునె భ! ర్తంబాసి! సీతావియో
గ విచారంబున నున్న నిన్ను వికలుం గావింప భావింప, న
య్యవివేకంబున కక్కటా ఫలముప్రా! వ్యంబయ్యె సాదృశ్యమై.

మ. వనజాక్ష! రఘురామ! యీశ్వరు మనో! వాక్కాయ కర్మంబులక
గని నేవించెడుదాననేని వినుమీ! కాయంబు హేయంబు, నా
శనముం బొందును గాక యశ్రమముగక; సైరింపగానొనె! యి
వ్వనటం దూలితి బైసిమూలితిని దే! వా! దేవచూడామణీ!

ఉ. కాయ మపాయముం బొరయుఁ గాక; యనాథ యనంగ నాథునిం
బాయఁగ నొనె! యీతనవు భారము నాకు భరింపశక్యమే!
హేయముగాదె! మత్కనట! వృత్తికి శిక్ష ఘటించితివు; నీ
మాయ లహా! యెఱుంగఁ దర! మాసుర మానవ దానవాళికిన్.

చ. ఇటులు వియోగ సాగరముఁ నీదుచు రాముని సంస్మరించుచున్
ఁగటకట జాలి దూలి నిజ! కాంతుని కింకరుఁ జిక్కి కంటిఁబో
అటమటకుఁ ఫలంబునుచు! నాత్మఁ గడుంగడు నమ్మలించుచున్
గుటిల శిరోజ యవ్వలిత! కొండైన యుండె ననేక వర్షముల్.

గీ. ఓర్మిఁ జెక్కిండ్లు వెచ్చించి యోవ లేక
బక్కనాడు మగండుండు! చక్కఁకేగ!

మేలుకొను దాకఁడఱివేచి | మెలఁత నిలువ

నానన మొసంగి కూర్చుండ | నానతిచ్చి.

207

గీ. హరుఁడు శ్రీరాము గుణధాము | నభినుతించి

మగువ నీక్షించి, “రాముని | మాయ లెఱుఁగ

నగునె? నీబోటి కాలింపు” | మనుచుఁజెప్పెఁ

బెక్కుకతలను భక్తిపెం | పెక్కునట్లు.

208

గీ. ఆగ్రహముఁ బాసి యెంతయు | నాదరించి,

అలికి నేతుండు సర్వజ్ఞఁ | డాహరుండు

శ్రీరఘూద్వహు మహిమంబుఁ | జెప్పుచుండ

నువిద వినుచుండె; నంతట | నొక్కనాడు.

209

ఉ. సారససంభవుండు ముని | సంఘముతో నభదీర్చి సార వి

స్తూత పోధనాధ్యుఁ బ్ర | జాపతులన్ గుణరత్న సంచయం

బేరిచి యాధిపత్యము వ | హింపఁగ దక్షుఁడు దక్షుఁడంచు లో

నారసి పెద్దఁజేసె నుర | లండఱునొనని నమ్మతింపఁగన్. 210

గీ. దక్షుఁడాలించె నెంతయు | ధన్యతముఁడ

నంచుఁ జింతించె గర్వించె | నతిశయించెఁ

జిత్త మిగులొత్తెఁ గన్నులు | నెత్తికెక్కె

నార! యధికార మొకరోగ | మనినఁడగదె?

211

గీ. కల ప్రజాపతి నమితికి | ఘనఁడననుచుఁ

జెలఁగి దక్షప్రజాపతి | సిద్ధసాధ్య

గరుడ గంధర్వ యక్ష రా | క్షసుల నమర

కిన్నరులఁ బిల్చి గావించె | జన్న మొందు.

212

గీ. అతిశయించిన దక్షుని | యజ్ఞమునకు

విష్ణువు హసించె, శంభుండు | వెడలకుండె;

నఖల జనకోటి యచ్చోటి కరిగి రమరు

లెలమి యజ్ఞ హవిర్భాగ కి ములనుగొనిరి.

213

చ. జనకుని యాగవార్త విని, కి సన్మనిసంఘము వోపుచుండఁగన్
మనమునఁ బొంగి, సుందర వి కమాన వితానము నంబరంబునన్
గని సురకామినీ మధుర కి గానములన్ విని సంతసించి ద
క్షునిసుతయమ్మహోత్సవముఁ సాంపుఁగనుం గొననిచ్చగించుచున్

గీ. “నక్ష కల్పిత యజ్ఞ సం కి దర్శనార్థ
మాత్మ కేళ్యు దాటుచు నున్న కి దతిశయించి,
అలికనేత్రుని విడనాడి కి యరుగ గాదు
మనము నరికట్టి యిచ్చోట కి మనలరాదు.”

215

గీ. అనుచుఁ జింతించి జనకుని కి గవఁదలంచి,
నిలుకడం దక్కి పతికేళిప కి నిలిచి మొక్కి
“ఓకృపానిధి! దక్షాధ్వ కి రోత్సవమున
కరిగి వచ్చెద నీవాన కి తిచ్చెదేని.

216

గీ. తల్లిదండ్రుల నఖల బాం కి ధవుల సఖులఁ
దోడఁబుట్టు నెల్లఱి కి జూడవలదె
సన్మనీంద్రుల దర్శింప కి సమ మమిదియ
ఆనతిమ్ము కృపానిధి” కి యనినహకుఁడు.

217

శా. ఆ నారీమణి సంభ్రమంబును బ్రయాం కి గావేక్ష వీక్షించి, త
ద్రీనాలాపము లాలకించి “హృదయో కి త్వేకంబు వారింపఁగా
నానే?యంచుఁ దలంచిరాఁగలదొసం కి గాత్మ విచారించుచున్
లేన వ్యాసనసీమఁ దోప ననియెన్ కి గృహార్థ వాగ్దోరణిన్. 218

ఉ. “ఓలలనామతల్లి! విన కి వో యొకనాడు విరించనండు పే
రోలగముండెఁ గిన్నరులుఁ మోగులు, సిద్ధులుసాధ్యులున్ మునులే

వేలుపులున్ దనుంగొలువ; ఓ విష్ణువు నేనును బోయియుంటిను
వేళ్ళఁ బొనంగెఁ జూపె యొక ఓ వింత; భవజ్ఞనకుండు దక్షుడున్

గీ. ఇంచుక విలంబముగ వచ్చె ఓ నెల్ల మునులు
వేలుపులు లేది మ్రొక్కిరి; ఓవిష్ణు వేను
మిన్నకుంటిమి నవ్వుచు; ఓ నన్నుఁ జూచి
మొగముఁ జిట్టిం చుకొనెఁజూపె ఓ మ్రొక్కకునికి. 220

గీ. అంతతోఁ బోవునే వాని ఓ యాగ్రహంబు?
అల్లుడవె యంచు రోపించి ఓ యాడు కఱచి
పటపటధ్వనిఁ జేయుచుఁ ఓ బండ్లు కొఱకి
చిట్టి తుదిఁ దాకె ననఁగఁ గ ఓ న్నెట్టిఁ జేసి. 221

గీ. యాగముల హవిర్భాగము ఓ లనుభవింప
కుండ శపియించె నెల్లఱు ఓ సుస్సురనఁగ;
నంతతోఁ బోక తరుణిమి ఓ యృదియ యంచు
జన్న మొడుకల్పించె నేఁ ఓ జన్నఁబోవ. 222

గీ. ఘనుల నెల్లఱు రావించి ఓ శారవించి
మనల నొప్పరికించునే ఓ మగువ చెవును?
నిన్ను నవమానితఁ జేయ ఓ నిశ్చయించు
చెనఁటి వజ్రకు నేగుడే? ఓ సిగ్గులేక. 223

క. పిలువని పేరంట్రొబని
కలకల నినుఁ బేరటాంపు) ఓ గని హసి యింపన్,
జెలుక జుట్టములం గన
వెలఁది మర్యాద యేద ఓ వెడలం దగునే? 224

ఉ. ఏ నెఱవాది యైనను, మృ ఓ గేఢుణ! యుత్సవదర్శనార్థమా
హ్వనము లేక యేగిన ధ్రు ఓ పంబుగఁ బొందు నశారవంబు; స్వ

స్థానముఁ బాసిపిల్వనిదె । తల్లినిఁ దండ్రినిఁ దోడఁబుట్టులన్
చానలుచూడఁజోదగదు; । చానఁయెటుంగవెయ్యారహస్యమున్

గీ. ఇయ్యదిట్లుండె; నేచాయ ॥ కేగినంతఁ

బోరు పొత్తిచు నను శంక ॥ బుద్ధిఁ దోచు

నచటి కేగిన నెవ్వాని ॥ కై నఁ గాని

హాని చేకూరు నని యందు ॥ రార్యవగులు.

226

ఉ. నావును విన్నఁబోయి లల ॥ నామణి కన్నుల నీరమూట, “నే
బోవక నిల్వనోపుదునె? ॥ పుట్టిన యిండ్లకుఁ గాంత లేగరో?
ఏవిధి గౌరవంబు నశి ॥ యించు? నశించిన హానియేమి? సం
భావన కేఁ లాఁతిన! స్వ ॥ భావవిరుద్ధము లీవిచారముల్. 227

మ. అకటా, తండ్రికి బిడ్డ వేరెగగునె? నా ॥ థా! ముద్దుఁ జెల్లించుమీ
వికటాలాపము లేటికన్న విని ని ॥ ర్వేదంబునన్ రోసి “మా
మకవాక్కుల్ వికటంబులే” యనుచు ను ॥ భావించి నర్వజ్ఞ “డిం
తకు రానున్నది రాకమాన”దని కాం ॥ తంబుచ్చెఁ బుట్టింటికిన్

మ. చని వీక్షించె సతీమతల్లి జ్వలన ॥ జ్వాలా ప్రజావేగమున్,
జనగోత్రాదిత హోమ ధూమ లతికా ॥ నంచన్న భూభాగమున్
మరుజాశ్వాస్య సురాసుర ప్రముఖ నా ॥ నానేవకాభోగమున్
వనజాతోద్భవ ముత్రితంత్ర హతన ॥ ర్వచ్చాగమున్ యాగమున్

మ. తనయన్, సద్గుణరత్న భారవినయన్ ॥ దక్షుండు లక్ష్మీంపఁడా
నన మొక్కించుక యెత్తి “వచ్చితివెనీ ॥ నాకుండు రాజామెఁగా
లని మర్యాదకు నైనఁ బల్కడకటా ॥ యక్కంత కన్నీరుక
న్గొనఁగోకుచుఁ జిన్నఁబోయి నిలిచెన్ ॥ గోపంబుదీపింపఁగన్

క. గున గునలు వోవు వారిని

విస వినఁ దనుఁ జూచి నవ్వి ॥ వెడలెను వారిన్

వినువుచు మనలెడు వారిక

“గసి దీతెనె తండ్రి” కంచుఁ గామినిచూచెన్ 231

గీ. పలుకరింపని దక్షుని లె వరుసఁ జూచి

ఈశ్వరుని యజ్ఞభాగ మం లె దెడు లేమి

హృదయ మెరియఁగఁ గోపించి, లె యినుమడించి

పొంగి పొరలెడు దుఃఖంబు లె మ్రింగి మ్రింగి. 232

గీ. “వెట్టిబాగులదాన యీ లె వేదు రేటి”

కనుచుఁ దల్లి తోఁబుట్టువు లె లనునయింప

నించుకయు బుద్ధిఁ జొరనీక లె యేవగించి,

లరుణ దృక్కులు దిక్కుల లె నావరింప. 233

ఉ. జ్ఞానముఁ దక్కి యీశ్వరఁడొ లె నర్చిన బోధనిరాకరించి యా

హృదయము లేని స్థానమున లె కక్కట వచ్చితి సిగ్గులేక న

న్మానములేక, న్యూనతకు లె మానస మొర్చునె”యంచు నేడ్చిన

మాడ్చిని; హీనమైన యవ లె మానము మించిన హానియున్నదే!

ఉ. హీనులు మానులంచు వచి లె యించి నిరీశ్వరులంచుఁ దిట్టియా

చానల నెల్లఱం గనరి, లె సారస సంభవు నీరసించి, యి

ట్లానతి యిచ్చెదేవి, “తిప్పు లె రారిని శౌరిని ధక్కరించినన్

హాని ఘటిల్లకుండునె? యె లె హంకృతి చెల్లునె? యెట్టి వానిన్

గీ. వినుఁడు మునులార ఘనులార లె వేల్పులార

తోకవండితు విశ్వేశుఁ లె గాకునేసి

అక్కటక్కట నాతండ్రి లె యతిశయించె

నిష్ఠరాత్ముని కూతునై లె యెట్లుమనెద. 236

మ. అనుచున్ గోధమురూపుఁదాల్చినటులా లె యజ్ఞాక్షి యత్ముగఁడై

తన కందోయి యకాల నగణనిత నం లె భ్యాకాలముంబోల, నా

ననమాభీల లయార్క బింబ మనఁగన్ ఓ రాజుల్ల, నొక్కమ్మడికొ
దనువుంబాయఁదలంచె; నేరమును కాం ఓ తల్ సైవరొక్కింతయుకొ

గీ. “తండ్రి పెట్టెదు వారార ఓ దక్ష” యనుచు

దశదిశలఁ గాంచి తనదు దు ఓ ర్దశఁ దలంచి,

అవయవముల భేదించి ఓ యాలతాంగి

యోగ మార్గానుపద్ధతి ఓ నునులు విడిచె.

238

గీ. తనదు నిల్లాలు మరణించె ఓ వనెశువార్త

వినిన యంతనె రుద్రుండు ఓ వీరభద్రుఁ

గాంచి దక్షాధ్వరధ్వంస ఓ కార్యమునకు

నరుగు మని యానతిచ్చిన ఓ యంతనతఁడు.

239

ఉ. దక్షుని, యాగ కర్మ చేయ ఓ దక్షుని, వందిత సర్వచేవతా
ధ్యక్షునిఁ, గల్పితోరునవ ఓ నాగ్ని సముద్గత ధూమ శోణితో
గ్రాక్షుని, యక్ష కిన్నర ము ఓ రాసుర గర్హితవాక్య దూషిత
త్ర్యక్షునిఁ ధిక్మతాంబుజ ద ఓ శాక్షునిఁబీన విశాల వక్షునిన్.

మ. కని కల్పాంతమహాగ్నిహోత్రుడనె చ ఓ గ్రాహ్యలలం గ్రక్తుచున్
గనులన్ నిప్పుక లుప్పతిల్ల బుధులం ఓ గారించి యయ్యధ్వరం
బుచు విధ్వంసముఁ జేయుచుండఁగనియంఁభోజననుండున్ ఋషుల్
మునులున్ బాటిరి దక్షుఁడుకొబరువిడెన్ ఓ బుద్ధిన్ విచారించుచున్

గీ. ఆధ్వరంబును సర్వశూ ఓ న్యముగఁజేసి

వీరభద్రుండు శూలికి ఓ విన్నవించె;

నతివ మరణించినంతఁ ద + వంతరాత్మ

అఖిల గిరికాంతు హిమవంతు ఓ నాశ్రయించె.

242

మ. జనియించెన్ గిరిసార్యభామునకు యోహారత్న మొక్కర్తు తూ
ర్పునఁ జంద్రోదయ మైన చాక్షున సుధార ఓ భోరాశికిన్ లక్ష్మీరీ

తిని శుక్తిన్ వరమాక్తి కంబుకరణిన్, | దేజంబు వ్యాపింప, శ్రీ
లను వర్షింపఁగ సర్వలోకములకున్ | లావణ్యమేపారఁగన్. 243

మ. నగరాజున్ ఫణధార్యమాణవిలస | న్మాణిక్య దీపాగ్ర ప
న్నగరాజున్ మృగ శోణితారుణితనా | నాకందరానంచర
స్మృగరాజున్ గరుదాహతాఖిలకుజో | న్నిద్రాహిసంఘోత్పతత్
ఖగరాజున్ వినుతింపరే సురలు లో | కఖ్యాతి వర్ధిల్లఁగన్. 244

సీ. కుంభవృష్టిగ వాన | కురిసిన పిమ్మట
జలజలఁ బుష్పవ | ర్షంబుఁగురిసె
నజ్జాన మనునది | నుణఁగినట్టుల నింగిఁ
బ్రబ్బిన మబ్బుల | యుబ్బణంగె
ముసుల సుజ్ఞానాస్య | ములఁబోలి యఖిలది
క్రటములు విమల శా |ంతమునఁ గాల్చె
దమ్మినెత్తమ్మల | కమ్మతావిం బూని
కమ్మని తెమ్మెరత | కడల వీచె

గీ. సఖిల దివ్యాంగనామణు | లాడిపాద
నంబంస్థలి దివ్యవా | ద్యములు మోగె
మోడులై యున్న మాఁకులు | మొగ్గ తొడిగె
నానతీదేవి పార్వతి | యై జనింప. 245

మ. సతి జన్మించిన యంత నదిగవతి కై | శ్వర్వంబు లుప్పొంగె భా
రతిసంగీతము మేరమీతె మునులున్ | రంజిల్లి దివ్యాశ్రమ
ప్రతతిన్ దద్గిరిసార్వభౌముని నమీ | పంబందు నిర్మించి రు
న్నతవృక్షంబుల రాజిలెన్ ఫలములున్ | నానా ప్రసూనంబులున్
గీ. పావనంబుయ్యె నదసఖీ | జీవనంబు
జంతు పక్షినికాయంబు | సంతపించె

నాత్మ వైరంబులను బాసి యఖిల జీవ
రాశి యలక నన్యోన్యము లి రాగమునను.

247

గీ. మునులతోడను నవరత్న లి ఖనులతోడ
హరులతోడను గిరులఁబోల్ లి కరుల తోడ
నదులతోడను నకల సాగి పదలతోడఁ
బాదలె ముఁజేసి వాడ పూఁ లి బొదలతోడ.

248

ఉ. అప్పుడు మేనకానహితుఁ లి డప్పతి యప్పతి ధిక్కరించుచున్
గుప్పలుగా నొసంగె ముని లి కోటికి గోవుల నంబరంబులన్
దెప్పలుగానొసంగె నవ లి నీసురకోటికి రత్న సంచయం
బెప్పడు నెవ్వరుక జరుల లి కివ్విధి నీయ రసంగ దేవతల్.

249

ఉ. ఆలలనామణిం గనిన లి యంతనె యేమనవచ్చునార! యా
తైలవిభుం డెసంగె నని లి శంబుచు మర్త్యుడు రామభక్తిచేఁ
గ్రాలినమాడ్కి; నాశ్రమని లి కాయము చూడఁగ సర్వమంగళా
వాల మసంగనొప్పె ముని లి వ్యూలకుం బ్రమదంబు నిండగన్.

ఉ. భార మణంగ భూనతికిఁ లి బావ్యతిఁ గాంచె గిరిందుఁడన్ సమా
చారము నాలకించి యెడ లి సంతన మొందుచు సంభ్రమించి యా
నారదుఁ డేగుదెంచి గిరి లి నాథునవర్యలఁ గాంచి నీదుసం
సారము సారవంతమని లి సన్నతులీయఁగ నాశఁడత్తఱిన్.

ఉ. దానియుఁ దాను సంయమిప లి దంబులకున్ బ్రాణమిల్లి పుత్రికన్
గూరిమిఁ దెచ్చిచూపి “కనుఁ లి గొంటివేపుత్రిఁ ద్రికాలవేదివో
సారవిచార! యీవెఱుఁగఁ లి జాలని యంశములెందు లేవు, నీ
తోరపుదృష్టి యెట్టిగుణ లి దోషములన్ బరికింపఁజాలుఁగా.

చ. అరిసి మునీంద్రా! నాదు తన లి యంగల దోషములక గుణంబులన్
గరుణ వచింపవే” యనిన లి నవ్వుడు నారదుఁ డప్పడిట్లున్

గిరివర ! నీకుమారి బరి ? కింపగళకృమ? లోకమాత, భూ
భరము నణచు నాచిక భ ? వాని యుమానతి, యింతయేటికె

గీ. సర్వమంగళ, సర్వల ? తుణగుణాధ్య
పితృయశోదాయని యనంగ ? వెలయు వనిత
ఈమె నేవించు సర్వము ? సింద్రతతికి
సర్వ కామసంధానయా ? త్కృధరేంద్ర.

254

ఉ. మానము లేని భిక్షుకుడ ? మంగళుడైన దిగంబరుండుదా
నీను : డకామదేహి జటి ? చిన్మయుడైనవిరాగి యోగి యీ
చానకు భర్తయో నిదిని ? జంబు ధరాధర సార్వభౌమ ! యీ
వై నము జ్ఞానదృష్టి గని ? పల్కితి దేవరహస్యమారయన్. 255

చ. అన విని దెల్లబోయి హృద ? యంబున బెంగ జనింప నాతఁడో
“వనజభవాత్మసంభవ ! య ? పాయములేని యుపాయమున్నదే”
అనవుడు “ఫాలభాగలిఖ ? తాక్షరముల్ తొలగింపజాలునే
వనరుహ నేతుడైన గిరి ? వర్య వచించెద నీకుపాయమున్. 256

గీ. ఏను బలికిన వన్నియు ? నీకునందుఁ
దోచు చున్నవి చూపె ని ? దృష్టచరిత !
ఈ కుమారిక విశ్వేశు ? నెవయు నేవి
దోషములు దివ్య గుణరత్న ? భూవలగును.

257

గీ. రవికి నగ్నికి గంగకు ? శివున కహహ
దోష మనునది యున్నదే ? తుహిపథామ !
జీవ మీశ్వరు నెనసిన ? బావనమగు
నేకముగ నున్న దోషభూ ? యిష్టమగును.

258

గీ. మలము విమలమౌ గంగతో ? గలసె నేని
అన్నిచే గంగ నిర్దుష్ట మై ? రహించు

భాస్కరునిఁ గూడి యయ్యగ్నిఁ ప్రిజ్వలించు
భర్గునకు జ్ఞాననేత్రంబుఁ బాస్కరుండు.

259

గీ. తనకు జ్ఞానంబు గలదనిఁ తలఁచి యెవఁడు
దేవతల లోపముల నెంచిఁ ధిక్కరించు
వాఁడు సరక కూపంబునఁ బడును జూపె
ఎన్నటికిఁ గాని మోక్షంబుఁ నెనయలేడు.

260

గీ. క్లేశముల కోర్చి జపతపోఁ లీలఁబెర్చి
సతముఁ గొలిచినఁ గరుణించిఁ శంకరుండు
సీకుమారికఁ బెండ్లాడు; యోకములకు
సీవీవాహంబు నిత్యంబుఁ బావుకంబు.

261

మ. వరదుం డార్తివినాశకుం డురుక్మపాఁ పాఘోధి విశ్వేశ్వరుం
డరయన్ భక్తులకున్ బ్రసన్నుడయి యిష్టార్థంబులం గూర్చుశం
కరుఁ బూజింపక కోటియాగములచేఁ గైవల్యముం బొందఁ జా
లరు యోగీశ్వరులున్ మునీశ్వరులు శ్రీలంగాలు కోటిశులు.

గీ. వార్ధి వేష్టిత బ్రహ్మాండఁ భాండమునను
వరులు లేరనఁ జోల దోఁ గిరికులేంద్ర
తలఁప నీమెకు నాతండఁ తగినవరుడు;
శంకరుండు శంకరుండు భక్త కింకరుండు.

263

గీ. అనుచు వచియించి లేచి నం యమివరుండు
“తనయ శర్వాణి” యగు నిద్రి యథామనుచు
బార్వతిం జూచి యెలమి నాఁ శీర్షదించి
వీణ మ్రోగించి హరినెంచిఁ వీడుకొనియె.

264

ఉ. మేనక యాలకించి కడు యెల్లఁగ నాధునిఁ జేరి “నాథయీ
మాని మహానుభవం డితనిఁ మాటల నూకొనవచ్చుఁగాకయా

నా సనరాదు కట్టుకొన లే నక్కట బట్టయు లేనివానికిన్
జ్ఞానికి మానికిన్ గుసుమ లే సాయకవైరికిఁ బెండ్లియేటికిన్. 265

ఆ. వె. ఉండఁ గొంప లేక లే పండ మంచములేక

మాడఁ గుండ లేఁ వలువ లేక

ఎండ వాన యనక లే మొండికెత్తి మెలంగు

బండవాని కెవఁడు లే బాలనిచ్చు?

266

గీ. తగినవరుఁ జూచి ముద్దారఁ లే దనయనిమ్ము

వెడఁగుబైరాఁ పలుకుల లే విశ్వసించి

అకట బైరాగి కీనాన? లే యంతకంటెఁ

గన్యకాత్వంబె యూహింప లే ఘనతరంబు.

267

గీ. అనిన సతిఁ జూచి హిమవంతుఁ లే డనియె నిట్టు

లతిన! రాకానిశాకరు లే నందు వహ్ని

పుట్టినంబుట్టుఁ గాని యీ లే పుట్టుతపసి

ఆనతిచ్చిన యువదేశ లే మనృత మగునె?

268

శా. కాంతా! యింతకు నింతవంత తగునే? లే కానున్న కార్యంబు లే

పొంత న్ నడఁగినఁ గాకయున్నె? యకటా? లే మోహంధకారావృత

స్వాంతం బన్యముఁ జూడనిచ్చునె? మదిన్ లే భావించినేవిఁపు మ

శాంతంబు బరమాత్ము; నాతనికృపన్ లేనకల్పమిడతెడున్

గీ. నారదునిపల్కుఁ గల్గె య లే నంగరాదు

ఎలమి దేవరహస్యంబుఁ లే దెలియఁ జేసె

శంకరు నెఱుంగఁ దరమి? క లే శంకరహితుఁ

డింక శంక నీ కేటికిఁ లే బంకజామీ!

270

గీ. జప తపో ధ్యాన నిరతిసి లే సంస్కరించు

ననఘులకు శంకరుండు పోలే తృత మగును;

తపముఁ గావించి నీకన్యఁ డధన్యయగును

ఇంక నీ కన్యసంతాపఁ డేమల బేల ?

271

చ. పతి యనురాగ మేర్పడఁగఁగి బల్కిన పల్కుల నాలకించి యా
నతి తనముద్దుపట్టిఁ గని యంతన మొందుచుఁ గాఁగలించి య
ప్రతిహత మంబుజాననుఁడు యిచ్చినిచ్చి వాని ముద్దులాడఁబా
ర్వతి జనయితిఁ జూచి మృదుఁ డభావలఁ దేనియలూటనిట్లనన్
మ. “కలఁ గంటిన్ గలఁ గంటి రేయి జననీ! గౌరాంగుడొక్కందుభూ
తలదేవుండు పదేప్త యై యొసరించెన్ యత్నోపదేశంబు” స
త్ఫలమున్ గోరినదాసవేన్ జవతహ యిధాన్యసంబున్ జేరున్
నెలఁతా స్థైర్యమునన్ దపింపు మదవిన్ యిష్టాదిష్టాత్మవై.

చ. తపమున సృష్టికర్తయయి యిధాత సృజించె నమస్తలోకముల్
దపమున సర్వభూస్థితికిఁ యిధాత యనంగ రహించె శౌరియున్
దపమున శూలి సృష్టికుని యిధాతికిన్ విలయంబుఁ గూర్చె, స
త్తపమునఁ గాని దొందు గల యిధా? గిరిరాజతనూజ! చెప్పమా

గీ. తపమునకు సర్వసృష్టియుఁ డెల్లడిల్లు;
దపముఁ గావించు మబల న యిత్థలముఁ బడయు”
మనుచు సంతలో నవ్విప్పుఁ డెంతరించె;”
ననిన విని తల్లియుం దండి యెలరి రవుడు.

గీ. తల్లిదండ్రు లామోదించి యెల్లె యనఁగఁ
దపముఁ గావించ నెంచి కాం యెఠమునకుఁ
జనియె నక్కాంత; తపింపఁ డిచ్చునొక్కొ?

మోదుగుం బూవుఁ జోలిన యిచ్చుదమేను.

276

చ. ఫలములఁ గందమూలములఁ డెల్లవసంతతిఁ బండుటాకులన్,
అలములఁ గమ్మతెమ్మెరల యెంబువులం గొని, యాతపంబునన్,

బలవలవేగివేగి యుపఁ ద వాసములన్ గృహించి, వాసలన్
బాలుపట నానినాని హిమఁ ద భూధరపుత్రి తపించెఁ గానలన్.

గీ. పృథ్విధరసార్వభౌము పుఁ ద్త్రిక తపింప
ఘనతపోహిన్ సకలలోఁ ద కములఁ బ్రాకె;
నల్లముల నల్లకొను భీతిఁ ద దల్లడిల్లి
రెల్లమునులును యోగులుఁ ద బల్లటిల్లి.

278

ఉ. “పర్వతరాజపుత్రిః! భఁ ద వత్సవముం గని సంతసించు నా
శర్వుఁ డన గ్రహించి; మునిఁ ద చంద్రులు యోగులునెల్ల వేల్పులున్
బూర్వము చూచియుండ ని యఁ ద మోఘతపంబని మెచ్చి రమ్మ! దృ
క్పర్వముగా నుపర్వులు విఁ ద వాహ మొనరెద రింత యేటికిన్

గీ. అనుచుఁ జడలాడుపలుకులఁ ద నాలకించి
పార్వతి రహించెఁ దేజంబుఁ ద ప్రజ్వరిల్లె,
సంతకంతకు నుత్సాహఁ ద మాక్రమించె
వదన ముత్ఫుల్ల మయ్యె శ్రీఁ ద సదన మనఁగ.

280

మ. తనయర్థాంగి సతీమతల్లి యకటాఁ ద దాక్షాయణీదేవి జీ
వనముం బాసినయంత శూలిజటియైఁ ద వై రాగ్యముం బూని రా
మునినామ బుజపించుచున్ మునులకున్ఁ ద బోధించుచున్ సత్తపో
భునియై చూడ దిగంబరుం డంబు మెలంఁ ద గంజొచ్చె ఘోరాటవి

మ. అరిషడ్వర్గమహాగ్ని కీలలను శాం ద తాంభోదఁ జల్లార్చి, దు
స్తరసంతాపముఁ బాసి సన్మలకున్ఁ ద జ్ఞానపరీదుఁ డై, రమే
శ్వరురామున్ గుణధామలోఁ గొలుచుచున్ఁ దైతన్యరూపంబునన్
స్థిరచిత్తంబునఁ గానల్ మెల్గుచుం ద డెన్ శూలి బై రాగియై

గీ. దినముదినమును దననామ ఁ ద దివ్యమహిమ
విస్తులర జింమ భక్తుండు ఁ ద ప్రస్తుతింప

నతనిభక్తికి మెచ్చి యే కాంతముగను

అరఘూద్వహుఁ డిట్లని యాసలిచ్చె.

283

చ. “నతి మరణించినన్ విరహాఁ సంతట మొందక యోగి బైతివో
వ్రతనియమంబునందు ముని యి వద్యులు నీవరి గారు; నాదు నా
నతి వినువాఁ డ వేని, గిరి యీ నాథునిపజ్జకు నిర్లమించి పా
ర్వతి నిఁకఁ బెండ్లియాడుము భయ వత్తవ మంతయు సార్థకంబగున్”

చ. అనవిని రాముఁ జూచి యలి యీ కాత్ముఁడు చిర్నగ వంకురింప నో
యనఘ! సునామ! రామ! భవ యీ దాజ్ఞకు బద్ధుఁడ, నీవు చెప్పిన
ట్లొనరుచువాడఁజూవెవిను యిజ్జయుఁడంద్రియుఁడల్లియున్ వచిం
చిన విధి నెట్టివాఁ డును యీ జేయకమానునె మూఢచిత్తుఁడై.

గీ. విమల విజ్ఞాన భక్తి భయ ర్థముల తోడ

నలరు నాతనివాక్కుల యీ నాలకించి

సంతసించుచు మిగులఁ బ్రయత్నముఁ డగుచు

క్షేమ మగుఁగాక యని పల్కి యీ రాముఁ డరిఁగె॥

286

చ. పిదప మహర్షు లేశ్వరు వి యే వేకనిభులీ తనుఁ జూడరాగ స
మ్మదమునఁ బాద్యమిచ్చి వర యీ పూజల నెంతయుగౌరవించి యిం
పాదవగ శూలి యిట్లనియె ; యీ “నోసురవందితులారా! పార్వతీ
హృదిఁగల రాగ మెట్టిదోయెఁజేరిగిరి గ్రుని జూడఁ బా”ండనన్.

చ. వడివడి సమ్మహర్షు లల యీ పార్వతిపజ్జకు వేగి “తల్లి! యి

వ్వడువున స్రుక్ష్మ దుర్భర త యీ పంబానరింపఁగ హేతు వేమి? యి
య్యడవిమనోజ్ఞపుష్పవన యిచుఁడలంచితొ? చన్న బాలుఁడ్రా
పెను పసికూవ వోర్వఁగల యీ వే? తల్లిదండ్రులు సమ్మతించిరే?”

చ. అనవినియా పెయిల్లనె; “మ యీ హేతులుమీరలెఱుంగరొక్కోయే
మనినదియింపుదాన? నక యీ టూ! వచియించిననాదుఘోర్భయమున్

వినిహసియింతురేమొ? యవిఁ జేసినియంచు; మదీయబుద్ధియొ
య్యనఁ దపియింప నియ్యకొనెఁ జి నన్యులబోధకు నమ్మతించునే?

గీ. బ్రహ్మమానసపుత్్రుండుఁ జి పలికినట్టి
పలుకులను విశ్వసించి, తఁ జి పం బొనర్ప
నియ్యకొంటిని ముక్కంటిఁ జి నెయ్యమునకు
నాదు నజ్ఞానమునకీరుఁ జి నవ్వవచ్చు. 290

గీ. అనిన విని యమ్మహర్షు లాఁ జి వనితఁ గాంచి
మందహాసంబుఁ గావించిఁ జి యకుందరదన!
పర్వతోద్భూతనిజదేహఁ జి వల్లి యిట్టి
ఉగ్రతపమున కోర్చినఁ జి నోర్చుఁ గాక! 291

గీ. బ్రహ్మమానసపుత్్రుండుఁ జి పలికినట్టి
వాక్యములకును బయ లాడుఁ జి పలుకులకును
భేద మావంతయును లేదుఁ జి వెలఁది వినుము
వాని విశ్వసించి నవారుఁ జి బాగుపడిరె? 292

ఉ. మానవులైన వెండియు నఁ జి మర్దులు నైనఁ దదీయదంభ వి
జ్ఞానహితోపదేశము నిఁ జి జం బని నమ్మినఁ గీడు మూడు నో
మానిని! మున్న వానినెడఁ జి మాటల నూఁకొని యెందఁ తెందఁతో
దానవులుక్కుదక్కి తుదిఁ జి దాక నశించిరి చెప్పనేటికిన్ 293

క. జడదారి యాడుమాటకు
బెడదారిం బట్టి తీవుఁ జి వెర వెటుఁ గక యో
పడఁతీ! కపటం బుడుగని
యెడఁదంగలవాని నమ్మిఁ జి యేటికిఁ జెడఁగె 294

క. తనవలె నెల్లఱ జోగులఁ
బొనరువ నూహించు; గపటఁ జి భూయిష్టుఁ డహో

వనితా నీవాతని తి,

య్యనివాకున కియ్యకొంటి ? వనివార్యముగాన్॥

295

క. కలహీను, హీవిహీనున్

స్థలహీనున్ వస్త్రహీను, ? సద్గుణ హీనున్;

బలహీను, నుదాసీనున్

భళిభళి!! కాంతించి తీవు ? పశుపతిఁ బతిఁ గా॥

296

ఉ. పాడిఁ దలంపఁజాలని క ? పాలిఁ దిగంబరు, బిచ్చగానిఁ బె

డ్లాడి సుఖపవచ్చు నని ? యాత్మఁదలంచితె? దక్షువుత్తిఁ బె

డ్లాడఁడో? యాపెచావుఁ గను ? లొరగఁ జూడఁడో యట్టివానినీ

వోడక యిచ్చగించితి వ ? యో భవనాగర మెట్టు లీఁదెదో? 297

గీ. కట్టుకొన బట్ట లేకుండు ? ట ట్టులుండె;

నెలమి నాలింపఁ దియ్యని ? పలుకు లేదు,

చూచి ముద మొద జల్లని ? చూపు లేదు

ఉల్ల మొల్లునె? వానిల్లు ? వల్ల కాడు॥

298

ఉ. శౌచము లేనివాఁడు బుధ ? సంఘవిగర్హితపర్తనుండు, పై

శాచగుణానుభావుఁడు, శ్మశ్రీ శానవిహారరతుండు, సాత్వికా

లోచన లేనివాఁ డలిక ? లోచను నెవ్విధిఁ బెండ్లియాడ నం

కోచముఁ దక్కిబేలవయి? ఘోరతపంబున కియ్యకొంటివో? 299

ఉ. కోపముసంహరింపు; సుమ ? కోమలి వయ్యమహాతపంబునం

దోషిక నీ వొనర్చిన మ ? హోగ్రతపం బొకబిచ్చగానితోఁ

గాపుర ముండఁగాదె? యల ? కాపురనాథుని మిత్రుఁ డంచునే

లోపము నుండ రాదనుచు ? లోలవిలోచన లోఁదలంచితో? 300

ఉ. చెప్పెద మొక్కమాట, సర ? సీరుహవత్రవిశాలనేత్ర! నీ

విప్పగిడిన్ దపింపఁ దగు ? నే వనిలో, నొకపాటివానికై;

ఒప్పురికింప వేని వరుఁ డొక్కఁడు నీ కనుకూలుఁడైనవాఁ
డప్పరమాత్ముఁడందమునఁ కంద మొనంగేడువాఁడులేడుకో? 301

గీ. అఖిలసద్గుణరత్న రఁ త్నాకరుండు
దోషరహితుండు, కేయూర ఁ భూషణుండు
శ్రీమనోహరుండు, వికుంఠ ఁ ధాముఁ డుండ
బోడి వలచు పేపాడి పూ ఁ బోడి చెవుమ.

302

చ. అనవిని మందహాసకలి ఁ తాననబొబము వంది యాపె యి
ట్లనియె “మహర్షులార! తమ ఁ రానతి యిచ్చినరీతి నామనం
బనిశము మేలుకీళ్ల రయ ఁ దది౞జ మైనకతంబునం గదా
కనకము నగ్నికుండమునఁ ఁ గాల్చిన నైజగుణంబుఁ బాయునే?.

ఉ. నారదుఁ డానతిచ్చినది ఁ నచ్చిన దెంతయు నామనంబు ; కాం
తారములందుఁగాక, గగ ఁ నంబునుమూర్కొనుకొండలందుఁ గా
కీరములందుఁ గాక, మఱి ఁ యెందుమెలంగిన నెట్టికిడు లే
దారసి యెఱ్ఱఁ జల్లినది ఁ యా నని నమ్మిన వారి కెన్నఁడుక.

ఉ. సోఁకుడ మూకతో ఁ మెఱుగు శూలధరుం డొకయూర జోగియాఁ
గాక, వికుంఠ ధాముఁ డల ఁ కాపురనాథుని ధిక్కరించుఁగా
కేకటఁ దూలియిహృదయ ఁ మేహృదయంబుననంగమించిలో
కైకిసుఖంబుఁ గాంచు నది ఁ యే పరమామృత మింత యేటికిన్.

చ. మునివరులార! నాగదుని ఁ మూఁదలికఁ గొని విశ్వసించి యా
తని గురువర్యుఁగా దలఁచి ఁ భ్యానమొనర్చి తపించుచుంటి, నా
మనమున రమించు శింకరుని ఁ మానసమం దె వ రెన్ని చెప్పినన్
దునియదు ; నిక్క మింకగుణ ఁ దోషవివాదవిసోద మేటికిన్.

ఉ. మాటికిమాటి కక్కటకు ఁ మాలినవాఁ డని శూలిఁ దిట్టగా
నేటికి ? నన్ని చెప్పిన న ఁ వేగదమాటలు మానులార! నేఁ

గోటిభవంబు లెత్తి యిలఁ ది నూలిన, నెన్నటికేని శూలి నా
మేటిమగండు ; గానియెడఁ ది మేలని కన్యక నై తపించెడఁ.

చ. అలయక మీర లిందనుకఁ ది నానతియిచ్చిన దెల్ల లెస్సగాఁ
దెల్లసెను; చాలదవ్వరుగఁ దెంచిరి మొక్కులఁ గొందుమిగ్గుహం
బులకిఁకఁబొందు, లెందుఁ శివఁ పూజఁ బోదఁటితప్పనన్నవా
రలు వచియించిరిట్లుగిరిఁ ది రాజతనూజకుదృక్పరోజకుఁ॥ 308

గీ. సద్గుణకదంబ జగదంబ! యియము, జయము,
ఈపు మాయా స్వరూపిణి యీవీశ్వరుండు
తలఁప భగవంతు డీరలు యీ తల్లిదండ్రు
లింటి కేఁగము కోర్కె లీ యేఱునమ్ము॥ 309

చ. అని వినుతించి పిమ్మట మ యిహర్షులు శంభునిపాలి కేగి, య
వ్వనిత నతీమతల్లి యని యివల్కి తదీయమనోనురాగము
ఘనముగఁ జెప్పినంత శితి యి కంధరుఁ డెంతయు మెచ్చి వారలం
జనుఁడనిపల్కి రాఘవునిఁ ది జాలనుతించుచునుండెనెమ్మదిన్॥ 310

తారకాసురవృత్తాంతము

ఉ. అత్తతఁ దారకాసురుఁ డి యిహంకృతిఁ బేరిచి బాహువిక్రమో
ద్వృత్తి నురేందునిం గెలిచి యివల్పుల నెల్లఱఁ గాకునేసి, త
స్మత్తగజేంద్రగమినుల యి మానధనంబులఁ గొల్లలాడి లో
కోత్తరవీరుఁ డై వరబ యి లోన్నతిఁ గైకొనె నాకటోకమున్॥ 311

గీ. దర్పి తాతాతి హృదయ వి యి దాఠకుండు,
ఘోర దోర్బల భీత బృం యి దాఠకుండు,
మూరకుండు జగద్విప్లవ యి కారకుండు,
తారకుండు సౌఖ్యవారాశి యి ధాఠకుండు, 312

గీ. జరయు మృతియును లేనట్టి సత్యశాలిఁ
 దారకుని నెమ్మొయిందుంపఁ దలఁచి తలఁచి!
 ఎల్లఱుం గూడి పోరాడి పల్లటిలిరి
 వేలుపులు జీవముల రోసి పెంపు బాసి.

313

గీ. సారవంతంబు లైనయా పథము లెల్ల
 సన్నిపాతంబు పైఁ బోలె జంభవైరి
 కెరలి యాకూర్పు పైఁ బ్రయోగించినట్టి
 సారశస్త్రాస్త్రసమితి ని స్సార మయ్యె.

314

గీ. పాశుపతమును మించిన శ్రీశుచక్ర
 ధారను సహించి చావని వారు గలరె?
 అక్కటక్కట యట్టి చ కామ్యుధంబు
 వానియురమున దీపించెఁ బతక మనఁగ.

315

ఉ. అంతట నొక్కనాడు నుర లందఱు నిందుఁ బురస్కరించి, దు
 ర్దాంతవరప్రసాదమున దైత్యులతోడఁ బరాక్రమించు దు
 స్సాంతునిఁ దాంకున్ దునుమునట్టియుపాయ మెఱుంగ భారతీ
 కాంతుని కాశ్వ పైఁ బడిరి కన్నుల సశ్రులు జాలవాఱఁగఁ.

చ. వనజభవుండు వేల్పుల య పథకు మిక్కిలి తల్లడిల్లి యి
 ట్లనియెను:-“వేల్పులార నమ లయంబు లభించినయంతదాఁక నో
 పిన శుభ మా, మహేశ్వరుని వీర్యమునఁ జనియించు వీరుఁ డొ
 క్కరుఁడ వలంతి యియ్యసుర లిగర్వమణంపఁగ సంహరింపఁగఁ.

చ. పలికెద నాలకింపుఁ డన పాయముగాఁగ నుపాయ మొందు, నా
 డలనతి దక్షయాగసమ లయంబున దేహముఁ బాసి, మెటనే
 చలిమలకుఁ జనించెఁ గద శంకరుఁ జెండిలియాడఁ గోరి, య
 వ్వలఁది యొకర్తుకేశివుని వీర్యభరంబు భరింప నోపెడున్.

ఉ. ఆలలనాశిరోమణి, యిది హర్షిశమున్ దప మాచరించు నో
వేలుపులార! శంకరునిఁ దెండిలియాడఁగ నిశ్చయించి; యా
శూలి విరాగి యై జగముఁ ది జూడఁగ లేక సమాధిచుండె, నే
లీలల వానిచిత్తము చదిలింతు,? స్మరున్ స్మరియింపుఁ డెల్లఱున్.

గీ. రుద్రుఁ డీనిద్రానుండి యుద్రుద్రుఁ డైన
క్షేమ మగుమీకు వెండియు ది హైమవతికి;”
ననిన విని వేల్పు లెల్లఱు ది సంగభవుని
నపుడు ధ్యానించి రతఁడుఁ బ్రతిత్వ మయ్యె. 320

గీ. అతఁడు ప్రతిత్వ మైనంత ది సమరు లెల్లఱు
గెవ్వ మని యార్చి పేర్చిరి ది నవ్వి నవ్వి;
వేయికన్నులఁ గన్నీరు ది వెడల నిందుఁ
డతని దరి కేగి చేసాచి ది యాదరించి. 321

ఉ. బౌర కుమార! నీవెఱుఁగ ది వా? సురలోకము పెంపడంగె; నా
తారకు సంహరింపఁ గల ది దక్షుఁ డెవఁడో యెఱుంగఁ జేసె నీ
సారససంభవుండు; నిను ది సాయముఁ జేయఁగఁ గోరువార మే
తీరున మమ్ముఁ బ్రోచెదవా? ది తియ్యనివింటను పోటుబంటు నై

గీ. అనిన విని పుష్పసాయకుఁ ది డనియె నిట్టు
“లున్నది నశింపఁ జేయుట ది కున్నవారు
వీరవరు లెందఁ జేనియూ, ది వృద్ధికోఱకుఁ
బాటుపడు పోటుబంటు క ది న్నట్టఁ డెందు. 323

ఉ. ఖండన కార్యపద్ధతి జదిగల్గయహేతువు చెప్పకేమి? యా
ఖండల! యోగి యైనశితి ది కంధరునేని మదీయ పుష్పకో
దండవిముక్త పుష్పశర ది తండమునన్ గరఁగించెదన్ శిర
స్సుండఁగ బాదపూజ యను ది నోజఁ దదన్యుల నెన్న నేటికిన్?

గీ. ఇంత యేటికి దేవతాఁ డహితముకొఱకు

దేహము ద్యజించువాఁడ నుఁ డేహ మేటి”

కనిన నాఁగాక యనుచు నఁ డయ్యమరవిభుఁడు

నలువ పలికినపలుకులఁ డెలియఁ జేసె,

325

శా. “ఏమేమీ శివు నే జయింపవలెనో? యేపాటి యీమేటి? ని
ష్కామి భర్తనిఁ గామినీనహించుం డి గావించెదంగాక; యో
స్వామీ! యస్యహితార్థమేఘునఁడు స్వః ధ్రువంబులర్పించున
ద్ధీమంతుండు యశశ్శరీరీయు ధాఁ డితింగాలునెక్కాలమున్

చ. “మునివరు లాశ్రితావననఁ డి మోనహిధర్మ” యనంగవెంటినో
అనఁఁడు! పరోపకారమునఁ డైతనకాయముఁ బాయుటాప్పదే!
తనప్రియ సౌఖ్య మొండఁబరఁ డాస్యమునుండివిముక్తిఁజెందఁగాఁ
దనువుఁద్యజించునజ్జనుఁడు డధన్యమమాన్యఁడగణ్యపుణ్యుఁడన్

ఉ. వేడినవార లల్పులొకొ? వేల్పులు; వేడిన కార్యమల్పమే?
మూడుజగంబులన్ మెలఁగు డిప్రోడలఁ బోఁచెడునట్టిదింతకుం
బాడిఁ దలంప నెంతయు శుభపద; మియ్యదిసాధ్యమానె; నా
వాడికిఁ బూవుఁదూపులకుఁ డిబచ్చనివింటి కసాధ్యమున్నదే!

చ. తెలియకయుండునే” యని యఁ డిభిజ్య శరాసనుఁడై మరుండునె
చ్చెలియగు మాధవుండు తన డిచెంగట నుండఁగఁ జూచి లేచితా
“నెలవని ” యింద్రుతోఁబలికిఁచిల్కలు నంచలు గోరువంకలున్
గలకలరావముల్ నలుఁపఁ డిగాఁ జనెఁ గమ్మనితావి క్రమ్మగఁ.

చ. ఎటుఁగఁడోమారుఁడా హరుని డియెఱ్ఱని చూడ్కికినగ్గమైనబెం
పఱి ఘరణంబువచ్చునని డియక్కట! యయ్యమరావనార్థమై
అతిమూఁటి బచ్చవిల్లుఁడయి డియచ్చటికింజనె; నొగ్గిహించి తా
నెఱువఱినేయునేని జగ డిమంతయు నెంతయుఁ దల్లడిల్లదే. 330

గీ. అర్య సన్నత బ్రహ్మచ ర్యవ్రతంబు
నిష్ఠ నిరతియు నింద్రులు నిగ్రహంబు
వైదికంబు సదాచార వర్తనంబు
స్మరుని నిరసించి మొదిరింపఁ జాలు నొక్కొ? 331

శా. కుంఠిభూత మనస్కులై మునులు యోగిగుల్ రాగులై వేగ, వై
కుంఠుండిందిరఁ గాఁగిలింప జలధుల్ యెఱుపించి యుప్పొంగగా
రంరంనాదము మారుమోగగ ధనుఃస్వంకారమున్ మారుడు
త్కంఠంజేసె నకుంతితాత్ముడగు శ్రీకంఠుడు శుంఠుండుగాన్

వ స ం త ఋ తు వ ర్ణ న ము

గీ. ఉత్తరాయణ మేతెంచె నో యనంగ
నకల వల్లిమతల్లులు యొరుహంబు
లలరి యలరుల వలపులఁ బొలుపుఁ గాంచె
గంధములఁ దెచ్చి వెదఁజల్లె గంధవహుడు. 333

గీ. సుగదరీ పాదతాడన మొందకుండ
భువి నశోకంబు రాజిల్లె బుష్పములను
ఉవిద తన్నవరోకింప కున్న నేమి?
వకుళము రహించె నత్యంత వైభవమున. 334

గీ. సరన సంపదలం బొంది జడ వదార్థ
సంచయం బెంతయు జలించె జగతియందు;
గామవాంఛకులోగి వి కారమొందు
చేతనంబు చొప్పు నే జెప్పవలెనె. 335

చ. సమయముఁజూడకుండ సర నింబు లభించినఁ జాలునంచు సౌ
యమియు లతొంగివై తహత హాదిరుగాడుచువేగుచుండెనే

కమలముఖంగనుంగొనినఁ గాంతునిఁ బాయని ఛాయఁబోలె లో
కము విచలించె; నమ్మొగ ఖ గంబుల చందముఁ జెప్పనేటికిన్

గీ. సిద్ధులెల్లఱు సురత ప్ర సిద్ధులైరి
సాధ్యు లెల్లఱు స్త్రీలకా రి సాధ్యు లైరి
భక్తులెల్లఱుఁ గాంతాను రి రక్తులైరి
యోగు లనురాగులై విప్ర యోగు లైరి. 337

గీ. బ్రహ్మమయమైన సకల పృ పంచ సృష్టి
శ్రీ మయంబని పురుషులు రి కాములైరి;
సశులు పురుష మయంబని రి జారలైరి;
మీన కేతను మహిమంబు రి మేర మీతె. 338

గీ. ప్రమదవనములు వనములుఁ రి బర్వతములుఁ
బల్బలంబులు సరసులు రి వాపికలును
ఎట్టులుండునొ ? యూహింపు రి డింతయేటి
కథమ మరుభూమి యలరె రా రి గాంకురమన. 339

గీ. చెలువలు నుతించిరెలమిఁజెం రి గలువచెలువుఁ
బొదల నలరించె బొదలుతు రి మైదలురొదల
మారుతమ్ములు తమ్ముల రి మహిమఁ బొగడె
స్థాణువు చలించె నింకనా రి శ్చర్యమేల? 340

గీ. పద్మినీ సక్త సరసుల రి వైభవమును
మధుప సంతతి కొనియాడె రి మగువలలర;
మలయమారుత సందీప్త రి మన్మథాగ్ని
భాతిరాజిల్లెఁగింతుక రి ప్రసవచయము? 341

గీ. కీర శారికా హంస కో రి కిల రవంబు
దేవ గానంబు దిక్కుల రి నావరించె;

నంబరంబున దివ్యవాఁ ద్యములు మోగెఁ
బంచబాణుండు చలరేగెఁ బర్గుఁ జూచి.

342

ఉ. చచ్చిననేమి? యీ తనువఁ శాశ్వత మంచుఁ దెగించి యేపుమై
వచ్చినవాఁడు మన్మథుఁడుఁ పచ్చనివిల్తుఁడు; పూవుటమ్మలం
దిచ్చినవాఁడు మాధవుఁ డహీనబలుండగు నింద్రుఁడెంతయున్
మెచ్చినవాఁడు; భర్గుఁడికఁ మేల్కొని యేల్కొనకున్నె పార్వతిన్

మన్మథదహనము

మ. అలికాక్షున్ వరసంయమిన్ ద్రుంగని యీర్వాపీడితుండై మరుం
డలవేపారఁగఁ జూతశాఖపయిఁ బ్రత్యాల్లిఁడుడై నిల్చి, చే
గలవిల్లెక్కిడి ముల్కిఁగూర్చి గుణమాఁ కర్ణాంతమున్ లాఁగి దృ
క్కుల లక్ష్మ్యంబున మేళవించి విడిచెఁగొండాడఁగన్ వేలుపుట్.

గీ. చావ నిర్మూక్త బాణసంఁ జాత వాత
నిహత వృషరాజ మప్పుడఁ నిర్గమించి
స్వర్గవిం గూడఁ బరువిడఁ స్వర్గమునకు;
నచ్చరలఁ జూచి స్రమధులుఁఁ టిచ్చవడిరి.

గీ. కమ్మతావుల దిక్కులఁ గ్రమ్మరించి,
రివృషమని కాముబాణంబుఁ హృదయవీధిఁ
జొచ్చినంతనె కలఁగి సంఁక్షోభ మొంది
కడలఁ బరికించి ముక్కంటిఁ కనులఁ దెఱచి;

346

గీ. పాదపమునఁ బ్రత్యాల్లిఁగఁ పాదుడైన
యోధ వరుఁజూచి హుమ్మనిఁ హుంకరించి
ధిక్కరించి ఫాలాక్షంబుఁ దెఱచినంత
మరుఁడు మసియయ్యె మాడె నఁమాధవుండు.

347

ఉ. అత్తటి నాగ్రహోగ్ర నిటఁ లాక్ష సముద్గత ధూమవల్లి ది
గ్భిత్తుల నాక్రిమించెఁ బృథిఁ వింగల శోభయు నస్తమించె వి
ద్యుత్తతిఁబోలి దీవము మఁ హోజ్జ్వల కాంతులఁ బ్రజ్వలించియు
వ్యేత్తుగ నంతరించుగతిఁ వృత్తిహుఁ డెంతయుఁదల్లడిల్లఁగన్.

ఉ. చిచ్చఱకంటి మంటలకుఁ లి జేడ్పడి కీడ్పడి రూపుఁదక్కి మా
నచ్చినవాఁడు చచ్చెననిఁ నచ్చుకడుంగఱు హెచ్చెనంచు న
య్యచ్చర లెల్ల టిచ్చనడిఁ యచ్చట వాసిరి వెచ్చనూర్చి; 'మా
యిచ్చకువచ్చె' నంచు మదిఁ నెంతయు మెచ్చిరిదై త్యు లెల్లరున్

ఉ. అంగజ భస్మముంగని యఁ నంగుని యంగన శోకమిట్టి రూ
పుంగొనెనో యనంగ నెదఁ లి బొంగిన యంగద మ్రింగలేక చ
న్నంగవ ధూళిబుగ్గఁగఁ, గఁ నంగవ నశులు జాలువాఱత్తై
లింగనమాచరించె నను లీల భువిం బొరలాడె నేడ్చుచున్. 349

ఆ. ఏడ్చి, యేడ్చి, యేడ్చి, లి యెల్లదిక్కులఁ జూచి,
దిక్కు లేద యనుచు లి వెక్కి, వెక్కి,
శివుని మ్రోల నిల్చి లి చేతుల జోడించి,
వెన్న వంచి, యబల లి సన్నుతించె.

351

ఉ. ఆ కరుణామయుండు శివుఁ లి డత్తటి నత్తరళాయతాక్షితో
"శోకముఁ బాయు మీవ విభు లి జూచెదనంగుఁ డనంగవాఁడుము
ల్లోకములన్ మెలంగు; భువి లి లోన నతండు జనించు నవ్నదీ
వేకట వానిఁ గూడఁగల లి వింతకు నింతటి వంత యేటికిన్. 352

మ. యదువంశంబునఁ గృష్ణనామమున దై లి త్యధ్వంసియమ్మాధవుం
డుదయించుంగద, వాని యాత్మజుఁడు పోలి న్యున్నుండునీధ రయై
ముదమేపార సుఖంపఁజేయు నబలఁ! లి పొమ్మన్న"నక్కాంత నె
మ్మదినా మోదముఁ బొందుచున్ వెడలె పలి న్నానింపనాకొనుల్

ఉ. అంతటసంతసించి, జలఁ జాతునిఁ గాంచి పురస్కరించి వా
కాంతుఁడు నిందుఁడున్ సురలుఁ ఁ గాలగళున్ దిలకించి, పార్వతీ
కాంతుఁడనై నుఖంపుము జఁ గత్త్రయ మోతయుపన్నతించు లో
కాంతక మన్మథాంతక మఁ ఁ ఖాంతక యోత్తిపురాసురాంతకా

గీ. పుష్పశరుఁ జంపి వెండియుఁ ఁ బోచి తీవు
హరహరా! నీక తగుఁగాక ఁ యాగ్రహించి
నిగ్రహింపఁగ మతియు నఁ సుగ్రహింపఁ;
బాడిఁ దలపెట్టి మమ్ముఁగాఁ పాడు మింక.

355

గీ. అనిన నాఁగాక యని, వారి ఁ నాదరించి
లోకనాథుఁడు పెండ్లికం ఁ గీకరించె
నెల్లఱును సంతసించిరి; ఁ ఋషులు మునులు
నేగి పార్వతిఁ దిలకించి ఁ యిట్టులనిరి.

356

గీ. “నారదుని విశ్వసించి యీ ఁ ఘోరతపముఁ
జేసి మన్మథుని దహింపఁ ఁ జేసి తీవు,
అతివ! నీదు నుద్దేశంబు ఁ వృథ మయ్యె
బూశీదం బోయు పన్నీరు ఁ పోల్కి నకట.”

357

ఉ. నావును వారిఁజూచి నగఁ నాథునుమారిక యిట్లనున్ “మహా
దేవునిఁ దక్క నన్యల మఁ దిందలపెట్టను, కంటఁజూడ; నా
భావమొసంగితిన్ ద్రిపుర ఁ వైరికి నన్నత చక్రధారికిన్
దేవముసీందులార! గురు ఁ దేవుని నారదు విశ్వసించితిన్. 358

ఉ. శైత్యము వహ్నికీలకుఁ ఁ జాలునె; యావిరియై నశించు, నా
దత్తుని నేవుమై భగమె ఁ దిర్చిన భస్మము గాకయున్నె? యా
నిత్యుని జేద వేద్యునిఁ గ ఁ నిత్యుని గాఁ దలపెట్టి మారుఁడొ
న్నత్యముఁ జూపఁబోయె, మరణింబును బొందిన వింతయున్న దే

గీ. నప్త ఋషులమె బుద్ధికిఁ నంతసించి,
 వీరి విశ్వాసములఁ గాంచి, నీ వినుతులిచ్చి,
 సత్వరంబుగ మలతేని నీ సరస కేసి
 తెలియఁ జేసి రుదంతంబుఁ నీ దెల్లముగను.

360

సీ. దేవ కార్యార్థము నీ ధృతిఁ బూని మన్మథుం
 డరిగె నంచాలించి నీ యభినుతించి,
 వహ్నిలో శలభంబు నీ వలె మారుఁ డభవుచే
 భస్మ మయ్యె ననంగఁ నీ బరితపించి,
 భర్గుండు కరుణించి నీ వరమిచ్చెఁ గంతుని
 కాంతకన్నంతనే నీ సంతసించి,
 తనకూతు రొనరించు నీ తపమున కీశ్వరుం
 డల్లుఁడౌ నని పల్కు నీ సతిశయించి,

గీ. ఘనుల నప్త మహర్షుల నీ శౌరవించి,
 దివ్య నక్షత్ర భూషిత నీ దినము నందు
 నలత పెండ్లికిఁ గన్నంబు నీ నిశ్చయించి
 నలువ మొదలగు నెల్లఱుఁ బిలువఁ బంకె.

361

శివోద్వాహ మహోత్సవము

గీ. పులక లంగంబునఁ జెలంగి నీ పొంగలింప
 క్షౌభరేంద్రుండు పార్వతిం నీ శాగిలించి,
 ప్రోత్సహించె సుద్వాహ ము నీ హోత్సవమున
 కోపధిప్రస్థ మంతయు నీ నొప్పమీటె.

362

ఉ. మోహము మేరమీటెహిమ నీ భూధరపుత్రిక, కాత్మలందునం
 దేహము దోప దానవులు నీ దిక్కుల నక్కిరి, చూచినంతనే

దేహము పుల్కరింప గడిఁ దేటిన యచ్చర లాడి పాడి రు
త్సహమురూపుఁదాల్చెననుఁ చందమెసంగె వివాహమెంతయున్

ఉ. ధీజకు లెంతయుంబొగడఁ దేజ మెసంగె మనోహరాననాం
భోజకు, భక్తలోకసుగఁ భూజకు, బాదనమద్భిజ్ఞాజకున్,
రాజిత రత్నయుక్కుధరఁ రాజితనూజకు, బర్హతోన్నతో
రోజకు, నీలనీరదళిఁ రోజకు నాయత దృక్సరోజకున్. 364

నీ. వర జటాజూటస్థఁ నుగవాహినీజల
త్రైలితశశికళాఁ మళాళితోడ,
ఫణిపణా మణిగణోఁ ద్వానిత రుద్రాక్ష
కుండలభార శఁ ఘ్నులులతోడ
సురగ యజ్ఞోపవీఁ తోపేత గరళకం
తాలంబ కంకాళఁ మాలతోడ
ఆభోగ భోగ సఁ హసమణీ ఘృణీ
కలి తాహివాధ కంఁ కణముతోడ

గీ. జ్ఞానతేజో విరాజితఁ నయనకాంతి
డంబుమీఱిన ఫాలభాఁ గంబుతోడ
డమరు శూలముల్ కరములఁ గొమరుమిగుల
మృదుఁడు వృషవాహనుం డయిఁ వెడలె నపుడు. 365

గీ. అంబరస్థలి దివ్యవాఁ ద్యములు మ్రోగ
నచ్చరలు వియచ్చరులతోఁ నాడిపాడి
రవుడు బ్రహ్మాదిదేవతఁ లనుగమించి
రెలమి నబ్జతనేత్తుండుఁ పలుకరించె. 366

చ. ప్రేమధులు వెంబడింప, మునిఁ వర్యుల సామము మిన్నదాక,ద
య్యములు వికారరూపములఁ నాటల నాడుచుఁ బాడుచుండ,ను

క్షముపయి వచ్చు నీశ్వరునిఁ ద గాంచి కడుంగడు సంతసించియా
హినుగిరి యేనుదెంచి, యపు డెల్లఱ మెల్లఱ గౌరవించుచున్

గీ. హరిహర బ్రహ్మ లగు మునీ శ్వరులఁ జూచి
ప్రొక్కు లర్పించి, ప్రమథులఁ దక్కువారి
వలుకులం దేనె లొల్కుంగఁ ద బలుకరించి
పెండ్లివిడిదిన జూపించి ద విడియఁ జేసె.

368

గీ. ప్రమథులం జూచి దయ్యాల ద వరునఁ జూచి
భర్గుఁ బరికించి వానిరూ ద పంబుఁ గాంచి
“బౌర! పాములవాఁడు ద దయ్యాల తేఁడు
పెండ్లికొడు” కంచు నవ్వి ర ద వీటివారు.

369

ఉ. “ఎక్కడనుండి వచ్చె జల ద జేతుణ కిట్టిమగండ? నారదుం
డక్కట కొంపఁదీసె, దవ ద మంతయుఁ బాములవానికొక్కొయీ
చక్కనిచుక్క యెక్కడ? శృ ద శానమునందు మెలంగు జోగి వీఁ
డెక్కడ? కొంపలేక చరి ద యించెడు వానికీ బెండ్లి యేటికిన్.

గీ. ధనము లే దిల్లు లే దెట్టి ద ఘనత లేదు
మాయయన్ మర్మమున్ లేక ద మలయువాఁడు
దాపరించునె నీ కిట్టి ద కాపురంబు?
ఎవ్విధి నహింపవచ్చునే ద పువ్వుబోడి.

371

ఆ. వ. బూచుల కెకిమీఁడు ద త్రాచుపాములవాఁడు
వల్లకాటితేఁడు ద వల్లభుండె?
ఊరజోగి యనఁగ ద నూహరఁ దిరుగాడు
వెంగిలీఁడు వీఁడు ద నంగడిఁడె?

372

ఉ. పాడియుఁ బంట లే దనెడు ద వా దటులుండఁగ నిల్లు లేక న
బ్రాహ్మణు బిచ్చగాని కెవ దై నఁ గుమారిక నిచ్చువారె? యి

ట్లాడిక లాడనేటి కని యందువు బేలవు గాన, వీనిఁ జెం
డ్లాడినఁ బూవుబోండ్లు నగఁ గా? నగరాజకుమారి చెప్పమా?"

చ. అని తనతల్లి యివ్వధి మఁ జూపన పైఁబడినట్టు లెంతయుఁ
ఘనతర దుఃఖవేదనకుఁ గాగి కడుంగడు వ్రేఁగి యేడ్చినన్
గని గిరిరాజపుత్రిక, ముఁ జింబున లేనగ వంకురింపఁగా
జననినిఁ గాఁగిలించుకొని సాంత్వనవాక్కుల నాపె కిట్లనున్.

మ. "మునునేఁ జేసినచేతకుం దగుఫలం బుగఁ గాక యన్యంబుఁ గో
రినఁ జేకూరునె? నామగం డకట వేఁ జ్ఞిం బోలియుం బేద యై
వనిలోఁ గాపుర ముండుఁగాక, విను నాఁ ప్రారబ్ధకర్మంబు ద
ప్పునె? తప్పింపఁగ నేరికైనఁ దరమే? మోహంబు నీ కేటికిన్?

ఉ. చక్కఁదనంబుఁ గోరు నెఱి జాణలఁ బోలినదానఁ గాను; పెన్
మక్కువఁ గాంత యెవ్వనికిఁ మానన మిచ్చు నతండె నాఘఁ డ
మ్మక్కరొ! యిట్టిచింత తగు నా మగనాలికి? నెట్టివానికిన్
జిక్కినివాఁడు కౌగిటికిఁ జిక్కినఁ జాలదె యింత యేటికిన్.

ఆ. వ. కాళ్ళ కేమి జేటు? కనుల కేమిట లోటు?
సాట్టగావు మఱియుఁ లొట్ట వోవు;
అతనుఁ డంతవాఁడు నతని చక్కఁదనంబుఁ
జూడలేక చచ్చి సున్న మయ్యె."

377

క. అని సాంత్వనవాక్కుల న
వ్వనితామణి శైలపుత్రిఁ పలుకుచు నుండన్
విని సప్తఋషులతో సుర
ముని నారదుఁ డేగుదెంచెఁ బొంతకు నెలమిన్

378

గీ. అట్లు లేతెంచి నారదుం డవహించి
మేనకం జూచి విను మని యానతిచ్చు;

“మగువ! నీదువుత్తిక జగఁగ న్నాత మతియు
నాది మధ్యాంత రహిత, యఁగి య్యాది శక్తి.

379

గీ. శివుని నెవనిగ నెంచి దూఁగి పించె దీవు?
విశ్వనాథుండు ఘనఁడు ముఁగి వేల్పులందు,
అతని యథాంగలక్ష్మి యిఁగి య్యాది శక్తి;
కాంత! యొక నీ కేటికిఁగి నింత వంత?

380

చ. అనదృశయోగమార్గ మహిఁచూతిశయంబునఁబొల్పువాఁడుసాం
పెనఁగిన మేనివాఁడు భువిఁగి నేరికిఁ జిక్కనివాఁడు మాయతో
మసలేడువాఁడు చూడ నణఁగిమా మహిమాదులనొప్పువాఁడయో
దిసమొలవానిఁ గాఁదలఁచిఁ తేకువఁ దప్పకుమమ్మయిత్తతీన్

సీ. దక్షవృజావతిఁగి తనుజ యై నాఁడు నీ
యాత్మజ శివునిఁ బెండ్లాడ లేదా?
జానకీరామ లఁగి సన్నతించి భజించు
నలికాక్షు తోడ వాఁగి దాడ లేదా?
సీతాకృతిం దాల్చిఁగి శ్రీరాము వంచించ
నడవికి నొంటి మైఁగి వెడల లేదా?
భర్తృవియోగంబుఁగి బాధింప దుఃఖించి
పెక్కిండ్లు తపముఁ గాఁగి వింప లేదా?

గీ. పరిభవాగ్నికి దేహంబుఁగి బాయ లేదా?
నీదుకూతురై జన్మించిఁగి నెగడ లేదా?
వెండి శివునిఁ పెండ్లాడఁగి దివి పింప లేదా?
అతివ! నీ వెఱుంగనియట్టిఁగి యంశ మేదా?

382

చ. అన విని మేనకాది లలిఁగి తాంగులు మిక్కిలి సంతసించి యో
మునివర! నీదువాక్యములఁగి పొందిఁగఁబొందిఁగఁబెంపునింపు;మా

మనములనుండు సందియముఁ మాసెమహార్తముమించకుండనా
ననములఁ గొండు లెండనుచుఁ జైలనుతంగడు మెచ్చిరంతటన్.

చ. వలువలతోడఁ, గవ్వరముఁ భాతి నొనంగు విభూతితోడ మేలే
చిలువలతోడ సాలువలెఁ జెల్వలరారెడు తోలుతోడ నా
దల నెలవంకతోడఁ దెలిఁ దమ్ములఁ గ్రాల్ వినువాఁకతోడ, న
న్నలువకుఁ మ్రొక్కియాననముఁ నక్షశివుఁడతివేచియుండఁగన్

ఉ. అంతట నన్మునీశ్వరులఁ యానతి దేహ మలంకరించి, శ్రీ
కాంతయు వెంబడింపనగఁ కాంతు తనూజను దెచ్చి రెల్లఱున్;
“గంతుని మత్తడంతి” యనిఁ కానుక లిచ్చిరి వేల్పు లంత,వా
క్రాంతనుగూడియయ్యమరఁ కాంతలుపాటలఁ బాడిరాగుచున్ 385

గీ. “రామభక్తియె యతులసాఁ మాజ్య” మనుచు
మహతిఁ గొని నారదుఁడు పాడెఁ మాను లలర;
వైదిక ప్రికియారంభఁ నైభవమునఁ
జెండ్లి దీపించె వెన్నుండుఁ వినుతు లిచ్చె.

386

గీ. పార్వతీపరమేశ్వరోఁ ద్యాహవైభ
వంబుఁ గాంచి మోదించిరిఁ ప్రమథవరులు;
దేవతాజయధ్వని మ్రోగెఁ దిక్తటముల!
జనులుహర్షింపఁ బుష్పంబుఁ గురిసె.

387

గీ. అంత హిమవంతుఁ డామోదఁ మతిశయిల్ల,
నమరు లా నని వినుతింపఁ హైమవతికిఁ
జిత్త మిగురొత్త, దాసదాఁ నీ జనంబు,
హస్తిరథ వాజి సంచయంఁ బరణ మిచ్చె.

388

చ. ఇలఁ గలజీవకోటి నలఁ యించిన దైత్యులు తల్లడిల్ల, వే
ల్పులు గడు నుల్లసిల్ల, గిరిఁ పుత్రికఁ గూడి సుఖంపు మంచుఁ ని

ర్కలహృదయౌ తపోనిధులు | మానులుదీవనలిచ్చి మెచ్చి రా
చలిమలయల్లునిఁ మరునిఁ | జంపినమల్లుని నగ్రిభిల్లునిఁ. 389

ఉ. పిమ్మట శైలరాజనతి | పెండ్లికొమారునిఁ జూచి “దేవ యీ
కొమ్మచుమూర్దుగుమ్మనిఁక | గొమ్మ, శుభంబగుఁగాక, మాకు జ్ఞా
నమ్మదయించుఁగ క”యనిఁ “నాయవరాధముబోవు”మంచుఁది
య్యమ్మగఁబల్కి, చెంతఁగల | హైమవతిందిలపించియిట్లనున్ 390

ఉ. తల్లి! సతీమతల్లి! విబు | ధ్రవకరావవకల్పవల్లి! ని
న్నెల్లలు నన్నుతింపఁ దపి | యించితివమ్మ, నమస్తదేవతా
తల్లజఁ గొంటివమ్మ, నినుఁ | దక్క పరాంగనఁ జూడఁడమ్మ, నీ
పుల్లమునందు నీమగని | నొప్పరికింపకుమమ్మ యెన్నఁడున్. 391

గీ. అంతఁ జెలికత్తై లయ్యింతి | నభినుతిఁచి,
పార్వతిం దెచ్చి ముక్కంటి | పజ్జ నిలిపి
రెల్లలున్ మెచ్చి దీవన | లిచ్చి రెలమిఁ;
బార్వతింగూడి వెడలె న | వ్వరుఁడు హరుఁడు. 392

ఉ. తోనము మేరమీఱ, నవ | తోయజపత్రీవిశాలనేత్ర యు
ల్లాసముఁ జూప, మున్నభవి | లాసములన్ గరఁగించి శూలి కై
లాసమునన్ దదీయవను | లక విహరించి సుఖంచి, సంగర
శ్రీసముపేతు, నిత్యజము | శీలునిఁ గాంచెఁ గుమారు నొక్కనిన్

గీ. అక్కమారుండు బల్లిదుం | డుక్కలుండు
తారకుని సంహరించి బృం | దారకులను
బోచె, నెల్లలు రంజిల్లి | మొక్కిక్కు లిడిరి;
జగము నిష్కంటంబుం బయు | నంతసించె. 394

గీ. అనుచు నీరీతిఁ బల్కివ | యాజ్ఞవల్క్యు
నాభరద్యాజఁ డౌ నని | యభినుతించె;

నంత సయ్యాజ్ఞవల్క్యుండు ! సంతసించి

“అనఘ! యాలింపు” మని యిట్టు ! లానతిచ్చె.

395

చ. హరునిచరిత్రమంబుధి, త ! దంతముఁ జూడఁగలేవు వేదముల్;
నరుఁడు నుతింపఁ జాలునె? మ ! నంబున నీవు సతంబు నమ్మిహే
శ్వరునినుతింతు వక్కతన ! జన్మము సార్థక మయ్యె నీకు; ధీ
వరుఁడయి యీశ్వరుం గొలుచు ! వానికిఁ జేకురురామభక్తియున్

ఉ. శూలికిఁ దుల్యుఁడెవ్వఁడు? వ ! సుంధరఁ బుట్టినరాము నెన్నఁగాఁ
జాలిన వాఁ డతండు యని ! చాటెద, రామచరిత్రతీర్థమున్
గోలెద నెల్లభక్తులకుఁ ! గోలఁగ నిచ్చెద నాలకింపవో
మే లని సన్నుతింపవో య ! మేయతపోధన మోక్షసాధనా.

గీ. కిన్నరులు పాడ దేవతల్ ! సన్నుతింప
సిద్ధసాధ్యులు తనదు ప్ర ! సిద్ధి బొగడఁ
బార్వతిం గూడి కైలాస ! పర్వతమునఁ
గాపురం బుండె నక్కాల ! కంధరుండు.

398

గీ. ఎవఁడు హరిహరవిముఖుఁడో ! యెవఁ డధర్మ
పరుఁడో వాఁడు కైలాసప ! ర్వతముఁ జూడఁ
జాలఁ డేనాటి కైన ని ! స్సంశయముగ
సన్నుతాగణ్యపుణ్య ! ధీ ! జనవరేణ్య !

399

గీ. ఘనుఁడు కుండేందునీహర ! శారదేహి,
నిర్మలాత్ముఁడు కరకంక ! ణీశ్రుతాహి
వీనవక్షస్థులుండు కౌ ! వీనధారి;
విబుధవందితతీపురారి ! వినుత శౌరి.

400

క. తరుణారుణాం ! బురుహనిభ
చరణనఖద్యుతి వితతిని ! సద్భక్తుల దు

స్తర మాయాతమసంబును

హరియించెడు జ్ఞానమూర్తి ల హరుడు తలంపన్.

401

గీ. చంద్రమాళి శరత్కాల ల చంద్రముఖుడు

నీలకంఠుండు కైలాస ల శైలవీధి

మలయమారుత మనిశంబు ల మలయుచుండ,

వృక్షములనీడఁ దపముఁ గా ల వించుచుండు.

402

పార్వతి యీశ్వరునితో రామునిఁగూర్చి ప్రసంగించుట.

గీ. అతని యనురాగముం గాంచి ల యభినుతించి

మందహాసావృతాస్య యై ల మందగమన

గిరిజ యొక్కనా డాతని ల కేకివనిల్చి

మధురవాక్కుల నిట్లనె ల మానులలర.

403

ఉ. స్వామి ! జగత్త్రియంబున భ ల వన్మహిమంబు ప్రిసిద్ధిఁగాంచె లో

కామయహర్త వౌదువు చ ల రాచరముల్ వినుతించు చిత్కలా

ధాముఁడ వెల్లవేల్పులకుఁ ల దండ్రివి, జ్ఞానివి, యోగి వీవు, నీ

నామము కల్పభూరుహ మ ల నందగు భక్తుల కాశ్రితావనా.

ఉ. వానిఁ గలట్టివేలు పని ల భవ్యతముం డని మానులెల్ల నీ

తాసముపేతుఁ డైనగుణ ల ధాముని రాముని నెన్నుచుండ్రు; నీ

దాసిని, మూఢచిత్తును స ల దాశివ! పామరకోటి ముక్తికిన్

గాసిలకుండ రాఘవుని ల గాధ యగాధ మెఱుంగఁ జేయవే.

గీ. కల్పవృక్షంబు తనయింటఁ ల గ్రాలుచుండ

ఘోరదారిద్ర్యబాధకుఁ ల గుండెనట్లు

బ్రహ్మమయుఁడు సర్వజ్ఞుండు ల భర్తయమ్యు

జ్ఞానహీననై దురపిల్లఁ ల జనునెనాకు.

406

గీ. రామునుగుణంబులఁ దలంచి | బ్రహ్మమనుచు
జ్ఞాను లగు మాను లెల్లఱు | సన్నతింతుఁ,
వేదశాస్త్రపురాణముల్ | వినతులిచ్చు
నలువ కీర్తించు వేనోళ్ళ | చిలువ పొగడు. 407

గీ. అయ్య దట్లుండె ననఘ కా | మారి వీవు
అనిశమున్ రామునామంబు | నాత్మయందుఁ
బ్రస్తుతించెద వారయ | రాఘవుండు
నిర్గుణబ్రహ్మ మన నానె? | నిటలనేత్ర ! 408

గీ. నిర్గుణబ్రహ్మ మెట్లగు | నృపనుతుండు?
స్త్రీవియోగంబు సహియింపఁ | జేవలేని
యతని మహిమాతిశయము నే | నరయఁ జాల
స్వాంతము మునింగె నందేహ | సాగరమున. 409

సీ. అంతట వ్యాపించి | నట్టి యీనిర్గుణ
బ్రహ్మంబు రామభూ | వరునికంటె
భిన్నంబుగా నున్నఁ | గొన్నన నెఱుంగఁ జె
వ్నము నాకు వినియెద | భుజగభూష!
అవివేకినికి నేటి | కని మిన్నకున్న నా
యజ్ఞాన మేరీతి | సంతరించు?
ఆనాడు వనమున | నారాఘవునిఁ జూచి
మిక్కిలి భీతిచే | మేను మఱచి

గీ. వచ్చితిని నొచ్చితిని, నిన్ను | మెచ్చుకొంటి;
దబ్బఱ వదించి నిక్కంబు | దాచిపుచ్చి
అనుభవించితిఁ దత్ఫలం | బాత్మయందు
జ్ఞాన ముదయింప కున్నది | జ్ఞానమూర్తి. 410

క. ఉన్నవి సందేహములు.

న్నెన్నో! సదసద్వివేక! హీనను దేవా!

సన్నుతిఁ గావించెద, నన్

చున్నించి వచింపు మతని! మహిమయు విందు.

411

సీ. అఘనిరాముని రాము! ధ్యానింప వాంఛింతు

నెన్నాళ్ళనుండియో! యిందుమాళి!

పాపాత్మురాలను! నీపాదదాసినిఁ

దీక్షరణశుద్ధిగఁ! దెలుపవలయుఁ

దత్వవేదులు గూఢ! తత్వంబు నన్యల

కుపదేశముం జేయ! కున్నవారె!

బ్రహ్మజ్ఞ నిర్గుణ! బ్రహ్మంబు సగుణ మై

యవని పై నేరీతి! నవతరించు!

గీ. నఖిల భువనంబులకు నొజ్జ! వగుదు వనఘ! !

ఈవెఱుంగనియంశ మిం! కెందుఁ గలదు?

మాయఁదొలఁగింపఁ జేయురా! మాయణంబు

నానతిచ్చిన వినియెద! వీనులార!

412

గీ. జ్ఞాన వై రాగ్య భక్తుల! సంగ్రహించి

రాముని భజించు భక్తుండ! వోమహాత్మ!

వేదములయందు నీకీర్తి! విస్తరించె

నిన్ను వినుతింపఁ జాలుచె! నీచజీవి!

413

చ. అనవుడు నాలకించి నిట! లాక్షుండు మిక్కిలి సంశసించె; నా

తనిహృదయంబు రాముచరి! తం బను నంబుధి నీదులాడగన్

గనుగవ బాష్పజాలఘృన! గ్రాలె మెయిన్ బులకల్ రహించె నె

మ్మనమున రాముఝాపు విను! మానముగన్ గనుపట్టె నత్తఱిన్

గీ. స్వాంతమున సంతసించుచుఁ గొంతదనుక
నువ్రసెన్నఁ దై రాముని నుద్రసిద్ధ
మహిమ ధ్యానించి రమ్యరా మాయణంబు
నింపు నింపుచు నిట్లు వ ల్లింపఁ దొడఁగె.

415

శి వో ప దే శ ము.

గీ. స త్తసత్తుగ నెంచు న న్జాని యకట!
తాడు పామనువిభ్రాంతిఁ దల్లడిల్లు
జ్ఞాని కీప్రపంచము మిథ్య; జాగరితకు
స్వప్న విభ్రాంతి యుండునే జలరుహాక్షి?

416

గీ. పార్వతీ! నిన్ను జోలిన నీ వారు గలరె?
అఖలలోకోపకారార్థ మడిగె దీపు;
రమ్యగంగానదంబోలు నీ రాముగాధ
మూడు జగములవారికి న్మోక్ష మిచ్చు.

417

సీ. దనుజారిచరితంబు నీ విన లేని పీనులు
పీనులే? యవి సర్ప నీ బలము లతివ!
సజ్జనులం జూడఁ జాలని కన్నులు
కన్నులే? యవి నెమ్మి నీ కన్ను లువిద!
భక్తులకున్ మ్రొక్కఁ బడని శిరంబు శి
రం జానె? తుంభీఫ నీ లంబ వనిత!
శౌరిని ధ్యానింపఁ జాలని భావంబు
భావంబె? జీవచ్ఛ నీ వంబ మగువ!

గీ. జానకీరాము వినుతింప నీ రాని జిహ్వ
జిహ్వయే? యది ముండాక నీ జిహ్వ గిరిజ!

దేవతలఁ బ్రోచు దనుజులఁ నేవగించు,
సతని యవతారము నుతింపఁ నలవి యగునె?

418

గీ. రాము సత్కథా కరతాళఁ దాపములను
వినినఁ బరువిడు సంజేహఁ మను ఖింబు,
రామసత్కథా పరశుధాఁ రలకు నకట
నిలువఁ జాలునె యెందైనఁ గలికుజంబు.

419

ఉ. రామ! సతీలరామ! వినుఁ దాముఁ డనంతుఁ తనంగ నొప్పుఁ, ద
న్నామ చరిత్ర, జన్మ, నుగుఁ ణంబుల నెన్నఁగ లేవు వేదముల్
నామది నున్న రామజనఁ నాధుని గాధఁ గథించువాడ, మ
ర్యామర మాని చందులకుఁ నైన నెఱుంగఁగ రాని దారయన్

క. శ్రీతులకుఁ బొగడం దగినది
యతులకు ధ్యానింపఁ దగినఁ దనఘం బాద్యం
బతులం బప్పరతత్వం
బతివా! శ్రీరాముకంటెఁ నన్యం బగువే?

421

క. పలుకం దగ దన్యం బని
పలికిన వినరాదు, విన్నఁ దాపండుఁ డగున్;
గలికీ! హరిపదవిముఖుఁడు
తెలియునె నదనద్వివేకఁ దివ్యపథంబున్.

422

ఉ. జ్ఞానము లేనివాఁడు నదఁ నత్తు లెఱుంగనివాఁడు, శాస్త్రునృక్
హీనుఁడు గాన నంధుఁ డగుఁ నెంతయు, దుర్విషయాగ్నితప్తత
న్మాననదర్పణంబుననుఁ నైల్యము నెఱ్ఱొని మంచిచెడ్డలన్
గానగ నీదు, మత్తగజఁ గామిని! నీకు నెఱుంగ, జెప్పితిన్. 423

క. కుటిలుఁడు, గపటియు, స్త్రీలం
పటుఁడును, శ్రుతిగర్హితపథఁ పర్తను లై యో

కుటిలాలక! సత్సభలఁ

గటకట వీక్షింపలేరు ? కలలో నైనన్.

424

గీ. వేదమును విశ్వసింపరు ? వీస మైన,
నాత్మలాభనష్టంబుల ? సరయఁ బోరు,
పండితుల మైతి? నుంతయుఁ ? బడయ లేరు,
వారు శ్రీరాము వీక్షించు ? వారె? యబల!

425

గీ. సగుణ నిర్గుణములఁ గూర్చి ? చర్చ లేక,
వివిధ హేతులఁ గల్పించి ? పేలుచుండ్రు,
విష్ణు మాయావశంబున ? వెలయు సృష్టి
ఎంత చెప్పిన వారు గ? ? హింప లేరు.

426

గీ. సన్నిపాతవశుం డైన ? జనుఁడు లోన
మంచిచెడ్డల నరయక ? మాటలాడు;
మోహమదిరను గోలిన ? మూఢమతికిఁ
దెలివి యిట్టిద యంచు బో ? ధింపనగునె?

427

క. హృదయంబున శ్రీరాముని
నదయుని భావింపు మింక ? సంశయ మణఁగున్;
ముదితా! శంకాతమమును
విదళించెద నానువాక్య ? విమలార్కఘృణిన్.

428

ఉ. ఆదరు వొంది యీసగుణ ? మాకృతిఁ గైకొను భక్తకోటి పై
నాదటఁ బూని; నిర్గుణ మ ? నాకృతిఁ గ్రాలుఁ దలంప రెంటికిన్
భేదము గానరా దని, వి ? వేకుల మోనుల వాద ముండఁగా
వేదములు బురాణములు ? విశ్రుతశాస్త్రములు వదించెడున్.

క. తగ నిర్గుణ మొగి సగుణం
బగునా యను వాద మేటి ? కంబువు మంచె

పగిది నెఱుంగరా? యోహో!

మగువా! మోహం బుడిగిన ! మానస మెఱుంగున్. 430

క. ఎవ్వని నామము రవియై

దవ్వుగ వ్యామోహనామ ! తమనముఁ దోలున్,

బువ్వారుబోణి నమ్మిక

నవ్వానిని బ్రహ్మ మంచు ! నకయుము మదిలో. 431

గీ. సచ్చిదానందరూపంబు ! సహజకాంతిఁ

గలది, యయ్యది శ్రీరాముఁ ! గలసెఁ జూపె;

అతనిఁ గొలిచిన నేనాటి ! కైనఁ గాని

జ్ఞాన మావిర్భవించు, మో ! ఓము లభించు. 432

గీ. నైలతనయ! యజ్ఞాన వి ! జ్ఞానములును,

కామ మోహ లోభా ద్యహం ! కారములుచు

సహజములు జీవకోటికి; ! నకలమునను

రాముఁడు రహించుఁ బో పర ! బ్రహ్మ మనఁగ. 433

గీ. సాంఖ్య మను సుప్రసిద్ధ శా ! శ్రుమునఁ బొల్పు

పురుషుడే, నిర్మలజ్ఞాన ! మూర్తి యైన

రామచంద్రుం డ, తండె మా ! యామయుండు,

జీవనాధారుఁ డఖల లో ! కావసుండు. 434

ఉ. జ్ఞానము లేని పూరుషుని ! స్వాంతము భ్రాంతిఁ దల్లడిల్లుఁ, బ్ర

జ్ఞానిధి కానివాఁడు ప్రభు ! నరిగితికిన్ విముఖత్వ మొందు నో

మానిని! మానవుం డెఱుక ! మాలి, దివిన్, జలహంతరస్థునిన్

భాసుని, లోఁ దలంచుఁ గద ! పశ్చిమవారిధిఁ గుంకినట్లుగన్.

ఉ. బాలుఁడు కంటితెప్పవయి ! బాగుగ వేలిలిడి నొక్కిచూచినన్

హళిగఁజంద్రుఁడొక్కరుడ ! యిచ్చును రెడుగఁదోచుకై చడిన్

ధూళినిఁ జీకటిఁ మఱియు । ధూమమునన్ దివి, పెక్కురూపులఁ
గాలినిఁ రీతి, బ్రహ్మమయ । రాముఁడు దోచు ననేక లీలలఁ.

గీ. అధిక తాపత్రయావృతఁ డై నయట్లు
పైకిఁ గన్నట్లుఁ గాక, ను । శ్లోకుఁ డతఁడు
శుద్ధబుద్ధుండు విజ్ఞాన । బద్ధుఁ డతుల
సచ్చిదానందమయమూర్తి । స్వచ్ఛక్తిఁ.

437

గీ. విషయదశకంబు, శబ్దాది । విఘయములును,
జీవరాశులు, వెండియు । దేవతలును,
చెలఁగిఁమెలఁగి యై తన్వ వి । శిష్టములగు,
రామచంద్రుని కరుణచే । రమణీ! వినుము.

438

క. రజతంబు శుక్తియందు, న
హజముగ నున్నట్లు దోచు । నట్లాతపమం
దు జలము భాసిలు, నయ్యది
నిజ మగునే భ్రాంతిగాక । నీరజ నేత్రా!

439

క. భగవంతుని పాపున నీ
జగమంతయుఁ దోచుఁగాక । నత్యం బగునే?
మగువా! విను మీ మిథ్యా
జగతిని దుఃఖంబు దోచు । శాశ్వత మనఁగన్.

440

క. తల తునిసిన చందఁబునఁ
గల కని దుఃఖించి మేలు । కాంచి నిజంబుఁ
దెలిసిన గతి, నీజగతిన్
గల కల్ల నెఱుంగవచ్చు । జ్ఞానమువలనన్

441

క. అద్యంతశూన్యఁ డనుచును
హృద్యంబుగ వేదముక్కు । లెవని నుతించుఁ

నద్యంబ వానిఁ గొలిచిన

వేద్యం బగు సృష్టిలోని యివయములబలా!

442

నీ. అడుగులు లేకయే యెవ్వఁడో! యెవ్వఁడు

పుడమిపై వడివడి యెవ్వఁడో! నడువఁ జాలు,

ఏనులు లేకయే యెవ్వఁడో! యెవ్వఁడు

తెన్నగా సకల మా యెవ్వఁడో! లింపఁ జాలు

జేతులు లేకయే యెవ్వఁడో! యెవ్వఁడు

వివిధ కర్మములఁ గా యెవ్వఁడో! లింపఁ జాలు

నాస్యంబు లేకయే యెవ్వఁడో! యెవ్వఁడు

చెలఁగి నర్యంబు భ యెవ్వఁడో! లింపఁ జాలు

గీ. నాల్కు లేకున్న నెవ్వఁడు యెవ్వఁడో! పల్కుఁ జాలు

జూడ్కి లేకున్న నెవ్వఁడు యెవ్వఁడో! చూడఁ జాలు

మేను లేకున్న నెవ్వఁడు యెవ్వఁడో! మెదలఁ జాలు

నట్టి శ్రీరాము నెవ్వఁడు యెవ్వఁడో! నరయ లేడు.

443

క. ధ్యేయుడు బుధులకు, శ్రుతులకు

జ్ఞేయుడు, యోగులకుఁ గీర్త యెవ్వఁడు, మునిరా

జ్ఞేయుడు సర్వసుపర్వా

మేయుడు, రాముండు, వేల్పు యెవ్వఁడో! మేటరి; మెలఁతా!

444

గీ. ఎవని నామబలంబున యెవ్వఁడు, వార

కాసిలో శరీరంబును యెవ్వఁడు, బాసినట్టి

జీవిక మోక్షముం జెందఁ యెవ్వఁడు, జేయుచుంటి

నశఁడు నాస్వామి శ్రీరాము యెవ్వఁడు! డంబుజాక్షి !

445

క. ఎఱుంగక స్మృశించినంతనె

చుటచుట ననలంబు కాల్పు యెవ్వఁడు! చొప్పున మనుజుం

డటమరికనేని రామున్

దెఱవా! తలఁచిన నఘంబు ! త్రెళ్ళక యున్నే! 446

క. సం దేహ భంజనుం డగు,

నిందుధరుం డాడు పలుకు ! లెల్లను విని య

య్యిందీవరాక్షి మదిలో

నిందీవరగాఢుఁ గొల్చి ! యిట్లను నెలమిన్. 447

క. “నాథా! కరుణను నీ వు

దోబ్బిధించినయంత నాదు ! మోహము తొలఁగెన్;

శ్రీధవుని రాముఁ దెలిసితి

బాధం దొలఁగించుకొంటిఁ ! బ్రజ్ఞం గంటిన్. 448

గీ. నన్న నీపాదదాసిగ ! నెన్నుకొనుము,

శ్రీస్వభావంబు జడ మని ! తెలియవచ్చె;

జన్న సందియం బున్నది ! చిన్నయాత్మ!

శాంతము వహించి యెఱిఁగింప ! నన్నుతింతు. 449

క. సర్వవ్యాపకుఁ డనఁగను

సర్వాంతర్యామి యనఁగ ! సర్వజ్ఞఁ డనన్

శర్వా! నుతిఁగొను రాముం

డుర్విన్ నరుఁబోలి పుట్ట ! నొప్పునె చెపుమా!” 450

క. అనవుడు శివుఁ డాపెం గని

“వనితా నీసందియంబు ! వారింపగఁ లే

రనఘాత్ము లై న మునులున్

ఘనులున్ బ్రహ్మాదిపుణ్య ! ఖనులున్, వినుమా! 451

ఉ. రామచరిత్ర మానసము ! రమ్యతరంబు, పవిత్రీవంత మా

కామిని! తచ్చరిత్రమును ! కాకభుక్తుండి వచింప, మోక్షుల

శ్రీమహిమాశయుండు భగ ! శేఖరుఁ డాదట నాలకించె; శ్రీ
రాముఁ డనంగఁ గేవలము ! రాజని యెంచకు మెన్నిభంగులన్

గీ. వారలిరువురి సంవాద ! వైభవంబుఁ

దరుణ మిదిగాదు నిగదింపఁ ! దరుణి! మున్ను

దాశరథ్యవతార క ! ధావిధాన

మాలకింపుము సంజేహ ! మంతరించు.

453

గీ. “భగవదవతార మేల సం ! ప్రాప్త మయ్యె;”

ననిన నాబోటి కోబోటి ! యరయరాదు;

నే నెఱింగినయంత వ ! ర్జించువాడ;

నెట్టిదో హేతు వీవ యూ ! హింపఁ దగును.

454

చ. దనుజు లధర్మకర్మపర ! తంత్రులు; ధర్మముఁ గప్పివుచ్చి, స
జ్జనులను సాధులన్ మునుల ! క్షౌమురులన్ సురలన్ నిరంతరం
బును నిరసించి దుఃఖములఁ ! బొందఁగఁ జేసెద రట్టివేళఁ బా
వనుఁడు ధరావనుండు భగ ! వంతుఁడు వారల సంహరింపఁగన్.

గీ. అవని నరరూపముం దాల్చి ! యవతరించి

అశ్రితులఁ బ్రోచి, వేదమ ! ర్యాద నిల్చి

మోద మిగురొత్త ధర్మంబుఁ ! బాదుకొల్పు,

దరుణి! యిట్టిదే రామావ ! తార మనఁగ.

456

చ. జయ విజయుల్ హరింగొలువఁ ! జాలిన భక్తులు, ద్వారపాలకుల్
ప్రయతులు దారమాననులు; బ్రాహ్మణశాపము కారణంబునన్
భయద తమోవికార గుణ ! భార నికృష్టశరీరు లై, కుశే
శయనయనా! ధరిత్రిదను ! జత్వముఁ గాంచితపించిరెంతయున్.

గీ. కనకకళిపువ్రు, కవకాయుఁ ! డనంగ నిరువు

రింగ్రపదమును దొలఁగించి ! యేవుఁ గాంచి,

మెల్లమెల్లగ, నుల్లముల్ ల తల్లడిల్ల

నెల్లట జయించి, జగములఁ ల గొల్లఁ గొనిరి.

458

గీ. ధర వరాహ నృసింహావ ల తారములను

దాల్చి శ్రీహరి వారలఁ ల గూల్చి, చీల్చి,

ఘనునిఁ బ్రహ్లాదు నాహ్లాదుఁ ల గా నొనర్చె;

వారు వెండియు నొండు క ల ల్పమునఁ జెలఁగి.

459

క. జగ మెంతయు భీతిం జెం

దఁగ రావణ కుంభకర్ణ ల నామంబులతోఁ

బగఁ బూని సురలఁ గెలిచిరి;

ధగవంతుం డవతరించి ల వారలఁ దునిమెన్.

460

ఉ. “మూడవపుట్టుకన్ దనుజ ల పుంగవు లిర్వురు శ్రీనివాసుచే

నోడిన మోక్షముం బడయ ల నోపుదురన్ మునివాక్య మెంచిపో

రాడి వధించి వారలకు ల నాదట మోక్ష మొనంగి భూస్థలిక

బాడఱు పాడిఁ బొదుకొలుపన్ హరి వెండియు రూపుగై కొనన్

క. ఇది యిట్లుండగఁ దెలిపెద

విదితంబుగ రాముగాఢ ల విబుధులు జ్ఞానా

భ్యుదయప్రద మని యందురు

ముదితా! విను వీరులార ల ముచ్చట చీటకన్.

462

క. శ్రీసహితుఁ డదితికశ్యపు

లాసింపఁగఁ బుత్తుఁ డయ్యె; ల నాదంపతులే

కౌసల్యా దిశరథు లై

శాసించిరి ధర్మపథము ల సాకేతమునన్.

463

క. మును పౌకయుగమున భీకర

దనుజుండు జలంధరుండు ల దై త్యాధిపుఁ డై

తనదోర్బలమున నమరుల

ననిలోన జయించి యిందు) ! పడలం గొట్టిన్.

464

గీ. కంధర సమాన దేహమున, ! త్కూఢ్రశిఖర

కంధరుండు, భూరమణీ భ ! గందరుండు,

రణకలా పరిభూత పు ! రందరుండు,

అల జలంధరుఁ డరిహంస ! జలధరుండు.

465

గీ. అతివ ! యతిపతివ్రత చూపె ! యతనిభార్య

అక్కతంబునఁ ద్రిపురాసు ! రారి నయ్యు

వానితోఁ బోరి యోడితి ! భండనమున;

గాండీశీకుఁ డై పఱచెఁ బు ! రందరుండు.

466

శా. ఏతన్నాత్మోఽదై రాక్షసుండు? తరుణీ! ! యిందీవరశ్యాముఁ డే

రీతికొ పీని వధింపవచ్చు నని లో ! దృష్టించి తన్నానినీ

పాతివ్రత్యముఁ గొల్లలాడి యతనిన్ ! వంచించి ఖండించె; నీ

చేతం గాంచి ముకుందు నానతి శపి ! చెక్కి దైత్యులగ్నింపఁగన్

గీ. బృంద శపియించి నంతనే ! కుందకుండ

మంచి దని శౌరి యంగీక ! రించెఁ జూపె;

ఉవిద ! యీదైత్యుఁ డింకొక ! యుగమునందు

నసురవిభుఁ డయి జన్మించి ! యతిశయించె.

468

గీ. అంబుజాక్షుండు పృథ్విపై ! నవతరించి

వాని వధియించి యపవర్గ ! ఫల మొసంగె;

బూర్వ మొకనాడు నారద ! మునివగుండు

నలిగి శపియింప వెండియు ! నవతరించె”.

469

చ. అనవుడు శైలపుత్రీ యలి ! కాక్షునిఁ జూచి “మహాసుభావయ

మ్మునివరుఁ డైన నారదుండు! మూర్ఖుఁడే! బిక్తవరుండు జ్ఞానిపా

వనుఁడు ప్రశాంతమార్తిభగవంతుఁడొనర్చినదోసమేమియా
తని ముసవర్యుఁ డేటికి వృథా శపియించె? నెఱుంగఁజెప్పవే?

గీ. అనిన నించుక హసియించి యభవుఁ డనియె;

“జ్ఞాని లేఁడు మూర్ఖుం డెందుఁ యి గానరాఁడు

అనఘుఁ డారాముఁ డేరీతి యి నాత్మఁ దలఁచు

నట్ల ఘటియిల్లు నంభోరు యి హయతాక్షి.

471

మ. హిమికాహర్య గుహాసమీపతలమం యి దేపారు గంగన్ దదా
శ్రమసౌందర్యముఁ జూచి లో నలరి వి యి జ్ఞానంబు దీపింప నం
యమివర్యుం డగు నారదుండు భగవ యి ధ్యానంబునందుండ దు
ర్భ్రమచే నిందుఁడు పంచె గామునిఁ దపోభంగంబుఁగావింపగన్

క. ఇంద్రుఁడు తనపదవిని ముని

చంద్రుఁడు హరియించు నంచు యి సందేహించెన్;

ఇంద్రియసుఖలాలనుఁ డో

చంద్రానన! కాకమట్లు జంకుచు నుండున్.

473

క. తనకుం జిక్కిన యెమ్మున్

గనినంతనె బొబ్బమెకము యి నై కొను నంచున్

శునకము పరువిడు వశువున,

ననఘున్ మునిఁ జూచి యిందుఁ యి డనుమానించెన్.

474

చ. అలరులఁ బూని వృక్షనిచ యి యంబుకడుంగడుఁ గాత్రె, బంధరం
బులు మధుపంబు లై సకల యి పుష్పరనంబులఁ గ్రోలి సోలె, గో
కిలముల పంచమధ్వనులు యి కీరరవంబుల మేళవించె; వే
ల్పులయెకిమీఁడు నారదుని యి పొంతకుఁ గంతునిఁ బంచినంతనే.

గీ. అచ్చరల యాటపాటల యి నాలకించి

మెచ్చుకొని శారికలు వెండి యిచ్చరించె;

రాగ మిగురొత్తఁ గామాగ్ని ! ప్రజ్వలింప
మలయమారుత మేతెంచె ! మందగితిని.

476

గీ. సమవదుం డయినిల్చి, సంఠి యమిని బిల్చి
తెక్కు పెంపెక్కఁ జెఱకు విఠిల్లెక్కు పెట్టి
అలరుటమ్మేసె నాలీఘఁ ధైవమరుండు;
జాతిప్రతిమకు గిలిగింతఁ గీర్తిఁ దోప.

477

గీ. చెక్కు చెమరదు, నెమ్మేనుఁ చొక్కిసాల
దక్కటక్కట! జడదారి యిట్ల యుండె;
నంగజుడు వ్యర్థమని, శృంగ భంగమయ్యె
నచుచు నహ్మానికిఁ మ్రొక్కి యభినుతించె.

478

గీ. స్మరుని వినుతికి మూని ప్రసన్నఁ డగుచు
నల్పముగ నవ్వె పొమ్మని యానతిచ్చె
బ్రదుకుజీవుఁడ యంచు న పంచశరుఁడు
హరికి నెఱిగించె నెల్లఱు నభినుతింప.

479

ఉ. మాయ నతిక్రమించితిని ! మన్మథు గెల్చితి ధిక్కరించితిఁ
నాయదిగాక ప్రజ్ఞయని ! నారదుఁ డాత్మ నహంకరించి, యో
హో యని లేచి చిత్త మిగుఁ రొత్తఁగ వీణియ మేళవించి నా
రాయణ శ్రీనివాస యని! యాడుచుఁ బాడుచుఁ బోయెనత్తఱిన్

గీ. తోవ ననుఁ జూది యహ్మాని ! తోయజాత్రు
నతిశయ మణించితి మహాత్మ! యని వచించి
నంత మేలుమేలని వాని ! నభినుతింపి

“వెన్నునకుఁ జెప్ప” మని యంటి ! వికటముగను.

481

క. అకటా వికటంబుగ నే

నకటా! వచింప మూని ! యా నని వడి నా

టకటాంకరివెన్నుఁడు గల

నికటాబున కేగఁ జూపె ! సీరజనేత్రా !

482

మ. చనివై కుంఠునిఁ జూచి కాముని కడఁగి సర్వంబు వాక్రొచ్చినన్
విని యాతం డిసుమంత నవ్వి, పెట్టులన్ విభ్రాంతులన్ లోఁగొనన్
దనకుం జెల్లినఁ జెల్లుఁ గాక మునిచం ! ద్రా ! నిన్ను ధర్మింపఁ గా
మునకున్ శక్యమె ! బ్రహ్మచారి వసుచున్ బొంగించెనగ్గించుచున్

గీ. ఆశ్రితున కంకురించిన ! యతిశయంబు

సంహరింప సంకల్పించె ! జలజనేతుఁ

డాత్మ నుప్పొంగి భగవంతు ! నభినుతించి

ఎలమి జడదారి తనదారి ! నేగుచుండె.

484

గీ. వీణియం బూని జలజాతు ! వీడుకొల్పి

మానివరుఁ డేగుచుండంగ ! మార్గమునను

నయనపర్వంబుగాఁ బత్తి ! నం బొకండు

గోచరించె భూలోక వై ! కుంత మనఁగ.

485

విశ్వమోహిని స్వయంవరము

ఉ. అత్తటి నారదుండు నయ ! నాంబుజముల్ వికసింపఁజేసి త

త్పత్తనభర్మహర్మ్యముల ! వైఖరిఁ గాంచి రతిన్ జయించు ను

స్మత్తగజేంద్రగామినుల ! మాటికి మాటికిఁ జూచి రూపునన్

చిత్తజలై న తత్పురుష ! సింహములన్ బరికించి చూన్పడెన్.

చ. బలమున వాయువై యతుల ! వైభవయుక్తి సురేంద్రుఁడైతనూ

విలసనమందు మారుడయి ! విద్యలకున్ విధియై కళోన్నతిన్

నెలయయి కాంతినర్కుడయి ! నీతి బృహస్పతియై యశస్వియై

అలరెడువాఁడు శీలనిధి ' యన్ నృపశేఖరుడేలుఁదత్పురిన్. 487

క. విశ్వవిమోహిని సంగజ

నశ్వమునా నొప్పు కన్నె ! నాతఁడు గనియెన్

విశ్వేశ్వరి! యాపెకునై

విశ్వమున స్వయంవరంబు ! వెల్లడి జేసెన్.

488

గీ. నేల యీనిన యట్లు భూ ! పాలవరులు

వచ్చి యన్వేభవముఁ జూచి ! మెచ్చుకొనిరి

అంత మునివర్యుఁ డవ్వార్త ! నాలకించి

రాజవరుఁ జూచి యాతని ! పూజలందె.

489

ఉ. ఆ సృపుఁడంత “నాదుగృహ!మంతయు, బావనమయ్యె దేవ ప్ర

జ్ఞానిధి వీవెఱుంగని ప్రి ! సంగము లుండవు నాదుకూతురీ

మానిని యబ్జసంభవుని ! మానస పుత్రుఁడ వీమెఁజూచి మా

కానతి యీమ నోవవె గు ! బావగుణంబుల నెల్లభంగులన్.

చ. అన విని రాజుఁజూచి యజు ! నాత్మజుఁడా లలితాంగి యందమున్

గనులఁజెదర్పనీయక యె ! గాదిగఁగాంచి మనోహరాంగి యి

వ్వనరుహవత్రీనేత్రయని ! పల్కి యెదన్ విచలించి “యీమెన

న్నెనయకయున్న నాదు తను ! వేటికి భూమికి భారమాఁగదా.

క. స్నానంబ! యేటికరుగుము

ధ్యానంబా! యటవి కేగు ! మకటా చాలున్

మోనంబ! మూకుఁ జేరుము

జ్ఞానంబా! యీపెఁ గూడ ! శంకింపకుమా.

492

గీ. గృవకుమారిక నన్ను వ ! రిండుఁ గౌక;

చాలు జపమేల! తపమేల! ! జ్ఞానమేల!

కాంత ననుఁగూడ కున్న నీ ! కాయమేల!

నరనరతి నేలఁ జాలిన ! స్వర్గ మేల!

493

క. బాలన్, హరినీలాలక

బాలన్, నుగుణాలవాల, ఓ సన్నతశీలన్,

లీలన్, నవమృగమదజం

బాలన్, రతినేలకున్న ఓ బ్రదుకం బాలన్.

494

ఉ. చక్కనిచుక్కలైన నెఱు ఓ జాణలకున్ దలమానికంబుగా

నక్కట ఖ్యాతికెక్కిన ల ఓ తాంగిని రంభను జూచియుండనా?

ఇక్కనకాంగి బోలఁగల ఓ దే? భళిరా ధృతిఁదక్కి చిక్కితిన్

గొక్కున మచ్చెకంటి కడ ఓ కంటికి నావెడవింటి కిత్తెన్. 495

క. అని యివ్వధిఁ బొక్కుచున

మ్మనివర్యుఁడు నారదుండు ఓ భూపాలుని వీ

డ్కొని తత్స్వయంవరమునకు

జనపాలురు రాకమున్నె చయ్యనఁ జనియె

496

క. ఇలఁ గల భూవరు లెల్లఱు

జలజాక్షినిఁ జెండ్లియాడఁ ఓ జనుఁడెంచిరి, క

ల్వలరాజులొ, వలరాజులొ

తలపోయఁగఁ జాలమంచుఁ ఓ ధురుణులు వొగడన్.

497

క. తిలకంబుఁ దీర్చెనొక్కఁడు

కలకాలము యౌవనంబు ఓ కాళి ననంగన్;

దిలకిని తిలకింపఁగఁ దా

వలపింపఁగ సాటిలేని ఓ వలపులు నిగుడన్.

498

క. కొమ్మల్ తిరిగిన వీరుడఁ

గొమ్మా! నమఁ గూడి ముద్దుఁ ఓ గొమ్మా ముద్దుం

గుమ్మా! యనునట్టుల మీ

సమ్మల నొకభూవరుండు ఓ చక్కఁగఁ ద్రిప్పెన్.

499

క. ఈరీతి రాజులెల్లఱు

గారాబము మోములందుఁ | గప్పట్టఁగ శృం

గారములం బ్రకటించిరి;

నారదు వీక్షింప వచ్చె | నారాయణుడున్.

500

గీ. కపట నృపజేష ధారియై | కమలనాభఁ

డచ్చటికి వచ్చెఁ దనుమెచ్చ | మచ్చెకంటి;

లతని మాయా వశంబున | నమ్మునీందు

మోము వానర ముఖమును | బోలి యుండె.

501

గీ. నారదుండాత్మఁ జక్కంద | నంబుఁ గలిగి

యున్నరీతిని భావించుఁ; | గన్నెమిన్న

తన్ను వరియించు నని పజ్జ | నున్న భూమి

వరునితో గానముంగూర్చి | పలుకుచుండు.

502

క. ఒకపరి వీణేం జేకొను,

నొకపరి సంగీత శాస్త్రు | మొప్పుగఁ జెప్పన్,

ఒకపరి కన్నెం గనుఁగొనుఁ,

ఒకపక మని తన్నుఁ జూచి | వనితలు నవ్వన్.

503

క. తనచక్కఁ దనముఁ గనుఁగొని

వనితామణి మెచ్చుననుచు | భావించుమదిన్,

దనమోము చొప్పెఱుంగడు;

వనజాక్షుని మాయ నెఱుంగ | వచ్చునె చెపుమా?

504

క. కాంతామణి, రతికాంతుని

చింతామణి యేగుడెంచె | క్షీతిపులఁ గాంచెన్,

వంతంగొనె మునిగని, శ్రీ

కాంతుని వరియించి మాలఁ | గ్రీక్కున వైచెన్.

505

నారదుఁడు ప్ర మ థు ల శ పి యి యు ట

గీ. ప్రమథులిరువురు నారదుఁడే పజ్జ కరిగి
అద్దమును దెచ్చి తిలకింపుఁడనుచు నవ్వె
రంత మునివర్యుఁడీక్షించెఁడ నాగ్రహించెఁ
గనుల రేకెత్తెఁగంజాయఁడ యనల మనఁగ.

506

చ. “ఇరువురుఁ గూర్చుతార! కపఁడేఁగితు లెంతకులేరు? నన్నునీ
శ్వరులపహాసపాత్రులై? నిఁడే శాచరులై భువిఁ బుట్టు డంచుని
మృదుణ శపించి వెండియు మొఁగంబు జలంబునఁ జూచి నారదుం
డరమర లో జనింపఁగమఁడే లాక్షుని నన్నిధి కేగె నత్తటికె.”

ఉ. “శ్రీపతి యిట్లు మాయఁబచఁడే రింపఁగ హేతువెఱుంగరాదె? సం
తాపము మేరమీతె; నిఁకఁడే దాభుదుకొక్కొక్క శపించువాఁడ, లే
దాపడిచచ్చువాఁడ, నకఁడే టా యవమానము నోర్వవచ్చునే?
కోపము హెచ్చె నంచు మునిఁడే గొబ్బునఁబోయె వికుంఠనీమకుటె

ఉ. విచ్చిన తమ్మిపూవులనఁడే పిశ్వవిమోహినితోడ, లచ్చికో
నచ్చటఁ గొల్చియున్న జలఁడే జాతుఁడుమచ్చరమూనిచెచ్చెరన్
వచ్చినమానిఁజూచి, “మునిఁడే వర్య! కలంగిన చిత్తవృత్తితో
నెచ్చటికేగెదీ”వనినఁడే హెచ్చిన కిన్న మునీంద్రుఁడెట్లునన్.

నారదుఁడు శ్రీ విష్ణువును దూషించుట

ఉ. “హాలహలంబు శంభునకుఁడే స్వార్థపరుండ వొనంగితీవు, తొ
ల్వేలుపుమూకున్ మదిరఁడే బెట్టితి వెంతటివాఁడవోర! ల
క్ష్మీలలితాంగి, గొస్తుభముఁడే జేకొనివచ్చి, నటించెదీజగం
బేలుచునున్నయట్లు, కపఁడేఁగితమున్ విడనాడ వెన్నఁడున్.

క. గడిచేటిన గడిదొంగవు,
జడదారులు నిన్నుఁ గొల్చిఁడే జడులైరి గదా;

గడునరి వెంతయుఁ గుటిలుడ

వెడఁదన్ నిను విశ్వసించి | యెవఁడు రహించున్.

511

క. చేతోపీఢిం దలఁచిన

చేతల వెనుదీయకీవు | చేసెద వెటులేన్;

స్వాతంత్ర్యముఁ గలవాఁడవు

నీతలఁ పెవ్వఁడెఱుంగ | శేర్పను శౌరీ!

512

క. హంకవు జంకవు భళిరా

శంకాతంకములు లేక | చరియించెదవో!

రంకులకున్ హంకులకున్

బొంకంబుగ నూడు నీదు | బుద్ధి తలంపన్.

513

క. సాధ్యుండవు కావేరికి,

బాధ్యుండవు కావు కర్మ | ఫక్కికి, లోకా

రాధ్యుండవె! శాపాయుధ

వధ్యుండవు కాక నీవు | పంకజనేత్రా!

514

మ. నను వంచించిన యట్టిరూపమున జ | న్నంబొందు, మేనాత్మఁగో
రినకాంతన్ హరియించితీవు, నినుమా | రీతిక మఱొక్కండు నీ
కనకాంగింగొను; నన్ను వానరముఖుం | గావించితీవున్ భవిన్
వనిలో వానరసఖ్యముం బడయుమో | పద్మాక్ష! యింతేటికిన్.

మ. సరిసీజోద్భవుఁడైట్లు కినుక | శాపింపఁ, గోపింపకా
హరి యానాపనిశాపముంగొని, ప్రిస | న్నాంభోజవక్త్రంబునక
దరహాసాంకురమున్ వటింప, “మునిచం | ద్రా! యింక శాంతింపు, మ
త్పరిహాసంబున” కంచుమాయఁదొలగిం | పంజీసె నొక్తున్నడిన్

గీ. మాయ తొలగిన యంతనే | మానివుడు
మబ్బు బాసిన భానుని | మూడ్కిఁ గాగితె;

సంత నక్కాంత లిరువురు ? సంతరింప
నక్కజముఁ బొంది శ్రీహరి ? సభినుతించె.

517

క. “రక్షింపుము మూఁడు, నను
శిక్షింపుము, నీదు మాయఁ ? జక్కితి, గరుణన్
పీక్షింపుము, శ్రీనరహ
ర్యతా! పాదతా! భక్త ? రక్షాదీతా!

518

క. కోపించితి, నెంతయు సం
తాపించితి, నేడు నీదు ? తల నిందల నా
రోపించితి, మాయాంధుడ
శాపించితి నిన్ను, నన్ను ? సాకరి దగునే!”

519

క. అని ముని వినుతించుచుఁ బ
ల్కినపల్కుల నాలకించి, ? క్లేశము తొలగన్
వనజాక్షుడ, దరహాసము
తనమోమునఁ జిందులాడ ? దయనిల్లనియెన్

520

గీ. “ఈశ్వరునికంటెఁ బ్రియఁడు నా ? కెందు లేడు
శివునిఁ గొలుపుము నీచున ? శ్చింతతొలగ
శివుని చేష్టించి నన్నభ ? జించువాడు
మాయ నెడఁబాయఁ బాలఁడో ? మాసివర్య.”

521

గీ. అనుచు వచ్చియించి యంతలో ? సంతరించి
నట్టి భగవంతు ధ్యానించి ? యాత్మయందుఁ
గాలగభునెంచి సత్యలో ? కమున కేగె
మహతి మోగించుకొనుచు న ? మౌనివరుఁడు

522

గీ. శాపహతులైన ప్రేమభులా ? సమయమునను
తపసి నీక్షించి, వాని పా ? దముల కెఱగి,

“మునివతంసను! కరుణింపు ! మని నుతింప
వారలం జూచి యిట్లనె ! నారదుండు.

523

గీ. “నాదుశాపంబు పరివర్త ! సంబు గనదు;
అధికబలవంతులై దైత్యు ! లై జనింపుఁ
డంబుజాక్షుండు శ్రీరాముఁ ! డవతరించి
మిమ్ము వధియించు నపుడు మో ! క్షమ్ముఁ గొనుఁడు.” 524

చ. అనవుడు వారలిరువురు “మ ! హాత్ముల వాక్యము రిత్తవోవునే!”
యనుచుఁ దలంచి దైత్యవరు + లై భువీఁబుట్టిరిచూపె; దేవతా
వనుఁడగు మాధవుండమిత ! పాపభయంకరులన్ వధింపఁగన్
ఘుఁగులను బ్రోవనొక్కొక్కయు ! గంబురఁ బుట్టుచునుండుమానిసి

క. అవతార మొంది సంతనె

అవనీస్థలిఁ దచ్చరిత్ర ! మలరుచు నుండున్,
భవతారక మని యన్యుల

కవబోధముగా నుతింతు ! రతివ! మునీంద్రుల్

526

క. వేదములకు సన్నుని సం

వాదములకు భవ్యకావ్య ! వర్గంబులకున్

మూదలయై తత్కథ ని

ర్వేదము మోదము నొసంగు ! విమలేందుముఖ !

527

క. అంతము లేనిదియని, వే

దాంతము, భేదాంత మంచు ! ననఘులు మునులే

కాంతముగా భగవత్కథ

స్వాంతములన్ సంస్మరింతు ! రంబుజనేత్రా !

528

గీ. మాయఁ దొలగింపఁ జాలు రా ! మాయణంబు

కోటి కల్పాంతములకై న ! గొజఁతఁ గనదు ;

విబుధవర్యుల నేని శ్రీ విష్ణుమాయ

మోహితులఁ జేయుఁ జూపె నఁ మోహనాంగి!

529

కం. భగవంతుఁడు భవి జన్మిం

పఁగ రెండవకారణంబుఁ బలికెదఁ జిత్రం

బుగ వర్ణించెద వినుమా

మ/సవా! మాయాంధకారఁ మార్తాండమగున్.

530

ఉ. నిర్గుణియై యెవండు సగుఁ ణీకృతవేషముఁ దాల్చి మర్త్యసం

సర్గముఁ బొంది, సోదరుఁడుఁ బాయయుఁదన్లోలువన్, మహాటపీ

దుర్గమవీధులఁ మెలఁగిఁ బుష్పల నెల్లఱ సంహరించె నో

దుర్గ! తదీయగాధ భవఁ తోయధి నుండి తరింపఁ జేయదే? 531

మనుచరిత్రము

సీ. స్వాయంభువమనువుఁ శతయాపఁ బెండ్లాడి

మానవసృష్టి నిఁ మృహి సృజించె,

వానికి నుత్తానఁ పాదుండు పుత్తుఁడై

జన్మించి శాసించెఁ సకలభూమి;

నతనికి ధృవుఁడనుఁ హరిభక్తుఁ డుదయించె;

నతని పుత్తుఁడు ప్రియంవ్రతుండు;

దేవహూతి యనంగఁ దేజరిల్లిన కాంత,

యాతని పుత్త్రికఁ యై రహించె;

గీ. గర్దమప్రిజాపతికి నఁ క్కాంత భార్య;

ఆమె గర్భంబునందు నాఁ రాయణుండు

కపిలుఁ డనుపేర జన్మించిఁ విపులముగను

సాంఖ్యశాస్త్రంబుఁ బ్రకటించెఁ జలజగంధి!

532

కం. మనుభూపతి రాజ్యంబును

భునముగఁ బాలించి యంత్యఁ కాలంబునకున్

దనరాజ్యముఁ దనసుతునకుఁ

గొనుమని యర్పించి యరిగెఁ ఘోరాటవికిన్

533

కం. వై రాగ్యం బభయంబని

శ్రీరామ పదారవిందఁ సేవాపరుడై

ఆ రాజమాళి సతితోఁ

గారాకుల మెనఁగి మెలఁగెఁ గల తీర్థములన్.

534

గీ. ముక్తి సాధింప నెంచి, సత్స్మరులఁగొలిచి

సిద్ధులం జూచి, యోగులఁ సేవఁ జేసి,

భక్తి విజ్ఞాన వై రాగ్యఁ వై భవమునఁ

దీర్ఘముల సంచరించి కృతార్థుడయ్యె.

535

గీ. మేను శుష్కింపఁ జేసి, కాఁ పీనమూని

గోమతీ నదీ జలములఁ లో మునింగి,

ద్వాదశాక్షర మంత్రంబుఁ దలఁచుకొనుచు

మునల సేవించుచుఁ బురాణఁ ములను వినుచు.

536

గీ. సచ్చిదానందమూర్తికిఁ స్వాంత మొనఁగి,

కందమూలాదులందిని, కాంక్షవిడిచి,

జలములంగ్రోలి, తుదకుఁదఁ జలముఁ బాసి,

గాలిఁ బీల్చుచు, జవతపోఁ లీలఁ బేర్చి.

537

గీ. ఎవని యంశంబునఁ ద్రిమూర్తుఁ లవతరించి,

రెవని వేదరాశియు వదిలి యింపఁ జాల

దెవఁ డనంతుండు, భగవంతుఁ డెవ్వఁ డట్టి

సచ్చిదానందమూర్తి దర్శకముఁగోరి;

538

గీ. ఆరు వేలేండ్లు తపించి | నీరు గోలె;
నేడు వేలేండ్లు తపించి | యీడఁ బీల్చె;
నంత నాతని మువ్వేల్పు | లరయవచ్చి
“వరములం గోరుకొమ్మ” ని | వలుకుటయును. 539

గీ. సుస్థిరాత్ముడై నుంతయు | నాస్థ లేక
అస్థిమాత్ముడై నిశ్చలుఁ | డై, తపించుఁ
గాని యాలింప, డంత నా | కాళవాణి
ఎఱిమి గర్జంబులం జొచ్చి | యెఱుకపరచె; 540

చ. పులకితగాత్ముడై, వినయ | భూషితుడై, కనుదోయి విచ్చి, వే
ల్పులు భవదీయపాదముల | పొంక మెఱుంగుదురన్యలెన్నఁడున్
దలఁపగ లేరు దేవ! నుఖ | దాయక! వందిత దేవనాయకా!
బలినుత! భక్తలోకపరి | పాలక! పాలితదైత్యబాలకా! 541

గీ. యతికులాంభోజదినరాజ! | నతవిడ్రాజ!
ఆశ్రితామరవృక్ష! భ | క్తాంగరక్ష!
వరము లొసఁగఁగ దయఁగల | వాడవేని
నాదుకోరిక నీడేర్ప | రాదె దేవ?. 542

గీ. ఏ స్వరూపంబు భర్గుని | హృదయ మందు
సంతతము రాజిలుచు నుండు | సగుణ మనఁగ
నిర్గుణ మనంగ నెయ్యది | నెగడుచుండు
వేదసన్నత మెయ్యది | వేదవేద్య. 543

గీ. అనఘ మానస మానస | హంసమెద్ది
అవ్యయంబెద్ది చూడ న | నంత మెద్ది
దేని మానులు దర్శింప | దేవులాడు
చుందు రాహువుఁ జూపు మా | నందమూర్తి. 544

చ. అనవుడు భూపతింగని ద యానిధి విష్ణువు భక్తవత్సలుం
డనఘుడు నీలనీరద శుభాంగుడు శారదచంద్రమండలా
ననుడు విశాల నేత్రుడు జిహ్వాద్వార నాద్యనుఁ డంబుజనాభుఁ డచ్యుతుం
డనుపమమై యనంత మగు సవ్యయరూపముఁ జూపె నత్తటికె

గీ. మకరకుండల భూషు నా మ్నాయభాషుఁ
జిత్కల్లోల్లాసుఁ బీతకా శేయవాసుఁ
గుండకోరకరదనుఁ బూర్ణేంద్రువదను
శ్రీశు నవినాశు ననుపమ కేశపాశు. 546

గీ. దంపతులు చూచి యాశ్చర్య తరళితాత్ము
లై “నమోవాసుదేవాయ” యనుచు మ్రొక్కి
రతివ! వారల హృదయంబు లభులబోలి
అతని చరణాబ్జమకరంద మాస్వదించె. 547

గీ. వాణి, కల్పిపూబోణి శర్వాణి వీవు
నేమహాశక్తిచే సృజి యింపఁబడిరి?
ఏనతీ దృష్టిన్ సర్వ సృష్టి యలరు
సమ్మహామాయ యాతని యండ నుండె. 548

క. ఇరువురు దద్రూపముఁ గని
వరవశులై మ్రొక్కిరతని పాదద్వయిన్
గరుణాభరణుండగు న
ప్పరమేశుఁడు లేవనెత్తె వారల నెలమిన్. 549

క. “వరములఁ గోరుఁ డొసంగెద
నరుదా! మీకీయకుండ సరుగంగలనా?
నరవర!” యని పలికిన య
న్నరహారికి నమస్కరించి సరపతి యనియెన్. 550

సీ. “భవదీయ వరపాద ల పద్మంబులం జూచు
 కంటెను భాగ్యంబు లగలదె చూకు?
 అవధరింపుము దేవ! ల యభిలషింపఁగ నొండు
 వాంఛ యుండుంగాక ల ప్రిప్తమగునె;
 శరణాగతత్రాణ! ల కరుణింపఁ గలవాఁడ
 వింక మాకోర్కె లీ ల డేటకున్నె?
 పరదానవిఖ్యాతిఁ ల బడసిన దై వంబ
 వేము కోరిన దాని ల నీయలేవె?
 గీ. కల్పవృక్షంబు వీక్షించి ల కలిమి గోరు
 పేదచందాన నిన్నొండు ల వేడుకొందు
 మెన్నటికి నైన నినుఁబోలు ల చిన్నవానిఁ
 బడసినం జాలుఁ బున్నెంబు ల పండుఁగాదె.

551

మ. అసినన్ తేసికి విష్ణువిల్లనియె:- “న ల ట్లాఁగాక యీసృష్టిలో
 ననుఁ బోలగలవాఁడు లేడు, విను మై ల నన్ నేనపుత్తుండనై
 జనియింతుఁ భవదీయగర్భమున, నీ ల నఁదేహ మింకేటికో
 యనఘా!” యంచుఁడదీయభార్యగని “నీవర్ధింపుమెద్దానినే” 552

చ. అనవిని యాపెయిల్లనియె:- “నంబుజనాభ! మదీయభర్తకో
 రినయది స్వల్పమయ్యును వ ల రించెద; నయ్యది యట్టులుండఁగా
 వినుము మఱొండకోరిక ల ల భింపఁగఁ జేసెదనంటి; బ్రహ్మకుఁ
 జనకుఁడ వేమొసంగుటకుఁ బాలపుభక్తహితార్థివారయ్యుఁ. 553

శా అంతర్యామివి, లోకనాయకుఁడ వీ ల వాద్యంత శూన్యండ వ
 శ్రాంతాబుఁ నినుఁగొల్చువారలకు వాం ల ఛాసిద్ధిలేకున్నె? శ్రీ
 కాంతానాకు లభింపఁ గోరెదనులో! కస్తుత్యవైరాగ్యమున్.
 స్వాంతంబందునయున్నదీయపద నే! వాసక్తియున్ భక్తియున్ 554

క. అన విని హరి యల్లాఁగా

కని మిక్కిలి నంతసించి యాపెన్ బాగజెన్?

మనుభూపతి శ్రీపతి గని

“అనఘా! నా విన్నవంబు నాలింపుదయన్.

555

క. జలమం బాసిన మీసము

జలజేక్షణ యెట్లు బ్రతుకఁ జాలుచు చెపుమా?

తలపోయఁగ నాజీవం

బలరునె నినుఁ గూడకున్న నఖలాత్మహరీ!

556

ఉ. నావుడు మాధవుండు, “సర నాయక? యింత విచారమేటికిన్?

ఈవనినట్లయ్యాన; నుఖ యింపఁగఁ దొల్ల నురేంద్రునీమకుం

బోవలె, నచ్చటన్వకల భోగములన్ గొనవచ్చు; నాపయిన్

భూవగమాళివై పసుధఁ బుట్టెద వేలికవై యయోగ్యకున్. 557

ఉ. ఏ సరయాపముం గని మ హిన్జనియించెద భూవరా! భవ

త్సూనఁడనై, మదంశమునఁ దోచిన వారలుమత్సహోదరుల్ ;

కానలనంచరించి, జన కంటలకున్ వధియించి, వేల్పులన్

పశానులఁ బోచెదన్ సకల మానవులొనని నన్నుతింపగఁ 558

క. మచ్చరిత మాలకించిన

నచ్చరితులు మోక్షమొందఁ జాలుదు రనఘా!

పొచ్చిన భక్తిన్ నన్నున్

మెచ్చిన వెన్నాడువాడ నీడ విధానన్

559

గీ. భక్తులనుఁ ఘోరసంసార వార్ధినుండి

నే దరింపఁగ జేసెద నిర్మలాత్మ!

ఇమ్మహామాయ నీతయై యిల జనించు;

ననుచు వదిలించి మాధవుం డంతరించె.

560

క. అమ్మాడ్కి సంతరించిన

అమ్మాగవు సన్నుతించి ఓ రాశ్చర్యమునన్;

బిమ్మట దంపతు లిరువురు

నిమ్మహి నివసించి యెలమి ఓ నేగిరిదివికె.

561

ప్రతాపభానునిచరిత్రము

క. శ్రీరాముఁ డవతరింపఁగఁ,

గూర్రాత్ముల సంహరింప, ఓ ఘోరాటపులఁ

బోరాము లనుభవింపఁగ,

నోరామ! మఱొండు హేతు ఓ వున్నదివినుమా.

562

క. కేకయ దేశాధీశుఁడు

లోకై కబలుండు,ధర్మ ఓ లోలుఁ డరిదురా

లోకుఁడనుశ్లోకుఁడు,ల

క్షీకరుఁ డననొప్పు సత్య ఓ కేతువు వఱలున్.

563

క. గుణధాము లతనిపుత్రులు

రణభీములు,నారిలోన ఓ రాజిల్లు సభో

మణినాఁ బ్రతాపభానుం

డగుమధ్యా! రాజ్యమేలె ఓ సతఁడతిబలుఁడై

564

క. నానారిపుభూజానుల

సేనాతామిసౌపటలిఁ ఓ జెకరం జేయుం

గానోపు ప్రతాపము,గల

భానుండగు నాప్రతాప ఓ భానుండబలా!

565

క. అరయన్ రెండవపుత్రుని

డరిమర్దనుఁ డాతఁ డహహ ఓ యరిమర్దనుఁడీ

యిరువురు సోదరు లిరవుగ

ధరణిం బాలించి రతులఁ దర్మనిగూఢిన్.

566

క. రాగాభివృద్ధిఁ గోరరు,

భోగానుభవంబు కొఱకుఁ ద బొక్కరు, ప్రజలన్

రోగార్తుల విడనాడరు,

త్యాగార్జిత కీర్తిధనులు ద తరుణీ! వారల్.

567

క. భూషింప రథికవేషుల,

ద్వేషింపరు పరుల సిరుల, ద వికటంబున కే

భూషింప రనృతభాషల,

ఘోషింపరు తాల్మిఁదూలి ద ఘోరాపదలన్,

568

ఉ. పాపమనంగ నెట్టిగయ్యె ద స్వప్నము నందు నెఱుంగ రెట్టి సం

తాపము లేనివారు, సత ద తంబుచు వైదికధర్మకర్మని

ష్టాపరులెల్లభంగుల, బ్రజల్; పరికింప ద బ్రీతాపభానుధా,

త్రీసతిఁ బోలువారుగలరే! ద త్రిజగన్నుత రాజకొటిలో.

569

గీ. రాజ నీతికి శుక్రుండు, ద రాజ్య హితుఁడు,

పాడిఁ గలవాఁడు, ప్రజలఁ గా ద పాడు వాఁడు,

ధర్మరుచి యను నచివుండు, ద ధర్మపరుఁడు,

ఆప్రీతాప భానుని మంత్రీ ద యబ్జ వదన!

570

ఉ. భండన నీమ కేగి, బల ద వద్రిపు కోటి జయింపఁ జాలు త

మ్ముండు విధేయుడై తనదు ద పొంతనెయుండఁగ, రాజనీతికి

మండనఁ డైన ధర్మరుచి ద మంత్రీ పరుండయి చాతురీ ధురీ

గుండయు యుండ, నానృపుని ద నొంపఁగ నోహనెట్టిభూపుఁడున్

శా. సప్తార్చి ప్రతిమాన బాణ వితతిన్ ద పైరింపఁగా శక్యమే!

సప్తాశ్వండు వ్రతాప భానుఁడనుచున్ ద ట్మోకాంతు ల్గింపఁగా

సప్తద్వీపములన్ జయించి, వసుధన్ శాసించె నాతండు, సం
ప్రాప్త శ్రీ జితయక్ష నాయకుఁడనన్ రాకేందు బింబాననా!

క. ధర్మార్థ కామ మోక్షము

లర్మిలిఁ దనుగొల్పు వార లిందఱుఁ బడయన్,
శర్మము వర్ధిల్లఁగ, రిపు
మర్మ స్పృక్కర్మ మెఱిగి ల్మోవిభుఁ డేలెన్.

573

గీ. అతని దండ నీతిం బొంది లయమర ధేను

వనఁగ నొప్పారె భూదేవి ల వనజ గంధి!
ఈతిబాధలఁ గలనైన ల నెఱుఁగరాదు;
అతుల సౌఖ్యంబులం గాంచి ల రఘులజనులు.

574

క. వాపీ కూప తటాకము

లేపారఁగఁ, బుష్పవనము లెల్లెడఁ గ్రాలన్,
స్థాపించె దేవగృహముల
క్షౌపాలుఁడు పాపమేఘు ల్ఘుంఘానిలుండై

575

క. సత్రంబుల, బహుపుణ్య

క్షేత్రంబులఁ బాదుకొల్పి, ల్క్షేమంకరుండై
క్షాత్రంబు రహింప నహో
రాత్రంబు సతండు ప్రోచుఁ ల బ్రజలన్ గరుణన్.

576

క. ఎప్పుడుఁ ద్రికరణశుద్ధిఁ

దప్పక కార్యంబొనర్చి, ల తత్ఫలము సతం
డప్పనము నేయు శ్రీహరి
కొప్పదె నిష్కామకర్మ ల్మోగి యనంగన్.

577

ప్రతాపభానుఁడు వేటకేగుట

ఉ. పాటలగంధి! యాత్మపరిఁ వారము తోడ, హయాధిరూఢుడై,
హేటకపుంఖబాణనిచఁ యెంబు, శరాసనముఁ ధరించి, యా
భేటక వేషమూని, పరిఁ కించి వనాటులుతోవఁజూప, విం
ధ్యాటవి కేగెనొక్కనమఁ యెంబున తేఁడు మృగాంతకుండవఁ

క. వేటరియై యప్పోటరి

వేటెనుకఁ వేనవేలుఁ మృగములు గూలఁ

వేటాడి, మాటలాడుచు

వాటంబగు బాట మగిడిఁ వచ్చుచునుండఁ.

579

క. టిక్కించికెవుల, గుట్టపు

డెక్కల సడి నాలకించి, యీక్షానఁగ నొడల్

నిక్కించి, ఘుర్గురించుచు

నొక్కడఁ బొదవ్రక్క నొక్కఁ యొంటరి చెలఁగెఁ.

580

ఉ. అవ్వని నల్లగొండ నడఁ యాడఁగ నేర్చెననంగ నేపుమైఁ

గొల్గివ్వఁ చరించు పది నృపఁ కుంజరుఁడుంగని యార్చి కెవ్వనన్

జివ్వన గుట్టముం గదియఁ జేసి శరాసనమెక్కువెట్టి తా

జివ్వన బాణమున్ విడిచెఁ బెప్పల వైచిన యంతమాత్రో

క. ముప్పించి యవ్వరాహము

మెప్పించుచు వేటకాండ్రఁ మెడవంచి వడిన్

గుప్పించి యెగసి గుటిలోఁ

దప్పించిన యట్ల తూపుఁ దప్పించుకొనెన్.

582

క. అదలఁగు పాటినపందికిఁ

గదలఁగు లో జిచ్చపాటుఁ గడలుకొనంగ

మెదలఁడు పంతముఁ గుంతము

వనలఁడు ధరణీవిభుండు ! పర్వతపుత్రీ !

583

క. ఒంటరికై భూపాలుం

ఁజొంటరియై యేగి యేగి ! యొకకొండ దరిన్

గంటక మయ కాంతారము

నంటుకొనెన్ దోవఁ దప్పి ! యలసెన్ సొలసెన్.

584

క. ఈపాటి యేకలంబును

భూపాలుఁడు చంపలేక ! పోయెను; వినమ

ద్రోపాలుఁడు శ్రీపాలుఁడు

గాపాడినఁ జంపువాఁడు ! గలఁడే! లలనా!

585

క. అడలెన్ గుట్టము వడికిన్

బడలెన్ బెనుదప్పివలన ! బలిమియు మేనక

నడలెన్, వృక్షచ్ఛాయకు

నెడలెన్ భూనాయకుండు ! విశ్రాంతిఁ గొనన్.

586

క. తక్కితి వివేక మంతయు

నక్కట యాభేటమనెడు ! వ్యసనంబునకున్

జక్కితి" నని భూపాలుం

ఁజొక్కించుక విశ్రమించి ! యూటటఁ గాంచెన్.

587

ఉ. ఊటటఁ గాంచి లేచి నర ! పోత్తముఁ డెంతయుఁ దల్లడిల్లి, నే

వీటిఁడినైతిఁ బందికి వి ! వేకముఁ దక్కితిఁ దోవఁ దప్పితిన్;

అటడిపోకకున్ దగిన ! యారటమొందితి నెంతతోలిసన్

బొటదువారువంబు పరి ! వారముఁజేర నుపాయమున్నదే ! 588

మ. తటఁగెన్ సత్తువ, దప్పితిన్ దెఱపుఁ దుర్ద్రాహంబుచేనోరు పా

డతఁ, బెల్లకటఁ దూలి సోలఁ ధురగం! బారాటముంబావఁగన్

దెఱఁగింకెయ్యది! నాలుకం దడువఁగా ! నీరంబు లేదయ్యె, నన్
దటిమెన్ దుర్విధి భీకరాటవికి భూ ! దారాపదేశంబునన్. 589
చ. కుడిపితి బ్రాహ్మణోత్తముల ! కుం గడుపార నిదాఘవేశలన్
దడిపితి సర్వజీవముల ! నాలుకలన్ విమలాంబుధారలన్;
బుడిసిలిసీరు చేకురదు? ! మున్నొనరించిన నోము లన్నియున్
జెడి నశియించెనే? యడవిఁ ! జిక్కితిఁ బొక్కితిఁజేవఁదక్కితిఁ.
క. కడ కివ్వడువునఁ గడుఁ గడుఁ

జడిముడిపడి పొక్కి మోము ! చిటచిట లాడన్
దడఁబడెడు వారువంబుచు
నడపించుచు వెడలె భూమి ! నాయకుఁ డడవిన్. 591

త. కోరింద డొంకలంబడి
చేరువఁ గల మలలదాటి ! చిట్టడవులలో
వారువము బుజ్జగించుచుఁ
గోరిక లీడేఱ నొక్క ! కోసంగాంచెఁ. 592

గీ. కానలోఁ గానరాని య ! కోసన లోన
నాశ్రమంబాండు నిర్మించి ! విశ్రమించు
కపట మునివేషధారినిఁ ! గాంచె నతఁడు
వెలఁది! రానున్న కీడుఁ ద ! ప్పింపవశమె? 593

క ప ట ము ని ప్ర తా ప భా ను ని మో స పు చ్చు ట

మ. మునుపెవ్వఁడుప్రతాపభానునృపుతోఁ(బోరాడియయ్యాహవం
బున సర్వస్వముఁ గోలుపోయె వినుమ ! భూపాలుఁ డిక్కోనలో
మునివేషంబున దాఁగియుండె నిపుడీ ! భూపాలుఁ డిచ్చోటికిన్
జనుదేరం గని పోల్చి లోనలరె సీ ! వ్రాగిన్తుఁడై మానినీ!

గీ. అఁకటికి దప్పికిన్ డస్సి ! వీఁక చెడిన
భూవుఁ డాతని నిక్కంపు ! మునిగ నెంచె

గపటముని వానికిన్ దటాఁగి కంబుఁ జూపె,
వారువము తోడ నాతండుఁ గి వారిఁ జూచి;

595

గీ. స్నానముం జేసి విమంలాబుఁ గి పానమునను
శ్రమ నివారించి వార్చి యాఁగి శ్రమముఁ జేరెఁ
గండ మూలాదులన్ దన్నిఁగి కపటమాని
సాంధ్య సమయంబునన్ వానిఁగి సరసకేగి.

596

ఉ. “పువ్విలుకాని నీ చెలువుఁ గి పొమ్మనుఁ గిమ్మన నీయ దక్కటా!
ఎవ్వఁడవయ్య? యెంటిమెయిఁ గి నివ్వన నీమఁ జరింప నేటికీ
జవ్వన మిమ్మైగానఁకుఁగి జంపు నిమిత్తము వెచ్చబెట్టుదే!
ఇవ్విధి నున్న నిన్నుఁగనిఁ గి యెంతయుఁ గుండెద నేమిసేయుదున్

క. ఇంద్రుఁడ వాదువా? లేకయు

పేంద్రుఁడ వాదువా? కళంకఁ గి హీనుఁడనై యా
చంద్రుని నిరసించు యశ

స్సాంద్రుఁడ వాద”నిన రాజుఁ గి చంద్రుఁడు నగుచున్. 598

ఉ. “ఇంద్రుఁడఁగానువెండియునుఁగి పేంద్రుఁడఁగానుప్రతాపభానురా
జేంద్రుని మంత్రినాదు వినుఁగి జే జనువెంచితి వేటకంచు ని
స్తంద్రమదంబునన్; బధముఁ గి దప్పితిఁ దప్పికిఁజిక్కి పొక్కితిన్
సాంద్రవనాంత భాగములఁ గి న చరియించితి మిమ్ముఁ గాంచితిన్

గీ. అనిన విని ధంభముని యిట్టుఁ గి లతని కనియెఁ

“గటిక చీకటికిం దోడుఁ గి గాలివాన

దుర్గమంబు వసంబు నీఁగి దుర్గసీమ

చాల దవ్వగ నుండు నిఁగి చ్చటికి ననఁకు

600

గీ. ఒక్క తృటి లోన వేఁగుఁ బ్రేమఁ గి త్యాగమునను
తేచి పోవచ్చు నందాకఁ గి వేచి యుండు

మంధకార బంధుర మైన యడవి బట్టి
ఊరి కేగుడె? డెబ్బది యోజనములు.

601

క. వల్లె యని భూమిపాలు
డల్లన గుట్టంబుఁ గట్టి యవనిజమునకున్
మెల్లఁగ నిట్లనె “నోముని
వల్లభ! ననుమీ సుతునిగ యభింపఁడగున్.”

602

క. మీమోముఁ జూచినంతన
నా మానస మందు జ్ఞాన యనము దోచెన్;
నామ పవిత్రాక్షర శు
ద్ధామృత మేనాస్వదింతు యనతి యీరే!”

603

క. అహహ!! ప్రతాప భానుఁడు
కహనా మునిఁ జూచి పోల్పు యొనఁజాలండా
మహిపాలు నాతఁడెఱిగెను
తుహినాద్రిజ! యెరుగ రాదు యోహుల మతముల్.

604

క. ఆరాజవద్యుఁ గనుఁగొని
వైరంబును గప్పిపుచ్చి, యాతస్యంబే
పారఁగ, సమ్మని మృదువా
గ్ధోరణితో నిట్టులనియె యోయజనేత్రా!

605

క. “నను భిక్షుకుఁ డందుఁ జనుల్
జననన్నత! నాకు ధనము, యనదనముఁ గలదే!
మునివృత్తి నివ్వనంబున
దినములు వెచ్చించు చుందు యెప్పర మయ్యున్.”

606

చ. అనవుడు భూవుఁ డిట్లను:-ను యహమహిమంబును గప్పిపుచ్చ ని
వ్వనమున నంచరింతు యొక్కఁ యెఱిఁజటింబలె, నొర!! సత్తపో

ధనులరు, స్వార్థము విడిచి ! ధన్యతఁ గాంచినవారు, మిమ్ములఁ
గనుఁగొన నొప్పదే నివురుఁ ! గప్పిన నిప్పుగ పంథుమీశ్వరా.

కం నిర్ధనియు, శాంతమూర్తియు,
స్వార్థత్యాగియు, సకలజ ! నావనుఁడును, మో
క్షార్థులు, పావనులని వే
దార్థము నిగడించుఁగాజె ! యసఘ! మునీంద్రా! 608

చ. శివుఁడవా? పద్మగర్భుఁడవా? ! శ్రీహరివా? పరికింపఁజాలనో
వ్రవిమలచిత్త! నీదుపద ! పద్మములం బడి నన్నుతింతు, ఘో
ర వనము నందు మత్తనువుఁ ! బ్రాణముఁ బోవఁగవచ్చినట్టియీ
వెవఁడ వనుగ్రహింపఁగద ! వే? తలవాంచి నమస్కరించెగన్.

కం అనవిని, కుహనాముని నె
మ్మనమునఁ గడు సంతసించి, ! త్కౌవిభువర్యుం
గని యిట్లను:-“వినుమనఘా!
వనమున నిససించు వాఁడ ! వైరాగ్యమువన్. 610

గీ. జప తపోవనసీమకు ! జ్వాలఁ బోలు
లోకమాన్యత మునులము ! కూకు దగదు;
జనము నీక్షింప కుండ ని ! వ్యసము నందు
గాలముం బుచ్చుచుందు, ని ! క్కంబు వినుము. 611

గీ. కవట సుందర వేషంబుఁ ! గాంచి సంతఁ
జతురుఁడుఁ పంచితుండగు ! జనవరేణ్య!
మధురవాక్కుల నాలించు ! మాతృమునను
మానవుఁడు విశ్వసించిన ! హాని యొనవు. 612

క. జనసంబంధముఁ బాసితి
వనమున నేకాకి నగుచుఁ ! బరతత్త్వన,

క్రిని ముప్పొద్దులఁ గడపెద;

ననఘా! బ్రహ్మాంబుఁ దక్కఁ ది నన్యముఁ దలఁవన్.

613

క. నర్వజ్ఞుఁడు భగవంతుం

డుర్విం గల భక్తకోటిఁ ది కొనఁగును ఫలమున్;

ఉర్వీశ వినుత! యెపుడున్

గర్వింపఁగరాదు చూపెఁ ది జ్ఞానంబునకున్.

614

క. తలఁపున భక్తిశ్రద్ధలు

వెలయుఁగ నాయందుఁ బ్రీతిఁ ది విశ్వాసములన్

గలవాడవు, నినుఁగాదను

పులుమానిసి కెల్లు కీడుఁ ది మూడక యుండున్"

615

చ. పొలఁతి! ప్రతాప భాను నృప! పుంగవుఁడింటికి వచ్చె, నొంటిమై

నలుపుగఁ జిక్కె నంచుఁగుమా! నాముని యివ్విధముచ్చటించిలో

నలరుచు, "నన్ను నేకతనుఁ ది డందురుమానులు, నిక్కమింతయున్

దెలిపితి" నన్న భూపరుఁడు! నెమ్మది నమ్మికఁ గల్గియిట్లనున్

చ. నను భవదీయ దాసునిగ! నమ్మి కృతార్థునిఁ జేయరాదె! న

జ్ఞననుతచర్య! యేకతను! శబ్దములం గల భావ మెట్టిదో

వినియెద నానతి" డనిన! "వెంగలి యీనర నాధ పుంగవుం"

డనుచుఁ దలంచి యిట్లనియె! నక్కవటాత్ముఁడు నక్కతై వడిన్

క. సృష్టికి మును నేనీ తను

యప్టిం గై కొంటి, నిట్టు! లలరుచు నుంటిన్;

నప్తంబుఁ బొంద! నెన్నఁడు;

సప్తంబుగఁ జెప్పినాడ! భక్తుఁడ వగుటన్.

618

గీ. తనువు విడనాడ, రెండవ! తనువుఁ బొంద,

నేక తనునామ మివ్విధి! నాకుఁ జెల్లు

దీన నాశ్చర్యముం బొందఁ నానా? రాజ!

తపమునకుఁ గాని కార్యమేఁ తలను గలదె?

619

గీ. బ్రహ్మ సృష్టింపఁ జాలెఁ దఁ పంబు వలనఁ

దవమునన్ శౌరి పాలింపఁ దక్షుడయ్యె,

భర్గుడు హరింపఁ జాలెఁ దఁ పంబు కలిమిఁ,

గార్యసిద్ధికి మూలంబుఁ ఁ ఘనతపంబు.”

620

గీ. పాలఁతి! యీరీతి నమ్మికఁ బుట్టఁ బలికి;

తనదు మహాత్మ్యముం దెల్పుఁ కొనఁ దలంచి

నట్లు నటియించి, దరహాసఁ ముకురింప,

నృపవరుం జూచి వెండియుఁ నిట్టులనియె.

621

మ. “అవురా! నీవు ప్రతాప భానుడవు గాఁ వా చెప్పుమా వానిమం

త్రివే? యుద్ధండుబలుండ వాడు, సకలఁ ద్రీవంబులం గెల్చివాఁ

డవు; సాధారణ రాజమాత్రుడవె? స్పృష్టంబయ్యెడు దివ్యదృ

ష్టి విలోకించిన సర్వమున్ మునులకున్ శీఘ్రంబుగన్ భూవరా!

క. అరి మర్దనుఁ డరిమర్దనుఁ

డరయఁగ నీయనుఁగుఁదమ్ముఁ ఁ డలరునె నుఖయై?

వరరాజ నీతిఁ గఱచిన

స్థిరబుద్ధికి ధర్మరుచికిఁ ఁ క్షేమమె చెపుమా?

623

క. సీతండ్రి నిత్యసత్య ని

కేతనుఁ డననొప్పు సత్యఁ కేతుడు గాడా?

బ్రాఁతియె? నీకవశేంగిత

చాతుర్యము, నే గ్రహింపఁ జాలనె? చెపుమా.

624

గీ. అనృతము వచింపఁ దగదైనఁ గినియఁ జూపె

రాజులకు నొప్పు; నయ్యదిఁ రాజనీతి;

మండలాధిపు లొక్కెడఁ బలుఁగు పఱచి
మాట లాడుటయున్ లెస్సఁ జూతలేంద్ర !

625

క. గురుకృప వలన లభించిన
వరదృష్టిం జూడ నీదుఁ జైనము దెలిసెన్;
వరమొండు వేడు మొనఁగెద
నరనాయక ! నన్నుత సురఁ నాయక ! వినుమా.”

626

క. అనవుడు భూవరుఁ డిట్లను
వినయంబునః—“రాజులకు లఁ భింపక యున్నే
మునులను సందర్శించిన
మునుకొని ధర్మార్థ కామఁ మోక్షము లనఘా!

627

చ. జననుత ! నీవు నాయెడఁ బ్రసన్నుడవై వరమొండు వేడు మి
త్తునని వచించి తాత్కాల్యపఁ దోవఁగ; ధన్యుడ నైతి, నత్తపో
ధనుల కృపావిశేషమునఁ దన్యతఁ గాంచనివాఁ డెవండు? నీ
నెనరున శోకముం దొలఁగి నేను సుఖించెద నెల్లభంగులన్.

చ. సరసిజనేత్రులం దనువుఁ జక్తియు, రక్తియు, రూపమున్, జరా
మరణ విహీన దేహ, మనఁ మాన పరాక్రమ విక్రమంబులున్,
అరులు జయింప రాని మహిఁ మాతిశయంబును, దైవభక్తియున్
స్థిరమగు రాజ్యలక్ష్మియునుఁ జేకుర నాకు ననుగ్రహింపవే!”

చ. అనవుడుదంభమాని, దరఁ హాసము మోమునఁ దాండవింప ని
ట్లనియెను “నీవుకొరిసటుఁ లో; జనులెల్లఱునీదుపాదనే
వనమును గోరుచుండు రొకఁ బ్రాహ్మణ బృందము దక్క; వారు స
న్మనులకఁ దుల్యలై జపతఁ పోమహిమన్ విడనాడఁ రెన్నడున్.

గీ. బాడబుల కోప మత్యుగ్రిఁ బాడబంబు
వారి నెదిరించి మనలేడుఁ భర్తఁడైన;

బ్రాహ్మణులు నీకు వశులైన ల వనజభవుడు
నీదు పదదాసుడై యుండు ల నృపవరేణ్య!

631

గీ. బ్రాహ్మణుల నీవు పూజిండు ల వాడవేని
వైభవంబున నీకు లో ల పంబు లేదు;
బ్రాహ్మణుల నీవు ద్వేషించు ల వాడ వేని
హాని చేకూరు, దప్పింప ల నజుని తరమె?

632

క. విని భూనాయకుఁ డెంతయు
మనమున సంతోష మొంది ల మానిని భక్తిన్
వినుతించి మొక్కి నిల్చినఁ
గని వెండియు నాతఁ డిట్లు ల క్షాపతికనియెన్.

633

క. “మన సమ్మేళన మేరికి
జననాయక! తెలియరాదు ల సత్యము వినుమా,
నిను శపియించెదఁ దెలిసిన”
ననవుడు విని భూమివాఘుఁ ల డత్యాతురుడై.

634

గీ. మాని పాదాబ్జములకు న ల మస్కరించి
“నీదు నానతిఁ దలఁదాల్చి ల నిను భజింతు,
ననఘ! యెఱిగింపవలదె బ్రా ల హ్మణ కృపా క
టాక్ష మేరితి లభియించు? ల నానతిమ్ము.”

635

గీ. అనిన విని మాని హసించి ల కనుల మోడ్చి;
ఆత్మ ధ్యానించు రీతియు ల నభినయించి,
“లోకమున నుపాయంబులు ల లేక యున్నె
కష్ట సాధ్యంబు లగుఁగాక ల క్షాతలేంద్ర!

636

క. నదుపాయ మొండు గలదది
మదధీనము నందు నున్న, ల మనుజులఁ జూడం

గద; వన సీమలఁ దక్కన్

దదితరములఁ జూడ నను వృ | తంబునుగొంటిన్.”

637

క. విని భూమిపాలుఁ “డక్కట

మునిచందుఁడు రాక యున్న | మోసము రాదే”

అని లోనఁ దలఁచి యత్తటి

విసయానతుఁడై యొకింత | వినుతించియనున్.

638

సీ. “నకల నంపదలకు | స్థానమై కుధరంబు

తన యశాదలఁ దృణంబుఁ | చాల్చు లేడె?

రత్నాకర ఖ్యాతి | రాజిల్లు నంభోధి

హీనమా ఫేనంబుఁ | బూస లేడె?

రత్నగర్భ యనంగఁ | బ్రఖ్యాతిఁ గలభూమి

యనిశంబు ధూళితో | నలర లేడె?

అమృతాంశు ధరియించు | నలికాక్షుఁ డక్కటా!

హాలాహల జ్వాలఁ | గోల లేడె?

గీ. లోక హితులైన లోక సు | శ్లోకు లెలమి

నెట్టి కష్టంబు నైన స | హించు వారు;

నీదు పద నేవకుండను | నిర్మలాత్మ!

బ్రదుక నోపుదునే? యీవు | రాక యున్న;”

639

ఉ. అంతట దంధమాని “భళి | రా! నృపవర్యుఁడు చిక్కె”నంచు లో

సంతన మొంది యిట్లనియె:—“తొప్ప! ద్రువంబుగనీదు కార్యమున్

సాంతముఁ జేయనోపుదు, గృతార్థుఁడ వయ్యెదు, సందియంబులే

దింతకు నాదుభక్తునకు | నేమియొసర్పఁ దపోబలంబునన్.” 640

చ. ఇతరు లెఱుంగలేని యటు | లేనొనరించెద వంటకంబులన్;

క్షీతిసురవర్యు లెల్లలు భు | జించిన నిన్ గడుమెచ్చుకొండ్రు; సం

తతమును లక్షభూసురుల, ఓ దానమునన్ దనియింపనోపుడే,
 ఓతిప! వచింపనేటికి, వ ఓ చింపఁగరాని ఫలంబు చేకురున్. 641
 చ. ధరణిప! నీపురోహితుని ఓ దాచెదఁబో యొకయేడుదాఁకదా
 విరతినిఁ బొందనిమ్మతని ఓ వేసమునన్ జనుదెంతు; నింతకు
 విరసముగాదె యిట్టి ముని ఓ వేషమునన్ జనుదెంతునేని? మ
 ద్గురుతరశక్తియున్ దపము ఓ ధూర్జటి నైన జయింపకుండునే?
 గీ. కడచినది చాలరేయి, భూ ఓ కాంత! యింకఁ
 బడుకొనఁ బొమ్ము; మత్తపో ఓ బలముకలిమిఁ
 జెక్కుచెదరక పురమును ఓ నేరఁ గలవు;
 మూడుదినముల కే నిన్నుఁ ఓ జూడవత్తు.” 643

క. అనవిని మునిపలుకుల న
 మృనుజాధిపుఁ డాత్మ నలరి ఓ మహిఁ బండుకొనెన్;
 మునికెట్లు నిద్రవచ్చున్?
 దనమనమునఁ గార్యరీతిఁ ఓ దలఁచుచు నుండన్. 644

కాలకేతువు

గీ. శ్రిత జనస్తోమ దుఃఖాబ్ధి ఓ సేతు వనఁగ,
 భూతలాధీశ కులధూమ ఓ కేతు వనఁగ,
 దనుజసంచయ బలహేతు ఓ ధాతు వనఁగ,
 గెరలు నొకరాక్షసుఁడు కాల ఓ కేతు వనఁగ. 645

ఉ. శంబరవిద్యయందు నెఱ ఓ జాణఁడు, జాణెతవానిభార్య, స్వ
 స్థాంబరుఁ జీరికిం గొనని ఓ యట్టిబలుల్ పదిమందిసోదరుల్,
 పంచినవేడ్క వానిపద ఓ పద్మములఁ బశియుండు పుత్రీకుల్
 డంబుగ నూర్పురుండ్రు, జగఁడంబునకున్ వెనుదీయ రెన్నఁడున్.

గీ. దురమునన్ వీనిసుతులు, సో ఓ దరులు, భార్య,
 ఆ ప్రతాప భానుని ప్రతా ఓ పాగ్ని కకట!!

మిశుతలంబలె మడసిరి ! పడఁతిమిన్న !

కడకు నిక్కాలకేతువా ! క్కండుమిగిలె. 647

మ. తరుణీ! వీఁడె ప్రతాప భానునృపుఁగాం ! తారంబునన్ జూచి, సూ
కరరూఢంబున మోసపుచ్చె; మునికిన్ ! గారాపునెయ్యండు; నం
గరరంగంబున వీరలిర్వురును మున్ ! ఘ్నాకాంతుచేనోడి, భీ
కరకాంతారముఁ జొచ్చి రెమ్మెయిఁ బ్రతీకారంబుఁగావించగన్.

క. ప్రతిదినము రాత్రి సఖునకు

క్షీతిపాలుని చర్య లెల్లఁ ! జెప్పచు నుండున్;

అతివా! ఎప్పటి యట్టుల

నతనికిఁ దెలుపంగ వచ్చె ! నతఁడత్తఱికిన్. 649

ఉ. వచ్చిన వాని మాని కని ! పజ్జకు వేఁజని పల్కరించి “యీ

విచ్చటి కేగుదేర కెట ! కేగెదవో యని సంశయించితిన్;

మెచ్చితి సంగడిఁడ! నిను ! మించిన వాఁడెవఁ”డంచు నవ్వుచున్

గ్రుచ్చి కవుంగిలించి నృప ! కుంజరుఁ జూపి వదించె సర్వమున్.

క. యావద్వృత్తాంతము విని

దేవారి ప్రమాద మొంది ! తేకువతో మా

యా విద్యా పాటవమున

వై వశ్యునిఁజేసె నకట!! ! వసుధాధీశున్. 651

గీ. “బౌషధము లేకయే మన ! వ్యాధి కుదురు

తెరవుఁజూపించి విధి మన ! బరువుఁగొనియె,

నితని నకుటంబముగ నశి ! యింపఁజేసి

మగిడి వచ్చెద”నని పల్కి ! మానిఁబాసి. 652

రాక్షసుఁడు ప్రతాపభానుని నంతిపురముం జేర్చుట.

గీ. వారువముతోడ నృపుఁబట్టి ! బయలు వెడలి

పురమునకు నేగి, నృపు నంతి ! పురముఁజేర్చి;

అశ్వమును బట్టి మందుర యందుఁగట్టి
నృప పురోహితు నింటికి యిర్గమించి;

653

గీ. ఆ పురోహితుఁడందర యందు డాచి
వానియాకృతిఁ గొనివాడు యపంశుకొనియె
జనవిభుఁడు లేచి, వెఱఁగొంది యునిని మెచ్చి
వారువము నెక్కి వెండియు యవనికి నేగి;

654

గీ. వేటకుం బోయి మగిడిన యితము దోప
రెండు జాముల కేతెంచె యనృపవరుండు
జనము తమతేని రాకకు యంతసించి
ఉత్సవముఁజేసి రపుడు నే యోత్సవముగ.

655

బ్రాహ్మణులు ప్రతాపభానుని శపించుట.

గీ. తన పురోహితు వేషంబుఁ యాల్చినట్టి
అసుర వీక్షించి మునియని యాత్మ నెంచి,
అతని యానతిఁ దలఁదాల్చి యాక్షణంబ
అన్నదానాభిలాషియై యవని విభుఁడు.

656

క. పెక్కురు భూసుర వర్షులఁ
దక్కక రప్పించె నీవి యదనుపఁగ; నంతన్
టక్కరిరక్కసి చక్కఁగ
గ్రక్కునఁ గావించె వంట యకంబుల నెల్లన్.

657

క. గోబ్రాహ్మణ మాంసాండుల
నాబ్రాహ్మణ్యము భుజింప యంతఁడిడి నంతన్
సెబ్బి, భుజింపం దగదని
అబ్బింబుగ గగనవాణి యాక్షేపించెన్.

658

గీ. బాడబులు లేచి కోపించి | బ్రాహ్మణులకు
నశట!! యపచారముం జేయ | నగునె? రాజ!
లవని సకుటుంబముగఁబుట్టు | మనుర వగుచుఁ
గాకులముఁజేయ నెంచితే | మాకులంబు?

659

క. నీకుఁ నివాప మొనరుప
నో కాపురుషాధమ! విను | మొక్కండైనన్
లోకంబున శేషింపఁడు,
నీ కావర మప్పు డణఁగు | నిశ్చేషముగన్.”

660

గీ. అని శపించిన యంత న | జ్ఞన విభుండు
విహ్వలుండయి మతిఁదప్పి | వెడఁగుఁ బోలి
శూన్య దృక్కుల దిక్కులం | జూచి, చూచి,
డీలుపడి, చూచుపతి, నేలఁ | గూలఁబడియెన్.

661

గీ. “ఘోరకాంతార మధ్యస్థ | వైరివలన
వంచితుండయ్యె, బ్రాహ్మణ | వర్యులార!
ఇందు నృపదోష మిసుమంత | యేనిలేదు,
పాడిఁ దప్పదురే”యని | వాణిపలికె.

ఉ. “ఆ” యని యెంతతప్పని ధ | రామరు లెల్లఱు వంటయింటికిం
బోయిరి; వంటతో దనుజ | పుంగవుఁ డయ్యెడ నంతరించె; “ఛీ
ఛీ యిది యేమి మోస”మని | చింతిలి వారలు మానవేంద్రుడైఁ
బాయనికూర్కిఁ బూని మృదు | భాషలనిట్లని రుమ్మలించుచున్

ఉ. “చెప్పఁగరాని వైశనము | చేకురె నీకు, నరేంద్ర! నీయెడన్
దప్పిసుమంతలేదయిన | దైత్యుడ వయ్యెడ వెట్టివారికే
దప్పదు విప్రశాపమిది | తథ్యము; సారసగర్భవంశమం
దుప్పతిలంగలాఁడవు, బ | లోన్నతిఁ బొందఁ గలాడ వింతకున్

గీ. భర్తకరుణను వరములఁ బడసెదీవు,
మూడులోకంబుల జయించు బాడపీవు,
సరవరోత్తమ! వినుము స నత్కుమారు
వలన నీకు మోక్షంబు సం బ్రాప్తమగును. 665

క. నీవును నీపరివారము
నో వసుధాధిప! మునివరు బ నుపదేశమునన్
గైవల్యముఁ గైకొందురు
భావుకములఁ బొందఁ గలరు బ వైకుంఠమునన్. 666

చ. అని వచించి భూమిసురు బలందఱు వీడ్చొని యేగిఁరక్కటా”
యని ప్రజలెల్లఱున్ గలఁగి బ యవ్విధి దూఱి రనేకభంగులన్;
దనుజుఁడు రేయిఁగందరను బ దాచిన రాజపురోహితున్ గృహం
బునను బరుండఁబెట్టి, ముని బ పొంతకు నేగి హసించి యిట్లనున్.

గీ. “అహహ! సంకల్ప సిద్ధుండ బ వగుదు సఖుండ!
కోర్కె లీడఁతె, మనకుఁ జే బ కూరె బలిమి;”
అనిన విని మేలు మేలని బ మునివరుండు
సైన్య మాయిత్తముం జేసె బ సమర మునకు. 668

గీ. దనుజ పుంగవుఁడుం దాను బ దాడి వెడలి
భూవరుండుండు పురమును బ ముట్టడించి
పోరి, సకుంటుంబముగ వైరిఁ బ బాలియఁ జేసి
రకట! బ్రాహ్మణ శాపంబు బ వ్యర్థమగునె? 669

ఉ. కాలము దప్పి వచ్చిన, జ బ గత్పతి దైవము వైరమెంచినన్
ధూళి ధరాధరంబనఁగఁ బ దోచును, పామగుఁ బూలమాలయున్
గాలునిఁబోలుఁడండ్రె, కడ బ గండ్లకు లోనగు నెట్టిసాధువున్,
హాలహాలంబుఁబోలు నమ్మ బ తాన్నము; నేమనవచ్చు దుర్విధిన్

రావణకుంభకర్ణవిభీషణులజననము

చ. ఇరువది చేతులం గలిగి, యేపగు దేహముఁగల్గి, లోకభీ
కరమగురూపుఁదాల్చి, దశఁ కంఠుఁ డనంగఁ బ్రతాపభానుభూ
వరుఁడు పులస్త్యవంశమునఁ బ్రాహ్మణ శాశము కారణంబునన్
సురలకుఁ బ్రాణగొడ్డమయిఁ జూగవరుండయి పుట్టె భూస్థలిక.

క. ధరణీధరకాయుండై,
అరిమర్దనుఁ డక్కటకట! యతిబలుఁడై, సో
దరుఁడై, త్రిజగజ్జనభీ
కరుఁడై, జనియించెఁ గుంభఁ కర్ణుం డనఁగన్. 672

క. వైమాతేయానుజుండై,
క్షేమంకర విష్ణుభక్తఁ జేఖరుఁడై, ని
ష్కాముఁ డయి, విభీషణుఁడన్
నామంబున, ధర్మరుచి జఁ నన మొందె భువిన్. 673

రావణకుంభకర్ణవిభీషణులకు బ్రహ్మ పరములొసంగుట

గీ. నిష్ఠ దీపింప నాహారఁ నిద్ర లుడిగి
తపముఁ గావింప వారలఁ తపమునందు;
బృథివి కంపించె, నమరులుఁ భీతిఁ జెంది,
రంతఁ బ్రత్యక్ష మగుచుఁ బద్మాసనుండు. 674

క. వరియింపుఁ డనుడు దశకం
ధరుఁ డవ్విధి కిట్లు లనియెఁ:- యి “దాతా! నరవా
నరతతిచేఁ దక్కన్, నే
మరణంబును బొందకుండు యి మఱి యెవ్వరిచే.” 675

చ. అనవుడు నీవు కోరినటు + తా నని నవ్వి, విరించి కుంభక
ర్ణుని గని వానికూరతరఁ రూపముఁ గాంచి “యహర్నిశంబు భో

జనము లభించెనేని జన ల సంచయమున్ బ్రదుకంగనీడు వీ
డని పెరచేపె భారతిని ల నాతఁడు నిద్రను గోరునట్లుగన్.

గీ. కూభకర్ణుండు మతిఁ దప్పి ల కోరె నిద్ర;
సంబుజాసనుఁ డట్లయకా ల నని వచించి,
సద్గుణవిభూషణుని విభీ ల వణునిఁ జూచి,
“వత్స! వాంఛింపు” మనిన నా ల భక్తుఁ డనియె. 677

క. “తాపనులతోడి మైత్రియు,
శ్రీపతిపద సేవయందు ల స్థిరచిత్తంబున్,
బాపేంగి తానుతాపము
నేపారఁగ ని మ్మృచుగ్గి ల హింపుముదేవా! 678

చ. భళి! భళి! మేలు! మే లనుచు ల భక్తవరా! చిరకాలజీవి నై
ఇల సుఖముంచె దంచు వచి ల యించివిరించనుఁ డంతరించె; లో
నలరుచు సోదరుల్ ముగురు ల నాత్మగృహంబుల కేగి రాయమ
ర్తులు, మునిపుంగవుల్, నరులు! యోగులు, సిద్ధులు, దల్లడిల్లఁగన్.

గీ. “గంధసింధుర సత్వ దు ల కంధరుండు,
కంధరారవనిర్జిత ల కంధరుండు,
ఘనవినయ వశీకృత నీల ల కంధరుండు,
క్షతవసుంధరుఁ డప్పంక్తి ల కంధరుండు. 680

గీ. క్రూరహుంకార, ఘోరటం ల కారభీత
శత్రుకామినీ గర్భ వి ల స్థావణుండు,
ప్రబలవిక్రమ నిర్జితై ల రావణుండు,
రావణుం డౌర లోక వి ల దావణుండు. 681

గీ. అని నుతింపఁగ నెల్లఱు, ల దనుజవిభుఁడు
విక్రమకృమంబున లంక ల నాకృమించి

దుర్గముల, రత్నమయహర్ష్యః యో వర్గములను,
సాధముల, భవనములఁ, బాఁ యో సాధములను.

682

గీ. మోద మిగులొత్త నిర్మించి, యో సోదరులకు
హర్ష మెసంగ నేలి, దు యో ర్ధ్వఁ డగుచు
మయునితనయను, సద్గుణ యో మయను, సుంద
రినిఁ, గృహోదరిన్ మంజోద యో రిని వరించె.

683

రావణాదిరాక్షసులపరాక్రమవర్ణనము

క. సురలకు నమరావతిఁ బలె

వరనర్పంబులకు భోగ యో వతి చందమునన్
నరభుక్కులైన దైత్యుల
కిరవయి దీపించె లంక యో యిల నిశ్చంకన్.

684

గీ. యక్షుల జయించి హర్షక్ష యో మనఁ జెలంగి
అలకలల్లాడకుండ న యో యులకఁ జొచ్చి
పుష్పకవిమానమును మాన యో మును హరించె
రావణుం డార ! పీడాప యో రాముణుండు.

685

ఉ. శౌర్యము దోర్బలంబు సుత యో సంతతి, విద్యయు, మత్సరంబు, నై
శ్వర్యము సై న్యమున్ జయముఁ సౌఖ్యము బుద్ధియు శ్రద్ధయున్ మనో
ధైర్యము వృద్ధి యాకొలఁదిఁ యో దామరతంపర యయ్యె వానికిన్
గౌర్యము గార్యదీక్షయునుఁ గర్వములో భము మోహముగ్గడున్.

గీ. కుంభకర్ణుని యుద్ధ సం యో రంభవిధముఁ
జూచినం జాలుఁ జూలాలి యో చూలు సడలు;
మేఘనాథుండు భళిర! యో మోఘబలుఁడు
ఇందుని జయించె నమరుల యో యేషణంచె.

687

గీ. కుముఖుడు నకంపనుండును | గులిశరదుఁడు,
 ధూమ్రకేతుండు రిపురాజ | ధూమకేతుఁ,
 డైన యతికాయుఁ డక్కటా! | యతులబలులు
 కామరూపులు; నిర్దయుల్ | కవట మతులు. 688

గీ. వీర లెల్లఱు, సుభటులు | వీరవరులు
 జ్యేష్ఠపుత్తుండు రిపుజైత్రు | డింద్రజితుఁడు,
 సోదరుఁడు కుంభకర్ణుండు, | శూరసింహుఁ
 డైన రావణు వర్ణింప | నలవి యగునె? 689

ఉ. నీలనరోజనేత్ర! | యవ | సీధరముగ్ గదలించె నేపుమై;
 గాలునిఁ జీరికిరి గొసని | కాలుఁడు రావణుఁ డొక్కనాడు పే
 రోలగమందు మంత్రులను | యోధులఁ, బుత్తుల, సుగ్రదైత్యశా
 ర్దులముగ్గన్ గనుంగొని వి | రోధుఁ జంపఁదలంచి యిట్లనున్.

మ. “గదలం బోలిన బాహుదంతములచే | శారీశు కైలాసమున్
 గదలింపం గల సత్వమున్ బడసితిన్ | గంధర్వులన్ వేల్పులన్
 విదలింపం గల సైన్యమున్ బడసితిన్ | వీరుండ ధీరుండ న
 న్నైదిరింపం గల రాచజోదు గలఁడే! | యీరేడు లోకంబునన్.

మ. మన కాగర్భవిరోధు లైన సురలక్ | మృగ్గింప నూహింతు వా
 రనిలో దైత్యులఁ జూచిపాతెద రుపాయంబొండు చింతించితిన్
 వసభాగస్థ ముసీశ్వర శ్రీతుహవి | రాభగంబులన్ గైకొనన్,
 జనదేరంగల వార లప్పు డచటన్ | సాధించి బాధింపనా. 692

గీ. బ్రాహ్మణుల యాగములకును | శ్రాద్ధములకు,
 వెడలుచుందురు సతతంబు | విబుధవరులు;
 అట్టితఱిఁ జూచి వారల | నదిమివట్టి,
 పరిభవింపుడు చంపుడు | హరి కలంగ” 693

చ. అనుచు దశాననుండు విబుఁ ధారులఁ జూచి వచించి సింహగ
ర్జన మొనరించినంతనె, ధఁ రాతల మంతయు సంచలించె నౌ
నని, “యదితెస్స” యంచునమఁ రాగులుహుమ్మనిహుంకరించుచున్
జనిరి ధరామర ప్రాణతఁ ఁ నన్మునియాగ వినాశనాథులై. 694

రావణునిదిగ్విజయము

సీ. నురలోకముం జొచ్చి ఁ నురనాథు బంధించి,
యితరదిక్పాలుర ఁ యే పణించి,
యక్షుల వీక్షించి ఁ పక్షులంచు వధించి,
గంధర్వులం బట్టి ఁ కసిమనంగి,
నరులౌ వానరులౌ కి ఁ న్నరులంచు బీడించి,
సిద్ధుల నోడించి ఁ బుద్ధిఁ జెప్పి,
పురుషులౌ యంచుఁ గిం ఁ పురుషుల సాధించి,
సాధ్యుల బాధించి ఁ సంహరించి,

గీ. సప్తపాతాళముల గెల్చి ఁ సంభ్రమించి,
అఖిలలోకంబుల జయించి ఁ యతిశయించి,
శత్రులోకాంతకుం డయ్యెఁ సమరరంగ
భైరవుం డగు దనుజ కం ఁ రీరవుండు. 695

ఉ. అవ్వధిరావణుండు, దను ఁ జావళితోడఁ బరాక్రమించి, నా
కెవ్వఁడు సాటియంచు, హరి ఁ యేడియెదుర్కొనఁజేటికంచు, మై
క్రొవ్వున హుంకరించి యని ఁ రుద్ధబలుం డయి లంక కేగుచున్
నవ్వుచు వచ్చు ముళ్ళయతి ఁ నారదుఁ గాంచిహసించి యిట్లనున్

ఉ. “ఁడి యని సర్వలోకముల ఁ డీకొని గెల్చితి, గెల్పులచ్చితో
హాయిగవచ్చుచుంటి, నమ ఁ రావణుఁ డందురు విష్ణుమూర్తి, దై

తేయుల గర్భవైరి యని ధీరవరుం డని నన్నుతింతు, రే
డి? యెదిరింపఁజో? ననుజ యింపఁడో? దైత్యులసంహరింపఁజో.

శా. “భీతిలైన్ భువనత్రయంబు, విబుధుల్ పెంపేద వెన్నిచ్చిరు
త్థాతం బయ్యె జగంబు, వేల్పు లెచటన్ గన్పట్ట రన్నన్” సుర
వ్రాతం బెచ్చట డాఁగునో యెఱుంగవే? రాత్రించరాగ్రేనరా!
శ్వేతద్వీపము ముట్టడింపుము భవ దీవ్యర్యం బవార్యంబుగాన్”

రావణు నకు సంభవించిన పరాభవములు

చ. అని ముని హెచ్చరింప విని యానని నవ్వుచుఁ దక్షణంబ య
ద్దనజవిభండు, వారినిధి డాటి వడిన్ దెలిదీవి కేపు మైఁ
జని యచటఁ జరించు నెఱ జాణలఁ బెక్కురఁ జూచి “వేగ మీ
యిననకుఁ దెల్పు డాతని జలయించి మిముంగొనిపోవుదులంకకుఁ”

చ. అదవద లేక వీరుఁ డను నాదర మించుక యైన లేక, య
మ్మదవతు లద్దశాస్యుఁ గని మాటికి మాటికి నవ్వి రంతటఁ
ముదునలి యొర్తు వానిపది మోములఁ జూచిహసించి, “యార! నీ
వు దశముఖుండవో? దనుజ యుగవ! మావిఘ్న గెల్వ వచ్చితో

క. వదితలలం గల పురుషే

య్యదియో యేతెంచె” నంచు నమ్ముదునలి త
త్పదములఁ గేలం దివియుచుఁ
జదలకుఁ గొంపోయి తీర్చి జలనిధిఁ దోసెన్.

701

గీ. జలధిలోఁ బడి విప్పిపిరి సాదమునను

పొలియ కందుండి పాతాళ మునకు నేగి,
ఎలమి బలిలోకముం జూచి బలినిఁ జూచి
అతని మన్ననలం గొని యనురవిభుఁడు.

702

గీ. “అనఘ! నీరాజ్యము హరించి యిట్టిహరిని
సంహరింపఁగ వచ్చు నా యమునను,
రమ్ము భూలోకమునకు నీ యరాజ్యమునకు”
ననిన బలి వాని వీక్షించి యపహసించి.

703

చ. “భలిభలి బల్లిదుండ వనఁవచ్చు; మదీయ పితామహుండు వే,
ల్పులకు యముండు స్వర్ణకళింపుండు ధరిత్రికి రాచపుండు తా
నెలమి ధరించె దీని ధరి యింపుము కానుకగా గ్రహింపు మి
య్యిల విహరింపు మాశల జయింపుము రావణ! రాక్షసావనా”

గీ. అని బలి యొసంగు భూషణం యిటు భరింపఁ
జేవలేక దళాసుండు యిన్నఁ బోయె;
వానిఁ దిలకించి యిట్లనె యిట్లనె యిట్లనె;
“ఎల్లిదం బయ్యెఁగద నీదు యిట్లదంబు.

705

గీ. అమర గంధర్వ కిన్నర యక్ష సిద్ధ
సాధ్యుల జయించి నాడవు, యిట్టిసాటిలేని
మేటి నని చెప్పకొంటి వీ యిట్టిసామ్ముఁ
దాల్చు జాలవు, శ్రీహరిఁ దాకఁ గలవె?”

706

చ. అనవుడు మోము వంచి దను యిట్టివాని తత్త్వం
బునఁ జనె లజ్జ నించుకయుఁ బొందక, ఘోరపరాభవార్తికిన్
వనరి, దయావిహీనుఁ డయి యిట్టిపాపభయంబుదొలంగి, చిత్కళా
ఖనులగు మానులన్ ఘనులఁగాసిలఁ జేయుచు నుండెనెంతయున్

గీ. అంతటి బలుండు, రావణుం యిట్టివాఁడయ్యె;
నకట! దైవంబు ప్రతికూల యిట్టివేళ
రత్న మెంతటి దయ్య వ్యర్థంబయగును
గాజు చందంబున, వరాట యిట్టి కంబు కరణి.

708

గీ. అంగనల మానధనములఁ దొంగిలించి,
బ్రాహ్మణుల మానివర్జ్యులఁ బరిభవించి,
సజ్జనుల, దైవభక్తుల, సహరించి,
ఉర్విఁ దిరుగాడు నాతఁ డిం దొక్కనాడు. 709

రావణుఁడు వాలిచేఁ బరిభవింపఁబడుట

క. పంపాతీరంబున, వర
శంపారుచిఁ గ్రాలు రోమ ద సంతతితోడన్
సాంపారు వాలిఁ గనె; నను
కంపాహీనుండు దైత్య ద కాంతుం డంతఁ. 710

క. వాలిన్, శాత్రువకుల వస
కీలిన్, సంగ్రామరంగ ద కేళీజితవీ
రాలిన్, జనసుతభుజబల
శాలిన్, ముఖవిజితహేళి ద సన్నత శూలిన్. 711

గీ. గెలువ నూహించి జృంభించి ద యలపు మెఱయ
మెల్లమెల్లఁగ మ్రాకులఁ ద బెల్లగించి,
ఉప్పరముఁ దాకు చొప్పున ద అప్పుచుండె;
దత్తతీలక యవ్వన ద రోత్తముండు. 712

గీ. జపతపో ధ్యాన నిరతికి ద సమయ మగుట
సూర్యనకు నంజలిం గూర్చి ద చూచుచుండె;
“నన్ను లక్షింప కీతండు ద మిన్నకుండె”
ననుచుఁ గోపించి, యిట్లనె దనుజవిభుడు. 713

శా. “ఔరా! వానర! చాలుఁజాలును బక ద ధ్యానంబుమానంబు, లో
కారాధ్యుండవ; బల్లిదుండ వని బ్ర ద హృండంబు ఘోషింప, దో

స్సారంబున్ బరికింప వచ్చితి శరా ి సారంబునన్, బోరెదన్
రారా! లేక జితో స్థిఃపాహి యనినఁరక్షింతు నిం తేటికిన్”.

గీ. అనిన విని వాలి యించుక ి యాగ్రహించి,
“బ్రహ్మకులజుండు, బ్రహ్మవ ి రపహిసాద
మహిమఁ గ్రొవ్విసవాఁ” డంచు ి మదిఁ దలంచి,
జపముఁ జాలించి లేచి రా ి క్షనునిఁ జూచి. 715

ఉ. “శూరుండవోదువోయి! యిదె ి సూర్యనకర్ష్యమొసంగునంతదా
కోరిచియుండు మిప్పటికి ి నోడితి నంచు దలంపు” మన్న దే
వారి హసించి “సూర్యనకు ినర్ష్యమొసంగిన లాభ మేమి? నీ
కోరినకామితంబు నొనఁగూర్చెద నాకు నొసంగు మర్ష్యమున్”.

చ. అన విని వాలి, యాగ్రహము ి దగ్రముగాగమహోగ్రుడై, నరా
శనుఁ గని “యార! నీయెదిరి ినత్తుఁ దలంపక, సన్నిపాత మొం
దినగతి నేల పేరెదవు? ి నిన్ను జయింపఁగ వచ్చు, నింటికిఁ
జను” మని నంత రావణుఁడు ి చయ్యన డీకొనె వానరో త్తమున్

గీ. తగరుకొండను దాకు చం ి దమునఁ జెలఁగి
తన్ను ధీకొను రావణు ి వెన్నుఁ దన్ని,
వాల నిహతాంబుధరపాలి ి వాలి, వాలి
వాని నేపుమైఁ దనచంక ి లో నిమిడ్చి. 718

చ. వననిధు లేడు దాటి, సుర ి వారము మేలని హెచ్చరింపఁగన్
వనముఁ ద్రిప్పిత్రిప్పి, కుల ి పర్వతపంక్తి సతిక్రమించి, యా
త్రినయను నెమ్మనంబున స్మ ి రించుచు నింటికిఁ బ్రాద్దుగ్రుంకినం
తన చని పుత్తునిన్ బిలిచి ి దాసవనాయకుఁ జూపి నవ్వుచున్

గీ. వదితలల బొమ్మ యియ్యది ి పలుకఁ గలదు,
వాడుకొను మాడుకొను” మని ి పలికి వెడలె;

దార యే తెంచి కరుణించి | దనుజవరుని

“వెంగలీ! పొమ్ము పొమ్ము”ని | విడిచిపుచ్చె.

720

గీ. బ్రదుకు జీవుడ యంచు నె | మృణః దలంచి

వాలి తన కొనర్చినయట్టి | పరిభవంబు

నమరు లీక్షించి కడుమెచ్చి | రనుచుఁ గినిసి

తడఁబడుచుఁ బండ్లు గొలుకుచు | వెడలి వెడలి.

721

రావణుడు కార్తవీర్యార్జునునిచే బంధింపఁబడుట

క. శర్మదఁ, బ్రతౌళిత గజ

దుర్మద, భీకర యమభట | దుర్భర బాధా

వర్మద, స్నాతక ఘర్మద

నర్మద, నీక్షించె దనుజ | నాయకుఁ డంతఁ.

722

గీ. అందుఁ గ్రీడించు వనితల | యందముఁ గని

హైహయాధీశ్వరుం జూచి | యాగ్రహించి

జలముఁ గలుషితంబుగఁ జేసి | చలముఁ బూని

పజ్జ కేతెంచి నంతనె | పరిహసించి.

723

గీ. కంఠరవజిత పర్జస్య | గర్జనుండు

దుర్జయుఁడు నిర్జితాఖిల | దుర్జనుండు

ఆర్జితార్జునకీర్తి వి | స్ఫూర్జితుండు

కార్తవీర్యార్జునుండు దోః | ఖర్జు వణఁగ.

724

గీ. రావణుం గొట్టి కరసహ | స్రమునఁ బట్టి

పురవరంబున కేగి మం | దురను గట్టి

“అసురనాయక! లజ్జింపు” | మనుచుఁ దిట్టి

కాంతలం గూడి యేగె శు | ధ్ధాంతమునకు.

725

ఉ. అంతః బులన్త్యుడాత్మజు నహంకృతి యంతకుఁడెచ్చెనంచులోఁ
జింతిలి మిన్న కున్న నిఁకఁ జేడ్చుఁ గీడ్చుడు నంచు నెంచి భూ
కాంతుని నన్ను తించి దశఁ కంధరు బంధవిముక్తుఁ జేసె న
త్యంత విచారి భార వినఁ తాననుడై పరితాప మొందుచున్.

గీ. తత్త్రణంబున వెడలి యఁ ద్తనుజ విభుఁడు
తనకుఁ గలిగిన పరిభవంఁ బునకుఁ గినిసి
పండ్లు పటపటఁ గొలుకుచుఁ వచ్చుచుండఁ
దోవఁ గన్నట్టై రంభయన్ దోయజాక్షి.

727

తానణుడు రంభను బలాత్కరించుట

క. రంభన్ నిజోరుధిక్కుత
రంభన్ గుచకుంభజృంభఁ రంజ న్నాట్య
రంభన్ సురతాధిక సం
రంభన్ గని క్కొంగలించెఁ రతిఁ బీడింపన్.

728

చ. వలదని యేడ్చి కాళ్ళబడిఁ వానికిఁ గోడల నాదు రావణా
తొలఁగము పాపహేతు వనిఁ తోయరుహానన యెంతచెప్పినన్
ఖలుఁడు బలాత్కరించి రతిఁ కాంతున కోడి రమించె నాపె కన్
గొలుకుల నీరమూర నలఁ కూబరుఁ జేరి వచించె సర్వమున్.

నలకూబరుడు రావణనిశపించుట

గీ. అతఁడు మోమునన్ జెచ్చుటఁ లంకురింప
గనలి కన్నీరు మున్నీరుఁ గా న్రవింప
జలరుహేక్షణ నీక్షించిఁ జలముఁ బూని
అసురనాథు నుద్దేశించి యాగ్రహించి.

730

గీ. “ఏదురాత్ముడు, నాకొట లి కేగుడెంచు
లలనఁ గని కౌగిలించి, బలి లాత్కరించె,
నద్దురాత్ముడు, ఖలుడు, దేలి వాంతకుండు,
నవరివారంబుగ నశించు లి సంగరమున.” 731

ఉ. ఆనలకూబరుండు దను లి జాధిపు నిట్లు శపించినంతనే
మానవవాధుఁడన్, సురలు, మహానలు, యోగులు, సంతసించియా
నా నని హెచ్చరించి, రను లి రాధిపుఁడున్ భయ మొంది వెంటనే
ఆనతి యిచ్చె దైత్యులకు లి నందఱ నెల్లఁక సంహరింపఁగన్. 732

గీ. మునుఁ యోచించి కౌటిల్య లి మునకుఁ జొచ్చి
రక్తపూరితకుంభంబు లి రాక్షసుల కొ
సంగి, “మిత్రేవి కీఁ బొందు లి సత్వరముగ
వంశవర్ధన మగు” నని లి పలికినంత; 733

గీ. మును లొసంగిన యాకుంభ లి మునుధరించి,
వార లేతెంచినంత, రాలి వణుడు చూచి,
ఎగ్గు వాటిల్లు నని యెంచి లి యిట్లు లనియె,
“దీనిఁ గొంపోయి యుత్తర లి దేశమునను. 734

గీ. పదిలముగ నొండు స్థలమునఁ లి బాదుకొలిపి
అరుగు దెం డని పొం డని” లి యానతిచ్చె;
“నకట! మౌనులు వంచించి లి రనుచుఁ గినిసి
వార లారీతిఁ గావింప లి బయలు వెడలి; 735

క. జనకుని దేశంబునకుఁ
జని, యొకక్షేత్రంబుఁ జూచి లి, చయ్యనఁ గుంభం
బును నిమ్నగర్తభాగం
బునఁ బొందుగఁ బాదుకొల్పి లి పోయిన యంతఁ. 736

నీతాజననము

- చ. జనకమహర్షి దేశమున | తామము దిక్కుల నాకర్మించె, ద
జ్జులకు తుత్పిపానలును | నంకటముల్ చెలరేగె, నెక్కడన్
జనుకులు లేవు కర్ణకుల | నేత్రయుగంబునఁ దక్క నక్కటా!!
వనము లెడారు లయ్యె, నికఁ | బాడినశించిన, వింత యున్నదే?
- ఉ. కుంది కృశించియున్న జన | కుంగని క్రింగనితాల్మితో శతా
నందుఁడు “కుందనేల? జన | నాయక! జన్న మొనర్చు మికనా
నందము మేర మీఱఁగ ఘ | నాఘనవృష్టి లభించు” నన్నఁదా
నుందర మైన తేత్రమునుజూచి, మునీంద్రులు ప్రోత్సహింపఁగన్.
- చ. కనకహలంబుఁ బూసి జన | కాంతుఁడు దున్నచు నుండ భూమిలో
గనుఁగొననయ్యె నొక్క వర | కన్య, విశాల సరోరుహేక్షణన్,
కనకలతాంగి, నన్దురుల | కన్నులకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పఁగన్
జనులు వినూత్నరత్నఖని | సంచయ మంచు నుతింప నయ్యెడన్
- క. ధన్యన్, మునినన్నత సౌ
జన్యన్, బుణ్యాగ్రగణ్య, | జనమాన్య, నసా
మాన్యన్, చూపనన్యన్,
గన్యన్, వీక్షించి, భూమి | కాంతుఁడలరెన్. 740
- ఉ. నారదుఁ డేగుదెంచి, జన | నాధునిఁ జూచి నుతించి, యీమె ధా
త్రీరమణీతనూజ యగు, | సృష్టికిఁ దట్టితికిన్ దలంప సం
హరిణి, యాదిశక్తి, గుణ | హరిణి, క్షీరపయోధికన్య, నీ
నీరమునన్ జనించె, భువి | నీత యనంగ నెసంగు భూవరా!
- గీ. నకల కళ్యాణ సంధాత్రి | స్వర్ణగాత్రి,
పృథ్వీనాయక! నీపుత్రి, | విష్ణునేత్రి,
అనిన విని మానికిన్ మ్రొక్కి | యభిచుతించి,
జనకుఁ డాజగన్మాతకు | జనకుఁ డయ్యె. 742

రావణుని దారుణచర్యలు

గీ. ఈసమాచార మంతయుఁ బ్రమరవైరి
రావణుం డాలకించి, నిఁ ద్లక్ష్యముగను,
దిక్కుల జయించి, శాసించిఁ బ్రభువనముల,
సూర్య చంద్రులఁ బాద దాసుల నొనర్చె. 743

గీ. సకల దిక్పాలు రతని నేఁ దవకులు గాగ
నఖిల రత్నంబు లతని భోఁ దగ్యంబు లయ్యె;
క్షుద్రతరకీర్తి, సంగరఁ ద్రాద్రమూర్తి,
వక్రపథవర్తి, రాక్షసఁ దక్రవర్తి. 744

క. పాకారి వీరక యణచెను,
కోకారినిఁ గోకమిత్తుఁ, ఁ గొనె దివ్యలుగా,
లోకారి యనఁగఁ జెలఁగిన
నాకారి జయింప రాదు, ఁ నగరాట్పుత్రీ! 745

గీ. నిగమ! నిగమాంగములను దృఢఁ జేకరించి,
బ్రాహ్మణుల గోవులం జంపి, ఁ గ్రామనగర
జనపదంబులఁ గాల్చి, భఁ దస్యములఁ జేసి,
పాపముల కున్నిపట్టయ్యెఁ దానిసుతుడు. 746

మ. భగవత్పూజలు, యజ్ఞముల్, జపతపఃసాన్న్వధ్యాయముల్ దానముల్
జగతిన్ స్వప్నగతంబు లయ్యె, నెవఁడేన్ సత్త్రింబులన్ బెట్టి, య
ధ్వగులన్ బోచిన, సత్వరంబు చని విఁ ద్వంసంబుఁ గావించు; పం
క్తిగళున్ మించెను మేఘనాథుడు ధరిఁ దీర్జివీ శోకింపఁగన్.

క. చోరులు, జారులు, సత్యా
చారులు, దుర్మార్గులైనఁ ద్వపచులు, నీచుల్

కూరులు, బ్రాహ్మణమాంసా

హారులు బాధించి రకట! యవనీ దేవిన్.

748

భూదేవి గోరూపము ధరించి యచుగుల మ్రోలవిలపించుట

క. “నస్త కలపర్వతంబుల,

నస్తసముద్రముల, సకల ి జనులన్, ఖనులన్,

నస్తాశ్వ తీవ్రతేజము,

నస్తద్వీపముల నోర్వఁ ి జాలియు నకటా !!

749

గీ. ఒక్క పాపాత్ము భరియింప ి నోప, నివుడు,

ప్రబల విద్రోహు లెందఱో ి ప్రబలి రింక

నోవుదునె!” యంచు భూమి గోఱి రూప మూని

అమరలం జూచి విలపించి ి యలసి సాలసె.

750

గీ. చేయునది లేక, కన్నులు ి చెమ్మగిల్ల

నవుడు భూదేవితోఁ గూడి ి యమరు లెల్ల

బ్రహ్మపాలికి నేతెంచి, ి ప్రస్తుతించి,

గొల్లు మని యేడ్చి యేడిచి, ి పల్లటిలిరి.

751

గీ. బ్రహ్మ చింతించి, దుఃఖంప ి వలవ దనుచు,

వసుమతిం జూచి, యకట, నా ి నశముఁ దప్పె,

నంతయున్ బరమాత్ముని ి యంద కలదు,

అభినుతింపుము, భగవంతు ి ననుదినంబు.

752

గీ. “అనిన విని వేల్పు లెల్లఱు ి నదియ లెస్స”

అనుచు నామోదముం బొంది ి రభినుతింప;

వసుమతీ దేవి జలజాత ి భవునిఁ జూచి,

వెక్కి, కేఱుచు, గుం దోర్చి! ి వెచ్చనూర్చి.

753

శా. “పాడిం దప్పిన క్రూరులన్ దనుజులన్ బాషండులం జెండి, కా
పాడం జాలినవాడు విష్ణు వనఁగా నా సంచు సైరించితిన్,
రాడో? దైత్యుల సంచారింపఁడో? ననున్ రక్షింపఁగాఁ జాలఁడో?
ఏడీ యాభగవంతుఁ డెందఁడఁగెనో? యేచాయ నిద్రించెనో?

సీ. కాలాంబు దచ్చాయఁ ల బోలువాఁ డని నమ్మి,
యంభోధరంబుల ల నభిమతించి
ఇందుభానులఁ బోలు ల కందోయివాఁ డంచుఁ
జంద్రీనూర్వులఁ జూచి ల సంతసించి,
కమలకు నిల్లంచుఁ ల గమలనాభుం డంచుఁ
గమలంబుఁ గాంచి, త ల ద్భవత నెంచి,
చక్కావసుం డంచుఁ ల జక్కధారియునుంచుఁ
జక్కంబుఁ నిలకించి ల నన్ను తించి,

గీ. జలధి వన శైలములఁ జొచ్చి ల సంచరించి,
విసిగి వేసారితిఁ మేలు ల పొసఁగ దనుచు,
డింది కుందితి; భగవంతుఁ ల డెందుఁ గలఁడో?
రాడో? నామొ తాలించి కా ల పాడ లేడో?

755

గీ. అనుచు విలపించు వసుమతి ల ననునయించి,
ఉమ్మలించుచుఁ, గన్నులు ల చెమ్మగిల్ల,
నుల్లములు తల్లడిల్లఁగ ల నెల్ల వేల్పు
లించుకంత తాల్పిం బూని ల యిట్టు లనిరి.

756

ఉ. “క్షీరసముద్రమందు నివ ల సింఁచు, సతంబును శేషశయ్య పైఁ
గూరుకుఁ జెందు, నెప్పుడు వి ల కుంతమునన్ విహరించు నందురా
శ్రీరమణుండు, భూతదయఁ ల బ్రేమముఁ గల్గిన భక్త వర్యులన్
జేరి రహించు నందు) ముని ల శేఖరు లెల్లఱు; నిక్క మెట్టిదో?

గీ. ధేశకాలంబులన్, సర్వః దిక్కులందుఁ,
జన్మయుం డయి దీపించుఁ డ్రీవిభుండు;
ఇందుఁగలఁ డందు లేడనుఁ డ్రీ సందియంబు
వలదు వలదంఁడు కొందఱుఁ డ్రీ భక్తవరులు.

758

గీ. సర్వరహితుండవో? లేక యీ సర్వమయుండ
వో? విరాగివో? రాగివో? యోగివో? త
లంపభోగివో? నిన్ను గ్రహింపఁగలమె?
ఆదిమధ్యాంతరహిత! కా పాడవలదె?"

759

క. విని వేల్పు లాడు పలుకుల,
మనమున హర్షంబు భక్తి యెల్లడిఁ గొనఁగన్
గనుదోయి నీరమూరఁగ
వనజాత్ముని సన్నుతించె యీ వనజాసనుడున్.

760

బ్రహ్మ కృత శ్రీ విష్ణు స్తుతి

రగడ;—“ జయ జయ నిర్జర యీ సంతతినాయక!

జయ జయ సన్నత యీ సన్ననిగాయక!

జయ జయ సజ్జన యీ సత్సఖదాయక!

జయ జయ శంకర! యీ శంకరనాయక!

వరజన రంజన! యీ భవభయ భంజన!

శరణునిరంజన! యీ జ్ఞానాంధాంజన!

నిను వినుతింపఁగ యీ నేర్పును వేదము,

ఘనుడవు, నీమది యీ గాంచదు భేదము;

పరుడవు, పరనిజ యీ వాదవిభేదము

సరయక పొందెద యీ వత్సలామోదము;

అతులవిరాగీ! యీ యానతయోగీ!

అతిశయభోగీ! యీ స్వార్థత్యాగీ!

సురలఁ బ్రోవుము ! సురరిపుశితౌ !
 నరులన్ గావుము ! నరహర్యతౌ !
 క్షమఁ జాలింపుము, ! క్షమఁబాలింపుము,
 మము లాలింపుము. ! మనవాలింపుము ;
 తనుజిత కంధర ! ! దళితజలంధర !
 తనుభృత మందర ! ! దరనిభకంధర !
 వనరుహనయనా ! ! వననిధిశయనా !
 వినత ధరామర ! వేదాధ్యయనా !
 జయ జయ గోద్వీజ ! సంచయరతౌ !
 జయ జయ రక్ష ! స్సంఘవిపతౌ !
 జయ జయ సుందర ! సద్గుణమందిర !
 జయ జయ శ్రీముఖ ! జలజేందిందిర !
 పాహి సురాసుర ! వంశితచరణా !
 పాహిచరాచర ! పాపనివారణ !
 పాహి ముకుందా ! ! వంచితబృందా !
 పాహి విమోహిత ! వరమునిబృందా !

761

అ భ య ప్రి దా న ము

క. అని సన్నుతించి సంతనె

విని సర్వవ్యాపకుండు ! పృథివింబోధన్

వనజాసనుఁ దనియింపన్

దనమనమున నిశ్చయించి ! దయనిట్లనియెన్.

762

మ. వనజాతాసన! తాల్మీఁ బూచుచువనీ ! భారంబు వారింపఁగా
 జనియింతున్ భువిరాఘువుండనయి; రక్షింపుముం గూల్చెదన్,
 జనులన్ ధర్మముఁ బాదుకొల్పెద, ధరన్ ! శాసించెదన్, గోద్వీజా
 వనభారంబు వహించెదన్, నరసుప ! ర్వశ్రీణీకీర్తింపఁగన్. 763

గీ. భువి నయోధ్యాపురంబున ల రవికులమున
దశరథక్షౌవనీశుని ల తనయులము
నలుపురము జనించెదముదై ల త్యులవధింప;
నాదిలక్ష్మీయు జానకి ల యైజనించు”

764

చ. అనవుచుమేలు మేలనుచు ల నందఱుసంతస మొంది రప్పుడా
వనజభవుండు, “వేలుపులు వానరులై భువి నుద్భవిల్లి, య
వ్వనరుహనేత్రునిం గొలిచిఁపావను తాదురు పొండుపొం”డనన్
విని కడు లెస్స యంచుఁ బృథి ల వీనతితోఁజనిరెల్ల వేలుపుల్. 765

శ్రీ రామజననము

ఉ. కాపురమై జయొదిరకు, ల క్షౌఢలిఁ గ్రాలు విదేశకోటికి
మూపురమై, ధరారమణి ల నూపురమై, బుధనేవితాపనీ
గోపురమై, నువర్ణమయ ల గోపురమై, చురహృద్యమై, యయో
ధ్యాపురమొప్పు, సంపదల ల దాపురమై యలకాపురంబునాన్.

ఉ. ఆపురమేలువాడు, సక ల లాశితోటికి మేలువాడు సం
తాపము లేనివాడు, నృప ల ధర్మమెఱింగినవాడు, నద్గుణా
వాపమనంగళ్యాతిఁగల ల వాడు, మహాబలవంతుడయ్యునా
వాపము లేనివా డహహ లపంక్తిరథుం డనుతేడు; మానినీ!

శా. ఆనుజ్ఞాని, పతివ్రతామణుల, మి ల ధ్యామధ్యలన్, ముగ్ధలన్,
గానల్యాదిపవిత్రశీలవతులన్, ల గళ్యాణులన్ గూడి, వి
శ్వానంబుంగలమంత్రులన్ భటులుఁగొల్పన్ భూమిశాసించియున్
తోనంబేమియు లేక నన్నగిలెఁ బు ల త్పుల్ లేనిలోపంబునన్

క. మగఁటిమిఁ గలవాడయ్యన్
వగఁబాగులుచు నుండె నతడు ల వసుధఁనపుత్ర
స్యగతిర్నాస్తి” యనంగన్
నిగమజ్ఞులుపల్కినట్టి ల నీతికినకటా!

769

క. గురువర్యః జేరి తత్పద
సరసీజములకు నెఱంగి, శృంగ్ధృ, భక్తి,
గరకమలంబులమోడిచి,
పరితాపము భూవరుండు ల వ్యక్తముఁజేసెన్. 770

గీ. అవ్వశిష్టుండు దశరథు ల ననునయించి,
“ఓరుపుంబూను మనఘ! నీ ల కుద్భవింపఁ
గలరు నలుపురుసుతులు, జ ల గత్ప్రసిద్ధు
లాశ్రితాపనదత్తు ల ల త్యధికబలులు.” 771

గీ. అనిన విని హర్షముప్పొంగ ల జనవిభుండు
మొక్కుకు లర్పించి వెడలె; న ల మ్మునివరుండు
పుత్రకామేష్టికి యత్న ల ముల నొనర్చి,
ఋవ్యశృంగుని రప్పించె ల నింటికపుడు. 772

ఉ. పొంగుచు సంతరంగమున ల భూపతిమెచ్చె, బదానురోధసా
రంగు, సధిష్ఠితాగమతు ల రంగుని, నానతరాజమత్తమా
తంగుని, సజ్జనాంబుజప ల తంగుని, భూతదయాంతరంగు, ని
స్సంగుని, యాగచంగు, గుణ సంగు, సభంగుని, ఋవ్యశృంగునిన్.

గీ. అమ్మునీందుని యానతి ల సవధరించి,
పుత్రకామేష్టిఁగావించె ల భూవరుండు;
భక్తినాహుతినీయ, వై ల శ్వాసరుండు,
అలరి, పౌత్యక్షమై, యిచ్చె ల బాయనంబు. 774

క. “ఈపాయనంబుఁ గైకొని
క్షౌపాలక ! పంచియిమ్ము ల సతులకు; దనుజా
టోపాంతకులన్, దనుజులఁ
బాపఘ్నులఁ గాంచెదీవు ల పనుధావనులన్.” 775

- గీ. అనిన విని వీతిహోతునిఁ ద గనిసుతించి,
రెండుగాఁజేసి పాయనం ద బొండు పెద్ద
భార్యకు నొసంగి, మిగిలిన ద భాగ మొగినిఁ
గైకకన్ సుమిత్రకుఁ బంచె ద త్నావరుండు. 776
- గీ. తనదుభాగంబులోని య ద ధము మిగిల్చి,
ఆసుమిత్రకుఁ శాసల్య ద యందఁజేసె;
బ్రేమదైవార నెలమినే ద వించినంత
నతులు వరగర్భవతు లైరి ద క్షితిపుఁ డలర. 777
- క. జగముల నెల్లెడ నెలకొను
భగవంతుని దివ్యకాంతి ద భరియించిన య
మ్మగువల చక్కందన మె
న్నగ వీక్షింపఁగ నలవియె ద నలువకునై నన్. 778
- ఉ. మేదినిఁ జైత్రశుక్లనవ ద మీతిధినా డభిజిన్నహూర్తమం
దాదివిరాట్పురూపమున, ద సచ్యతుఁ డవ్యయుఁ డీవ్రపంచ మా
మోదముఁ బొంద రామసృపలేపుంగవుఁ డై జనియించె; బూర్ణచం
ద్రోదయభూషితాంబునిధి ద యోయనఁబంక్తిరథుండు రాజలన్. 779
- క. ఆనందకంద మనఁదగు
శ్రీనాథుఁడు రాముఁ డవత ద రించినయంతన్
ధ్యానించి రఖిలమానులు,
జ్ఞానులు; జరము లచరములు ద సంతోషించెన్. 780
- గీ. వసుమతీజావలోకన ద వైభవంబు
తనకుఁగా కన్యలకుఁ గల్గ ద నుచుఁ దెలుపు
గతిని, సుమసారభంబులఁ ద గడలఁ జల్లి,
మలసె మలయనమీరకు ద మారుఁ డవుడు. 781

సీ. వనవృక్షసంతతి, ఓ ఫలపుష్పభారావ
 సతములై, భూమికి ఓ నతులొనంగె;
 సర్వపర్వతపంక్తి ఓ సకలలోహములకుఁ
 గమనీయమణులకా ఓ కరములయ్యె;
 స్వాదునిర్మలపూర్ణ ఓ సలింబులం గల్గి
 జలజలప్రవహించె ఓ సకలనదులు;
 దేవతామంగళా ఓ రావంబు స్రుతిగాగ
 నచ్చర లిచ్చమై ఓ నాడి పాడి;

గీ. రంత నిర్జరు లామోద ఓ మతిశయిల్ల
 నలరువానలఁ గుఱిపించి ఓ రఘుదిశల;
 సన్నునులమనోవీధి ప్రి ఓ సన్నమైన
 కరణి, గగనంబు నిర్మల ఓ కాంతిఁ గాల్తె. 782

సీ. నీలాంబుదశరీరు, ఓ నిగమాంతనంచారు,
 నమృతాంశునయను, క్షీ ఓ రాభిశయను,
 నానతఫాలాక్షు, ఓ మానవహర్యక్షు,
 నాహవభీము, లో ఓ కాభిరాము,
 వరచతుర్భుజకాండు, ఓ వరదానగుణశౌండు,
 సదృశక్షణనలోలు, ఓ సత్యశీలుఁ,
 బంచాయుధోపేతు, ఓ బహుళమాయాతీతు,
 మకరకుండలకర్ణు, ఓ సుకృతపూర్ణు,

గీ. శిష్టజనమానసోల్లాసుఁ ఓ జిద్విలాసు,
 నసురసంతాపుఁ, ద్విభువన ఓ వ్యాప్తరూపు,
 శత్రుభీకరశస్త్రాస్త్రు, ఓ స్వర్ణవస్త్రు,
 విబుధవినుతవివిధ వేషు, ఓ వేదభాషు;

గీ. చూచికొనల్య, భీతిల్లి యి సొక్కిసొలి,
తెప్పిటిలిలేచి, తెప్పల యి నవ్వులించి,
కన్నుగవవిప్పి, హస్తయు యి గంబుమోడ్చి,
“జేవతావనదివ్య ప్రియ! భావ! జేవ!” 784

క. శరణాగతావ నాంతః
కరణా! శుభకారణ! వర యి కరుణాభరణా!
చరణాశ్రయసన్ననిజన
భరణా! నిగమావతరణ! యి భక్తావరణా! 785

క. ఈరూపుఁజూడఁజాలను,
శ్రీరామ! గుణాభిరామ! యి శిశురూపము ము
ద్దారం జూపింపుము, నా
గారాబము మేరమీఱఁ యి గాంచి నుతింతున్. 786

క. కరమక్రమంబుఁ గొలువఁగ
నరుణాంబుజనేత్ర యిట్లు యి లాడినయంతన్
వరదుండు సంతసించెను
దరహాసం బాస్యసీమఁ యి దాండవమాడన్. 787

ఉ. మాయ కతీతుఁడై సకల యి మానవకోటి నుతింప, నాదినా
రాయణుఁ డర్కవంశమున యి నాకృతిఁదాల్చి జనించి, భక్తి మై
నాయమ వేడుటన్ శిశువు యి నాకృతి వెండియు నేడ్చుచుండె, నో
హో” యని యెల్లఱున్ దశరథి ధోర్వివిభున్ గొనియాడసత్తతీన్.

గీ. మఱియుఁడై కేయి యొక్కకు యి మారుఁ గాంచె
నలనుమిత్రయు నిరువుర యి నెలమిఁ గనియెఁ;
దనుజులన్ నల్వరంజూచి యి దశరథుండు.
పేద పెన్నిధిం గనినట్లు యి మోద మొరది. 789

నీ కులపురోహితుఁ డైన యగురువర్యునానతి
 నవధరించి, మునీంద్రుల లనుమతింప
 జాతకర్మాదుల యశ్రద్ధతో నొనరించి,
 బ్రాహ్మణుల కనర్హుల రత్నములను
 ధనధాన్యవస్తువా యహనముల, గోవులక,
 గృహముల, దనివోవఁ ద్రీణినొసఁగె;
 గస్తూరిగలనీరు కలయంపిగాఁజల్లి,
 గంబూరముగ్గులఁ గలయఁదీర్చి,

గీ. వరపతాకంబులన్ సాధ యపాలిం గట్టి,
 పురవరంబునఁ జారులు యిప్పంగిపారలఁ
 బొంకముగ రాజవీధి న లంకరించి
 రెల్లజనులముల్లములు రం జిల్లునట్లు. 790

గీ. ఆకనమునుండి పుష్పంబు లవనిఁ గురిసె,
 స్వర్ణకలశంబులంబూని సతులు వచ్చి
 “మంగళముమంగళం”బంచు మధురగాన
 మింపెనఁగబాడి దీనన లిచ్చి రెలమి.” 791

గీ. పట్టవగలయ్యు నగురు ధూ పములవలన
 సంధకారంబు వ్యాపించె సఖిలదిశల
 రత్నములుతారకలఁ బోలి య్రాలుచుండె;
 రాత్రి యేతెంచెనేమొ శ్రీ రాముఁ జూడ. 792

గీ. “అవనిఁ గాపాడ శ్రీరాముఁ డవతరించె
 మేలుకొను”డంచు వలువాత మేలుకొలుపు
 ద్విజకులారావమోయన ద్విజవరేణ్య
 వేదనాదంబు దిక్కులఁ బిక్కటిల్లె. 793

సీ. నీలాంబుదచ్ఛాయఁ బోలు దేహమువాడు
 వనరుహంబులనేలు బి కనులవాడు
 సంపెంగబోలిన బి చారు నాసికవాడు
 సోముని వలపించు బి మోమువాడు
 కంతుచాపముఁ బోలు బి కనుబొమఁగలవాడు
 డంబైన కంబుకం బి రంబువాడు
 ఆజానులంబ బా బి హాదండములవాడు
 కమలామనోజ్ఞువ బి తుంబువాడు

గీ. శోభకావాల మగు నిమ్మ బి నాభివాడు
 పిడికిటం జిక్కి తడఁబడు బి నడుమువాడు
 అతని యందలబుఁ జందంబు బి నభినుతింప
 నలవియే ? చూడవలెఁగాక బి యలరుబోణి !

805

గీ. ముత్యములఁబోలినఖకాంతి బి పాలుపుమిగులఁ
 గులిశకేత్వంకుశాదిరే బి ఖలు రహింప
 నినదమింపొంద తుద్రుఘం బి టికలుమోఁగ
 మెలంగు చరణారుణాంబుజం బి బుల నుతింతు.

806

చ. కలుములచాన కేలుఁగవఁ బి గొల్లెడు కమ్మని తమ్మిపూవులై
 తెలిజిగిఁదేలు పుష్కరన బి దిన్ బీయమారంగఁ గన్నతల్లై
 బలిబలసాహసంబులను బి బల్మి నడంచిన పర్వతంబు లై
 అలరు పదాంబుజాతముల బి నాత్మఁ దలంచి నమస్కరించెదన్.

చ. మగువ చరాచరప్రతిబి మాయకుఁ జిక్కి మెలంగు, మాయ యా
 భగవదధీన మాత్మభగ బి వంతు భజింపకయున్న, మాయయన్
 మొగులునఁ జిక్కి జ్ఞానమను బి ప్రొద్దు రహింపకయుండుఁ, గావునన్
 జగదవనార్థ మై యిల నె బి సంగిన బ్రహ్మము రాముఁ గొల్పెదన్

శ్రీ రామ బాల్యకీర్తనము

క. జననీజనకుల మానస

వనజంబు లమందహర్షఁ ల వారిధి నలరక,
ఘనమాయామానుషుఁ డ
వ్వనజాతాత్ముఁడు నటించె ల బాల్యక్రీడన్.

809

క. బాలుని విశాలఫాలునిఁ

బాలించుచు ముద్దులొలుకఁ ల బాలిచ్చి, కడున్
లాలించుచు హర్షాంబుధిఁ
దేలించుచు రాజమహిషి ల దినములు గడపున్.

810

గీ. తల్లి కౌసల్య యొకనాడు ల దాశరథిని

జలక మాడించి, పసిఁడి సొ ల మ్మలనలంక
రించి, యుయ్యెలంబెట్టి, ని ల ద్రింపఁజేసి,
స్నాన మొనరించి దేవతా ల ధ్యానవిధికి.

811

గీ. ఎలమిఁ బూజాగృహంబున ల కేగి యందు

వేల్పులకు మొక్కులిచ్చి, నై ల వేద్యమునకుఁ
బాకశాలకుఁ బోయి, యో ల పంకజాక్షి!
చూచె నొకవంత నెంతయుఁ ల జోద్యముగను.

812

క. బాలుఁడు శ్రీరాముం డా

శాలాంతరపర్వభక్ష్య ల సందోహంబున్
లీలన్ దినుచుండఁగ నో
బాలా! వీక్షించి యామె ల భయమొంది వడిన్.

813

క. రుద్రాణి! వినుము, సందే

హోద్రేకముతోడ నేగి ల యరుతరగాత్రున్

నిద్రాముద్రితనేత్రున్

భద్రాకృతిఁ గాలురామ ! భద్రుం జూచెన్.

814

చ. ఇరువురరాములం గని యి ! దేటివిచిత్రమొ యంచు, దైవమా
కరము భయంకరం బనుచుఁ ! గంపితగాత్రమునం గలంగి, యు
ర్వరఁబడి తల్లడిల్లె; రఘు ! రాముఁడు తల్లికిఁ దోచినట్టి య
య్యరమరఁబాప లోఁదలఁచి ! యంతటఁజూపెను విశ్వరూపమున్.

విశ్వరూపపరిదర్శనము

సీ. ప్రతిరోమకూపంబు ! బ్రహ్మాండములతోడ

శోభాయమానమై ! చూడ నొప్పె

గనులెత్తి చూడ శ ! క్యంబెయ్యేరికినైనఁ

జందార్కబింబసం ! చయము దోచె

నహినాధునకు నైన ! నలవియే లెక్కింప,

నక్షత్రకోటియం ! తటరహించె

నకలచరాచర ! సంతతి యట్లుండ

బ్రహ్మాదిదేవతా ! పృథివీవజ్రలె

గీ. బర్వతంబులు నదులును ! వారినిధులుఁ

గాననంబులు భూములుఁ ! గాననయ్యె,

గాలకర్మగుణజ్ఞాన ! లీలలెల్ల

నరుసఁ గన్పట్టె విశ్వరూ ! పంబునందు.

816

మ. కలయో మేల్కొనియుంటినో యకటజా ! గ్రత్సప్ననందిగ్ధసం

చలితస్వాంతమునన్ మతిభ్రామను వి ! జ్ఞానంబుఁ గోల్పోతిన్?

తలఁపన్ బాలునియందు నిట్టివిపరీ ! తం బెట్లుగన్పట్టెనో?

తెలియన్ శక్యమె యంచు నవ్యనితభక్తిన్ మోడ్చినేత్రంబులన్

ఉ. న్వేదకణంబు లాస్వమునఁ జిందులుద్రొక్క, భయరిబుపెంపునన్
బాదయుగంబు తల్లడిలఁ బంకజనాభు ననంతలీలలక
బైదలి సన్నుతించె నెదఁ బక్తియు విస్మయ మావరింప; నా
మోదముఁబొందిరాఘవుఁడఁ ముద్దుగఁదాల్చెనుబాలరూపమున్

గీ. కాలము గతించెఁ గొంత నీ లీలనంత

నన్నదమ్ములు పెద్దవాఁ రైరహించి

రందు రాముండు విద్యలఁ సభ్యసించె;

నతనిశ్వాసమే వేదఁ మంబుజాక్షి!

819

గీ. వరధనుర్పాణధారి యైఁ వఱలువాని

రామచంద్రుని, లోకాభిఁ రాముఁ జూచి

భువిఁ జరాచరవితతి, వ్యాఁ మోహవార్ధి

నోలలాడుచు నుండెనో లోలనయన!

820

సీ. సఖులు సంతోషింపఁ సంచరించుచునుండు

వేటకాండ్రొంకూడిఁ వేటలాడు

దల్లిదండ్రులయాజ్ఞఁ దలఁదాల్చి పాలించు

ననుజుల కనుకూలుఁ డై మెలంగు

నితరోపకారంబెఁ హృదయంబునం గోరు

నాశ్రితజనులఁ గాఁ పాడుచుండు

నెట్టిశాత్రువునై న హింసింప వేనుదీయు

ధర్మమార్గముఁ బ్రోవఁ దలఁచుచుండు

గీ. సకలవేద పురాణాది ల శాస్త్రములను

అనుజులకుఁ జెప్పి టట్లుండఁ సఖుజనులు

సభ్యసింపంగ బోధించుఁ సనవరతము

నువ్వసన్నుఁ డై యుండునో నుండరాంగి!

821

చ. కరుణకు నున్నిపట్టనుచు | త్కౌస్తలిబోవంగఁ బుట్టినట్టి యా
సరసిజనేత్రుఁ డంచు, ముని | చంద్రులు మేలన నంచరించు దా
శరధిని, సాత్వికోదయుని | శాంతునిఁ బ్రాణసమానుఁగాఁ జరా
చరములులోఁదలంచుగిరి! యనుమానము మాను మాత్మలో.

గీ. అచ్యుతుఁ డజుడు త్రిభువన | వ్యాపకుండు
నామరూపవిహీనుండు | రాముఁ డతివ!
ధర్మసంస్థాపనార్థంబు | ధరణియందు
నాకృతిం దాల్చి మనుజుఁ డై | యగతరించె.

823

విశ్వామిత్రుఁడు దశరథునిఁ జూడవచ్చుట

గీ. జలజగంధి! గాధినుతుండు | జపతపోగ
రిష్టుఁ డయ్యును సన్మని | శ్రేష్టుఁడయ్యు
నీచులైన సుబాహుమా | రీచదనుజ
పుంగవుల ఘోరబాధకుఁ | బాడువడంగి,

824

చ. తనదుతపోబలంబునను | దైత్యులఁ జంప వలంతియయ్యు, న
ల్లనరుప నేటికంచు, నతు | లోగ్రతపోధనరక్షణార్థి యై,
మునులను బ్రోవంగన్ బుడమిఁ | బుట్టిన శ్రీరఘురాముఁడధ్వరా
వనమున కోపునంచు జన | పాలునిఁ జూడఁ దలంచి చెచ్చెరన్.

గీ. సరయునదిలోనఁ దనివోవ | స్నానమాడి
భూతిఁ దాలించి జపతపం | బుల నొనర్చి
యోధుల కసాధ్య మైన య | యోధ్య కేగి
ఎలమి సృపునకుఁ దనరాక | నెఱుకవలచె.

826

క. మునినాథుఁ డైన గాధిజుఁ
దనఘం డేతెంచె నంచు | సవనీనాథుం

డనుసరితోర్వసురుఁడై

చని రం డని గౌరవించె ? సంయమినర్యున్.

827

గీ. భూసురులవేదనాదంబు ? బోదుకలఁగ

నర్మపాద్యాదిపూజల ? నాదరించి,

ఇష్టమృష్టాన్నమునను సం ? తుష్టిపఱచి

“అనఘ భవనంబు పావన ? మయ్యె ననుచు”

828

క. వినయానతుఁడై జనపతి

తనయావృతుఁడై యెరంగి ? ధన్యుఁడ ననుచున్

దనయాసన మిచ్చిన యం

తన యామోదించె గాధి ? తనుజుం డాత్మన్.

829

గీ. దైత్యులను సంహరింపంగ ? ధరణియందు

మానవాకృతిఁ దాల్చిన ? భానుకులజు

రాము నీక్షించి హర్షించె ? రాజమాని;

కైరవప్రియుఁ గనిన చ ? కోరమట్లు.

830

ఉ. అచ్చపుభక్తి నెక్కొనఁగ ? నంత నరేంద్రుఁడు రాజమానితో

ముచ్చటలాడి, “యాశ్రమముఁపొంత మృగంబులబాధ లేదుగా,

ఇచ్చటి కేగుడెంచుటకు ? హేతు వొకించుక యుండవచ్చు,మీ

వచ్చినకార్యమున్ జెవుల ? పండువుగా నెఱిగింపరే దయన్?”

ఉ. నావును రాజుఁజూచి, ముని ? నాయకుఁ డౌననినవ్వియిట్లునున్:-

“భూవర! నిన్నుఁబోలు నృప ? పుంగవులుండఁగలోపముండునే!

పావననాము రాము నుర ? పండ్యునిఁ గంటివి, దైత్యకోటికిన్

జేవ యణంగకున్నె ముని ? కేఖరు లెల్లఱు సంతసింపఁగన్. 832

క. ఓనరనాథశిరోమణి !

భానుకులాంబుధిశశాంక! ? పడి మామనవిన్

వీనుల నిడి రక్షింపుము;

మానలు కుందిరి సుబాహు లి మారీచులచే.

8333

ఉ. వార లసాధ్యు లెట్టిన్మప లి వద్యనకే, నలికాక్షుఁ డైన నీ
కూర్మలఁ జంపఁజాలఁడు; వి లి కుంఠమునన్ నివసించుమాధవుం
డీరఘురామచంద్రుఁ డొకఁ లి డే వధియింపఁగ నోపు, భూవరా!
మారువచింపరాదువినుమా! యభయం బనుమా శుభంబగున్

ఉ. ద్రోహులరాక్షసాధములఁ ద్రుంచి, జయేందిరఁబెండ్లియాడఁగన్
శ్రీహరి యైన రామునకుఁ లి జెల్లు; శుభం బగు నమ్ము మింకనం
దేహముఁ బొందిజ్ఞానమును లి ద్రొక్కొని భీతిలిపుత్తుఁడంచువ్యా
మోహవశంబునన్ గలఁతఁ లి బొందకుమా నరనాథచంద్రమా.

చ. నరవర! రామలక్ష్మణుల లి నాపలుకుల్ విని పంపుమా మద
ధ్వరమును బ్రోవఁగాఁ దగిన లివారలు దైత్యులఁ జంపఁబుట్టి రు
ర్వర; నరమాత్ములించు నమ లి రంబున హానిఘటిల్లునంచు లో
నరమరఁ గుండనేటి కను లి రాంతకు లెంతకుఁజాల రింతకున్.

ద శ ర ఘ ని ప రి తా ప మ

చ. అన విని తెల్లఁబోయి తన లి యా యని రాముని ముద్దులాడుచున్
గనుఁగవబాష్పతోయములఁగ్రక్తుచువెక్కుచువెచ్చనూర్పుచున్
వనమునఁ గూర్చిరదానవుల లి బాధకు నోపునె చంటిబిడ్డఁ డో
మునివర! యంచుఁ గాళ్ళఁబడి మొక్తుచు నానరనాథుఁ డిట్లనున్.

సీ. అతులప్రీతావలి లి ఖ్యాతిఁ గాంచినయట్టి
పావనవంశ సం లి భవుఁడ వీవు
ఫాలాక్షుఁ డైననిన్ లి బరిభవింపఁగ లేదు
భీకరశస్త్రాస్త్రు లి వేది వీవు

సకలలోకంబుల యశాసింహ జాలుదు

వందితభూపాల యవరుడవీవు

సృష్టికిఁ బ్రీతిసృష్టి యసృష్టింప నోవుదు

బ్రహ్మభవించిన యవాడ వీవు

గీ. వరయశస్వి తేజస్వి త యవస్వియనుచు

జనులు వినుతింప నెసఁగిన యవునుడవీవు

శాత్రుల నిర్వురం జంపఁ జాల వేనిఁ

బాలుద్రావెను రాముఁడా యవలతి చెవుమ!

838

గీ. రాజ్య మిచ్చెదఁ గైకొమ్ము; యప్రాణములను

ధారవోసెదఁ దనియుము; యదయఁ దలంచి

నన్నుఁ గోరుము; చక్కని యచిన్నవాని

రామభద్రుని నెడఁబాసి యబ్రదుకఁజాల.

839

ఉ. అక్కట! సూర్యవంశకల యశాంబుధిచంద్రుఁడు బాలరాఘవుం

డెక్కడ, భీకరాయుధము యెక్కడ, దుర్గమ మైన కాననం

బెక్కడ, మాంసభుక్కులయి యేవుగఁ గ్రొవ్విసవారితోరణం

బెక్కడ, బల్లిమై దునుము యెక్కట, యివ్వధిఁ గోరవచ్చునే!

ఉ. పాడిఁ దలంపుమయ్య, బల యవద్రీపుకోటి జయించు సైన్యమున్

దోడుగ నిచ్చెదన్, దనుజ యదోర్బలమున్ హరియింప నేను బో

రాడెదఁ, బోరి ప్రాణముల యనైన ద్యజించెద నంతెకాని, నో

నాడకు మోమునీంద్ర! విడ యనాడఁగఁజాలను రామభద్రునిన్"

ఉ. మానవుఁ డంచు లోదలఁచిమాధవు రామునిఁ బంపఁజాల నం

చానరనాథుఁ డిట్లు తన యజ్ఞత వెల్లడిఁజేయఁ బిన్నన

వ్యాసనసీమఁదోప విని యానని యమ్ముని మిన్నకుండె స;

జ్ఞానము వెల్లడింపఁ దగు యనా యని నవ్వి వశిష్ఠుఁ డిట్లనున్.

ఉ. “ఓనరనాథ వంశకల ! శోదధిపూర్ణశశాంక ! రామునిన్
మానవుఁగాఁ దలంచి వెడ ! మాటలఁ బల్కెద నై ననేమి, యి
హ్మానికి మ్రొక్కి వేగమె కు ! మారుల ధీరుల యుద్ధవీరులఁ
దానవనైరులఁ బసిపి ! ధర్మవధంబును బోవు మిత్తటిన్. 843

గీ. అధ్వరావనదత్తు లీ ! యలఘుబలులు
సమరభీములు, హ్రారరా ! తుసులవలన
హానిచేకూరు ననుచు లో ! నడలవలన
దధిప! నీకుమారులకుఁ గ ! భ్యాణ మగును. 844

ఉ. స్థాణునిది త్తమం దెవఁడు ! సంతతమున్ నివసించు, సంబుజ
భూమినిఁ గన్నవాఁ డెవఁడు, భూవర! రాముఁడు గాడె! దానవ
ప్రాణములఁ హరింపఁ బను ! పందగు నిమ్మునితోడ; నిత్యక
భ్యాణముఁ బచ్చతోరణము ! నై విలసిల్లును సీపురం బిలన్.”

దశరథుఁడు రామలక్ష్మణుల విశ్వానుతుతోఁ బంపుట

చ. అన విని తేఁడు గాధిజున ! కాదట వంగి నమస్కరించి, యో
యనఘ! త్వదీయభాషణము లొగమముక్కుల యంచు నధ్వరా
వనమున కీకుమారులను ! బంపెద, నెవ్వధి నాదరింతువో ?
వనమున నెట్లు పోచెనవా ! భారము సీయది యింతయేటికిన్.

గీ. అనుచు వచియించి బాష్పంబు ! లను త్యజించి
తనకుమారుల మున్నిడి ! దశరథుండు
“అనఘ! మజ్జీవనాధారు ! లై నసుతుల
నొసఁగితిని నీకు” నని మిన్న ! కుండె నపుడు. 847

మ. “భళిరే! ధన్యుడ నైతి నీవలన స ! ప్రదీపభూపాలదో
ర్బలాశంకరదుర్మదాసురకుల ! పృథ్వీస విద్వాంసులన్

బలులన్ బంపితి వీపు మత్సవసమున్ | బాలింప, నాలింపుమా
తలపూ వాడదు నీకుమారులకు నో | ధాత్రీశ! కళ్యాణమా.”

గీ. అనుచు హర్షించి శ్రీరాము | సఘవిరాముఁ
గౌగిటంజేర్చి ముద్దాడి | గాధిసుతుఁడు
జనని యనుమతిఁ గైకొని | సత్వరంబ
వత్స! చనుడె మృదుడు భక్త | వత్సలుండు. 849

గీ. వల్లె యని తల్లిఁ గాంతామ | తల్లిఁ గాంచి
మస్తకము వంచి యెఱిమి న | మస్కరించి
జరిగినయుదంతముం జెప్పి | జంకకుమని
యనుమతిఁగొని యమ్మాని | సనుగమించె. 850

గీ. బాణబాణాసనోగ్రీకృ | పాణములను
గవచములఁ బూని యమ్మాని | కాంతు సనుగ
మించు నబ్బాలవీరులఁ | గాంచినంత
శూరులకు గుండె లదరవె | సుందరాంగి! 851

సీ. అర్ధేందునిభఫాలు, | నాశ్రితావనలోలుఁ,
బరరాజహరరంహుఁ | బురుషసింహు
నరుణాంబురుహనేత్రు | శ్యామసుందరగాతుఁ,
సంగరోత్సాహు, నా | జానుబాహుఁ,
బాపనాశంకరు, | భక్తవశంకరు,
బలవంతు, ధృతిమంతుఁ, | బరమశాంతు
రవికులాంబుధిచంద్రు, | రంజితమానీంద్రుఁ,
సర్వలోకవ్యాప్తు | సజ్జనాప్తుఁ

గీ. జిత్కల్లోల్లాసుఁ, బీతకా | కేయవాసు
సఘవిరాము, శ్రీరాము, లో | కాభిరాము

వివిధభంగుల వినుతించి యివిప్రవరులు

విద్య, యారీతి మూర్తీభ విచిత్ర ననిరి.

852

గీ. పృథివి భారంబు వారింప విప్రవరుల

నమరులన్, గోవులన్ బోవ నవతరించి

నట్టి యీ రాకుమారుల నభినుతింప

నగునె" యని యెంచి యెంతయు నాత్మ నలరి.

853

గీ. బాణతూణీరచాపకృత పాణములను

గవచములుఁ గ్రాల నేతెంచు తూత్రబాల

వీరపుంగవులం గూడి వెలపుదక్కి

అడవివెంబడి యమ్మాని వెడలుచుండ.

854

శ్రీ రాముఁడు తాటకసుసంహరించుట

చ. అరుణుచ్చిప్రక్షేప్తనయ నాంతకనీనికలన్రహించి, భీ

కరశితదంతకుంతచయ ఖండితమానవకంఠరక్తసి

క్తరసనయై, మృగాంత్రీమయఃకంఠరయై, ధృతమండలాగ్రయై

ధరపదఘట్టనంగదలఁ దాటక వచ్చె నకాలమృత్యువై. 855

చ. గడగడఁ బాదముల్ వడఁకఁగిగామునినాయకుఁ డాపఁ జూచి లో

నడలుచుఁ జూచినాడవె న నీ రాశని ధిక్కుతభీకరాశనికా?

దడయక యొక్క బాణమును దానియురంబును నాటి వెల్వడన్

విడువుము, నాతియంచు గరు నీనింపకుమా, రఘువీరపుంగవా!

మ. అనినన్ రాముఁడుమానిచంద్రుఁగని "యుగ్రాస్త్రంబుసంధించి యి

వ్వనితన్ గూలిచి నర్వలోకసుమనో వ్రాతంబు రక్షింతు నో

యనఘా" యంచు వధించె సాంద్రీవననీత్వాభేటకక శోణితా!

జనయుక్తేటక నిర్జసికృతమహా శృంగాటకన్ దాటకన్. 857

గీ. పార్వతీ! రామచంద్రుని ఓ బాణనిహతిఁ
బుణ్యజనకాంత యేగెఁబో ఓ పుణ్యగతికి ;
నమ్మునీందుండు శ్రీరాము ఓ నభినుతించి,
యర్హుఁ డని యెంచి యఖిల వి ఓ ద్వల నొసంగె. 858

గీ. మానియొసఁగినవిద్వల ఓ మహిమవలన
క్షుత్పిపాసలు లేకుండె ఓ సుందరాంగి;
అంతకంతకు నతనిచే ఓ హంబునందుఁ
బృథుబలంబుఁ దేజంబు నా ఓ విర్భవించె. 859

సూర్యాస్తమయవర్ణనము

మ. ఇనవంశీయుఁ డొకండు నేటికొకస్త్రీ ఓ నీరీతి హింసించునే
యని చింతించి విచారభారమున నలయ్యుక్కుండు మందోష్ఠుఁడై
తన కై కుండు పతంగసంచయనినా ఓ దం బాశలన్ బర్వఁగన్
జనియెన్ బల్చిమదిజ్ఞహంబునిధికిఁ ఓ స్నానార్థి యై మానినీ!

సంధ్యాస్తమయవర్ణనము

గీ. తాటకాముఖోద్గతశోణి ఓ తంబుఁబోలి
సాంధ్యస్తమయంబు దీపించెఁ ఓ జరమదిశను;
అసురమాయను దలఁపింప ఓ సంతకంత
శంభకారంబు వ్యాపించె ఓ నఖిలదిశల. 861

చ. కుధరతనూజ! రాక్షసులఁ ఓ గూలిచి ధర్మవధంబుఁ బాదుకొ
ల్ప ధరణిఁ బుట్టినట్టి రఘు ఓ వర్షుని యాదిజయప్రసిద్ధి, న
త్పథఫలకంబునన్ సురలు ఓ వ్రావయఁగ రాజిలు నక్షరంబులన్
విధమునఁ దోచెఁ దారకలు ఓ విస్ఫుటకై రవదీప్తివర్ధిలన్. 862

ఉ. అంతమునీంద్రుఁ డారఘకుఁ లాంబుధిచందుల్ఁ గౌగిలించి, మీ
రెంతకుఁజాల రీదనుజుఁ లింతకుఁ దెచ్చిన మీప్రతాపమున్
నుత నుతింపఁజాలు రణఁ జూరులు లేరు కుమారులార! నా
వంత నశించె నంచుఁ బరిఁ పక్వఫలంబుల నిచ్చె మెచ్చుచున్.

గీ. ఆతఁ డొనఁగినఫలములఁ నారగించి
నిర్భయంబుగ మానితోఁ లిదురవోయి
వేకువన్ లేచి యబ్బలఁ లివీరవరులు
అమ్మునీందుని కిట్లనిఁ రథిభక్తి.

864

మ. అనఘా! మే మొనరింపఁజాలుదుము దైత్యధ్వంసకార్యంబుఁబా
వనయజ్ఞంబునకుం గడంగును, భవఁ త్పాదంబులన్ గొల్పుచున్
వనముం గాచుచు నుందు మన్న విని వి! శ్యామిత్రుఁ డాఁగాకయం
చొనరింపన్ దొడఁ గెన్ మహాధ్వరముధైర్యోత్సాహముల్ నెక్కినన్.

రామలక్ష్మణులు సుబాహుమారీచాది దనుజుల సంహరించుట

గీ. అంత విఘ్నమాపాదింపఁ నాత్మనెంచి
బింక మిగులొత్త హుమ్మనిఁ లిహుంకరించి,
పండ్లు పటపటఁగొలుకుచుఁ బయలువెడలి,
సీచుఁ డైనట్టి మారీచుఁ లిడచె నకట.

866

గీ. త్రాచుఁబోలిన నీచు మాఁ లిరీచుఁ జూచి
రాముఁ డనిలాస్త్రమును సత్వఁ లిరముగ నేసెఁ;
దూల. మనఁగఁ దదస్త్రవాఁ లితులమునకుఁ
దూలి గిరిగిరఁ దిరుగుచుఁ లిధూళిఁబోలి

867

గీ. కడకు శతయోజనాంతమాఁ లిజడధిసదుముఁ
బడియుఁ దక్కించుకొనె వాఁడుఁ లిప్రాణములను;

పిదప నాగ్నేయమున బాలఁగి వీరవరుఁడు

భస్మరాశిగఁ జేసెనుఁ బాపమరణము.

868

గీ. అంత లక్ష్మణుం డసురసైఁగి న్యము వధించె,

వనము నిష్కంటకం బయ్యెఁగి ననుచు మునులు

బ్రాహ్మణులు సంతసించి దీఁగి వనల నిచ్చి

వేయివిధముల మెచ్చి రఁగి వీర వరుల.

869

రామలక్ష్మణులు విశ్వామిత్రునితో మిథిలాపురమునకు వెడలుట

క. ప్రథమ ప్రధనంబుననే

ప్రథితానురమారకు లనఁగి భాసిలి పిదప

మిథిలాపురధనురధ్వర

విధిఁ జూడఁగ రాజసుతులుఁగి వెడలిరి మునితో.

870

గీ. రాజయుషితోడఁ జనిచనిఁగి రాజసుతులు

కాడుచందాన నెంతయుఁగి బాడువడిన

గౌతమునియాశ్రమంబునఁగి రాతిబండ

నొండు వీక్షించి రంత రఁగి ఘూర్వహుండు.

871

అహల్యాకాపవిమోచనము

గీ. గాధిసుతుఁ జూచి యిట్లనెఁగి గరుణఁదోప

ననఘ ! యియ్యది యెవ్వనిఁగి యాశ్రమంబు

ఇట్లు మరుభూమి యై యుండఁగి హేతు వేమి ?

ఒండురాబండ నడుమ నిఁగి ట్లుండు లేమి ?

872

గీ. అరయఁగడు వింతగా నున్నఁగి దానతీవె ?

యనవుఁడు మునీంద్రుఁ డిట్లనుఁగి నఘవినాశ !

ఈశసన్నతజగదీశ ! నాశరహిత !

ఈవెలుంగని వింత యెఁగి దేనిఁగలదె !

873

గీ. కోడిగముఁ గోరి కోకి యై ఓ కోడెకాఁడు
వేలుపులతోఁగ నాతము ఓ వెలఁదిఁ గూడె;
నమ్మునీందుఁడు హరి సహ ఓ స్రాక్షుఁ జేసె
నాతి నీరీతిఁ గావించె ఓ నలినేత్ర!

874

చ. అలఘుచరిత్ర! నీదుచర ఓ కాబ్జరజంబును గోరుచున్నదీ
శిల కరుణింపవే యనిన ఓ శ్రీరఘురాముఁడు గౌతమున్ మదిన్
దలఁచి నమస్కరింపుమఁ బ ఓ దంబుల నించుక దాకి సంతనే
శిల జుజాక్షి యయ్యె ముని ఓ శేఖరు లెల్లలు సన్నుతింపగన్.

గీ. అఘవిరాము, శ్రీరాము, లో ఓ కాభిరాము,
సద్గుణస్తోము, జయధాము ఓ సమరభీము,
బ్రాహ్మతనుత్రాము, వీక్షించి ఓ వంచె మోము,
సతులశృంగారరసకుల్య ఓ యాయహల్య.

876

అ హ ల్య శ్రీ రా ము ని స్తు తి యి య మ ట

గీ. తనదుచరితంబు కారణం ఓ బున జనించు
సిగ్గునకుఁ దోడు మదిఁ జోద్య ఓ మగ్గులింపఁ
జెమ్మటలు గ్రమ్మ నాకొమ్మ ఓ సొమ్మసిల్లి
మోపువడి డీలుపడి యుండె ఓ మాసమునను.

877

గీ. పలుకనంకించు, వెండియు ఓ మలుకువలనఁ
గిన్నఁగవమూయు నెట్టెట్టా ఓ కట్టకడకు
మోము నించుక యెత్తి శ్రీ ఓ రాము నిట్ల
లలన విరుతించె నెలమి లో ఓ నలమికోనఁగ.

878

గీ. సతశతానంద! యచ్యుతా ఓ సందకంద!
జేహజితకంద! పందిత ఓ త్రిదశబృంద!

గిరిశహృదయాంబుజమిళింద! ఓ హరిముకుంద!

లనఘ! గోవింద! నేత్రజి ఓ తారవింద!.

879

చ. జయజయ రాజపుత్ర! సుర ఓ సన్నతదివ్యచరిత్ర! పాపసం
చయవనవీతిహోత్ర! ముని ఓ శాప మొనంగిన కారణంబువన్
దయఁగల నీవచిత్రముఖ ఓ దర్శనభాగ్యము నాకుఁ జేకురెన్
భయము తొలంగె నోవరద! ఓ భక్తజనాపన! లోకపాపనా!

శా. ఏనీదర్శన మబ్జనంభవుఁడు వి ఓ శ్వేతుండు, నాకేశుఁడన్
మహానుల్జానులుభ క్తులున్ సతతమున్ ఓ వాంఛించి ధ్యానింతురో
ఆనీదర్శన మప్రయత్నముగ ల ఓ భ్యంబయ్యె నా కియ్యెడన్
తృణాధాన్వయవార్ధిశీతఘృణి! రా ఓ మా! దేవచూడామణి!

మ. జలజాతంబుల నేలు నేత్రములు, శ్రీ ఓ స్థానంబు వక్షంబు, భ
క్తులఁ గాపాడు వరప్రదానమునఁ జే ఓ తుల్, భూతలంబాదిగాఁ
గలలోకంబుల సెజ్జ బొజ్జ, నిను వ ఓ క్కాణింపఁగా శక్యమే!
బలిచూడామణి నీదుపాదఘృణి, దే ఓ వా! భక్తచింతామణి!

గీ. భర్తృపదపద్మములఁ గొల్చి ఓ బ్రదుకుకంటె

వాంఛ వేటొందు లేదు నా ఓ భావమునక,

జలదనిభగాత్ర! భాస్కర ఓ కులపవిత్ర!

దశరథనుపుత్ర! పాపల ఓ తాలవిత్ర.

883

క. అని రాము నాసతిం గొని

వనితామణి భర్తయుండు ఓ పజ్జకు నేగెన్;

మునితోడ బాలపీఠులు

చనిచని వడిఁ జేరి రంత ఓ చదలేటిదరిన్.

884

గం గావతకణ వృత్తాంతము

క. గంగ, రంగతుంగత

రంగ, భర్గోత్తమాంగ, ఓ భృమదుకుభృంగీ

భృంగన్, బాపఘ్నాభి

వ్వంగన్, భక్తానుషంగ, ఓ సాగరనంగన్.

885

గీ. కాంచి హర్షించి వీరరా ఓ ఘవవరుండు

అనఘ! దీని యుదంతమా ఓ ద్యంతముగను

నా కెఱింగింపవే యని ఓ నన్ ముసీందుఁ

డిట్టు లనియె నుత్సాహంబు ఓ నెట్టుకొనఁగ.

886

గీ. ఆది భవదీయదివ్యపా ఓ దాంబుజాత

జాతమకరంద మనఁగఁ బ్ర ఓ ఖ్యాతి కెక్కి

హరుని తలమానికం బయి ఓ యలరినట్టి

ఈనదికి సాటి యైనది ఓ యెందుఁ గలదె?

887

గీ. ఓవిని మందాకిని యనంగ, ఓ దేజరిల్లు

భువిని భాగీరథి యనంగఁ ఓ బొలుపుఁ గాంచు

భోగవతినాఁగఁ బాతాళ ఓ మున రహించుఁ

బతితపావన విఖ్యాతిఁ ఓ బరిఢన్గిల్లు.

888

చ. జనులకు జీవనం బొనఁగఁ ఓ జాలినదంచు రుజావనోదనం

బున నుతికెక్కె నంచు నురు ఓ పుణ్యఫలప్రద యంచు, లోకపా

వననలితాఘ యంచు, భవ ఓ పాపముఁ బావఁగ నీసురాపగన్,

మునిగి మహాత్ము లెల్లఱును! బొందెద రక్షయమైన మోక్షమున్.

సీ. పతితపావన! నీదు ఓ వంశంబునన్ మున్ను

జన్మించె సగరుఁడన్ ఓ జక్రివర్తి

నరసి జేక్షణ! వాని ఓ కిరువురు భార్యలు

కేశినీనుమతులన్ ఓ గీరవాణు

లందుఁ గేశిని, దుష్టు ఓ ననమంజనుం గాంచె,

సుమతి యర్పదివేలఁ ఓ సుతులఁ గనియె;

నసమంజసుని పుత్తుఁ డంశుమంతుఁడు సద్గు
ణాధ్యండు, శాంతుండు నలఘుబలుఁడు

గీ. సగరుఁ డధ్వర మొనరించు నె సమయమునను
అధ్వరాశ్వంబు నమరేంద్రుఁ డపహరించి
భూరినిష్ఠును బాతాళ నె మునఁ దపించు
కపిలమునివర్యు నన్నిధి, నె గట్టి వెడలె. 890

చ సరవరుఁ డాగ్రహించి సుర నాయకుఁ డించుక తల్లడిల్లఁగా
నరువదివేలపుత్తులను నె నాదటఁ బిల్చి “కుమారులార! య
ధ్వరహరి దొంగిలించి చను నె వాని వధింపుఁడు వారువంబున
త్వరముగఁ దెండుపొండనుఁడనె వారలుహుమ్మనిహుంకరించుచున్

గీ. భూతలంబునఁ గలదేశ నె ములను జూచి
పురవరంబుల శోధించి నె భూధరములఁ
జొచ్చి, వనములఁ బరికించి నె సొక్కిసొలి
తగిన పరికరంబులఁ బూని నె ధరణి ద్రవ్యి. 892

గీ. తుదకుఁ బాతాళమున కేగి నె వెదకివెదకి,
ఘనునిఁ గపిలమునీంద్రునిఁ నె గాంచి వాని
పజ్జ దీపించు నధ్వరా నె శ్వమును జూచి
అతని నోనాడి రెంతయు నె నాగ్రహించి. . 893

క. “మాతండ్రి యధ్వరాశ్వము
నీతీరున దొంగిలింప నె నేటికె” ననినన్
అతఁడు వారల భస్మ
భూతులుగాఁ జేసె నొక్క నె మొగిఁ గోపాగ్నిన్. 894

గీ. తుదకు నచ్చోటి కంశుమం నె తుండు వచ్చి
అధ్వరాశ్వంబుఁ గొనిపోయి నె యాక్షణంబ

తాతకు నొసంగి, యధిక సంఠి తాప మొందె
దనదుపై తృప్త్యులన్ నాకఁ దమునకుఁ బనుప.

895

గీ. అల సురాపగాజలములఁ దలనఁ గాని
అతిపవిత్రత లభియింపఁ దవుడుగాని
జనకులకు నద్గతి లభింపఁ దని యెఱింగి,
తపముఁ గావించి గంగ కై, తనువుఁదొజఁగె.

896

గీ. కట్టకడకుభగీరథఁ ద్రొవడుండు
ధరణికంపింపగా ఘోరఁ తపమొనర్చి,
శివుని మెప్పించి గంగనుఁ నవతరింపఁ
జేసి కృతకృత్యుఁడై భువిఁ వానిఁ గాంచె.

897

క. జనపావన మగు నీ గా
ధను విని, నది స్నానమాడి, దాశరథులు మే
లని, హర్షించుచు వడివడి,
జనకుఁడు పాలించు పురికిఁ ది జని రమ్మనితో.

898

క. చని నానాదేశాగత
జనవిధు నేనాహరికరిఁ సంఘాతస్యం
దనసంచలితన్ మిథిలన్
గని రంతట దైత్యమత్తఁ గజపంచాన్యుత్.

899

క. ప్రమదాప్రిమదప్రదన
తృప్తమదావనగరిమఁ జూడఁ దాంఛించెదవేన్,
బ్రమదామణి! సుమధామ
ప్రమాదావనరాశి, మిథిలఁ ది బరికింపఁ దగున్.

900

గీ. కూపములఁ దటాకింబులఁ దాపికలను,
వరసరస్సులఁ గై రవఁ దదృశములను,

ప్రకృతిశృంగారముం గలఁ ది వర్వతములఁ
దొలుత నప్పురి నీక్షింపఁ దలయుఁ జూచె.

901

గీ. నరచతుష్పథంబుల, దివ్యఁ ది భననములను
సౌధముల, హర్మ్యములను, బాఁ ది సాదములను
విషణ్ణులను, నిత్యకళ్యాణఁ ది వేదికలను,
జనులు వీక్షించినం జాలుఁ ది దసివిదీటు.

902

గీ. బాఁహ్మణులు, ఊత్రీవంతులు, ది వైశ్యవరులు,
శూద్రులు, నీతివరులు, వి ది శుద్ధమతులు
భక్తివిజ్ఞానవైరాగ్యఁ ది వైభవమున
భ్యాతికెక్కినవారల ది జ్ఞాతనయన!

903

మ. దివిఁ జుంబించెను భర్తహర్మ్యములపై దీపించుపద్మావనా
నివహంబున్ బరికించు దుర్విటుల దు ది ర్నితిన నివారింపఁగా
రవి వీక్షింపఁగనీయఁ దుగ్గిరిగఁ ది వాఁతవ్రసారంబుచే;
భువిచూడామణిఁబోలునప్పురముసాంద్రం బెంపునూహింపుమా

గీ. పృథుతపంబుఁ గావించి బి ది హీభావించి
నట్టి గాఢపుత్త్రునిరాక ది నాలకించి,
జనకుఁ డెదురుగ నేతెంచి ది నన్నుతించి,
అర్ఘ్యపాద్యాదివిధులచే ది నాదరించి.

905

క. మునినాయక డేమంటే

యని, బాలురచందముఁ గని ది హర్షం బెనఁగె
జనవరకులపాలకులొ?

మునికులతలకులొ? యెఱుంగఁ ది బోలెడ చెపుమా?

906

క. కోరిక లీరిక లెత్తఁ జ

కోరము శశిఁగాంచి, ప్రీతిఁ ది గొనుచందమునన్,

వీరలఁ గని నాహృదయము

గారాబముఁ బొందె ననఘ ! కారణ మేమో?

907

గీ. వీరినందర్చనంబునఁ ! బృథుత రాను

రాగముం బొందుటట్లుండె, ! యోగివినుత!

సహజమై రాగ్యముఁ గల మ ! త్వాంతమునను

లందరాని బ్రహ్మానంద ! మంకురించె.

908

క. అనవుడు విశ్వామిత్రుఁడు

జనకునిఁ గని యీవనినది ! సత్యం బనఘా!

ఇనకులతిలకులు దశరథ

జననాథునినుతులు వీరు ! జగదాధారుల్.

909

గీ. రాముఁ డీతండు ఘోరసం ! గ్రామభీముఁ

డతనితమ్ముఁ డీతఁడు లక్ష్మ ! నాహ్వయుండు;

జన్నముం బోవ దనుజుల ! సంహరింపఁ

దనుజులం బంపె దశరథ ! జనవిభుండు.

910

క. బలవిక్రమరూపంబులఁ

దలపోయఁగ వీరిఁబోలు ! ధరణీవరు లి

య్యలలో నెచ్చోనైనం

గలరే! జనసన్నత జన ! కక్షీతినాథా !

911

గీ. తాటక సుబాహు మారీచ ! దనుజవరుల

లీల నొకకోల నేలకుఁ ! గూలనేసి,

దేవహితయజ్ఞముం బోవి ! తేజరిలై

రాముఁ డనురాద్రినివహను ! త్రాముఁ డనఘ!

912

చ. అనవిని మేలుమే లనుచు ! సమ్మునినాథుని సన్నుతించి, య

జ్ఞనకమహర్షి, “యీఘనుల ! చందము సందమునెంతచూచినన్”

దనివినిఁ బొంద దీమనము । ధన్యుడనైతిముసీంద్ర”యంచుభో
జన మిడి గౌరవించి వర । సౌధమునన్ విడియించె బౌలురన్.

రామలక్ష్మణులు మిథిలా పురమున విహరించుట

క. మరునాడు బాలు రిరువురు

నగుణోదయవేళ, మాని । యనుమతిఁ గొని య
వ్వరవరమునఁ గల వింతల
నరయఁగ వడి నిర్గమించి । రత్యానక్తిన్.

914

క. బాలున్ రవికులవరభూ

పాలున్ సంతతకృపాల । వాలున్ సతగో
పాలున్, మునిజనలోలున్
లోలాక్షులు రాజవీధి । లోఁ గని రెలమిన్.

915

సీ. పద్మాక్షు నీక్షించి । పద్మాక్షి యొక్కతె

జనవంద్యుఁ డీతఁ డంచు । సన్నుతించె;

రాజహంసను జూచి । రాజాస్య యొక్కతె

హంసవంశక్రేష్టుఁ । డని నుతించె;

జలధరశ్యాముని । జలదవేణి యొకర్తు

తిలకించి మోహించి । జలదరించె;

సింహసంహసనుని । సింహమధ్యయొకర్తు

పరికించి పలవంతఁ । బరితపించె;

గీ. అలయహల్యను గాపాడి । నట్టి యితని

పాదధూళికి శివుమేని । భస్మధూళి

కెట్టి భేదంబు లే దని । యింతి యొర్తు

మెచ్చి యొక మచ్చెకంటితో । ముచ్చటించె.

916

గీ. రామచంద్రునకున్ మ్రొక్కెఁ | రామ యోర్తు
లత్తుణునిఁ జూచి హాయించె | లలన యోర్తు
రామలత్తుణులం జూచి | భామ యోర్తు
ఎలమి ననిమిష నేత్ర యై | నిలిచి యుండె.

917

చ. “ముదిత యెటుంగవే? జనకఁ పుత్రికఁ బెండిలి యాడఁగోరి య
మ్మదనుఁడువచ్చె మిత్రుఁడగుఁ మాధవుతోఁ బరికింపు” నుంచు నా
నడయునిఁ గీర్తిసాంధ్రునను | జన్మనితోఁ జనురామచంద్రునిన్
మదవతి యోర్తు చూపె నొక | మానినికిన్ నవయావనాంగికిన్.

క. “తాటకను సంహరించిన

హాటకచేలుం డితండ” | యని యోర్తు జగ

న్నాటకసూత్రీఁ బురశ్చం

గాటకమునఁ గని తనచెలి | కత్తెకుఁ దెలిపెన్.

919

క. “వడి నడవికిఁ జని యొక్కు

మ్మడి విల్లెక్కిడి నుబాహు | మారీచుల యే

పడఁచిన బాలున్ గంటివె

పడఁతీ? యని రాము నొక్కడు | భార్యకుఁ జూపెన్.

920

గీ. ధరణి కన్యకఁ బెండ్లాడఁ | దగినవరుడ

హరికణోరధనుర్భంగ | మలఁతి యగునె”

అని తలంచి రాముని ఖ్యాతి | నాలకించి

ధైర్యముం బూని యొకవృద్ధ | తనివె బొందె.

921

క. “మనజానకిఁ బెండ్లాడఁగఁ

జనుదెంచిన సకల | రాజ సంతతిలోనన్

ధనువుం దునుమంగలఁ డీ

ఘనుఁ ”డంచును రాము నొక్క | కాంత నుతించెన్.

922

మ. తనమోమున్ గనినంతమాత్రమునఁ గాంతాబృందమితీరునన్
విసతింపన్ బురవీధులం గడచి రీతి విన్ రాజమార్గంబునన్
జని, సాధంబుల భర్తహర్మ్యములఁ బ్రాసాదంబులన్ మెచ్చి హె
చ్చినవేడ్డన్ రఘురామఁడాక్తయెడగాంచి చన్ బుష్పిహోద్యానమున్

ఉ ద్యానవిసముననీతారామలయన్యోన్యావలోకనము

ఉ. అమ్మహనీయుఁ డంత ముదఁమందుచులక్ష్మణుఁజూచి “చూచితే
తమ్ముడ! సొంపునింపు ప్రమ! దావనరత్నము సందనోపమా
నమ్మును, దీనిఁబోలినవ! నమ్ము జనమ్ములు చూడరెందు ని
క్కమ్ముగఁ; బూలఁ గోయుదమె! గాధితనూజుని దేవపూజకున్.

క. అని తన్నునితోఁ బ్రేమదా

వనమును వీక్షింపఁ జొచ్చి! ఫలపుష్పములన్

గని, యభ్రంకవకుజములఁ

గని, చనిచని చూచె నొక్క! కాసారంబున్.

925

ఉ. సారసక్తరవప్రకర! జన్మస్మహాబహ నొప్పు సారకా

సారముఁజూచి, యంచుఁ గల! సారసపక్షుల రాజహంసలక్

సారెకుఁ జూచి, మెచ్చి నృప! చంద్రుడు పజ్జనుఁ జేరఁబోయి త
త్త్రిమునందుఁ గాంచె నుద! తీమణి మన్మథుఁ గన్ననుందరిన్.

ఉ. జానకియంచు లో నెఱుంగఁ! జాలకి చక్కఁదనంబుమెచ్చి, “యా

రా! నవమోహాంగి యన! రాదె? వివాహితయేని బావనం
బైన మదీయమానసము! నందుదయించునె ప్రేమ స్వప్నమం
దైన? రఘూద్వహుండ నక! టా! పరకాంతల జూచువాడనే?

ఉ. సావన మై రహించు రఘు! వంశమునం దుదయించినట్టి నా

భావము మైతిఁ గోరి పర! భామలఁ గూడఁగ నిచ్చగించునే

ఈవనితాలలాను, జలం జేతుణ, చక్కనికన్నెమిన్న" యం
 చావరుఁ డాత్మలోఁదలఁచి యాదటఁజూచుచునిల్చియుండఁగో
 డె. జానకియున్ రఘూద్వహునిఁ చక్కఁదనంబును జూచి మెచ్చి, యే
 మానవభర్తయిట్టియనఁ మానుఁడు సూనుఁడుఁ గారహించె, నా
 మానసమిమనోహరునిఁ మానసవీధి భ్రమింపఁజొచ్చె, భూ
 జానికుమారుఁడోమరుఁడోఁచంద్రుఁడోయింద్రుఁడోయాయుపేంద్రుఁడో
 డె. సంతసమయ్యెఁ గంతుని, వఁ సంత, జయంతు, దిసంతుకొట్టు సీ
 కాంతుఁ డెవఁడో? యంతిపురిఁ కాంతులు సంతతముం జరించు నే
 కాంతవనాంతరంబుఁ గనఁ గాఁ జనుదెంచిన యీవరుండు భా
 స్వంతుఁడో?సంభ్రమింపకుము!స్వాంతమ!శాంతముఁబూనుమింతటన్
 మ. అదిరా!యాకనుదోయిసాంపు,భళిరా!ఁ యామోముసందంబున,
 మృదనుంగన్నమహానుభావుఁడగునిఁమాన్యుండసామాన్యుఁడే?
 హృది నూహింపఁగ, నారమావిభుఁడెయిఁ ట్లేతెంచెనో గాక,యే
 సుదతీరత్నము వీనిపేరురము పైఁ శోభిల్ల జన్మించెన్

ఉ. ఎందఱు లేరు రాజవరు, ఁ లెందఱు లేరు మనోహరా
 కెందఱు లేరు వీరవరు, ఁ లెందఱు లేరు మహానుభావు ఁ 920
 యందపు జందముం గలవె!యక్కట!యీపుర్వభూతముండ
 డెందముదొంగిలించె; వికఁ టించెనుమాయుధుఁడెమినేయుదున్!

శా. ఏడీచక్కనివాడు! లేడు భువిలోఁ సీమేటికిన్ సాటిగాఁ
 జూడన్ గన్నుల నెత్తి యెట్టివరునే; ఁ శోకించి నాతండ్రి యె
 గ్గాడుం గాక; మదీయనాయకుఁ డితం ఁ డా; నివ్వరుం గోరి పెం
 డ్లాడన్ బగ్గము లేని గుఱ్ఱముగతిన్ ఁ స్వాంతంబు వర్వెత్తెడున్.

మ. హరశోదండవిఖండనంబునఁ గదా ఁ ప్రాప్తించుఁ గళ్యాణ మి
 వ్వరుఁ బ్రేమించి ప్రతిజ్ఞలో మఱచితిన్, ఁ భావింప నిబ్బాలుఁ డె

క్కరణిన్ భీకరకాఝుకంబుఁ దునుమం ? గా నోవు? బ్రహ్మాదిని
ర్జరులారా? కరుణించి తోడుపడరే, ? రక్షింపరే? మొక్కెదన్
ఉ. పావనవంశసంభవు, న ? పారకృపాకరు, సర్వలోకధ
ర్మావనలోలు, పుల్లధవ ? శాంబుజపత్రవిశాలనేత్రు, నే .
నీవనసీనుఁ జూచి వరి ? యించితిఁ, దోడ్పడుమమ్ము పెండ్లికిన్
జీవనధాత్రీ, ధాత్రీ! పుర ? జిద్ధసురధ్వరదీక్షపూర్తిగాన్. 935

క. అని జానకి ప్రార్థింపఁగ
వనితాకృతిఁ దాల్చి యంత ? వసుమతి తననం
దనఁ గౌగిలించి యిట్లునుఁ
“దనయా! ప్రేమించితీవు ? దశరథుతనయున్. 936

మ. ధవళాబ్జాత్ముఁడు మాధవుం డఖలదై ? శ్రృశ్రేణిశిక్షింప, వా
నపురక్షింప జనించెఁబో దశరథ ? త్మౌపాలుపుత్రాకృతిన్;
శివుచాపంబుఁ బుటుక్కునం దునిమి నీ ? చిత్రేణుఁ డై భార్గవ
స్తవముం గైకొని యింటికిం జను మన ? స్తాపంబు నీకేటికే?

క. అరయఁ జతుర్దశభుష్ట
దరుఁ డీదశరథః యా! ధరణీ
ధరముల బంతులఁ
హరచాపముఁ ద్రొంచు ము ? యతనికి లెక్కా? 938

క. ఈరీతి నెఱుకపఱచిన
ధారణి, నీతానఖయును ? తలఁపుంగొని యా
శ్రీరాముఁ డుండఁ దగ దని
యారామముఁ బాసి వెడలె ? ననుజనితోడ. 939

ఉ. పిమ్మట ధాత్రి, పుష్పవన ? వీధినిఁ జొచ్చి, సుమాళిఁ దెచ్చి, దా
మమ్ముగఁ గ్రుచ్చి, మెచ్చి, సుకు ? మారికి నిచ్చి, వచించె నిట్లుఁచా

పమ్మను ద్రుంచి నీడుకరఁ పల్లవముఁ గ్రహించు రాముకం
రమ్మ సలంకరింప లలఁ నా! సుమదామము నీకొసంగితిఁ.

చ. అదె చెలికత్తె లెల్లలు లఁ తాంతములం గొని యేగుడెంచి రో
వుదగజయాన! లోన ననుఁ మానము మానుము, రామునిఁ నరిం
చెద వని" పల్కి యవ్వసుధఁ శీఘ్రముగన్ దనయాపుఁ బాసె; లో
నదవదఁ జెందుచున్ సకియఁ లందలు నచ్చిరి పుష్పరాశితో.

గీ. “ఒంటిమెయి నుంటివే మచ్చెఁ కంటి!” యనుచుఁ

బుష్పహారంబుఁ దిలకించి “పుష్పగంధి!

హారముఁ గుచ్చితే” యంచుఁ నభిరుతించి

బాసకిఁ గొంగిలించిరి సకియ లెలమి.

942

చ చెలులు వచించుపల్కులకుఁ నీత కడుంగడుఁ బ్రీతిఁగాంచి, వా
రలు గొని తెచ్చినట్టి సురుఁ రాజకి నెంతయు సంతసించి, ము
ద్దులొలుకు ముచ్చటల్ జరపి, తూరుపుఁ జూచి, బిరానలేచి, తా
దొలుత గమించె, బుష్పములఁ తోఁ జెలికత్తెలు వెంబడింపఁగన్.

క. శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణుతో

నారామమునుండి వెడలి యతిరయమున, లో

నారామఁ దలఁచి మెచ్చుచు

గారామున, విడిది కేగెఁ గాధిజు డలరన్.

944

గీ. వారు గొని తెచ్చినట్టి పుఁ ప్పములఁగాంచి

ప్రేమదవనమున కేగినఁ వరుస నెంచి

రామునెమ్మోముఁ బరికించిఁ రాజమాని

సర్వము గ్రహించి యెలమి నాఁ శీర్వదించి;

945

గీ. పూజఁ గావించి బాలురఁ బుణ్యఖనుల

నిష్ఠమృష్టాన్నముల భుజి యింపఁజేసి

వరపురాణగాథలఁ జెప్పి యభావములను

మోద మిగురొత్తఁగఁ గొంత యిష్టపుచ్చె.

946

నూర్యస్తపయవర్ణనము

మ. వనజాతాత్ముఁడు జానకిన్ వలచె, మ యిద్వంశీయుఁ డవ్వీరుఁ డే
జననాథోత్తముఁడే గదల్చుటకు దు యిస్సాధఁబుగా నుండు భ
ర్తనికోదండము రేపు త్రొంచు నమరుల్ కొండాడఁగఁ, గర్మసా
క్షిని నే న్నానముఁ జేసివత్తునని క్రుం కె సూర్యుఁడస్తాంబుధిన్
చ. జలజసఖుండు పద్మినుల యసంగతిఁ గాంచియుఁ దృప్తిలేక సా
నుల కనురాగమిచ్చి కడునొచ్చి వనూత్కరహీనుఁడయ్యుఁడ
వలచినయట్టిపుష్పవతి యెరుణిఁ గూడఁగ వచ్చినంత, ద్యో
జలరుహనేత్ర చల్లిన వలె సంత మనంగ రహించె సంధ్యయున్.

గీ. పశ్చిమదిగంతమున సంధ్య యిష్టరిల్లి
సంత సంయమిశ్వగుఁడు న్న యిన్ద్ర మేఁగె;
సాంధ్యకృత్యంబులం దీర్చి యెంచ మొంది
వార్షి యర్పించి రిరువురు యవనంబు.

949

మ. లలమెన్ మోనుగుపూచెనాఁజరమనంధ్యాకాంతికూపెట్టుచున్,
బులుగుల్ గూండ్లకుఁ బాతెఁగాముకులవ్యామోహంబుతో నంధకా
రలతల్ దిక్కులఁబ్రాకె దత్సుమములై యెజ్జలై రిక్కల్ జగం
బలసెన్ దమ్మలసాంపుఁ బెంపణఁగె నాకల్లాడదే మ్రాకునన్.

చంద్రోదయము

గీ. చతులగాఢాంధకారమున్ యెకల దిశల
గరములం జించి చెండాడి యెకలువచెలువ
చెలువ మిగురొత్త నెలలేని యెలపు లార
నుదయగిరిపీఠఁ జంద్రుఁ డ యభ్యుదయమొండె.

951

క. శ్రీతోబుట్టినవానిన్

జేతోభవు మేనమామ । షీ గాబ్ధిసుతున్

నీతావదనసమానున్

శీతాశునిఁ జూచి చూసి । శ్రీరాముడనున్.

952

చం ద్రో పా లం భ న ము

క. చేతోబాతుని నవకం

బాతాశ్రుము ధిక్కరించు । సంపదఁ గల యా

నీతాముఖబింబమునకు

నీతండు సమానుడనిన । నే నోవుదునే?

953

నీ. హాలాహాలానల । జ్వాలానుజుఁ డనంగ

జడధిలో జకుడయి । వొడమకున్న

విరహులు దుఃఖింప । వేధించువాడను

బహుళకళంకంబుఁ । బడయకున్నఁ

బర్వకాలంబున । వైభవం బుడివోవ

సైంహికేయునివాత । సగ్గకున్న

వలపుకత్తెలఁగల్ప । చెలువల నలరింపఁ

జెల్లెలుండు గృహంబుఁ । జెఱపకున్నఁ

గీ. జెలఁగి చక్రవిద్యేషి యై । మెలఁగకున్నఁ

బగలు సత్పథచ్యుతి వెల్లఁ । బాఱకున్నఁ

దమ్ములకుఁ గీడు గూర్చి రే । ద్విమృరీడు

ఈడుగానోపు నీతాము । భేందునకును.

954

క. అని చంద్రోపాలంభన

మున నీతాముఖవిలాస । ముం బొగడుచు లోఁ

దనివోవఁ దలఁచి యలరుచు

వనజాక్షుఁడు మోడ్చె నేత్రంబి వనజాతములన్.

955

గీ. శివునిధనువును ఖండించి నీతఁ బెండ్లి
యాడ నీరేయి యాటంకంబి మయ్యె ననుచు
నించుకంత రాముండు ని న్ద్రించియుండఁ
దెల్లముగ నంత భభృనఁ దెల్లవాటె.

956

సూర్యోదయము

క. విదళించుచుఁ దమసంబును,

వదలించుచు భృంగసంఘంబి బంధముఁ బ్రజలన్

మెదలించుచుఁ గెందమ్ములఁ

బొదలించుచు నినుఁడు తూరు న్ద్రుదయించెన్

957

ఉ. కౌముదిఁ బాసఁ జందురుఁడు నైరవముల్ ముకుళించె, నాయుడు
స్తోమము కాంతిఁ దక్కి, రవి న్ద్రుదయించిరహించినంత; శ్రీ
రాముని యాగమంబుఁ గణి న్ద్రుదయించిరహించినంత; శ్రీ
మోములవాంచి బింకమును న్ద్రుదయించిరహించినంత.

గీ. శూరుఁ డగు లక్ష్మణుం డంత న్ద్రుదయించినకు

మాసివరునకు నెలమి న్ద్రుదయించి,

హరకతోరధనుర్భంగంబి మాత్రుఁ దలఁచి,

భావి శుభసూచకంబుగఁ బలికె నిట్లు.

959

చ. “నరవరులెంద యున్న రఘు న్ద్రుదయించినకు! యీవ వలంతి వాడువీ
శ్వరునికతోరకార్ముకము న్ద్రుదయించినకు; దృక్పథంబుపై
నరిగొను నంధకారనిచ న్ద్రుదయించినకు; గరంబుల సంహరింప భా
స్కరునకుఁ గాక చుక్కలకు న్ద్రుదయించినకు; శక్యమే కాంతియొకింతఁ గల్గినన్

సీ. పరరాజనక్షత్రంబై భవంబు నశింప,
 సఖిలదిక్కులఁ దేజఁ మావరింప,
 లోకంబులున్ భక్తఁ కోకంబులు గహింప,
 నమరపద్మామోదఁ మతిశయింప,
 ద్విజసన్నునీశ్వరఁ ద్విజసంఘము నుతింప,
 సజ్జనభీమరముల్ సభామింప,
 మేదినిం గల, ప్రజల్ మేల్కొంచి జ్ఞాపింప,
 వంశ మున్నతకీర్తిఁ బ్రస్తరింప

గీ. కాలగళఘోరధనురంధఁ కారపటలి
 లీల నొక కేల విదళింపఁ జాలుదీపు;
 భానువంశప్రదీప! దీఁ వ్యత్రస్తాప!
 రమ్యతరకీర్తిసాంద్రం! శ్రీ రామచంద్ర!

961

మ. అనియారీతిరఘూద్వహున్ పృథుల శౌర్యదార్యధీధూర్వహున్
 గని సౌమిత్రి వచించుచుండఁగఁ శతానందుండు వేంచేసి, “య
 జ్జనకత్యాపతి పంచె రం”డనిన, వి శ్యామిత్రుఁ దానద్యశో
 ధనులన్ దోడ్కొని యజ్ఞశాలకుఁ జనెన్ ధాత్రీశ్వరున్ భీతిలన్.

మని తోరామలక్ష్మణులు యజ్ఞశాలఁబ్రవేశించుట

మ. “అదిగో వచ్చిరి వచ్చి”రంచుఁ బ్రజ లాహోయంచు నగ్గింపఁ గా
 నెదు రేతెంచి, బహూకరించి, జనకుంఁ “డేతెంచిరే, రంభామా
 కొదవం దీర్పఁగ” నంచు నాననములన్ గూర్చుండఁగాఁ బెట్టి, న
 మ్మొద మేసారఁగమువ్వురం దనిపెఁ దాంబూలాది మర్యాదలన్

చ. కటకట!! ఖడ్గకాండశరఁ ఖండితవీరకులంబు మాబలం
 బటమటఁ జెదునే! శివశఁ రానన మెంతటి? దంచు నవ్వుచున్

వటవట మాటలాడు నృప ల వర్షులచే వరవీరకోటిచేఁ
గిడకిట లాసుశాలఁ బరి ల కించి హసించిరి రామలక్ష్మణుల్.

గీ. సకలశాత్రవసంతతి ల సంహరించి

తేజరిల్లిన సంగ్రామ ల ధీరుఁ డొకఁడు,
“వీరరస మిట్లు మూర్తీభ ల వించె” ననుచు,
రామచంద్రుని వీక్షించి ల పృస్తుతించె.

965

సీ. కుటిలభూపాలుఁ డొ ల క్కొరుఁడు రామునిఁ జూచి

బీభత్సముఖుఁ డని ల భీతిఁ జెందె,
గపటదైత్యుఁ డొకఁడు ల కంజాత్ము నీక్షించి,
దండధరుఁ డంచు ల బెండువడియె,
నుందరాంకులు రాము ల సౌందర్యమున్ మెచ్చి,
యభినవమరుఁ డంచు ల నభినుతించి,
రసఘ్నులు మౌను లా ల యభిరాముఁ దిలకించి,
నారాయణుం డంచు ల నతు లొసంగి

గీ. రతనిఁ బరికించి జనకభూ ల పతి, మహర్షి

యనుచుఁ జింతించి యోతయు ల నతిశయించె,
యోగివరుఁ డీత డని యొక్క ల యోగి యెంచె,
సుప్రసన్నాత్ముఁ డని యొక్క ల సుజనుఁ డలరె.

966

గీ. ధీరుఁ డగు రాముఁ జూచి శా ల క్తేయుఁ డొకఁడు

సకలశాక్తేయచతురహ ల స్వముల కెల్ల
నెల్ల యని యెంచి మిక్కిలి ల యుల్లసిల్లి
అతని గురువుగ భావించె ల నాత్మయందు.

967

గీ. “ఇంత చక్కని బాలు నే ల కాంతకాంచె

నామె జన్మంబు సార్థక ల మయ్యె” ననుచు,

వృద్ధ యొక్కర్తు శ్రీరాము ల శుద్ధగాంత
మూర్తిఁ దనివోవఁ జూచి లో ల ముద్దులాడె.

968

గీ. వికసిత శ్వేతపద్మాక్షుఁ ల బీనవత్సు,

సంగరోత్సాహు, నుండరా ల జానుబాహు,

రామునిం జూచినంతనె ల రాజవరుల

గునగుసలు మెచ్చె, హేచ్చిన ల యెనక మణఁగె.

969

ఉ. “ఇందుకళాకిరీటునకు ల సీతఁడు సాటి యనంగ నొప్పు, న

స్పందితధైర్యశౌర్యగుణ ల వంతుఁ డనంతుఁడు సందియంబులే

దంపగరానిపండ్లకయి ల యట్టులు సాచితి మింక సీతకై

వందురనేటి” కంచుఁ దమఁ వాంఛఁ దృజించిరి కొందఱత్తటిన్

ఉ. “చక్కని వాడ యొక్కరణి ల జానకిఁ బెండిలియాడు? నక్కటా!

చెక్కు చెమర్చినంత నిజ ల చేప్టలఁ దక్కి పరుండు బాలకుం

డెక్కడ! యీశ్వరుండు ధరి ల యించి తృజించిన ఘోరకార్ముకం

బెక్కడ? చూడ శక్యమగు ల నే!” యని యెంచిరి కొందఱత్తటిన్

గీ. జాల మింకేటి కని మునుల్ ల సంభ్రమింప,

జనకుఁ డానని సమయ మా ల సన్నమయ్యె

ననుచు సీత కై చెలులను ల బనిసినంత,

వల్లె యని యామె శాలకు ల బయలు వెడలె.

972

సీ తా సాం ద ర్యా భి వర్ణ న ము

గీ. వసుధ దీపించు నుపమాన ల వస్తు వితతి

జనకపుత్రీక వర్ణింపఁ ల బనికిరావు;

దేవదాసవమాసవ ల శ్రీనమాజ

మామెపదనేవఁ గావింప ల సర్వమగును.

973

గీ. అతుల వాచాలభారతి యలఁతి యయ్యె
 నీవు నర్థాంగి వైతివి యీరజాక్షి!
 రతి యనంగునివనిత, శ్రీ యరమణి చపల;
 జనకసుతసాటి గానోపు యీ సతులు గలరె? 974

మ. వనితా! మారుఁడు, సర్వలోకములశో యభన్ రజ్జువుంజేసి, పా
 వనశృంగారము మంధరాచలముఁగా యభావించి బంధించి; నూ
 తనలావణ్యపయోనిధి దరిచినం యీ తన్ దోచు శీలక్ష్మియే
 జనకహృదయపుత్రి, కానియెడ నీ యసౌందర్య మిట్లుండునే?

గీ. లీల, జయమాల యొకేలఁ యీ గౌరవలరు
 నీత నీక్షించి నృపులు ని యేచ్ఛెఱ్ఱు లైరి?
 దాశరథి జూచి, లజ్జించి, యీ తలను వంచె
 సర్వభువనైకమాత, భూ యీ జాతనీత. 976

గీ. సద్గుణస్తోము శ్రీరాము యీ సన్నతించి,
 ప్రేమ మీరీతి మూర్తీభ యీ వించె ననుచుఁ
 గొమ్మ తనవాలుఁజూపులఁ యీ గ్రుమ్మరించి
 చెలులతోఁ దండ్రుజ్జను యీ నిలిచి నంత. 977

పందిమాగధులు జనకుని ప్రతిష్ఠఁ బ్రకటించుట

క. జనకుండు పందిమాగధ
 జనులం గని “నాదుప్రతిస యీ జననాథులకున్
 వినిపింపు” డనిన వారలు
 ఘనవాక్కుల నిట్టులనిరి యీ కవితాసరణిన్. 978

క. మోహవశంబున నీతో
 ద్వాహముఁ గాంక్షించి నట్టి యీ పార్థివులారా!

బాహుబల చంద్రమండల

రామపు, ఫాలాక్షధనువు లి రండు గ్రహింపన్.

979

ఆ. బాణరావణాది లి పాషాణకాయలు

కే. నైత్యలేక లి కూలఁబడిరి;

కొండఁబోలినట్టి లి కోడండ మియ్యది;

రండు రాజులార! లి బెండువడక.

980

ఉ. మానవనాథులార! యభి లి మానముకోఁ బనిలేదు, మీరున

న్మానముఁ గోరి వచ్చి రను లి మాట నిజం బగు, నైన నేవుమై

నేనృపవర్యుఁ డీధనువు లి నెక్కిడఁ జాలు, నతండా యీసభక

జానకిఁ బెండ్లియాడుటకుఁ లి జాలినవాఁ డగు నెల్లభంగులన్”

క. ఈరీతి వందిమాగధు

లారాజులఁ జూచి పలుక, లి నందఱు దురహం

కారావేశంబున హం

కారముఁ గావించి నీతఁ లి గాంచిరి గిరిజా!

982

రాజులధనుర్భంగప్రయత్నము

నీ. “ఏపాటి యీచాప లి మెక్కిడఁగా” నంచు

నొక్కండువా మ్మని లి హుంకరించె

“బ్రహ్మాండమయ్యె నీ లి ప్రతిస” యంచు హసించి

యలవోక నొక్కడు మీ లి నలను ద్రిప్పె,

“ఈశ్వరుకృప యున్న లి నెక్కిడలే కేమి”

యని యెంచి నన్నొక్కఁ లి డభినుతించె;

“బరిభవింపఁగఁ జేయు లి ప్రతినయియ్యది” యంచు

నత్యుగ్మఁ డై యొక్కఁ లి డాగ్రహించె;

గీ. “నీతతలఁదన్ను చక్కని టి చెలువమిన్న
యుర్వి లభియింపజేయని” యొక్కఁ డలిగె,
“దరుణి దండకు? హరునికో టి దండమునకు
దండ” మని యెంచి యొక్కండు టి బెండువడియె. 983

క. మా నము లేరీ యనుచున్
మీసములం ద్రిప్పిత్రిప్పి టి మృత్యుంజయబా
ణాసనమాకర్షింపగ
నాసించుచు రాజసింహు టి లరిగిరి గిరిజా! 984

నీ. అవలీలఁ దునిమెద టి సనివల్కి యొక్కండు
కేల నెత్తఁగలేక టి కూలఁ బడియె,
వదనంబు జేవురిం టి పఁ గడింగి యొక్కండు
రక్తమున్ భళ్ళునఁ టి గ్రొక్కి వెడలె
మీసంబులను నుల్పి టి రోసించి యొక్కండు
హు మ్మని గుంజించి టి యుర్వి కొఱఁగె,
తనయిష్టదైవంబుఁ టి దలఁచుచు నొక్కండు
కెంకేలఁబట్టి గుర్ర టి క్కిళ్లు మ్రింగె,

గీ. వేగముగ నేగి బలిమిమై టి లాగిలాగి
చెమ్మటలఁ గ్రొక్కి యొక్కండు టి సామ్మసిల్లె,
విల్లు గదలింపఁ జాలక టి విడువలేక
నీతఁ జూచుచు నొక్కండు టి చేష్ట లుడిగె. 985

గీ. వసుధ నొకలీలఁ గదలింప టి వచ్చుఁ గాని
దీనిఁ గదలింపఁ బూనిన టి హాని యొదవు,
బలునుకూ రై నఁదినవచ్చు టి బ్రదికి యున్న
ననుచు నొకతేఱు తనస్థలం టి బునకు వెడలె. 986

గీ. అవనిఁ బ్రభ్రాతి కెక్కిన యతులబలులు
 పల్లటి ల్లాటి చెల్లఁబో యెల్లటిలిరి,
 ఏనుఁగు లడంగె దోమల నెవ్వఁ డడుగు
 నని తలంచిరి తక్కిన మనుజవరులు. 987

గీ. ఎత్తవచ్చినరాజుల నత్తుమింగి,
 అంతకంతకు బరు వెక్కి యతిశయించి,
 కొండవలె నుండె నాదుకో దండ మతివ,
 దానిఁ గదలింపఁ జాల రీ మానధనులు. 988

గీ. భయదత్తనభద్రన వాక్యములకు,
 వశమునకు రాని వరపతి ప్రతనుబోలి,
 అవని నాధాభిమాన ప్రియత్నములకు
 సంచలింపక యుండె నా చాప మబల. 989

గీ. భూవరుల భావముల దైన్య మావరింపఁ
 జెన్నుమీటిన మోములు చిన్నవోయె,
 వారిశౌర్యంబు పరిహాస పాత్ర మయ్యె
 నకట వైరాగ్యహీన న న్యాసమట్లు. 990

జనకుఁడు రాజుల నోదార్పి సంతాపింపుట

క. పనితా వినుమంతట న
 మృదుజాధిపు లుక్కుఁదక్కి మానవ్రతులై
 తనదిక్కుఁ జూడ నత్తటి
 జనకుండు వదించె నిట్లు సంతాపమునన్. 991

ఉ. మానవనాథులార! యభి మానవశంబున వచ్చి రీకు నం
 స్థానములన్ దొఱంగి, హర! చాపము నెక్కిడ శక్యమాన? మా

- జానకిఁ బెండ్లియాడు బలఁ జాలి జగంబునఁ బుట్టలేదె? తే-
జోనిధి యొక్కడే? గలఁడె? శూరులవంశము గొడ్డువోయెనే?
చ. ఇరువది బాహుదండములఁ నీశునగంబుఁ గదల్చినట్టి యా
సురపత్నివైరి రావణుడుఁ నొచ్చుసిలె? గదలింపలేక యీ
హరధనువున్, సహస్రకరుఁ డైన మహాబలశాలి బాణుడున్
ధరణిధరంబు గాని యిదిఁ దర్మపు గా దని యేగ నింటికిన్.
మ. హరకోదండము నెక్కువెట్టఁ గలరే? యత్యల్పభూపాలు రి
ద్ధరణిన్ జానకి కన్యకాత్వమున సంఁ తాపించు గా కింతకున్
వెరవిం కెయ్యది? భూతలం బకట నిఁ ర్వీర్యంబునన్ బాడతెన్
దురహంకారము సంహరింపుఁ డిఁక మీఁదోర్గర్వముల్ ఖర్వముల్.
చ. అనఘుఁడు క్షత్రియుండు సమయంబును దప్పునె? వీరుఁడొక్కడేన్
ధనువును వంచియున్న లలఁ నామణితోడ నమేయసద్యశో
ధనము లభించియుండును గలఁ దా? ధనువిచుకయేన్ జలింపదే?
వనజభవుండు నానుతకుఁ వ్రోయుఁడు గాక వివాహయోగమున్
గీ. అఖలభూపాలు రేతెంచుఁ టట్టులుండె
దేవతలుఁ గిన్నరులుఁ బూర్వఁ దేవతలును
వేషధారులై వచ్చిరిఁ బెండువడిరి
అక్కటా పృథ్వి నిర్వీర యై నశించె. 996
ఉ. ఆశలనుండి పెండ్లికి దుఁ రాశలతోఁ జనుడెంచి రక్కటా!
పై శన ముప్పతిల్లె నవిఁ వాహితయై మనుగాక సీత మీ
యాశయముల్ ఫలింపవు, నిఁ రాశలతోఁ జనుడింక నాగ్రహ
వేశము లేటికి? నిజ నిఁ వేశములన్ నుఖయింపుఁ డెల్లఱున్.

అత్మజు ని యా గ్ర హ ము

- ఆ. వె. “జనకుఁ డిట్లువలకఁ నభిమానువడి యుండె
గండుమీఱి లక్ష్మ్యఁ డుండు మిగుల”

నాగ్రిహించి లేచి | యగ్రిజన్మునిఁ జూచి

కటము లదర నధర | పుటము తెగయ.

998

ఆ. మోము శేవురింప | బామముడి విచలింపఁ

బ్రీతయసంధ్యఁ బోలి | పగ్రిజ్వలింప

నేత్రరక్త కాంతి | నృపవరు లాలింప

నిట్టులనియె నోవ | మినునుడింప.

999

ఉ. కార్యము మించివచ్చె జన | కక్షీతినాథునిపల్కు వింటె, లో
త్థైర్యముఁ బాడుకొల్పి, హరలేధర్మపుద్రుంపుము, శాంతమూని, దో
ర్వీర్యముఁ జూపవేన్ దొలఁగుఁ బేరును జెంపును, భూతలంబు ని
శ్చీర్యమె యన్నదూఱు రఘు! వీరులఁ వీనులఁజొచ్చె నక్కటా.

ఉ. దండము దండ మంచు రిపు | తండము జెండువడంగ, దీర్ఘదో
ర్దండము తెత్తి గాధిజాని | దండకు నేగి నమస్కరించి, తే
దండము పుండ్రీముక్ దునుము | నట్లవలీలను ఫాలనేత్రుకో
దండముఁ ద్రుంచి నీతవిరి | దండను గొమ్ము సుభపదమ్ముగన్

ఉ. అండజయన నీత భవ | దాననముం దిలకించె నింకఁ గో
దండముఁ గొమ్ము; లేద పద | దానుడనాకు ననుజ్ఞనిమ్ము, బ్ర
హ్మాండముఁ బెల్లగించెద, శ | రాసన మేటికి! నగ్రజండ వీ
పుండగ నేను విల్దునుము | టొప్పదు సోదర! నజ్ఞనాదరా!

మ. ఇనఘంశోద్భవుఁ డైనవీరుఁ డక్కటా! | యెన్నఁడు నీరీతిఁ బ
ల్కిన నైరింపఁడు, వీరరాఘవుఁ దుఫేక్షింపుంగ వానే! నభన్
జనకశ్మౌపతి యెగ్గులన్ బలుకునే? | శాకింపఁగా నల్లి మం
దన! నీతిమ్ముడ నాఘతిమ్ము ధనువున్! ధాతేల, గొంపోయెదన్

సీ. నీవానతిచ్చివ | నిఖిలశాత్రవులఁ జెం

దాడి, మోద్దింభి చెరి | కాడువాడ

నల్లకొండలఁ గేలఁ నల్లలఁ గడలిరచి
 ఊతి తల్లడిలఁ బెల్లఁ గించువాడే,
 బ్రహ్మాండభాండరముఁ బ్రద్రలు గావించి
 చిందఱవందఱఁ జేయువాడే,
 గమలనాశముఁ బూనుఁ గంధేభముం బోలి
 ఫాలనేత్రునివిల్లుఁ బట్టువాడే

గీ. బట్టి శతయోజనంబులఁ వఱకు వెడలి,
 కడువడిం ద్రిప్పి వినరెడఁ, గాకయున్న
 ధన్విఁ గాకుదు నీదుపాఁ దములఁ గొట్టి
 శపథముం గొంటి, సాకర్మఁ సాక్షిసాక్షి. 1004

గీ. అనిన విని రాముఁడిట్ల నె, నంతఃపాడ
 పాదు వొక్కింత శాంతింపుఁ యనఘ! గురువు
 లనుమతించినఁ జాలు నీ ధనువుఁ దునిమీ,
 అతులభూపాలనుతుల నం న్నుతులఁ గొందు. 1005

చ. పరమపవిత్ర మైన రఘుఁ వంశమునందు, సమస్తలోకభీ
 కరదనుజావళిం దునుమఁ గాజనియించితి, జంకుఁ దక్కి యా
 శ్వరధనువున్ జయించి,యనుఁ జా! వినుజానకిఁ బెండ్లియాడియీ
 గురువులపాదపద్మములఁ గుం గునుమాంజలినే నొనంగేదన్ 1006

గీ. శివునికోదండముం దున్నిఁ నీతఁ పెండ్లి
 యాడకున్న నాచంద్రితాఁ రార్కముగను,
 వృథులనతీర్తి మనకుఁ బాఁగిఁ ప్తించు పెట్టు?
 లోర్వఁదగుఁగాక, గుర్వాజ్ఞఁ నొందు చాక. 1007

స. అనవుడు మోని రామునినయంబునకున్ గడు సంతసించి,యి
 ట్లనియెను:-ఫాలనేత్రునిశఁ రాసనమున్ వడి నెక్కుపెట్టి, యి

జనకుని సంతసం బెసఁగఁ జానకిఁ జేకొని ఘెడ్డియాడ నె
వ్వని కగు నీకుఁగాక, చనుఁ జూచునుమానముఁదక్కిరాఘవా
మ. అనినన్ మానిక్మిక్కిరాముఁడు, ఘనఁ జాముండుఁగంభీరుఁడై
జననాధేధసమూహముల్ బెగడఁ బుఁ జాన్యంబుచుదంబునక
జని, సందంభముదంభమున్ విడిచి, యుఁ త్సహంబుదీపింపఁగ
వినుతింపన్ మునివర్యు లెల్లఱు, సమీఁ పించెన్ ధనూరత్నమున్
సీ. వైరివీరకఠోరఁ భావాంబరంబున

నాశాంధకారంబుఁ లణగిమణఁగ;

జానకీముఖనరోఁ జాతంబు వికసింప,

దదపాంగభృంగసంఁ తతి చెలంగ

దురభిమానావసీఁ వరదంభవాఙ్మోడు

సంతాన మెల్లెడఁ సంతరింప,

గుటిలమానవలోకఁ కుముదంబు ముకుళింప

గపటభూవత్సలుఁ ఁ ఖంబు లడల

గీ. త్మౌనురానీకచఃపాఁ కంబులలర,
నమరవరునాశ పై రాగఁ మతిశయింప,
హరశరాససరంగోదఁ యాద్యిఁ దోచె
మానిసుత రామమూర్తాండఁ మండలంబు.

1010

గీ. ఇనకులస్వామి, చారుమఁ దేభగామి,
మానవునియట్లు, పెద్దలఁ యానఁబొంది,
ధనువుఁ గొన నేగి సంతనె,ఁ జనకుపత్ని
తనదుచెలికత్తెతో నిట్టుఁ లనియె నెలమి.

1011

ఉ. కేలఁ గదల్పలేక పరిఁ కించి తొలంగిరి బాణరావణుల్;
బాలికఁ గోరివచ్చిన నృపఁ పాలకు లెల్లఱు సామృద్ధినిల్లి రీ

బాలుడు శూలికాద్యుకముఁ బట్టఁగ నోపునె జంకుఁ దక్కియే
లీలను రాజహంస కదఁ బింపఁగఁ జాలును మేరుశైలమున్ 1012

క. అనినన్ విని నెచ్చెలి యి

ట్లను:—నరుల కచింతనీయఁ బుగ్రాహ్యంబ

వ్వనరుహగర్భనిలిఖితము

వనితా మనశక్య మానెఁ బావింపంగన్.

1013

సీ. కడఁ జూడఁగా రానిఁ జడఁగి ద్రావఁగ నానె?

జడదారి గుటకకుఁ బడఁగి మడఁగె

జటులాంధకారంబుఁ సంహరింపఁ దరంబె!

రవి తోచినంత సఁ ర్వము నశించె

నతివ! యాలోచింపుఁ మతనుఁ డెంతటివాడు,

పూవులచే లోకఁ ముల జయించె

మతి ధ్యానముం జేయఁ మంత్రాక్షరము లెన్ని!

కలదేవతలకు శృంఁ బలము లయ్యె

గీ. నింత యేటికి మదగజంఁ బెంతటిదగు?

నొక్కస్వల్పాంకుశంబునఁ కుక్కుఁ దక్కె;

నతుల తేజస్వి కిల నసాఁ ధ్యంబుగలదె!

కాంత! పరికింపుచుండుముఁ చింతఁ దక్కి.

1014

గీ. అనిన విని యూఱడిల్లె నాఁ జనకపత్ని;

జనకసుత రాము నీక్షించిఁ సంశయించి,

జనకునిప్రతిజ్ఞను దలంచిఁ సంచలించి,

నాధనూరత్నముం గాంచిఁ నను నుతించి.

1015

చ. భభిర! శిరీషపుష్పమునఁ పజ్జిముఁ ద్రుంపఁగ నిశ్చయించె నా
నలువ,తలంప బాలుడు పిఁ నాక రాసన మెక్కువెట్టఁగా

వలతియె యంచు నేంచి బహు! భంగుల వేల్పుల నన్ను తించి, నృ
క్కుల నిగిడించి, జానకి రఁ ఘువవరున్ దిలకించె నాదటన్.

గీ. తనదుకన్నీరు కృపణుని యధనముఁ బోలి

నేత్రకోణద్వయంబునఁ నిల్చియుండ,

నువిన రామునిఁ దిలకింప యోడి హృదయ

బంధరముఁ జేర్చె దత్పాదఁ పన్నములకు.

1017

చ. ధరణితనూజ, యాతురతఁ యదఁ బరికింపఁగ నుత్సహించి, భూ
వరులఁ దృణీకరించు తన యెల్లొరహింపఁగ రాముఁ డత్తఱిన్.
గరుఁడునివై ఖరిన్ భయద యెల్లొకనర్పముఁ జూచినంత, సో
దరుఁ డగులక్ష్మణుఁడు, భుజి దర్పమునన్ వదిలించె నివ్వధిన్.

ఉ. శ్రీదయితుండు, రాముఁడు, విలక్ష్మఖలవీరుఁడు, భూతలంబుపైఁ
బాదయుగంబు మోపి, పురఁ బైరిశరాసన మెక్కువెట్టుకో
యాదివరాహమా! కమత యమా! భుజరాధిప! నిగ్గజంబులా
రాదయఁ గల్గి యిత్తఱి ధరిరఁ భరియింప భృతిఁ వహింపుఁడీ

చ. సత్వముఁ జూపఁగాదు, నృప యచంద్రులఁ గేరఁగఁ గాదు సీతక
న్యత్వముఁ బాప, వీరనతి యె ధరణీనతి ఖ్యాతికెక్క, మా
తత్వముఁ జాట, లోకనుతఁధన్విరఘూద్యహఁ డుత్సహించుచున్
సత్వర మేగుడెంచె హర యచాపము నెక్కిడ నాలకింపుఁడీ. 1020

చ. అనుజుఁడు లక్ష్మణుఁ డిటు లఁహంకృతఁబల్కుఁగ నాలకించి, మ
ద్ధనువుధరింప నేగు గుణ యధాముని రామునిఁ జూచి నంతనే
మనుజవిభుల్ మనోదురభి యమానములన్ దృజియించి మెచ్చి రా
జనకుఁడు వానిభార్యయును జానకీయున్ వినుతించి రెంతయున్.

గీ. రామచంద్రుని శౌర్యవా యెల్లొనడుమ,

నాడుకార్ముకరత్నంబు యెల్లొనఁ బోలె,

తారకుఁడు లేడు సకలభూ ి ధవు లభుండు;

రమ్యతరగాత్రి! పర్యత ి రాజపుత్రి!

1022

చ. జలమును బొందఁజాలని త్మ ి పాపరితప్తుఁడ కాలమృత్యువున్
గలిగినపిమ్మటన్ జలముఁ ి గల్గిన నప్పుడు లాభ మేమి యన్
దలఁపున, జానకీరమణి ి తన్ బరికింపఁగ, నామెభావమున్
దెలిసి హసించె రాఘవుఁడు! ధీరవరుం డయి, నుప్పొసన్నుఁ డై.

గీ. ఎండినపొల్లంబు వాన కై ి యెదురుచూచు

చొప్పునన్ దన్ను జనకుండు ి చూచుచుండ,

బొమ్మలంబోలి పరికింప ి భూమిపతులు,

మునికి మ్రోక్కి రాముండు మ ి ధ్ధనువునెత్తి.

1024

గీ. నారిఁ గూరిచి లాగినం ి తనె లతాంగి!

పెద్దధ్వనితోడ ఫెళ్ళున ి విఱిగె విల్లు;

జంట మెఱపు తఱుక్కునన్ ి మెఱసిసీల

జలదమున లీన మై మోగెఁగు ి చందమునను.

1025

ఆ. పె. నారిఁ బట్టి లాగు ి నరపతి కేరీతి

ధర్మువుండు ననఁగ ి ధర్ము వకట

ఫెళ్ళుచునుచు విఱిగె, ి భీకరరావంబు

భూమిపతుల మూర్ఛఁ ి బొందజేసి.

1026

సీ. బ్రహ్మాండభాండంబు ి పగిలెనాఁ గుహరకం

దరములు ఘూర్ణిల్లి ి ధ్వనులనీనఁ

గందరాంతరనుప్త ి కంఠీరవము లేచి

డంబుగఁ బ్రత్యుత్త ి రం బానంగఁ,

గుంజాంతరోన్నిద్ర ి ఘోరదర్శనము త

తేఘ్నియన్ భయమునఁ ి దల్లడిల్లఁ,

బరకామినీబాహు ల పరివృతరావణ

శ్రీవణకటాహమల్ ల సంచలింప

గీ. ధ్యానగతినుండు భార్గవుం ల డదరిపడఁగఁ,

బాలకడలిని వెన్నుండు ల మేలుకొనఁగఁ

బ్రళయవర్జనృగజ్ఞాను ల బంధ మనఁగ

సంచరించె ధనుర్భంగ ల జనితరవము.

1027

కా. ఆకోదండము తెండ ఖండములుగా ల నారావ మొక్కుమ్మడిన్

లోకాలోకముఁ దాకి, సంద్రములఁ ల ల్లోలధ్వనిం గూడి, ది

గ్వ్యోకీర్ణంబయి, భూనభోంతరము లు ల త్కంపింపఘూర్ణిల్లఁగా

నాకర్ణించెఁ జలించి భార్గవుండు కా ల లల్లాడ కుద్విగ్నుఁడై

చ, కమతవరాహదిక్కరులు ల త్కౌఠలియున్ విచలించె, భాస్కరా

శ్వములు పథంబుఁ దప్పెనుర ల వైరులగుండెలు బద్ధిలయ్యె, న

య్యమరులు సంతసించి జయఁ మంచు నుతించిరి, హెచ్చరించి రె

ల్లమునులు, వైరిభూవులు క ల లంగి తొలంగిరి కాందిశీకులై.

గీ. వెన్నెలం గ్రాలు కొన్నెల ల వన్నెనీను

రామచంద్రుని చిఱునగు ల మోముఁ జూచి,

గాధిపుత్తుండు దుగ్ధప ల యోధఁ బోలి,

పులకలను నిండుటలలతోఁ ల బొంగిపొరలె.

1030

గీ. ఆకసంబున నచ్చర ల లాడిపాడి

రఖలసిద్ధులు సాధ్యులు ల సమరవరులుఁ

జిత్త మిగురొత్తఁ బొడి యా ల శీర్వదించి,

రవని నురులకోలాహల ల మతిశయించె.

1031

నీ. ఎండఁ బాటినపైరు ల వృష్టిఁగాంచిన రీతి,

రాణిమనోవీధి ల రాణఁ దనరె,

స్థలహీనునకు మంచి లే తావు చేకురినట్లు,
జనకుండు తోషిత లే స్వాంతుఁ డయ్యె,
దమ మంతరించిన లే తటి దీవతతిఁ బోలి,
నృపనమాజము కళా లే హీన మయ్యె
వర్షోదకంబును లే బడసినచాతక
పోతముంబలెసీత లే మోద మొండె,

గీ. జందునిఁ జోర మీక్షించు లే సరణి నపుడు
ఘనునిరాముని సౌమిత్రి లే గాంచి యలరె,
జలధి మథనావసరమున లే నలలఁ బోలి,
కాహళమృదంగవేణుశం లే ఖములు మోగె. 1032

గీ. బాల కెంకేల నొకపుష్ప లే మాల గ్రాల
ఁడందమున మహోత్సాహంబు లే నందడింప,
వదనమున్ వంచి, మందాక్ష లే భారమునను
దాశరథిఁ జేరి నిలిచెఁ జిత్తరువుఁ బోలి; 1033

గీ. స్నేహవశమున మదిఁ దోచు లే సిగ్గువలన,
జంకి నిల్చిన జానకి లే సరణిఁజూచి,
ఎలమిఁ జెలులు శతానందుఁ లే డెచ్చరింప,
లలన పూదండ రాము న లే లంకరించె. 1034

సీ. కమ్మనిపూదావి లే కృమ్మి గుబాళింపఁ
బాలుపొందె వేల్పుల లే పూలవాన,
పువ్వురు బోలులు లే నివ్వాళులొనఁగంగఁ,
బొదలె నెల్లెడలఁ గం లే బూరతావి,
భూసురాశీర్వాద లే ముల వేదములతోడఁ
గడలఘూర్జితై మం లే గళరనంబు,

పుణ్యాంగనలపాటఁగఁగ వణ్యాంగనలయాటఁ

యింపుసొంపుం గూర్చెఁగి నెల్లదిశల

గీ. వంశవృత్తాంతమున్ గద్యఁగి పద్యములను
కడకుఁ నుడివిరి వందిమాఁగి గధులు బుధులు;
ఆశుభముహూర్త సమయంబుఁగి నభినుతంప
నలవియేఁగి ఛార్వతీఁగి చూడఁగి వలయుఁగాక.

1035

గీ. శిష్టులడర, నసంతుష్టిఁగి దుష్టులడల
బ్రాహ్మణులు వేదవాక్కులఁగిఁ బ్రస్తుతంప,
జానకీనేత్రబంధరఁగి సంచయంబు,
రాఘవునిపాదపద్యమఁగి రందమానె.

1036

గీ. జానకీరామచంద్రులఁగి నరణిఁ జూచి,
వైరిభూవగుల్ మోములఁగి వంచుకొనిరి;
పద్మినీబాస్కరులవైభవంబుఁగి వేంబుఁ గాచి
ముకళితములైన కైరవంఁగి బులనజోలి.

1037

గీ. అలయహ్యును బ్రోచినఁగి యట్టియీవ
దాబ్జములు నాకు శరణుమాఁగి ననితలంచు
నీతభావంబుఁగి హియించిఁగి ప్రీతచిత్తుఁ
డయ్యె శ్రీరామచంద్రుఁడోగి యంబుజాక్షి.

1038

ఉ. ఆసమయంబునన్ జనకుఁగి నాత్మజ శారఘురాముఁగి జూచి, వే
రాసలఁగి బ్రాహ్మణులదలు భయంపడియేగిరి, కొందఁతెమ్మెయిన్
మోసముఁ జేసి నీతఁగొని, పోవఁధలంబిడి బాబుఁ డెట్లొ బా
ణానన్ద మెక్కువెట్లొ ననిఁగి యాజ్ఞఁ జేచిరి కొందఁతఱ్ఱఱన్

1039

చ. జనకుడు యుద్ధయాత్మములఁగి వందముఁగొంచి వాసిరి యిట్లునున్ :-
జనవత్సభారానికాకుఁగలఁగి శైవ్యము, శైవ్యము, బాహువీర్యమున్

జనులకుఁ దెల్ల మయ్యె హరఁ యాచముఁగల న్నృసింహదేవతా
ముని రణభీమునింగనియుఁ బోరకలరచిరక్రీడిహీనులై 1040

గీ. లక్ష్మణు ప్రచండకోధానఁ లంబునందూ
శలభములఁ బోలి మీరలు యాచనేల? 1041
బ్రదికి బలుసాకుఁ దినవచ్చుఁ రాజులారా!

బెండువడి రిం నిండ్లకుం యిండు తెండు. 1041

నీ. హరికి వాహన మైన యిరుండుని స్థానంబుఁ
జెలఁగి కాకంబు కాం యింపఁ దగునె

మృగలోక భీకర యమృగరాజ విఖ్యాతి
మృగధూర్తకంబు వ యింపఁదగునె

పరులసఁ పదకుఁ జూ యింపమిఁ గల కోర్కె
శీలుండు నుఖము వాం యింపఁ దగునె
పరకాంతలను జూచి యెలచి పైఁబడు కాము
కుండు నిష్కళంకంబుఁ యింపఁదగునె

గీ. మెసఁగఁ జాలక బీదల యింపఁగలేక
బ్రదుకు లోభి శాశ్వతక్షీర్తిఁ బడయఁ దగునె
ఈశ్వర ద్వేషి మోక్షంబు యెనయఁదగునె
క్షీతితనూజను మీరు కాం యింపఁదగునె? 1042

క. ఈరీతి జనకభూవరుఁ
దారాజుల తోడ నయభ యంబులు దోపన్
వీరఘటా కంఠరవు
శ్రీరాముని దోర్బలంబుఁ జెప్పుచు నుండన్. 1043

పరశురామ నియగమనము

నీ. మహి నాట్యకోదంబోచ్చ యుత్తయూడలఁబోలి
జీబుగఁ జడలెల్ల యింపఁదగునె

బాలేందుఁ బోలినఁ బాలభాగంబు తిరి
 వుండ్లొకితంబయిఁ బోలుపు నింప
 నాజాను లంబితఁ బాస్త్ర యుగంబునఁ
 బరశువు, జవమాలఁ బయముఁ గొలువఁ
 గటిసీమఁ గట్టినఁ గైరికవననం బ
 కాలనంధ్యాకాలఁ క్కాంతిఁ గ్రాల

గీ. బాణ బాణానన కృపాణఁ తూణవితతి
 తన శరీర పశ్చాద్భాగఁ మున రహింప
 వదన ముదయార్కబింబమైఁ పృజ్వలింప
 వచ్చె హతభూధవుండగుఁ భార్గవుండు.

1044

సీ. ప్రాద్విశ నుదయించుఁ పౌర్ణిమేందుంబోలు
 నార క్తభీకరాఁ స్యంబువాని
 భృకుటిచేఁ గుటిలమైఁ వికట దృష్టింగ్రాలు
 తరుణారుణాబ్జ నేఁ త్రములవాని
 రుండమాలంబోలుఁ రుద్రాక్షమాలికా
 లంకృత దీర్ఘగఁ శంబువాని
 నిరుప్రక్క నున్నతఁ శిరములంబలె నొప్పు
 ఘన వృషస్కంధ యుఁ గంబువాని

గీ. నమిత భస్మావలిప్త దేఁ హంబు వాని,
 వీర రసమిట్లు మునిగ నాఁ విర్భవించె
 నని నుతింపఁగ నేతెంచిఁ సట్టివానిఁ
 బరశు రామునిఁ జూచిరాఁ ధరణివరులు.

1045

ఉ. ముచ్చటదీప్తిఁ బెండ్లికనిఁ పొంకము* జనుచేర, భార్గవుం
 డిచ్చటికేగుడెంచెవధిఁ యింపఁగ, గానకు జింక వేటకై

- వచ్చినవానిగోలుపులి పై బడి, చంపినయట్టులయ్యెనం
చచ్చటి రాజులెల్లఱు భయంపడి రెంతయు సంచలించుచున్.
చ. తమతమ నామముల్ వరుసఁ దప్పక మెల్లఁగ నుచ్చరించి, గో
త్రములను, వంశచిహ్నములఁ దండ్రుల నామములన్ వదించి, శ
స్త్రములఁ ద్యజించి, యాపరశుఁ రాముని పజ్జను మోకరించి, సా
దములకు మ్రొక్కి, రాజులు పదంబులుతోట్రీల నిల్చిరత్తఁజీక.
చ. జనకుఁడు వచ్చి, పాదజలఁ జంబులఁబట్టి నమస్కరించి, సీ
తను బిలిపించి, భక్తిమెయిఁ దచ్చరణాంబుల మ్రొక్కిఁబంచి, య
య్యనఘుని దీవనల్ బడసి యాపెను లోనికీఁబంపె; గాధినం
దనుని యనుజ్ఞపై నతులొ సర్పిరి నవ్వుచు బాలవీరులున్.
గీ. రామలక్ష్మణులం జూచి యాముఁ డంతఁ
జత్తురువుఁ బోలి తుదకు నా శీఘ్రులొసఁగె;
నతని యాశీస్సులం బొంది యధికభక్తి
గురువు పజ్జకు నేగిర య్యిరువురవుడు. 1049
చ. అలఘుల మంచు బెండ్లికయి యాతురతన్ జనుదెంచినట్టిరా
జులఁగని రామలక్ష్మణులఁ చొప్పుఁ గనుంగొని, యొలగంబునం
దలబలమాలకించి, యిను మతయు బుద్ధి నెఱుంగనట్లు చూ
పుల నటియించి భార్గవుఁడు, భూవరు లెల్లఱు దల్లడిల్లఁగన్.
గీ. నృపకులంబిట్టు లేతేర యేతువేమి?
చెప్పుడనినంత, జనకుండు చెప్పుచుండఁ,
బుడమి బీటలు వాతిన పొలువు దెలుపు
నలిక నేతు ధనుష్పాద ములను జూచె. 1051

ప ర శు రా ము ని య గ్ర హ ము

- చ. కనుగొని యార మూర్ఖజన! కా! శివకాయక మెవ్వఁడివ్వధిన్
దునియలఁజేసి, శంభునకు దోహ మొనర్పఁగ సాహసించి, నా

కినుకకుఁ బాత్రుడయ్యెఁ బరిఁ కించెదఁజూపుము లేకయున్నఁజే
క్కొను మనినంత రాఘవుఁ డఁ కుంతిత వీరవరేణ్యుఁ డిట్లనున్.

గీ. విప్రకులవర్య! శివువిల్లుఁ బిఱచినట్టి

దానుడను నేను సెలవిండుఁ దోసమున్న;

ననిన విని భార్గవుండొతఁ నాగ్రహించి

యెల్ల దిక్కులఁ జూచి కఁ న్నెట్టిఁ జేసి.

1053

చ. మనమున జంకుఁగొంతు వినుఁ మాన మొకితయు లేని రామచం
ద్రునిఁ దిలకించి నేవకుఁడుఁ దోస మొసర్చునె మూర్ఖ! ఫాలనే
త్తుని నిరసింపఁగఁ ధనువుఁ ద్రుంపఁగ వచ్చునె? చెప్పకేమి యా
ధ్వనియె మదీయ కర్ణములఁ బట్టి ననుంగొనితెచ్చెఁ జెచ్చెరఁ

ఆ.వె. చంక దుడ్డుఁ బూనిఁ శరణార్థి వైతివో?

శివుని ధిక్కరించుఁ నేవకుడవో?

యోధ వకుఁడ వాదుఁ యుద్ధంబు సిద్ధంబు

పొడువ కుండ నిన్నుఁ విడువ విడువ.

1055

ఉ. బాల్కుడవో? దురాత్మ! పురఁ వైరికి ద్రోహ మొనర్చినట్టి చం
డాల్కుడవో? వినుండు నరఁ నాయకుఁ లెల్లఱు రాజశేఖరుఁ
హేళనసేయఁగఁ దలచెఁ నేఖలుఁ డాతనిఁ గార్తవీర్యునిం
బోలినవైరి నేఁ దునుమఁ బోలుఁ గరోధ కఠార ధారలన్.

గీ. అని వచించిన భార్గవుఁ నభిమతించి

యవని నాథులు మోదించిఁ రాత్మలందు

సంతఃముఖమున దగహన సంచుంకురింప

నీనడించుచు లక్ష్మణుఁ డిట్టులనియె.

1057

క. బాల్కుడో? ధిక్కృతపశ్య

తాల్కుడో? యరేందుతుల్యఁ ఫాల్కుడో? జితభూ

పాలుఁదో? హతకిల్పిషజం

బాలుఁదో? నీవెఱుంగఁగలవె? భార్గవరామా.

1058

క. హంతవృఁడె విపుఁడు? బహు

మంతవృఁడె యని తలంచు? మముఁ దిట్టెదవో?

క్షంతవృఁడెవే? భార్గవ!

గంతవృఁడె వాడు వీవు? కాలుని పురికిన్.

1059

గీ. అమితకోపియె చండాలుఁ? డనఁగ నొప్పు

నీవెఱుంగని ధర్మమె? దేనిగలదె?

చిఱుత విల్లొండు విఱిచిన? చేతకిల్లు

తగవు లాడినఁ జెల్లునే? ధరణిదేవ!

1060

మ. శివుఁడో మాధవుఁడో ధరించు ధనువేన్? జింతింపగానేల? భా

ర్గవ! యేకార్ముకమైన మాకలఁతి; దో? ర్గర్వంబుచే నెన్ని ధ

ర్మపుటన్ దుంపము బాల్యచాపలమునన్,? రోషించి భాషింప

ధర్మవే?మాకియ్యది యొక్క తెక్కయగునే? మూర్ఖించినం జెల్లునే.

గీ. అనిన వినిభగ్గుమనిమండి? యాడుగఱచి,

గాత్రమంతయుఁ గంపింపఁ? గతుము లదర,

గండగొడ్డలి తనకే? గంతు లిడఁగ

బలికె నీరీతి సభలోన? భార్గవుండు.

1062

శా. బౌరా? రాజకుమార! నీకు మరణం? బాసన్న మయ్యెఁజూచి

ఈరీతిన్ గడిమిఱి భార్గవుని న? న్నెగ్గాడుదే? చూడవో

ఘోరంబైన కుతారమున్? శివనుహ? తోదండ మత్యుత్పమా?

ఏరైనన్ వినినన్ సహింపఁగలరా? యొక్కాఱు లింకేలరా?.

శా. నానా కంఠ విలుంతప క్రియ ననూ? ప్రభాత్రితైభైరైక్కుశా

శాస్త్రాగ్రాద్ధతి; యుద్ధరంగమున వ? న్ని డాడి బోరాడెదో?

మానింగా నొక విప్రుఁగాఁ దలఁచి నం ! భాషించినం జెల్లునే!
ప్రాణాశం గలవాఁడవేన్ దొలఁగుమో! వైతండికా! కొండికా!

క. అనవిని లక్ష్మణుఁడిట్లను
ననఘామా కెల్లధనువు ! లరయనమంబుల్
వినుఁడు పురాతన మియ్యది
ఘనమా? యిక దీనికింత ! గాసిలనేలా ? 1065

క. గాసిలిన నేమి లాభం
బీసుం గొని వాదులాడ ! నేటికి! శివబా
ణాసనమును రాముండఱ
వీసంబున్ వంచలేదు ! ఫెళ్ళున విటిగెన్. 1066

క. తల్లిన్ జంపిన వానికిఁ
జెల్లునె యీరీతి నీతిఁ ! జెప్పఁగ నకటా!
ఉల్లంబొల్లదు బ్రాహ్మణ
తల్లజ వధియింపఁ నిన్ను ! దయఁ బోచితిఁబో. 1067

క. భర్తని శిష్యుండవునై
నర్గము కోపంబు నీకు ! శాంతింపవగున్
స్వర్గమొ మోక్షమొ చెవుమా
భర్గవ! యీవింటి కొఱకు ! వగవం దగునా? 1068

క. కోపము తాపముఁగూర్చున్,
దాపంబున నెట్టి వాఁడు ! ధర్మచ్యుతుడై
పాపంబుఁజేసి పశ్చా
త్తాపంబును బొందు మీన ! దశకుం గుందున్. 1069

ఉ. నావును భర్గవుండు గళ ! నాదము దిక్కుల నావరింపఁగా
భూవరులెల్లఱున్ భయముఁ ! బొందఁగ నిట్లను “బాలకుండవన్

భావమునన్ సహించితిని ? పాడి దలంపక రాచబిడ్డనన్
గావర మంతకంతకెన ? గన్ వెడవల్కుల బల్కుచుంటివో ?

ఉ. ఈవిధిబల్కుకుండ ధర ? ణీశ్వరులన్ వధియించె నేవుమై
నీవఱకక్కటా ! పరశు ? వేటికి నిన్ను వధింప కున్నదో ?
ఈవొనరించు పుణ్యమద ? యెట్టిదో ? లక్షణ ! చెప్పకేమి నీ
చేవకు జంకిగాదు ముని ? శేఖరు గాధిజుఁజూచియొర్పితిన్.

చ. కఱకఱ గండగొడ్డలిని ? త్మత్రియవర్యుల కంఠనాశమున్
నఱికితి సర్వభూతలము ? నన్ దసియించితి విప్రకోటి ; న
న్నెఱుంగవు బ్రాహ్మణుండని మునిశ్వరుఁడంచుమదిందలంచి ప
ల్లఱుపుల బెక్కులాడెదు బ ? లాఘ్యనికై వడి తాత్రడింభకా.

చ. కొఱకొఱ ధిక్కరించెదవో ? ? కూర్గి కఠోరకుఠారధారకున్
వెఱవక నిల్వనోపుదువో ? ? సీతలిదండుల నేడిపింపఁగా
నఱమఱ లేకయిట్లు దగ ? నాడెదు భార్గవు ; నిన్నుఁగన్నవాఁ
డెఱుఁగును నన్ను బాలకుఁడ ? వేటికిఁ బ్రేలెదు కాఱుకూతలన్.

గీ. బ్రాహ్మణ బ్రహ్మచారిని ? భార్గవుఁడను
శాపమునఁ జాపమునఁ జంప ? జాలినట్టి
పరశురాముని నిరసించి ? బ్రదుకఁ గలవె ?
బాలకుఁడ వీవు సైరింప ? వలసె మాకు.

1074

గీ. కార్తవీర్య బాహు సమూహ ? గహన దహన
మీ కుఠారంబు నేమిగా ? నెంచి తొక్కొ ?
వీరకామినీ గర్భ ని ? ర్భేదకంబు
నిస్తులము మత్పరత్వధ ? నిస్వనంబు.

1075

గీ. నరపతి కులంబు చెఱకని ? నఱకి నఱకి
మెప్పు వడసిన దిప్పుడు ? త్రుప్పు వట్టె

యోగవర! నీదుకంఠ శాఁ నోపలమున
వాడిఁ బెట్టెదఁ బోరాడఁ లి వచ్చెదేని.

1076

గీ. అనినవిని చాలు మేలు మేఁ లని వదించి
పరశురామునిఁ బరికించిఁ లి పరిహసించి,
అట్ట హాసంబుఁ జేయుచుఁ లి నిట్టనిల్చి
లక్ష్మణుండిట్టు లనియె నిఁ ల్లక్ష్మణుగను.

1077

ఉ. అడ్డెను నీరుద్రావఁ దగిఁ లి సంత వచించితి పూజడిల్లుమే
ఎడ్డమి మాకు వాటిలునో? లి యీసృపులెల్లఱుఁ జూడమాటికిఁ
గొడ్డలిఁ జూపి చూపి యొజఁగొడ్డెములాడినఁ జెల్లునొక్కొమా
కడ్డుగ నిల్వనోపపు ధఁ లి రామర వంశ పయోధి చంద్రమా!

గీ. గొడ్డలిఁజూపి యిదిప్రాణఁ లి గొడ్డ మనుచు
మమ్ముబెదిరింపఁ దగునె బాఁ లి హృణవరేణ్య!
బూరటిల్లంగ బుగ్గలు లి పూత్రురించి
ఎగురఁ గొట్టెనవే కొండఁ లి నీడఁ బోక?

1079

గీ. భూమిదేవుల గోవులం లి బ్రోచుకొఱకుఁ
బ్రాణములనైన నర్పించి లి రాఘవులము;
పరశువుంబూని వచ్చిన లి వాడ వయ్య,
బ్రాహ్మణుడ వీవు సైరింప లి వలసె మాకు.

1080

క. భృగుకుల తిలకుడ వాపయి
జగదభినుత ముని వరుడవు లి చంపందగునే?
దిగుజూచిన గోహత్యయు
నెగుజూచిన బ్రహ్మహత్య లి యేమన వచ్చున్.

1081

గీ. పాపమున కవకీర్తికి లి భయముఁ జెంది
జంకితింగాక శర శరా లి సన కుతార

ములను వీక్షించి పర్యెత్తు ? మూఢుఁ డెవఁడు?

ఇతఁ కొక వింటిక్త యింత ? పంతమేల ?

1082

క. అనవిసి యా సౌమిత్రిం

గని కనుఁగవఁ గెంపుదోప ? గ ధిజుఁ గని య

జ్ఞనపతి సంఘముఁ గని, య

జ్ఞనకుని, రాముని, మిగిలిన ? జనులన్ గనుచున్.

1083

మ. కుటిలభూతుఁ డేవ రోష జనిత ? కోధాగ్నికిన్ మూలమై

నిటలాక్షుఁ డలఁపింప నేత్రయుగళిన్ ? నిర్మిద్రమై రాద్రము

త్కటసంధ్యరుచిఁ బోలి ఓక్తటముల ? గ్రమ్మంగ గర్జించియ

జ్ఞటివర్యుండనివార్య శౌర్యమున వి ? శ్వామిత్రుతో నిట్లనన్.

ఉ. కాలుని వీటికేగుటకుఁ ? గారుల నోరికొలందిఁ బ్రేరే నీ

బాలకుఁ డెంతయున్ గుటిల ? భావుఁ డధర్మపథార్జితాఘట

బాల నిమగ్నమానసుఁడు, ? భాస్కరవంశ కళంకుఁ డింకనే

జాలము నైవఁజాల ముని ? చంద్రీమ! వీని వధితు వ్రేల్చికిన్.

ఆ. వె. తానశించి మఱియుఁ ? దన కులంబు నశింపఁ

జేసి కొనఁగ నన్ను ? గానిఁ బెట్టె,

వాని కెక్కినట్టి ? భార్గవు నెదిరించి

బ్రదుకఁ గలఁడె యెట్టి ? రాచవాఁడు?

1086

ఆ. వె బాలకుండు వీఁడు ? బ్రదికించు కొనుమింక

మద్బల ప్రతాప ? మహిమఁ దెలిసి,

జంకుఁ గొంకుఁ దక్కి ? జంకింప నుంకించె,

బాడువ కుండ వీని ? విషవఁ దగునె?

1087

చ. అనవుడు లక్ష్మణుండు పరి ? హానముఁ జేయఁ దలంచియుట్లచున్

మునివర! కాందిశీకులగు ? భూవులఁ జంపి యనేకభంగులన్

ఘనముగఁ జెప్పుకొంటివి జిగన్నత కీర్తియుఁ గొంటివింక ని
న్ననఘుఁడు గాధిసందనుఁ డి హర్షిశమున్ వినుతింపఁజాలునే!

గీ. నలువనుహసించి, వానియాఁ దలనదన్న
శివుని నిరసించి, వేనోళ్లఁ చిలవఁ దెగడి,
భవదమోఘు ప్రాతాపమున్ బలము, జలము,
నెల్లభంగుల నుడివె నీ యేకముఖము. 1089

గీ. అంతతోఁజోక, యకట! యి హంకరించి,
గాధిసందను నొకవందిఁ గా నొనర్పఁ
దలంచి, వర్తింపుమనియెడు ధరణిదేవ!
ఈవ వర్తింపరాదె? యా పోవుదాక. 1090

గీ. ఈవు గొడ్డలిచేఁబూని యెసఁగునాడుఁ
వము జనియించి యుండమా! హేతువునను,
నేగి తేకుండ నీయాటఁ సాగివచ్చె
భార్గవా! కోప మేటికిఁ బ్రాప్తానునకు. 1091

గీ. అకట! నిన్నాశ్రయించిన యారువురును
శాత్రువులు, వారి నెమ్మెయిఁ జంపుఁ దేని
అనఘు శ్రీరాము గెలిచిన యెట్ల వినుము
ప్రాతవింటి కింతటి పంక! రోత గాదె! 1092

గీ. ఎగులన్ మోము శోభిల్లు నేమహత్మ!
క్రోధభరమునఁ జిత్తసం తోభమునను
దుఃఖముజనించు, జ్ఞానంబు తొలగిపోవు
శైర్యముంబూనఁ దగునంబ్రు తత్వవిదులు. 1093

గీ. సమరకార్యధూర్వహుడైన శౌర్యశాలి,
యొద్ద నన్నద్దుడై నిల్చు యోధుఁ జూచి,

పందవలె దంభవాక్యముల్ లి పలుకఁడెపుడు,

హృదురవశ్యే! సీకేల లి కంఠశోష.

1094

చ. అనవిని భార్గవుండవు మ లి దగ్ర మహాగ్రహవిగ్రహోగ్రుడై

జనులను జూచి, భీకరని లి శాత శతౌర కురార ధారలన్

దునెమెకవీని, నాయెడల లి దోసము లేదని లేచినంతనే

కని తఱిమించివచ్చె నని లి గాధినుతుండుహసిం చియిట్లునున్ 1095

గీ. సజ్జనుండవు భృగువంశ లి సంభవుండవు

బ్రాహ్మణుండవు, బాలుని లి వాక్యములకు

నాగ్రహింతువే! సజ్జను లి లాగ్రహింప

రితని గుణదోషములను నీ లి వెన్నఁదగునె

1096

గీ. ఇతని యపరాధ శతమున లి కించుకంత

నాత్మ శాంతింప రాదె మ లి హనుభావ

అసన నొనని గాధేయు లి ననునయింపు

వాక్యముల కిట్లని వచించె లి భార్గవుండు.

1097

సీ. ఆగ్రహించి యరాతి లి నిగ్రహించుస్వభావ

ముంగలవాడను లి భూసురుడను,

మోడుమిక్కిలి యెందు లి మోడులేని కురార

మనునాయుధఁబుగ లి లట్టి వాడె,

గోధశీలుండ, మ లి ద్దురువైరి రఘురాముఁ

డెదుట ని ల్పె,నితండు లి వదరుచుండె,

శాంతింప వేడెదు లి శాంతింపవచ్చునె!

నీశీలముంజూచి లి నిన్నుఁ జూచి,

గీ. ఓర్చితినిగాక, లేకున్న లి వార్చివేర్చి

పరకువుం దిప్పి యీతని లి శిరముఁ దుగించి,

ఒజ్జలఋణంబుఁ దీర్చకఁ దీయుందునోటు?
జననరథేయ! గాధేయ! దీ మునివిధేయ!.

1098

క. అన విని పకపక నవ్వుచు

మునినర యని లక్ష్మణుండు ది పొంతకుఁ జని నీ,
ఘనత నెఱుంగమె యకటా!!

విను మెవ్వఁడెఱుంగ కుండు ది విశ్వజనీనా!

1099

క. జననీజనకుల ఋణమును

గొనకొని మునుదీర్చి యిపుడు ది గురువు ఋణంబున్
ఘనముగఁ దీర్చగ వచ్చితి

వనఘా! నిను మెచ్చనచ్చు ది నాద్యలు నభలన్.

1100

గీ. క్షత్రియ కులాంతముని నర ది శ్వధముఁజూపి

మాటి మాటికి బెరించి ది మాటలాడె

దా దినము లంతరించిన ది వార్యవర్య!

ఇంతకొక వింటి కింతటి ది ఎంత తగునె!

1101

క. వాదించవచ్చి యొత్తిన

వాదించవో! యెంతటి నెఱ ది వాదించి? వినుమా
భేదించు ఖడ్గవాది, ప్రి

మోదించును కార్యవాది ది మునికులతిలకా.

1102

గీ. కార్యము బరిష్కరింపఁగఁ ది గాంక్షయున్నఁ

బెద్ద లున్నారు గడవారిఁ ది బిలువఁ దగద?

పెద్దలకుఁ దోడు గురువుర ది ప్రింపరాదె!

నీవలనఁ గాదు తగవును ది నిర్ణయింప.

1103

గీ. పుచ్చినగిల్లు, రఘుకుల ది పుంగవుండు
వంచెనో లేదా ఫెళ్ళున ది బిద్దలయ్యె;

గతనలిల సేతుబంధనఁ దాంక్షయేటి

కొకటికిన్ నాలుగిచ్చెదఁ మోర్వరాజె!

1104

గీ. పరమపావన కామాయఁ వస్త్రములకు

మహిమ దీపించు రుద్రాక్షఁ మాలికలకు

సాధుజన విప్రులకు నమఁ స్కారశతము,

కూర్మ తర హేతులకుఁ దిరఁ స్కారశతము.

1105

క. జననిం జూపిన విప్రుఁడు

జనపాలురఁ జంప నింకఁ జంకునె కలనేన్;

జనకదోహిక్ దునిమిన

జనులకు నుపకారమగునె! జమదగ్నినుతా!

1106

గీ. ఇట్లుసామిత్రి, కోధవాఁ కేయంధనములఁ

బ్రజ్జలింపఁగఁ జేసె భాఁ ర్గవునికోప

వహ్ని;సంతట శీతలఁ వారిఁ బోలు

వాక్యముల రామచంద్రుండుఁ పలికె నిట్లు.

1107

గీ. తమ ప్రతాపంబు నించుకంఁ తయు నెఱుంగఁ

దజ్జఁ డీ క్షీరకంఠు ను,ఁ ప్రజ్జ లేని

బాలకుండు తన్నెదిరింపఁ వచ్చుఁ గాక

బ్రాహ్మణ వరుండు శాంతింపఁ వలయుఁ గాదె.

1108

క. సమధికమగు నెయ్యము, వి

య్యము, గయ్యము, మంతసంబుఁ నాటయు సంభో

గము, సద్విద్యాభ్యాసము

సములకు శోభిల్లు నండుఁ సంయమివర్యా!

1109

క. తల్లియుఁ దండ్రియు నొజ్జయు

నల్లమునన్ జిఱుతవానిఁ నొప్పరికింపం

జెల్లదె! శాంతింపరె ముని

తల్లజు లీరీతి తమకు ఓ ధర్మంబగునే?

1110

క. జ్ఞానులు, ధీరులు, విప్రులు

మానలు, బాలుఁడు దెగిసి ఓ మన్నించిన మీ

మాననము మార్పుఁ జేసెడు

లోనించుక శాంత మూసి ఓ లోగొనుఁడితనిన్.

1111

గీ రాముఁ డీరీతి భార్గవ ఓ రాముతోడఁ

బలుకుచుండంగ, సామిత్రి ఓ భర్గవుఁగని,

వికటముగఁ బల్కినుంకింప, ఓ భృగుకులుండు

అబ్జనేత్రుని కిట్లనె ఓ యాగ్రహించి.

1112

గీ. అతుల కనకోప మితగాత్రుఁ ఓ డైననేమి?

పాప పంక కళకిత ఓ భావుఁడగుటఁ

బరుచుపాపాత్ముఁడకట! యీ ఓ బాలకుండు

గరళ కంఠుండయా, క్షీర ఓ కంఠుఁడగునె?

1113

గీ. అనిస విని నవ్వి లక్ష్మణుం ఓ డనియెనిట్లు

గరళ కంఠుఁ డెవ్వండు నీ ఓ గురువుగాక,

అయ్య దట్లుండె వినుము, పా ఓ పాలవాల

మైన కోధంబుఁ గల విప్రుఁ ఓ డనఘుఁడనె?

1114

గీ. అనఘ! యుచితానుచితముల ఓ సరయఁడెపుడు

జగతికిఁ బ్రతికూలుడై ఓ సంచరించు,

గోధి యెట్టిదో మీర లె ఓ ఋంగరొక్కో!

కోపముచు సంహరింపుడు ఓ తాపమణఁగు.

1115

గీ. బ్రాహ్మణుండవు, తపసివి ఓ భర్గవుఁడవు

దాసుఁడను నేను, కోపింపఁ ఓ దగునెదేవ!

తాప మేటికిఁ దునిసినఁ యాచమునకు?

నానముఁ గొండు, రండాగ్రఁ యాచమునకు. 1116

గీ. భూనురవ కేణ్వ! శాంతంబై యాచమునకు,

విశ్రాంతిమిచ్చుడు, వాదించి యాచమునకు

తగినపనివాని రప్పించి యాచమునకు

బాగు గావించ వచ్చు, వి యాచమునకు? 1117

క. అనవుడు సామితింగని

జనకుడు భీతిల్లి నేత్రంబు నంజను వలదం

చు నివారించె; ననంతర

మనకులవరుఁ జూచి రాముఁ యాచమునకుఁ గినుకన్. 1118

గీ. ఘోర విషపూరిత స్వర్ణంబు కుంభమట్లు

కుటిల భూయిష్ట చిత్తుఁడై యాచమునకుఁ

నన్ను బాధించ నున్నాఁడు యాచమునకు

హాని చేకూరు, సైరింప యాచమునకు చెప్పును. 1119

గీ. నిర్మలాత్ముండ వనియెంచి యాచమునకుఁ

మునివరుండైన గాధేయు యాచమునకుఁ

నేను సైరించు కొలఁది మ యాచమునకు

ధిక్కరించునె నీతమ్ముఁ యాచమునకు. 1120

క. చాపము రోపంబేటికి

నీపాపని సంహరింపఁ యాచమునకులతిలకా!

కోపించి జలముఁ గైకొని

శాపించిన నుక్కడంగి యాచమునకున్నే? 1121

చ. అనవిని లక్ష్మణుండు విన యాచమునకు నటించుచు లేచివల్కఁబో

ననుచితమంచు బల్కడగ యాచమునకు రఘునాథుండు నేత్రంబు

జ్ఞను ప్రకటించి యిట్లనియె, | జ్ఞానులు మానులు పిన్నవానిపైఁ
గినిసి శపింపరాదు, పరి | కింపుఁడు మంచియుఁ జెడ్డ నాత్మలో.

ఉ. నేర మొనర్చువాని గమ | నింపక యక్కట! పిన్నవానిపై
నీరసమూని యాయుధము | నెత్తుట ధర్మముగాదు వీరకం
తీరవ! చావభంగము తిగి | నేతుని గౌరవ హనియేన్ భవ
త్కూర కుతారధార నను | ద్రుంచునుగాక యశంబు చేకురున్.

గీ. యయ్యె కోపంబొ వధయ్యె బం | ధనమొ లేక
యేమి చేయంగ వచ్చునో | యోమహాత్మ
శిక్ష కర్హుండ భవదీయ | నేవకుండ
నన్ను విడనాడి చంపుడే | పిన్నవాని.

1124

గీ. నేర్చియో నేరకో మీకు | నేనొనర్చు
నేరమున కన్య శిక్షింప | నీతియగునె?
ధీరులగుమీర లాస్థ శాం | తింప నొండు
త్రోవఁ బరికించి శిష్యులఁ | బోవదగదె!

1125

నీ. అనవిని రఘురాము | నఘవిరామునిఁ జూచి
భృగువంశ సంభవుం | డిట్టులనియె
విను నాదు కినుకకు | వెరవెఱింగిన వాఁడు
నీతమ్ముఁ డుండఁ జం | తింపనేల?
కుటిలాత్ముఁ డయినన్నుఁ | గోపింపఁజేసిన
వాని పధింపదీ | పరశుపకట!
నృప మానిసీ గర్భ | నిర్భేదఁబైన
పరశువీ క్షత్రియా | గర్భకుని విడిచె

గీ. నేను కోపించి చేసిన | హనియేమి!
జీవ ముండఁగ రిపుని వీ | క్షించుచుంటి

శత్రు వధియింప నాకేలు | జంకుచుండె
నాయుధము కుంతితంబయ్యె | హేయముగను.

1126

నీ. ప్రళయకాలానల | జ్వాలలం బోలున
మర్నాగ్నికిన్ మేను | మండుచుండె
దృష్టరాజులఁ జంపి | త్రుప్పువట్టిన గండ
గొడ్డలి నాప్రాణ | గొడ్డమయ్యెఁ
బ్రతికూల విధి నన్ను | బాధించి సాధింప
నొక డింభకుని జిహ్వ | నుక్కుఁజేసి
అరులను శిక్షించు | సభ్యాసముం గల
డెండంబు పరిమాణ | మొందకుండె

గీ. బ్రాణముండఁగఁ గరమునఁ | బరశువుండ
బుణ్యసాగరమైన బా | హ్మణ్యముండ
బాలునకుఁ జిక్కి జీవచ్ఛ | వంబనైతి
హృదయమున కింక శాంతమే | రీతి నుండు.

1127

క. అనవుడు లక్ష్మణుఁ డిట్లను
జననత బాధించి నిన్ను | సాధింపంగన్
ననువంటి వానికగునే?
మనమున శాంతింపుఁ డఖిల | మానవు లలరన్.

1128

గీ. కుసుమ వర్షంబు మించు వా | క్కులవచించు
నతుల కరుణా పయోధి! భూ | పతివిరోధి!
మిమ్ము నృజియించి నట్టి దై | వమ్ముఁ దిట్టి
యాత్మ శాంతింపుఁ డింక మీ | యఘములింక.

1129

క. అనినన్ విని యుగ్రుండయి
జననాయక సంచయంబు | సంతోషింపన్

జనకుం గని భృగునందనుఁ

డనియెన్ భీకర ఘనాఘ ! నారజనరణిన్.

1130

మ. జనకా! వింటివె పల్లదంబులను వా ! చాదోషభూయిష్టమీ
తని జహ్వగ్రము గాధినందనుని వ ! క్రొంబున్ విలోకించి రా
ముని శాంతంబును జూచి బాలుడకటా ! పోనిమ్ము నోనాడ ని
మ్మని సైరించుకొలందిఁ బెచ్చుపెరిగెన్ ! బ్రాణాశలేకెంతయున్

ఉ. ఎక్కడిబాలకుండు? వధి ! యించెద నాకనుదోయికిన్ ప్రాణం
బక్కట! వీడు క్రూరుఁడు య ! మాలయ దర్శన లాలనుండునీ
విక్కడనుండి యీఖలుని ! నేమిటికిన్ దొలగింపఁ జేయ విం
కొక్కక్షణంబునోర్వ నతు ! లోగ్ర పరశ్వధ ధాటిఁ జూపెదన్.

గీ. అనిన విని నవ్వి లక్ష్మణుం ! డనఘవినుఁడు

కనులమూసిన వ్రణమెట్లు ! కంటబడును?

అనిన రాముండు రామునిం ! గని దురాత్మ!

తమ్ముశిక్షింప కాలింపఁ ! దగునె నీక?

1133

చ. అలపుదలంపుఁ డక్కట దు ! రాత్ముఁడు మోఱకుఁడుల్లికుట్టుప
ల్కుల ననునొవ్వనాడఁ బుయి ! లోడఁడుక్రొవ్వి న రాచబిడ్డఁడీ
ఖలుఁడు, భవత్సహోదరుఁడు ! తత్రియ వంశ కళంకుఁడింక నే
నలిగిన వీనిఁబ్రోవఁగల ! వా?చెవుచూ రఘువంశసంభవా? 1134

ఉ. తెంపరియై ధరామరునిఁ ! ద్రోక్షొని తిట్టిన వీని నాలుకం

ద్రుంపఁగ రాజె!నేజననిఁ ! దుగించిన దోసము నెంచి నన్నుటం

కింపఁగఁ జొచ్చె, బాలుడని ! కీడుఁదలంపమి నింతపుట్టెఁగా

కంపఱఁ బోలువాక్కులకు ! నక్కట!!నేను సహించువాడనే!

ఉ. తమ్మునిపెంకెపోకడ య ! ధర్మపథంబని మందలింపవో

క్కుమ్మడి నాడు నెగులకు ! నూకొని మెల్లఁగ మిన్న కుంటివీ

విమోచి మిన్నకుంట యది | హెచ్చరికించిన యట్లగాడె? యీ
ఎమ్మెల నేడనేర్పితో? స | హింపడు భార్గవుఁ డింతయేటికిన్

ఉ. ఇమ్ముగ నీవు నన్ననున | యిందునయంబు నటించి, ప్రాణగొ
డ్డమ్ముగ నుండుబాలునకొ | డంబడ, జేయఁదలంచినాడవే?
తమ్ముడు నీకు ముద్దయిన | దప్పునె గొడ్డలివేటు! వాఁడనీ
సమ్మతిలేక వాక్పీడర | జాలము నాయెద నాటఁ జొన్నునే?

చ. వెఱపిడివోదు వీవెరవు | పెంపునఁ బెగ్గడ వోదు, తమ్ముప
ల్లఱపుల మందలింపక క | టా కపటాత్ముడ వైతిమింక, నే
నెఱమరఁ దక్కి నీదువిన | యంబుఁ దలంచి నహింపరాదు, మి
మ్మెఱవరనేసి గొడ్డలికిఁ | బ్రాణములన్ బలిగా గ్రహించెదన్.

మ. మదమేపారఁగ సోదరుండుడెడన్ | మన్నించి శాంతింపుడం
చదనుగొంది మదీయకోపశిఖఁ జ | ల్లార్పంగ భాషించెదీ
వదిరా! యిర్వరు దంభనాటకమనం | దత్యంతమున్ నేర్పరుల్;
ఇదిగో గొడ్డలి, లెండు రండిపుడు మి | మ్మొవ్వాడుగాపాడునో?

చ. అఱచుచు నిట్లు భార్గవుఁ డు | దగ్ర మహోగ్ర కఠారమెత్తినన్
వెఱచినయట్లు లక్ష్మణుఁడు | పెప్పె పెయంచునటించి, మోమునన్
జిఱునగవంకురింప, నిరు | చేతుల నెత్తి నమస్కరించి, వాఁ
డెఱచి వచింపఁబోవ, రణ | ధీరుఁడు రాముఁడు నేత్రసంజ్ఞచే.

గీ. వలదువలదన్న సతఁడు మా | ర్వలకకుండ
వినయ భారావసతశీర్ష | మునను వెడలి
కొశికునిఁ జేరె; సంతభా | ర్గవునిఁ జూచి
రాఘవుండ్రిట్టు లనియె న | మోఘుఫణితి.

1141

మ. వసజాతోద్భవవంశపావన, స్వభా | వజ్ఞాన సంపన్నుల
య్యను, మీరివ్విధిఁజూపఁగాఁదగునెయ | త్యగ్గ్రవతాపంబుబా,

లుని వాక్యంబులఁ జీరికింగొనరు ను | శ్లోకుల్, విచారింపుఁజో
యనఘా!, శాంతమీ భూషణంబగుమహా | ర్యశ్రేణి కెల్లవృడున్.

క. అనవుడు భార్గవుఁ డిట్లనుఁ

ద్రీనయను చాపంబుఁ ద్రుంచి | తెలియనిగతి, నీ

తిని నాశీగతిఁ దెలుపఁగఁ

జనుదెంచితి వొర నీకు | సరణియుఁ దెలిపెన్.

1143

చ. ఇలఁగల యెల్లభూవరుల | నీవ బలాధ్యుడ వాడు వోయి, యీ
వలుకుల కేమి లెమ్ము, పుర | వైరివిరోధివి, చాలునింక వా
క్కలహము; కుత్సిశంబునను | కార్యములేదు; చెలంగి లావుచే
వలఁ బ్రకటించి నాకినుకఁ | బాపుము, జంకెదవేన్ వధించెదన్.

చ. నినుఁదునుమాడి, నీయనుజ | నికొవధియించెదఁగాక, కాచుకొం
డనుచుఁ గుతారమెత్తిన, ధ | రామరచంద్రానిజుచినవృచ్ఛన్
వినయభరాన తాస్యమున | వీగుఁడు రాఘవుఁ డిట్లుపల్కె, మీ
కినుకకుఁ బాత్రులౌఖలులఁ | గీటడగించిన దోసమున్నదే? 1145

గీ. అర్భకునియందు, నాయందు | నాగ్రహించి

తప్పల గణింప వచ్చుచే | సరణిదేవ?

ఓర్చి వహియింపు డకట యొ | క్కొక్కవేళ

సరళ భావంబునందు దో | వము ఘటిల్లు.

1146

గీ. క్రోధి సరళస్వభావంబుఁ | గుటిలమనుచు

నాత్మఁ జుటించి యెంతయు | నాగ్రహించు,

కుటిలచంద్రుని రాహువు | కోర దెందు

గోపముఁ ద్యజింపు డీమన | స్తాపమేల?

1147

క. ఇదె నే నొదలవంచిత

నదె మీరెత్తిన కుతార | మక్కట నన్నున్

దుడముట్టఁ జేసి లక్ష్మణు

నదమద మొనరింపుఁ డాత్మఁ ఁ శాంతిం బొందున్.

1148

క. నభ మిమ్ము మెచ్చు కొనమా

యుభయుల వధియింపుఁ డింకఁ ఁ సుర్వీసుర మీ

యభిమత మీడేరుంగద;

ప్రభుభృత్యులకెందు యద్ధఁ ఁ పద్ధతి గలదే.

1149

మ. చనునే మీకు దురాగ్రహంబు తనువే! పంబున్ విలోకించిపై

గనదుగ్రాముధనంచ మంబుఁ గని లోఁ కస్తుత్య మాలక్ష్మణు

డనుమానంబున నేమియోపలికె; నాఁ ఁ యజ్ఞానితోనేమి? మీ

ఘనకీర్తిన్ వినియుండుఁగాక మిముఁదాగఁ ఁ న్నార వీక్షించెనే?

మ. మునిలోకోన్నత! భీకరాయుధచయం ఁ బుకబూనియేతెంచున

మృనుజుం జూచియెదిర్చి పల్కుటరయన్! మావంశమర్యాద; చే

ధసువున్ మీతనువున్ వచస్సరణియున్! దర్శించి మావాఁడువ

ల్కిన పల్కుల్ గణియింపరాదిక మనః! క్లేశంబు మీకేటికిన్

గీ. పిన్నయయ్య మావాఁడు విఁ వేకి మీరు

కేవల మునీంద్రులైన జంఁ కించు వాఁడె

పావనంబైన భవదీయఁ పాదరజము

శిరమునం దాల్చుఁ గాక యోఁ క్షీతిసురేంద్ర!

1152

మ. శరణంబంటినిదేవ! బాలకుల యఁ జ్ఞానంబు సైరింపుఁడె

క్కరణింబోరెడువాఁడ మీకునముఁడన్! గానోపనూహింపగాఁ

జరణంబెక్కడ శీర్షమెక్కడ మహాఁ శాంతస్వభావంబె యా

భరణంబౌ వసుధామరేంద్రునకుఁ గోఁ పంబింకఁ జాలింపరే.

గీ. వ్రాణము భేదించి రక్షించుఁ వైద్యురీతి

లోకకంటకుఁ దునుమనాఁ ఁ గాక యకట!

వామలాడుచుఁ దనవల్కుఁ పట్టుదలకు

నెల్లవారల నఱికినఁ జెల్లునొక్కొక్క?

1154

గీ. స్వల్పనాముండ రాముండుఁ జూత్రియుండను

పరశురాములు భార్గవఁ పంశభవులు

నేనుమీకుఁ దుల్యుండనేఁ నిర్మలాత్మ?

ఓడకుఁడు నేన యోడితిఁ వేసుకొంటి

1155

గీ. అనిన నాలించి భార్గవుం డాగ్రహించి

తెలిసెరా రామ వానికిఁ దీసిపోవు

చెప్పెద నొకింత తాళుముఁ చేతకాని

వానిగా నన్ను భావింపఁ వచ్చు నీవు.

1156

చ. శరనముదాయమాహుతిగఁ జాపము స్రుక్కుగఁగోపమగ్నిగఁ

బరబలమింధనంబుగ నృఁ పాలవగుఁ పశుసంచ ముంబుఁగఁ

బరశువుఁబూని యుగ్రతరఁ భండనయాగ మొనర్చినాడ నే

నిరుపదియొక్కమారు లనుఁ రేండుఁకు భీతిలి తల్లడిల్లగన్.

కా. వృద్ధబ్రాహ్మణుండంచు భార్గవునిదోఁ ర్వీర్యంబు లక్షింప వ

శ్రీధం జూచి హసించెదీవు, పురజిఁ చ్చాపంబు భగ్నంబుగా

నౌధత్యంబునఁ గన్నుఁగాన వకటాఁ యజ్ఞుండ వేమందు నా

యుద్ధప్రక్రియ నీవెఱుంగఁ గలవాఁ యోచింపుమా రాఘవా?

క. నుసివిల్లు విఱిచి భుజముల

పనఁ జూపితి వెల్లరాజిఁ వర్యులు మోగడన్

గసిదీఱ నిన్ను లక్ష్యణ,

నసిధారం ద్రుంచి గర్వఁ మణఁచెదఁ దృటిలో

1159

చ. అనవుడు రాఘవుండు వినఁ యానతకంధరుడై వదించెని

ట్లనఘయొకింత లోనరసిఁ యానతి యొందగు, స్వల్పదోషమున్

ఘనతర మంచు నెంచి, మముఁ డి గాసిలఁ జేసినలాభముండునే
ధనువు తనంతనేవిడిఁగెఁ డి దాకినయంతనె; గర్వమేటికి 1160

చ. పనఁగలవిల్లా, లేక నుసి డి వాటిస విల్లా, న్నృళించినంతనే
వినవిన ఘోషావిడిఁగి డి పృథ్విఁ బడెన్; బరికింపు డింతకున్
బాసఁగెఁబ్రమాదమీవసునఁ బొక్కుదురే? మమునంహరించినం
తనమున నింటికిం జనుఁడు; డి తామసి తామసి గాక యుడునే?

గీ. బ్రాహ్మణోత్తము నిరిసించు డి వాడెవండు?
మిమ్ము నిరిసించునట్టిభా డి వమ్మెయున్న
మ్రొక్కి భక్తితో నిట్లుమీ డి మ్రోలనిల్పు
యోధుఁ డెచటైన నుండునే డి సాధునినుత? 1162

గీ. అధికబలుఁడైన బలహీనుఁ డి డైన నేమి?
కలహముం గోరి యెదిరించి డి కాలుద్రీవి
యొక్కఁ డొక్కనిఁ జీరిన, డి నుక్కుఁదక్కి
మిన్నకుండు నె మీనాబు డి లున్న వాఁడు? 1163

గీ. క్షత్రియుఁడు జంకఁ డెప్పుడు డి కయ్యమునకు
భయముపడువాఁడు భూభుడే? డి పామరుండు
పొగడుకొనుచుంటి నని నన్నుఁ డి దెగడవచ్చు,
గదనమే రాఘవుల కెందు డి సదన మనఘ! 1164

గీ. పార్థివుఁడు బ్రాహ్మణుఁజూచి డి భయముపడిన
బ్రాహ్మణున కద్ది గౌరవా డి స్పదముగాడె
బ్రాహ్మణులు భార్గవులు మీకు డి భయముపడుట
గౌరవార్థంబ యగుఁగాక డి వీరవినుత! 1165

క. అని పలికిన శ్రీరాముని
ఘనవాగ్దంభర భావ డి గౌరవమునకున్

దన బుద్ధిక వాటంబును

మునివద్యుడు తెఱచి యిట్లు యి మునుకొని యనియెన్. 1166

చ. చివికినశ్రావణవిల్లాటి యేకొని ఘోషునఁ ద్రుంచినంతనే

శివునకు నీవు సాటియనఁ యెట్లునె? యెట్లునెనామనంబు? భా

గ్గవుడను భర్తశిష్యుడఁ జి గంబుల నెల్లజయించినట్లు రా

ఘన! నను ధిక్కరించెనవు, యి కంజభవుండవో! మాధవుండవో!

క. ఏనాటిదో శివచాపం

బీనా నారాయణుధను యి వెక్కిడఁ గలవే?

నానా విధ వాక్కుల నను

నోనాడుట గాదు, చేకొ యి నుమువీరుడవేన్. 1168

క. నా సరి వీరుడు లేడని

యీనున నేఁ బలుకుచుంటి, యి నింతేమిటికిన్?

నాసందేహముఁ బాప శ

రాసన మిపుడెక్కు వెట్టు యి మందఱు బొగడన్. 1169

క. అని యిచ్చిన యాధరువు

గొనినంతనే భార్గవుని యి కుంతితతేజం

చినకులతలకుం గలసెన్;

ఇనుతేజం బబ్బవైరి యి నెనసిన రీతిన్. 1170

క. భళిభళి వంచెనో లేదో

ఘోషఘోష మని విల్లు విఱిగి యి వృద్ధిం బడియెన్,

గళవళ మొడఁచెన్, ముఖమునఁ

గళలన్నియు నన్నగిల్ల యి యెన్నునురు డంతన్. 1171

చ. దడదడ గుండె కొట్టుకొనఁదాలిమిఁ దక్కి, భయంబుపెంపునన్

గడగడఁ బాదముల్ పడఁకఁ యి గాఁజిలుచెమ్మట లాననంబునన్

జడిగొనఁ, గంటనీరొలుక, 'ల నందియ మేటికి విష్ణువంచుఁ దాఁ
దడఁబడి తర్జనింగఱచి ' దాశరథి వినుతించె నీవిధి. 1172

ప ర శు రా మ కృ త శ్రీ రా మ స్తు తి

నీ. జయ జయ రఘువంశ ' సరసీజవనభాను!

జయ దైత్య వంశ నం ' చయ కృతాను!,

జయ జయ సురవిప్ర ' జన ధేను హితకారి,

జయ ధర్మరక్షణ ' శయవిహారి!,

జయ జయ మునిసత ' స్థాణు మానస హంస!,

జయ సర్వదేవతా ' సత్ప్రశంస!,

జయజయ సుందర ' జలదనన్నిభ గాత్ర!,

జయ వేదసన్నత ' సచ్చరిత్ర!,

గీ. గరుడవాహన కల్పిష ' గహన దహన!

లోకమోహన!, శాశ్వత ' శ్లోకవహన!,

ప్రణతనుత్రామ! నిర్జిత ' పరశురామ!,

రామ! సద్గుణరామ!, సం ' గ్రామభీమ.

1173

క. ఆలింపుము నాచునవిని,

పాలిపుము నీదు భక్త ' వర్యులఁ గరుణన్

దూలింపుము పాపంబుల,

నేలింపుము ధర్మపథము ' నృపవర్యులచే.

1174

గీ. ఇట్లువినుతించి, తనబుద్ధి ' నేవగించి,

విన్నఁబాటున సభఃజూచి ' చిన్నవోయి,

అంధకారమై యజ్ఞాన ' మావరించె,

నంచుఁ జింతించి, శ్రీరాము ' ముచినెంచి.

1175

చ. పులకితగాత్మః డై పరశుః । పుంబడనైచి, నమస్కరించి, “భక్తుల యవరాధమున్ మఱచి । కోరిన కోరిక నిచ్చువాడవో జలరుహనేత్ర! నాయెడదా । సంగుపొంపగె, క్షమింపు” మంచునో, కలికి! తపింప భార్గవుడని కానకు నేగెబ్రబోధితాత్ముడై.

క. భర్గునిశిష్యుం డరిమ

డ్వర్గముఁ దూలింపలేక । పామర జననై

సర్గముఁ బొందునె, యోహో

భార్గవుడని కౌశికుండు । పకపక నవ్వె.

1177

గీ. అంతవాడింత యయ్యె మే । మొత యనుచు

నూర్చునిం బోలు శ్రీరాముఁ । జూడలేక

ఘూకములకై వడిక, గాంచి । శీకు లగుచు

నొదలల వంచి వెడలిర । య్యవనిధవులు.

1178

గీ. సర్వజీవతా పుష్పవ । స్సంబుగురిసె,

దుందుభులు మోగె, బారులా । సందమొంది,

రంత నజ్ఞాన మను మేఘ । మంతరింప

నలరిరెల్లెలు భయదుఃఖ । ములఁ దొలంగి.

1179

గీ. పెన్నిధానంబుఁబాడగన్న । పేదఁబోలి

జనకుఁ డానంద జలనిధిన్ । మునిగి చేతె,

చంద్రునుదయంబునఁ జకోర । శాబ మట్లు

నీత విగతసంత్రాసయై । చెలువుఁ గాంచె.

1180

సీ తావివాహ సన్నాహము

క. తడయక జనకుఁడు కౌశికు

కడకుంజని, యువ్వదీయ । కరుణా గృతకృ

త్యుడనై తిని, కర్తవ్యముఁ

గడువడి నెలవిండనవుడు యి గాధిజుఁ డనియె.

1181

చ. వినుము, వివాహమాశివుని యిల్లుతునింగిన యంత నేఘటి

లైన, కులసంప్రదాయమున యి లీల వివాహ మహోత్సవంబు నీ

హాసరుపవచ్చు, వేగి మె యి యోధ్యకువిపులఁబంపి, సర్వమున్

వినిచి, ధరాతలేశుఁబిలి యి పంపుము, భూవర! యి వెలుంగవే?

క. అనవుడు మేలని యుభండ

జ్జనకుడు, సమయంబుఁ జూచి యి సత్వరముగ న

జ్జననాథోత్తముదశరథు

వినయంబుగఁ బిల్వఁ బంచె యి విప్రజనంబున్.

1182

గీ. ఇవ్విధిన్ వివ్రవర్యుల యి నెలమిఁ బసిపి,

హితులఁ జట్టలు, వరపురో యి హితులఁ బిల్చి,

శోభ దైవార దేవేంద్ర యి వైభవముగఁ

బొంకమిగుర్నొత్తఁ బురమున యి లంకరించె

1184

గీ. నీలములు వత్సీఫలముల యి లీలఁ గ్రాలఁ

బద్ధరాగంబు లతుల పు యి ష్పములు గాగఁ

గనక కదళీ విరాజిత యి ఘన వివాహ

మంటపంబొండు నిర్మించె యి మనుజవిభుడు.

1185

సీ. తద్వితానముఁ జూడ యి సద్వితీయము, మంచి

ముత్తీయంబుల నరుల్ యి హిలుపుమిగిలె,

బలువన్నియల నీను యి బంభరవితతితోఁ

బిట్టలతోఁ బూల యి చెట్టు లలరె,

శృంగార మిగుర్నొత్త యి బంగారుకలశంబు

లందందు నెంతయు యి నందమొనగె.

నాత్మీయులగు వారి కి కాష్టాదమనఁగంగ
గంగసవీధిన్ బతా కంబులెగరె

గీ. జంచలాదేవి సాక్షాత్కరించి, యందు
జన్మముంబొందె, దచ్చోభ కన్నుతింప
నలవియే యెట్టివానికి నైనఁగాని,
దానిఁ బూచిన యతఁడెవో ధన్యతముడు. 1186

మిథిలాపురత్రాహ్మణులయొద్దకు వెడలుట

గీ. జనకుఁ డొనఁగిన శుభలేఖ కి నంగ్రహించి
ఉర్వినురవర్యులప్పుడ కి యొద్ద కేగి,
దశరథేశుని పూజావిధానమునకు
నలరి, శివధనుర్భంగంబుఁ కి బలికిరిట్లు. 1187

గీ. రాజ! రాజతనద్గుణ కి రత్నభూష,
పురుషసింహుల విశ్వవిధానములను,
కాశసంకాశకీర్తిప్రకాశకును,
పుత్రికులఁ గాంచి, ధన్యత కి ముండవైతి. 1188

గీ. తపముడు కృశించె వారిప్రకారమునకు,
శశి కళంకితుఁ డయ్యెద దద్యతమునకును,
రామలక్ష్మణులం బోలు కి రాజసుతులు
మూసులోకంబులను లేరు కి భూతలేంద్ర. 1189

చ. భువి గల వీరులాజనక కి పుత్రికఁ బెండిలియాడఁగోరి, యా
శివధనువున్ గదల్పఁజని కి చేడ్పడి రయ్యదియట్టులుండె, మే
రువుఁ బెళిలంపనోపునసుగ్రీవుల్ విబుధుల్ ధృతిఁగిరిక్కరక్కటా
ఎవనితరంబునీతను గ్రహించి యశోధనమున్ గడింపఁగన్.

- క. లాస విలాసంబునఁ గై
లాసము నాడించినట్టి లంకాపతియున్
వీసము నై నన్ హరుని శ
రాసముఁ గదలింపలేక ల యుణఁగి మణంగెన్. 1191
- గీ. అంతటి శరాసనంబు ని ల శ్చింతతోడఁ
గమలనాళంబు గ్రహియించు ల గజము భంగిఁ,
గేల నవలీల నెత్తి భం ల గించెనహహ
రాముఁడు నరుండె, యాది నా ల రాయణండు. 1192
- గీ. భార్గవుఁడు వచ్చి, శ్రీరాము ల బల పరాక్ర
మక్రమంబును బరికించి ల చక్రధరుఁడు
గాక సరమాత్ముడే యంచు ల గర్వముడిఁగి
వలగొని నుతించి, నిజతపో ల వనముఁజేరె 1193
- ఉ. రామునిఁబోలుదోర్వ్యగ ప ల రాక్రమముం గలవాఁడులక్ష్యణం
డీమహనీయులం గెలువ ల నెంతటి వీరుల కేని శక్యమే?
సామజనంచయంబు హరి ల శాబములం గని సంచలించు న
ల్లమనుజేశులెల్ల భవ ల దాత్మజుల గని జంకిర త్తతీన్. 1194
- క. అనివలికిన నుప్పొంగుచు
జననాథుం డానికించి, ల సత్వరము వసి
ష్ఠునినన్నిధికిం జని తా
వినిపించె గ థాక్రమంబు ల విప్రులవలనన్. 1195
- చ. విని, శుభలేఖఁజూచి, రఘు ల వీరుల ఖ్యాతికి నంతసించి, య
జ్ఞసకుఁడు ధన్యుడయ్యె భువి ల జాతను సీతను గాంచిపెంచె; న
జ్ఞుల కయాచితంబుగనె ల నంపద చేకురునండు; నిర్దురుల్
వననిధి సంగమించుట, న్వ ల భావ మొకింతయుఁగామ్యమున్న జే

ఉ. ధన్వికి రక్షితార్తికి, సుధాకర ! కీర్తికి, రామమూర్తికి
దన్వి నొసంగి తన్విఁగని ! సకజనకుండు, ధరిత్రయింక రా
జన్వతియైరహించు, వను ! జవ్రజ ఘోరములకొనశించు, న
రాస్వయమున్ బవిత్రిమరు ! నాశయముల్ ఫలియించుభావరా

ఉ. ఈవును దేవులుం గలసి ! నిత్యము నొజ్జల గౌరవించి, భూ
దేవుల గోవులన్ మఱియు ! దేవతలకొదనియింతురెంతయున్
ధీవరులన్ సుపుత్రుల ! దివ్యులఁ గాంచి రహించితీవు భూ
దేవి సుఖంప నింక నరు ! దే! యరు దేవక చూచుచుంటివే?

గీ. పయనముం గమ్ము నీతావి ! వాహమునకు
నకల కళ్యాణ సమయంబు ! సంభవించె;
ననిన గురువద్యునకు మొక్కి ! యాక్షణంబ
తనదుషయనంబుఁ జెల్పిదూ ! తలనబంపి. 1199

గీ. అంతిపురికేగి, కాంతల ! పొంతనిల్చి
ఎలమి వృత్తాంత మంతయుఁ ! దెలియఁజేసె;
ఘన ఘనాఘన గర్జనా ! కర్ణనమన
నెమ్ములఁజోలి యలరి రా ! నెలతలపును 1200

గీ. నృపుఁడు దేవేరు నెల్లఱు ! నీశుభంబు
గాధినందనుకరుణచే ! గలిగె ననుచు,
బీదలను బిచ్చగాండ్రు ! విప్రవరులఁ
దనియఁజేసిరి ధనవస్త్రు ! దానములను. 1201

గీ. జానకీరామకళ్యాణ ! సమయ మనుచు
నిఖిల లోకంబు లలరె, వ ! ర్ణింప రాని
శోభఁదల్కొత్తె, కళకథ ! త్కోణవిభుని,
నీను యెట్లుండు నూహింప ! లేమ? లేమ! 1202

గీ. స్వర్ణలతాస్వతంబు, ధ్వజప్రజంబు,
మత్తకాశినీ శృంగార ల మంజులంబు,
అఖల విప్రవేదనినాద ల ముఖరితంబు,
లతులశోభాన్వనం బయో ల ధ్యాపురంబు. 1203

గీ. వంది మాగధ సుతిగీత ల వైభవమున
నెగడునంతఃపురంబు వ ల్గింపఁ దరమె?
స్వశస్ఫూర్తి, దేవతా ల చక్రవర్తి
యా రఘూద్వహుఁ డచ్చట ల నవతరించె. 1204

గీ. పెండ్లివయనంబుకొఱకుఁ బృథ్వీవిభుండు
సిద్ధముగ నుండుఁ డనిసంతఁ ల జిత్తునునిరి
సతులు, మంతులు, పరిపురో ల హితులు, హితులు,
బుధులు, గృతమనోరథులు, సా ల రథులురథులు. 1205

చ. అనిలునికంటె మిక్కిలి రలె యంబునఁ బర్వికునుత్తమాశ్వముల్
మునుకొనియుండఁ, జామరసఁ మాహముతో, దివిదాకుశ్వేతకే
తనములతో, విభూషితవి ల తానముతో, గడుసాంపునింపునన్యం
దనములఁదెచ్చిరా దశర ల ధక్షిణినాథ వరేణ్య నానతిన్. 1206

గీ. ధవళ మేఘోపమాన గా ల త్రములఁ గలిగి,
విమల హరినీలవర్ణక ల ర్ణములఁ గలిగి
చెలుపు దీపించు వారువం ల బుల రహించె
నినునిరధమట్లు దశధో ల ర్విశురధము. 1207

సీ. గజయాధ గళబృహ ల ధ్వుంటా నినాదంబు
శ్రావణంబుద రావ ల సామ్య మొండె
వేదరాశి సమాన ల విప్రజనాకీర్ణ
శిబికాది వాహన ల స్థితి రహించె

బహువస్తు సామగ్రిఁ బారావసత ఖర
 తుదాశ్వ వృషభోష్ఠిఁ బోటి వజ్ర
 వరపురత్రీ మనోఁ హర గాన మాధురి
 మంగళ ధ్వనులతోఁ నంగమించె

గీ. వంది మాగధ పండితఁ ప్రతతి చెలఁగె
 నకల దాన దాసీ విలాఁ సంబు లెనఁగె
 సంబుధులఁబోలి వివిధ వాఁ ద్యములు మ్రోగె
 నిర్భరానంద మప్పుడాఁ విర్భవించె.

1208

సీ. నృపుఁడు ప్రిసన్నుడైఁ నియతిమై గురువర్యు
 నొక్కరథంబునఁ నెక్కఁ జేసి
 విఘ్నేశుఁ బార్వతీన్ఁ వినుతించి పరమేశ్వ
 రధ్యాన మొనరించిఁ రథము నెక్కి
 అల బృహస్పతితోడిఁ యమరేంద్రునింబలఁ
 గులగురువర్యుతోఁ గొమరుమిగిలి
 నజకుల మర్యాదఁ నుజనులఁ బూజించి
 వేదప్రచోదితఁ విధులఁ జేసి

గీ. అతుల తుంగ తరంగ ఘోషఁ శృతుల తోడ
 దర్శితోద్దండగజబృంహిఁ తముల తోడ
 జనుల కోలాహలంబాకఁ సంబు దాక
 మునివరుని యాజ్ఞ శంఖంబుఁ బూరటించె.

1209

గీ. నకలజనులపై బుష్పవఁ ర్షంబు గురిసె
 నమరకాంతల సంగీతఁ మతిశయించె
 రామ.రామ సీతారామఁ రామ యశశు
 నందఱును న్యందనంబులఁ నలరి రపుడు.

1210

శుభశకువసందర్శనప్రాప్తి

గీ. దక్షిణక్షేత్రమునఁ గాకిఁ తాడలాడె

వనమయూరంబు వామదిఁ కున్నకు వెడలెఁ

దివిధ వాయువు లనుకూలఁ రీతి వీచె

ఖంజరీటంబు పారిఁ బారిఁ గాననయ్యె.

1211

సీ. సంతానయుత పుణ్యఁ కాంతలు పూర్ణకుం

భములతోఁ నెదురుగఁ వచ్చి కౌమిఁ

గూర్చిమై దూతలఁ కున్ బాలుచేపెను

ధేనువు లందందుఁ గాననయ్యె

దధి దుగ్ధ యుతభాండఁ భారావసతులైన

గొల్లలు గన్నట్టిఁ రెల్లకడలఁ

బుస్తకంబులఁ బూనిఁ భూసురోత్తము లిర్వు

రేతెంచి యాశీస్సుఁ లిచ్చి చనిరి

గీ. మశ్శ్యములఁ బూని చనుదెంచెఁ మనజుఁ దోకఁడు

దక్షిణపుదిక్కు నుండి మంఁ దలుగ వెడలి

హరిణబృంద మానందమఁ హంబునిధిత

రంగము లనంగఁ దోచె భూఁ రమణుఁ డలర.

1212

గీ. అతుల మంగళాకరుఁడు కఁ ల్యాణమయుఁడు

తపసులకుఁద్రాశ, యభిమతాఁ ర్థప్రసాత,

యగురఘూద్వపా దివ్యకఁ ల్యాణవేశ

సహహ!! శుభసూచకప్రాప్తిఁ కిక్కజంబె.

1213

చ. వరుఁడు, పరాత్పరుఁడు గుణవంతుఁడు రాఘవుఁ, డాదిలక్ష్మిత

త్కరముగ్రహింపబట్టె, జనఁ కక్షీతినాథుఁడు, మాజ్ఞవల్క్యస

ద్గురుకరుణా కటాక్షకలిఁ తుండఁ పవేది వివాహకర్త; య

న్నరపతిమాళి కెందు శకుఁ సంబులయందుఁ గొఱంతయుండునే?

దశరథునిమిథిలానగ్గరప్రవేశము

గీ. ఇట్లు పయనంబు సాగించి యిసకులుండు
ధరణిధరముల నదులఁ గాంచి తారములను,
జనపదంబుల దాటి యుఁ తాహమునను
మిథిల కేతెంచె నుద్వాహ విధికి సంత. 1215

చ. తనయుని పెండ్లికై దశరథి ధక్షిణి నాథుడు శరీరవచ్చె, నా
జననముదాయముల్ సమదఁ సామజ సంచయమున్ దురంగవ
ల్లనములుఁ జూడఁ డంచు నబల తరితీపుగ ముచ్చటించఁగ
వినిజనకుండు మేలనుచు విప్రులతో నలగాధిపుత్తుఁడో. 1216

చ. ఎదురుగ నచ్చి యాదశరథి ధేనుని మిక్కిలికొరవించి, సై
సదయు పసిష్ఠు శిష్ఠు ముని సత్తముఁ గాంచి సమస్కరించి, స
మ్మృదిమున మంత్రులన్ హితులఁ భూసురులన్ గణనాదరించిమీ
పదరజ మన్మదీయశృహఁ సావనకారణ మంచు నవ్వచున్.

గీ. ఏకరీతః జాట్ల బహుకరించి,
వచ్చిరే యంచుఁ గొందఱఁ బల్కరించి,
పిన్ననగవున మఱియుఁ బ్రసన్నదృష్టి
సరసనాక్కులఁ గొందఱఁ సత్కరించె. 1218

మ. మదిని పొంగుచు సంతటన్ దశరథి యైవాలచంద్రుండు, వే
సదయుండై తనఁజూడవచ్చుచుని విశ్వామిత్రుని నీక్షించి, త
త్పదపద్మంబులఁబట్టి ముక్కుటయు నతంజోధరానాయకా!
ఇదిగో నీదుకుమారులన్ బురుషులఁ త్రేధంబులన్ గొమ్మనెన్.

గీ. గురువుల మంత్రుల భూమి సురులఁ జూచి
పందనంబుల సర్పించి, బంధుజనుల
నీవకుల నాపులంతేరి యేమ మడిగి
ఘనుఁడు రాముండు తమ్ములఁ గాంగిలించె. 1220

గీ. దశరథేశుని పజ్జసోఁ దర చతుష్ట
యము రహించెఁ జతుర్వర్గఁ మనఁగ నహహా!
పారు లుట్పొంగి యానందఁ దాల్చి మునిగి
వివిధభంగుల నుడిచిరి వినుఁగులేక. 1221

గీ. “జానకీ రామచంద్రులఁ దన్నుతింప
నలవియే? శోభ కావాలఁ దన్నుతింప,
రాజులిరువుల బుణ్యనఁ దన్నుతింప కవధి
భూతు” నిమెచ్చి రప్పుడాఁ పురమహారు. 1222

క. జనకుని సుస్మృతం బహహా!
జనులెల్లఱు నన్నుతింపఁ దానకీయయ్యెన్;
పినుఁ డాదశాథు బుణ్యము
మొనిచక్కల మెచ్చ రామఁ భూవరుఁ డయ్యెన్. 1223

ఉ. ఈ ధరణీశునిద్వగు మఁ హీన్ గృతజన్మమునన్ మహేశ్వరా
రాధన మెట్లొనర్చిరో! ధఁ దానుత సీరఘరాముఁ జూడఁబూ
ర్వాధునిఁ క్రియా శుభఘఁ లానుభవంబు లభించెమాకు ను
ద్యోధము గల్గె; పీఠరముఁ దుణ్యునిదెట్టిదో చెప్పశక్యమే

గీ. తనుణి! కోమలశ్యామలఁ దనువు జూప
మజ్జములనేలు కిన్నెలఁ దయదముఁగను
మె తచక్కనివాడె యీఁ యిసకులుండు!
ఎంతనోచెనొమనసీతఁ గుంతకొఱకు. 1225

క. ఈరీతి నగరవాసులు
శ్రీరాముని సీతఁ జూచిఁ దెప్పుకొనంగన్
హేరాళానంద సుధా
సారంబున స్నాతులైరిఁ సకలజనంబుల్. 1226

సీ. అంత ననంత శుభాకాంత సంతత
 శ్రీమంతమైన హేమంతమునను
 మార్గశీరావ్యయంబు మానంబునన్ శుభ
 తిథివార నక్షత్రంబు విధి గ్రహించి
 గ్రహయోగములఁ జూచి యుటికల లెక్కించి
 కడకు గోధూళి లఱగ్నంబు నందుఁ
 బణవ శంఖ మృదంగంబు వాద్యంబుతోఁబుణ్య
 కామినీ మంగళ గాన మెనఁగ

గీ. భూనురుల వేదనాదంబు బోరుకలఁగ
 జనకుని పురోహితుండు నజ్జనహితుండు
 ఆ శతానందుఁ డానంద మతిశయిల్లుఁ
 గోరి యేతెంచె మగ పెండ్లి వారిఁ బిలువ. 1227

గీ. వావివరుసలఁ గల్పించి బాంధవులను
 లెండు రండని యెల్లఱ లేవనెత్తి
 అలవసిష్ఠునితోఁగూడి యాక్షణంబు
 పెండ్లిచవికకుఁ దోలెచ్చెఁ బెండ్లివారి. 1228

మ. జననమోహనమై పవిత్రయుతమై సౌందర్యభూయిష్ఠమై
 మునినేవ్యంబగురాము రూపమును నేమద్వాదితీన్ బాదితీన్
 గనుఁగొనబాష్పములొద్యజించితిఁ గనఁగొల్పాలాబ్ధముంబోలు నా
 తనిజేహంబున స్వర్ణవస్త్రము తటి త్సంకాశమై రాజలెన్.

గీ. ధ్యానయోగ్యంబు మంగళ దాయకంబు
 రాముని వివాహవేషంబు రమ్యతరము
 చూచి యానందముంబొంది సుందరాంగి
 మైమఱచి కనల్ మోక్షి తన్మయుఁడనైతి. 1230

చ. అరసముపొచ్చజే, శతనలహస్తానుసూక్ష్మిల ధిక్కరించును
దరుణు, వివాహవేషమును లిదాలిది, పశ్యవిమోహనండన్,
దురగమునెక్కిరా నహహ! లితోయరుహనన! యేమిచెప్పుదున్
గరుడి తురంగవల్లనముఁ లిగాంచె, శిరంబురువంచె లజ్జచే. 1231

గీ. హరి మనోగతి యెఱిగి యా లి హరి నటించు
చందముం జూడవలెఁ గక లి చంద్రీవదన!
నవతటిల్లతా కలిత ఘు లి నాఘనంబు
వనమయూరంబు నాడించు లి పగిలదోచు. 1232

నీ. తనకున్న యెనిమిది లి కనులతోఁ జూచియుఁ
దనివి బొందక కుండె లి వనజభవుఁడు,
ధాతకంటెను నేను లి ధన్యుండ నని చూచి,
నెమ్మిబొంది రహించె లి నీసుతుండు,
కనలితన్న శపించు లి గౌతము వినుతించె
నానందవశమున లి నమరవిభుఁడు,
ద్విసహస్ర నేత్రంబు లి లెసఁగఁ జూచితి నే, న
హీనుండ ననియె న లి హీశ్వరుండు

గీ. నేను పదునేచుకన్నలన్ లి దెఱచి చూచి
పొందు నానంద మత్యంత లి మిందువదన;
రెండుకన్నలఁ గలవారు లి తృప్తి బడయ
నోపుదురె రామభద్రుని లి రూపుఁ జూచి. 1233

గీ. పణవ శంఖ మృదంగ ని లి స్వసము మ్రోఁగ
బ్రాహ్మణులతోడ జేవేంద్ర లి వై భవమున
వచ్చుచుగపెండ్లివారిఁ దా లి మెచ్చుకొనుచుఁ
జేతమిగురొత్త నంత, నా లి నీతమాత. 1234

ఉ. శ్రీరఘురామచంద్రు, సరః సీరుహవత్ప్రవిశాలకేతుః, న
 మ్మానునిఁ గన్నవాని, ససః మానః కథానిధివాదరింపఁగ
 ద్వారపుటారతింగొని, పృః మోదముతో నెదురేగి, కజ్జుల
 జేరి, ససారవంబునుఁ జేర్చె చునోజ్జ వివాహ వేదికన్. 1235

చ. జనకుఁడు మున్ వసిష్ఠమునిఁ నత్తముచిత్తము పల్లవంపఁగన్
 ఘనముగ గౌరవించి, యలఁ గాఢజుతో నిశిమి ప్రభావము
 చునుడివి, వామదేవమునిఁ సోముని నన్యునాదరించి, యా
 సనములనిచ్చి, పంక్తిరఘుఁ శౌరిగ నెంచి నుతించెనొతయున్.

గీ. పంక్తిరఘుఁ బరమేశ్వరఁ భావమునను,
 పూజఁ గావించుజనకునిం బొగడి జనులు,
 శోక్త లీడెఱ నేత్రచఁ శోరములను,
 గనిరి శ్రీరామచంద్రునిఁ దనివిదీట. 1237

కన్యాగానమహోత్సవము

గీ. అంతర్బలగ్న మేతెంచెఁ ననివసిష్ఠ
 ముని, శతానందుశోభెప్ప, యిని యతంకు
 పట్టమహిషిఁదెలిపె, నఁ పృథ్వీమిన్న
 సీతఁ దోడ్పొలి నచ్చె నెఁ చెప్పుల తోడ. 1238

సీ. జనకుఁ డంతట లేచిఁ నశ్శునీంద్రులు స్వస్తి
 నుచ్చైస్వర గునఁ సుచ్చరింపఁ,
 శోక్త లీరికలెత్తఁ సులదేవతలఁ గొల్చి
 చెలువార మధుపర్కఁ ముల నొనంగి,
 తడయక మంగళఁ ద్రవ్యంబులం గూర్చి,
 మహితప్రధానహోమం బొనర్చి,

పణవ శంఖ మృదంగ ల బహుళవాద్యంబుల
ధణధణధ్వని దిగం ల తముల మోగె,

గీ. భూమిసురవేదనాదంబు ల బోరుకలగె
భార్యతోఁగూడి బంగారు ల పశ్చేరమునఁ
బరమపావన శ్రీరామ ల పాదములను
హర్ష మిగురొత్తఁ గడిగి కృ ల తార్థుడయ్యె.

1239

నీ. ఏపాదములఁ గొల్వ ల హృదయంబు విమలమై
కలికాల పాపపం ల కంబుఁబాయు,
నేపదంబులధూళి ల రూపతి శిలయైన
సతికి నత్యుత్తమ ల గతి నొనంగె,
నేయంఘ్రియ్యుగ్ధంబు ల నెల్లఱు నేవించి
మోక్ష ఫలంబును ల బొందు చుందు,
రేచరణద్యయి ల యెల్లయోగుల మనః
కమలంబులందు భృం ల గంబులయ్యె,

గీ. నెయ్యవి మదీయహృదయదీ ల ర్హికనునతము
నరుణపద్మంబులై యుండు ల నంబుజాక్షి!
అట్టియడుగులఁ గడిగిన ల యలఘుమతుల,
భాగ్య మెట్టిదొ వర్ణింప ల వశమెమనకు?

1240

గీ. నన్ను ద్రిభువనంబులఁ బావ ల నముగఁ జేయు
గంగఁ గాంచిన యడుగులఁ ల గడిగినంత
జనకుండు మహర్షియై జగ ల జ్ఞనకుడయ్యె,
నహహ సునయన సునయన ల యై రహించె.

1241

గీ. లోకపరిపాటిఁ బాటించి ల లోకవిసుత
వేద మర్యాద నారఘు ల వీరవరున

కాశ్యకస్యక నొసఁగి,ధ ి రామరులకు
నఖలదాసంబు లొసఁగి ధ ి న్యాత్మఁడయ్యె.

1242

గీ. త్నాధరవిభుండు పార్వతీన్ ి జుడ్రమాళి,
కమృతవారాళి శౌరికి ి నాదిలక్ష్మి
నొసఁగిన విధాన రామున ి కొనఁగెఁ గన్య
వని నుతించిరి జనకుని ి సర్వమునులు.

1243

గీ. ప్రితిమణిస్తంభనీమను ి ప్రతిఫలించు
జానకీ రామచంద్రుల ి సౌరుఁగాంచి,
అహహ!!బహురూపములఁ ి దాల్చియాడునంగుఁ
డంగనంగూడి యేతెంచె ి ననిరిజనులు.

1244

గీ. రమణిశిరము సింధూరప ి రాగమున న
లంకరింపఁగఁ గరములు ి నంకుచించెఁ
గమలయుగ్మంబు రాముని ి కిరయుగంబు,
శీతభానునిఖంబమా ి నీతముఖము.

1245

గీ. మంగళమయంబు శోభాత ి రంగితంబు
నఖలజనసమృతము నైన ి యా వివాహ
వైభవంబును వర్ణింప ి వశమే యేక
ముఖముఁ గలిగిన కవికి ి నంభోరుహాక్షి.

1246

నీ. అంతవసిష్ఠుని ి యానతిఁ దలఁదాల్చి
జనకుఁ డూర్జిత లక్ష్మ ి యున కొనంగ
“నీమె యీతని కీతఁ ి డీమెకుఁ దగుననన్”
మాండవిక భరతుని ి మగువఁ జేసె
మునులు నంతోషింప ి భువనవిశ్రుతీర్తి
శ్రుతీర్తి శత్రుఘ్ను ి సతిగఁ గూర్చె

జాగ్రదాదితురీయః సంగతి జీవునిం

బలె మండపముచూడఁ బెలుపుమీఁతెఁ

గీ. దన కీయా చతుష్టయమునఁ దశరథుండు
వరచతుర్వర్గ ఫలములఁ బడసి నట్లు
హర్షముప్పొంగ ధనవస్తుఁ దర్షమునను
యాచకుల బాంధవులను బాఁబి హ్మణులఁ దనిపి; 1247

క. సుతులన్ దశ్యతులన్ నిజ
సతులన్ గుణవతులఁ గూడిఁ సన్పంధుజనా
శ్రీతులన్ స్వపురోహితులున్
హితులున్ దనుగొల్ప విడిదిఁ కేలమిం జనియెన్. 1248

గీ. బాంధవులఁ జూచి యాశ్రితఁ ప్రతతిఁ జూచి
అవనినురులను జూచి వి య్యంకుఁ జూచి
తనపురోహితు మున్నిడిఁ జనక విభుండు
ఎలమిఁ గరముల జోడించి యిట్టులనియె. 1249

క. పొరపాటు లెట్టి పెండ్లికిఁ
బరిపాటిగ నుండు నంపుఁ పాటింపక నన్
గరుణన్ క్షమింప వేడెద
ధరణీసురకల్పభూజఁ దశరథరాజా! 1250

క. తమకంబున దుఃఖంబును
తమనంబున బుంగి, యిపుడు ధన్యుడఁ జైతిన్
దమనంబంధముచే, ను
త్తమగతి చేకూర మాకుఁ దశరథరాజా! 1251

గీ. కూతులను నీకొనంగితిఁ జేతులారఁ
ఎలుబడినీది యింక నాఁ కేలచింత,

అనిన దరహానముంజేసి యజనకవిభుని

గౌగిటరజేర్చి యాతండు యెగరవించె.

1252

గీ. అట్లు వియ్యంకు లిరువురు యెతుల తోప

వారినిధిఁ దేలి మునుఁగూఁగ యెంధుజనము

మాటలన్ బాటలన్ మేను యెఱచియుండ

నీత రామునిఁ జూడఁ గాం యెఱుచుచుండు.

1253

క. ఆనలినాథుని రాముని

మానిని వీక్షింప మాటి యెఱికిఁదలఁకున్,

మానసము ప్రేరణంబునఁ

దానించుక చూచుఁ గాని యెఱియక యుండున్.

1254

ఉ. ఆ యబలాలలామ తన యెఱావిభున్దలకిఁ, బ్రేమశృ

ష్టాయితృప్తృప్తరంపర, ప యెదంబురుహంబుల బంధరంబులై

కాయసరోవరంబునఁ బ్రేరణముఁ బొందుచు నేఁదుచేపలై

హాయిగ సంచరించె నహ యెఱయని మానస ముల్లసిల్లఁగన్

గీ. ఆమెకౌశేయ పరిధాన యెతుల శోభఁ

బ్రాతరారంభ వేళఁ బ్రా యెగ్భాగమునను

దోచునరుణార్కు విభవంబుఁ యెఱొదిపుచ్చు,

నేనునందు సౌదామని యెసడించు.

1256

ఉ. పాదుచునాడుచున్ సకల యెంధుజనంబులు ముచ్చటింపఁగన్

మూడుదినంబు లప్పరిని యెందుల నుద్దులఁ బ్రొద్దుపుచ్చి తా

వేమకతోడ తేఁడు తన యెఱికి నేగఁ దలంచినంతనే

మాడలఁ జేడెలన్ హరుల యెత్తఁగజంబుల స్వందనంబులన్

గీ. వస్త్రముల నవ్యకాంచనా యెఱరణములను,

దాన దానీజనంబుల యెసడముల,

వెంటఁ గొనివచ్చి, జనకుండు లి ప్రీతితోడ,
నఖిలజనములు మేలన లి నరణమిచ్చె.

1258

గీ. నేడు కొడుకుల కోడండ్రొలి తోడనహహ!!
దశరథ నృపుండయోధ్యకుఁ లి దరలు ననుచు,
నల్ప సలిస్థ మత్స్యంబు లి ననుకరించి
జనకవిభు రాణివాసంబు లి సంచలించె.

1259

చ సునయన దుఃఖబాష్పములు లి చూపుల కంకిలి పెట్టి, మెల్లఁగఁ,
గనులనుదుడ్చుకొంచు, జన లి కక్షీతినాథునిబిడ్డఁజేరి య
క్కునగదియించి, తక్కుఁగల లి కూఁతులనాదటఁగొనిలించి,యి
ట్లను:-“వినుఁడ త్తమామలన లి మాదరణంబునుబొందుఁజెల్లఁగన్

గీ. పతుల యజ్ఞకు లోబడి లి వార లిచ్చ
మెచ్చిన విధాన సతతంబు లి మెల్లఁగ వలయు,
నీతిఁ బాయక లోకవి లి ఖ్యాతిఁ గొంచు,
సిరులఁ దులదూకుఁ డనుచు నా లి శీర్షదించె.

1261

చ మునుకొనియొక్క బ్రాహ్మణుఁడఁముందఁజూపఁజూప, రాఘవుం
డనుజులఁగూడి, ప్రియమై లి నాప్తులు మిత్రులు వెంబడింపఁగన్
జనకుని వానియంతిపురి లి చానలఁ దక్కినబంధుసంఘమున్
గని తనపీటికిన్ సెలవుఁ లి గైకొని యేగఁదలంచి వచ్చినన్.

సీ. మనపుణ్య పరిపాక లి మునఁగఁదె యిప్పురి

పరమపావన మయ్యె లి భామలార !

అది యదృష్టమ కాక లి యహహ!! నీతకు మంచి

మగడు చేకూరెనే లి మగువ లార!

కఱవుదీఱఁ గుమారుఁ లి గడుపారఁ గాంచెనే

కానల్యఁ బొగడరే లి కాంత లార!

జనకుఁ డెంతటి తపఁ ది న్సంపన్నుడేవని

పదములఁ గడుగంగఁ ది బడఁతు లార!

గీ. పేదకుం గల్పకంబు ల ది భించినట్లు,
మరణశీలున కమృతంబు ది దొరకి నట్లు,
మనకుఁ బ్రాప్తించె నితనిద ది గృహముతరుణు
లార! యని రాముఁజూచిర ది ప్పొరసతులు.

1263

క. మనమసిశంబు భృశంబని

మనమున రఘురామురూప ది మాణిక్యంబు

జొనిపి సుఖించినఁ జాలదె

యని కొండలు లోదలంచి ది రత్తతిగిరిజా!

1264

నీ. రూపరాశుల, సర్వ ది పాపనాశుల రాజ

తనయుల వీక్షించి ది సుసయనాది,

రమణులెల్లఱు గప్పు ది రంపుటారతి నిచ్చి

స్నాతులఁ గాఁజేసి ది సత్వరముగ

వడ్రపోవేత భో ది జనమునఁ దనియించి,

వలిపంపు జలతారు ది వలువ లొసఁగి,

గౌరవించిన యంత ది ఘనుఁడు రాముఁడు లేచి,

మగువలంజూచి న ది మస్కరించి,

గీ. పూజ్యపాదులు మాతండి) ది పుచ్చెమమ్మ

నకల సౌభాగ్యవతులార! ది సత్ప్రసన్న

మనములన్ మమ్మ దీవించి ది యనుమతింపుఁ

డనిన నిట్లవె సుసయన ది సవినయముగను.

1265

నీ. పరిపూర్ణ కాముండ ది పరిమట్కుజేతపు,

ప్రజ్ఞామయంబు భా ది వప్రియంబు

భవదీయ భావంబు, ఓ పరమపావనమూర్తి
 వఘు వినాశన వర్తి ఓ పతులకీర్తి
 వమిత కృపాస్ఫూర్తి ఓ వఖిల భక్తుల గుణ
 గాగ్రహకుండవు, మమ్ము ఓ మోహహతుల,
 నాడరింపుము, నీత ఓ నాడటఁ బాలింపు
 మేలింపు మనుజుల ఓ నితరసుతల

గీ. జ్ఞానులకు శిరోమణివీవు ఓ నడయహృదయ!
 రామ సద్గుణారామ ని ఓ స్నేమనందు,
 ననిన ముఖమున దరహాస ఓ మంకురింప
 సెలవుఁ గైకొని వెడలె నా ఓ శ్రీవిభుండు. 1266

గీ. అనజలంగూడి శ్రీరాముఁ ఓ డరుఁగుచుండ
 స్త్రీలదృక్కులు వెన్నంటి ఓ తిరిగెఁగాని
 మానసంబులుకటకటా! ఓ మగిడిరావు
 వారివిహవ్యధ వచింప ఓ వశమె గిరిజ! 1267

చ. చిలుకలు మద్దుముచ్చటల ఓ చే, మురిపంబులచే, మరాళముల్,
 పలుకులచేత శారికలు, ఓ లాస్య విలాసముచే మయూరముల్,
 అలరినవౌట నీత విర ఓ హవ్యధ కెంతయు నేప్పుఁగాక, దృ
 క్కుల జలధార లూర జన ఓ కుండుఁ గడుంగడు నేష్యవచ్చునే!

గీ. జనకుఁ డంతటఁ బరివార ఓ జనముఁగూడి
 పెండ్లివారలతో నేగి ఓ పెద్దలైన
 వారియనుమతిం గొనివచ్చి ఓ భక్తితోడ
 ఘనుని శ్రీరామచంద్రునిఁ ఓ గంచి పలికె. 1269

సీ. గాఢంబుగా నిన్నుఁ ఓ గౌగిలింపఁగనిమ్ము
 రామ శ్రీధామ! ని ఓ స్నేమనందు!

ముని మహేశ్వర చిత్తః పవనరుహ మార్తాండ
 అరిష్టక్రము జయించిఁ నట్టి ఘనులు
 నాశరహిత చిదాఁ నందంబు నిర్గుణ
 బ్రహ్మబు గ్రహియింపఁ పశముగాక
 తల్లడిల్లుచునుండు; యిత్కింపఁ జాలక
 నిగమంబులే వేళఁ “నేతినేతి”

గీ. యనుచు ఘోషించు చుండునో పవజనేత్ర!
 శుద్ధచైతన్య మత్యంతఁ నుఖరమగును;
 అసఘ! నినుఁగాంచి ప్రేమించి యనుభవించి,
 భవమహోదధి సీదంగఁ బాలుపడితి. 1270

గీ. అహహ! భవదీయ మహిమంబు నరయవశమె
 నిర్గుణంబును సగుణంబు నీవయగుదు
 నామనము భగవచ్చరఁ ణంబులందు
 లీనమైయుండఁ గోరెద పానుకులజ! 1271

క. అనియిట్లు పలికి జనకుఁడు
 వనజాత్మునిఁ గొంగిలించి యాప్తజలంబుల్
 గనుదోయి జాఱవిడిచెన్
 ఘనమగుతన ప్రేమరసముఁ గార్చిన కరణిన్. 1272

గీ. అతనిభావంబు గ్రహియించి యంబుజాత్ముఁ
 డట్ల యగుఁగాక యని మందఁ హాసమండి
 తాననుండయి వినతుఁడై యనుమతిఁగొని
 యనుజలంగూడి దరశఘం ననుగమించె. 1273

చ. వినయనిధిన్ రఘూద్వహుని పీఠొని, యజ్ఞనకుండు గాధినం
 దనునకు మొక్కి, దేవ! నురఁ నాధునకేని లభింపరాని ద

రృనము లభింపజేసి, వరి యి రాజులు నన్ను శ్రుతార్థుడేసి తే
మని వినుతింతు నంచు విన యీయానతుడై చనె నాత్మసీమకున్.

క. హితులుఁ బురోహితులు శితులు

నతిశోభన్ వెంబడింప యి హర్షజెనఁగన్

గతిపయ దివనంబుల క

క్షితిపాలుఁ డయోధ్యకేగ యి నీతాపతిఁ.

1275

గీ. సుతులతోఁగూడి దశరథ యి క్షితివరుండు

వచ్చు పనువార్త వాలించి యి పౌరవరులు

యోధుల కసాధ్యమైన యి యోధ్య సహహ

చక్కగ నలంకరించిరి యి జలజగంధి!

1276

చ. సురుచిరగాత్రి! యప్పురము యి సొంపును బెంపు నుతింపనానె! సు

స్థిరమతి నిర్జరాదులు మ యి ధింప జనించుపయోధిశస్యకన్

బరిణయమాడి కేశవుండు యి వచ్చిన నాటి వికుంఠసీమయై

కరమువిరాజిలెన్ సురల యి కన్నుల పండువు గాగ నత్తఱిన్. 1277

చ. మననవిలాసిసీపద్మశ యి మానిను లారఘు గామమూర్తిఁ ద

త్సృదతినిఁజూచి మెచ్చుచుఁబ్ర యి సూనములన్ వెడఁజల్లి, పూజకున్

అదనిది యంచుఁ గప్పురపు యి టారతినిచ్చి నుతించిరంత న

మ్మదజలరాశి ఘోషవలె యి మంగళ రావము లొప్పె నెల్లెడన్.

సీ. హర్ష్య గవాక్ష ని యి ర్యధూపధూమముల్

శ్రావణమాసాబ్ద యి చయము గాగఁ

బుర కామినీ ధృత యి పుష్పగుచ్ఛంబులు

వరబలాశంబుల యి వరుస గాగ

మందిరాంగణ బద్ధ యి మణిమయ తోరణ

పంక్తి జేవేద్రువా యి పంబుగాగ

నూత్న పథాహార / రత్నకాంతిచ్ఛట
తరళ విద్యుల్లతా / తతియుఁ గాగ

గీ. ధనధనారావములు గర్జి / తములుగాగ
బ్రాహ్మణులు చాతకమయూర / రాజిగాగ
మునులుఁ బౌరులుఁ గర్షక / జనులు గాగ
నమరుల సుగంధ జలనర్ష / మతీశయించె.

1279

సీ. చాలకాలముదాక / జపియించి తపియించు
యోగీశ్వరుఁడు మోక్ష / మొందినట్లు
అక్షయ క్షయసంక / టాక్రాంతరోగిను
ధారస ధారలఁ / ద్రావినట్లు
ఆగర్భ నిర్భాగ్యుఁ / డై కుందు నిజుపేన
కసక నిధానంబుఁ / గాంచినట్లు
అభినయంబున సంజ్ఞ / నాశయం బెఱిగించు
మూఁగవాఁడొగి వాణిఁ / బొందినట్లు

గీ. పుడమిఁ దడఁబడి మార్గంబు / నడిగి యడిగి
తడవుకొనెడు సంఘండు దృష్టి / బడసినట్లు
రాజపత్నులు చెప్పఁ ద / రంబుగాని
అతులసంతోష మొందిరి / య్యవసరమున.

1280

గీ. జానకీ రామచంద్రుల / సంగతమున
సతుల మంగళాన్వితమైన / యయ్యయోగ్య
కొంతకాలంబుదాకి యే / చింత లేక
అతివ ! యానంద వారాళి / యన రహించె.

1281

గీ. అంత నొకనాఁడు గాధేయుఁ / డాశ్రమమున
కరుంగ నూహించి సభకేగి / సంత నృపుడు

ఆసనంబిచ్చి పూజించి యాదరించి

తనుజసహితుడై పాదపంఠ దనముఁ జేసి.

1282

గీ. శిష్టజనవర్య! యుమ్మదాఁ జీస్సు వలన

నకల సౌభాగ్యములు మాకుఁ జంఘటిల్లె

నుతులఁబోవుడు ననుఁ గృపఁ జూపఁ డనుచు

మగుడ మొక్కిన దీవించిఁ జూనివరుడు.

1283

గీ. పోయివచ్చెద నని, రాముఁ జూచి

మందహాసంబుఁ గావించి, మందగళివి

మార్గముంబట్టి, పురినుండిఁ జిరమిచ్చె

రాముఁడేతేర గొంతదూఁ రంబుదాక.

1284

చ. వరసిజ నేతుఁ డంచు మునిఁ జంఘముచే నుతిఁ గొన్న జానకీ

వరుని వివాహ వైభవముఁ బాడినఁ బల్కిన, నాలకించినన్

స్థిరమగుశ్రీసమృద్ధియు, విశేషనుఖంబు, సపారఘోరసం

సరణవయోధిని స్తరణఁ జక్తియుఁ జేకురుఁ జూపె పార్వతీ! 1285

చ. పరమపవిత్రమైన భగఁ వద్గుణజాలము నాలకించి దు

స్తర భవవార్ధి దాటితివిఁ భవ్యతఁ గాంచితివోధరా భరే

శ్వరుతనజా! రఘూద్వహునిఁ పాదయుగంబు స్మరించినంత, నే

నరుడు పవిత్రచిత్తుడయిఁ నారకవార్ధిఁ దరింపకుండునో. 1286

గీ. దుష్ట కలికాల భక్షితఁ దుర్జనులకు

రాఘవుని దివ్య నామస్మరణమే దిక్కు;

రామ నామామృతంబుఁ ద్రావినింత

ఘోర తాపత్రయాన్ని చల్లారుఁ జూపె

1287

మ. మనమా! చెప్పెద నొక్కచార్తవిని సంభావింపుమా, యింక దు

ర్జనసాంగత్యముఁ బొసి, యీకపట సంసారంబు వర్జింపుమా;

అనఘంబై, భవవార్ధిపోతమగు బ్రహ్మనందకందంబు, రా
మునినామంబును సున్నురింపఁగదే శ్రీ మోక్షంబు సిద్ధిఁచెడున్.

చ. రవికులపావనుండఁచున శ్రీ రాముని కీర్తి నుతించుటే కవి
వ్రావరుల జీవనంబనుచు శ్రీ వాణి పవిత్రముగా రచించితిన్
గవివరులార! రాఘవు జ శ్రీ గన్నుతదివ్యచరిత్రవార్ధి నే
కవియఁ దరింపఁజాలునె? న శ్రీ గంబును పంగువు జాటనోపునే?
మ. శివకోదండ విఖండనాజ్ఞిత యశ శ్రీదామ! శ్రీరామ భా
ర్గవరామ స్మరణతోరునామ! సతసు శ్రీత్రామా! బలోద్దామ! భ
క్త వితానావనకామ! భూధవనుధా శ్రీ ధామా! సరంధామ! యి
త్యువనిన్ సీదుక ధాక్యమంబెసఁగుబోరయాచంద్రతారార్కమున్.

కం. రాజ శిరోమణి పూజిత

రాజేంద్ర! సురేంద్ర మకుట శ్రీ రత్న సమూహ

భ్రాజిత పదరాజీవా

రాజీవ విశాలనేత్ర! శ్రీ సమ్యచరిత్రా!

1291

మాలిని. సుగుణ మణి కలాపా శ్రీ స్థూయమానప్రతాపా!

విగత జనక తాపా శ్రీ భన్న ఫాలాక్షచాపా!

సగుణ విగుణ యాపా శ్రీ సన్న తాకేషభూపా!

జగ దవనకలాపా శ్రీ జానకీ పుష్పరోపా!

1292

గద్య. ఇది శ్రీభాగవతుల సృసింహశర్మ విరచిత శ్రీతులసీ రామా

యణమునందలి బాలకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీరామార్పణమస్తు.

గ మ సి ర పు డు:—

పుట	పంక్తి	తప్ప	ఒప్పు.
3	23	వరశోగంధ	వరయశోగంధ
4	19	కొనవిడు	కొనలిడు
15	2	మత్కవిప్రియవాహ	మత్తవితాప్రివాహ
31	20	గనుగపయోడ్చి	కనుగపయోడ్చి
51	6	మృదుభాషల	మృదుభాషల
51	8	యొనరించెన్	యొనరిచెన్
51	13	సృష్టికుని	సృష్టికిని
114	12	సత్తపా	సత్తపా
177	14	గణిరాజవరుల్	గనిరాజవరుల్
177	17	మానివరునకు	మానివరునకు
180	1	శుద్ధగాంత	శుద్ధశాంత
186	12	తేదండము	వేదండము
186	14	శుభప్రరంబుగన్	శుభప్రద
190	16	కన్యత్వము	కన్యత్వము
193	7	చంద్రనిజకోర	చంద్రనిజకోర

233 పుటలో, 240 పద్యములోని మొదటిరెండు గీత సాదము లిట్లు దిద్దుకొనవలెను.

గీ. నాదుహృదయద్వీర్ఘ్వి కను, సం 1 తతము, నెయ్యి
వరుణపద్మంబులై యుండు 1 సంబుజాక్షి.

మఱియు నందఱు ప్రమాదము లుండవచ్చును. చదువకులు దిద్దికొనఁబార్చి
కులు. అందఁడుగన్పట్టు తప్పుల మాత్రమే, మేము సవరింపఁగలిగితిమి.

సంపాదకుఁడు.

Vegu-Jukka Book Depot

BERHAMPUR.

REDUCED PRICES !

2 వాఁడేవీఁడు	0 12 0
4. సుహృద్దత్త	0 12 0
7 సగుణ (మొదటిభాగము)	1 0 0
8 ,, (రెండవభాగము)	0 8 0
9. ,, (మూడవభాగము)	0 8 0
11. వేంకటరావు	0 12 0
12 నేనే (వాఁడేవీఁడునకు 2 వ భాగము)	0 12 0
13. శోభితనయ (నిరూపక నవల)	0 12 0
14 కాలారాయి (నేనే, వాఁడేవీఁడులకు తరువాయి భాగము)	1 0 0
15 ప్రతిజ్ఞా చాణక్యము	0 12 0
16 పద్మమాలి	0 12 0
17. నానాభద్రవీస్	0 12 0
18 వసంతనేన, వాల్మీకి, ఆమృతవల్లి, కాళిదాసీయము, తా బేదార్ల కృష్ణములు }	0 8 0
19 చంద్రగుప్త	1 0 0
20 జగద్రత్నక శతకము — (కీ శే మండపాకి పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారి కృతిము) }	0 2 0
21. సుందరి (పిల్ల నవల)	0 3 0
22 సుందరి (ఇంగ్లీషు) కీ శే తాతా రామశాస్త్రిగారి కృతిము)	0 2 0
23 500 రూపాయల బహుమానము	0 2 0
24 ఐరోపా మహా సంగ్రామము	0 2 0
25 అహంభావస్యామి (కడుపుబ్బ నవ్వుపుట్టించు హాస్యరస ప్రధాన కావ్యము) }	0 2 0
26 „క్షణమాత్రం మిశ్వరధ్యానమొనర్తు నింద్రియములార కలారక యూరకుండుడీ” అను మకుటముగల యీశ్వరధ్యాన శతకము }	0 2 0
27. దీన చింతామణి 28. దద్దమ్మ (ఒక్కొక్కటి)	0 2 0
29. కథావళి ప్రచురములు 10, 11, 12, 1, 2, ఒక్కొక్కటి	0 4 0

Vegu-Jukka Book Depot,
Berhampore 1st July 1922 }

D. V. Krishna Rao,
Manager.

వేగుఁజుక్కగ్రంథమాల

పూడి పెద్దివారిపీఠి, బరంపురము (గంజాము)

Established on the 12th December 1911

IN HONOUR OF THE DELHI CORONATION DURBAR.

This cancels all Previous Rules.

అధ్యక్షుడు

కార్యదర్శి

(బ్రాశీ)॥ ఆదిభట్ల తరిణియ్య

భాగవతుల వృసింహశర్మ

సిద్ధాంతిగారు.

1. నిరూపకనవలలు, సాంఘికనవలలు, పుణ్యచరిత్రములు, పురాణములు, మృదుచుధురప్రబంధములు, మనోహరనాటకములు, మనోల్లాసములగు నితిహాసములు, చక్కని నిండుక్యాలికోబైంసుతో మూడుమాసముల కొక్కొక్కటిగా వెలువడుచుండును.
2. గ్రంథము వెలువడినవెంటనే శాశ్వతచందాదారుల పద్ధతిని, రు 1—0—0 నెలకు (పోష్టేజీగాక) వీ. పీ. గా చందాదారులకు పంపబడుచుండును.
3. నాలుగు గ్రంథములు పోష్టేజీలుకాక వత్సరమునకు నాలుగు రూపాయలకు మించదు.
4. ప్రవేశరుసుము నాల్గు అణాలుమాత్రమే.
5. చందాదారులగువారు వెనుకటిగ్రంథములన్నియు గొనవలయునను నిబంధనలేదు. కాని కోరినవారికి చందాదారుల వెలకే వెనుకటిపుస్తకములు లభించగలవు.
6. ఇంద్రప్రదప్రభు ప్రచురింపబడు అనుబంధగ్రంథములు చందాదారులకుమాత్రమే నుచితముగఁ బంపబడును.

గ్రంథ రచనానియమములు

1. Characterisation 2. Development of character 3. New ideas 4. Historical Beauties 5. Description of Nature and other Varieties.

N. B:—కీతులసీరామాయణము (బాలకాండము) విభిమరాఘవము అనునరెండు గ్రంథములు మాత్రము సగము క్యాలికోఅట్టబైండుతో ఎచ్చునని యిదివరకే చందాదారులకు తెలియజేసియున్నారము.

వేగుఁ జుక్క గ్రంథ మాలలో

లభించు యితరగ్రంథములు.

నాటకత్రయము

1. విజయవిజయము 0—10—0

(ఈనాటకము కర్ణాటకాకే వ్రాయబడినది)

2. విచిత్రవీరబాబ్బిలి లేక పద్మనాయకవిక్రమము 0—12—0

(విజయరామరాజుగారి రాజసీతి యిందు చక్కగ చిత్రింపబడినది. బాబ్బిలియుద్ధనాటకములలో ప్రసిద్ధికెక్కినది)

3. ప్రతిజ్ఞాచాణక్యము 0—12—0

(శ్రీ ద్విజేంద్రలాల్ రాయగారి నాటకరత్నము. చాణక్యని పాత్ర నెఱుంగవలెననిన నియ్యది తప్పక చదువుడు.)

4. అభినవభర్తృహరి 0—10—0

(భర్తృహరిబోలిన నూతనగ్రంథము సీతి, శృంగార, వైరాగ్యముల బోధించు చక్కనిపద్యములు)

నవలలు

5. రసపుత్రీజీవనసంధ్య 0—14—0

కావ్యనిధి చెలికాని అచ్చారావుగారిచే సంపాదితము శ్రీరమేశచంద్రదత్తగారి బంగారీనవల కనువాదము చరిత్రాత్మకము అద్భుతకథావిధానము)

6. వైకుంఠమతము 0—8—0

(సాంఘిక నిరూపకనవల నాగరికతపేర జరుగు సాంఘిక దురాచారముల గనుగొన నిది చూడుడు)

వేగుఁ జుక్క గ్రంథమాల

పూడి పెద్దివాటిపేడి

బరలపురం (గంజాము)

AMRUTA BINDU

USHADHALAYA,

BERHAMPORE, (Ganjam).

ఆతిరిక్త శుక్ల, క్షయము వలన కలిగిన పలువిధ రోగములకు

సిద్ధావధము

స్పృహశక్తి, రతిశక్తి, స్నాయశక్తిని దృఢపరచు శక్తిగల

భగవద్దత్తమును తంత్రీశాస్త్రీక

మృత్యుంజయకల్పము

సప్తధాతువులను, ఆశయములను బలపరచును. పలచని వీర్యమును చిక్కవరచి, రతిశక్తి హెచ్చించును. మూత్రములో, నిద్రలో, స్త్రీప్రసంగములో, వీర్యప్రాసము కలుగుచున్నను త్వరలో కట్టును. సకలవిధ మేహములు, బహుమూత్రములు, యింద్రియపైధిల్యము, చిత్తచాంచల్యము, దగ్గు, క్షయ, శ్వాస, వాతము, అజీర్ణము, మొదలగు పురాతనరోగముల నశింపజేసి, నూతన ఉత్సాహము, బలము, తేజము, కాంతి, స్మృతి, ధృతి, కలిగించును.

15 రోజులకు సరిపడు 30 మాత్రలు గల శబ్ద 1కి రు3-0-0

చిరునామా:—

కవిరాజ శ్రీమధుసూదన శర్మ

అమృతబిందు ఔషధాలయము, బరంపురం (గంజాం)

శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణము

ఓంకారము వేదములకు మూలమైనట్లును గాయత్రీమంత్రము మంత్రములకెల్ల ప్రారంభమైనట్లును శ్రీమద్వాల్మీకి విరచిత రామాయణము కావ్యములకెల్ల నాదియై యలరారుచున్నది. సర్వోత్కృష్టతగల యీ రామాయణమహాస్థవమునకు మహనీయు లజేకు లనేక సంస్కృత వ్యాఖ్యానతీరముల నేర్పరచియుండిరి. అందుఁగొన్ని ముద్రింపఁబడి దర్శనీయములుగను గొన్ని ముద్రింపఁబడమి దర్శన సౌలభ్యము లేకయుండుటయుఁ గాంచి బ్రహ్మశ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరశాస్త్రిగారు ముద్రితముదిత వ్యాఖ్యానములఁ జాలవఱకు సంకరించి పండితులు పామరులు తీమతస్థులు తదితరులు సంస్కృత వ్యాఖ్యానతీరముల నుగమముగాఁ బ్రవేశించి చూచి యందలివిశేషములగాంచి సంతసించునట్లు నొకచాఁబరగు సంపూర్ణాంధ్ర వ్యాఖ్యానమును, ప్రతిశ్లోకమునకు ప్రతిపదార్థము, తాత్పర్యము, విశేషార్థములు, కథాసందర్భము ననుసరించి చిత్రీపటములును గలిగి యలరారునట్లు రచించి 50 పౌనుల డబుల్ రాయల్ సైజు గ్లేజుకాగితములమీఁది రెండుమాసముల కొక్కొక్క సంపుటముగాఁ బ్రకటింపుచున్నారు. సంపుటము 200 పుటలు గలిగి బైండు చేయఁబడియుండును. జీవితశేషము నిందుఁగడవ బద్ధకంఠులై శ్రీ శాస్త్రుల వారు దీనంగల రాజకీయనైతికసాంఘిక మతధర్మములను, ఐహికామృష్మిక మార్గములను గరతలామలకముగాఁ జేసి ముద్రించుచున్నారు. ప్రతి భారతీయాంధ్రుఁడు బంధింపఁదగిన గ్రంథము. ఇంతవఱకు బాలకాండమున నైదుసంపుటములు ముద్రింపఁబడినవి. ఆయోధ్యాకాండ సంపుటములు ముద్రింపఁబడుచున్నవి. సంపుటములన్నియుఁ దెప్పించుకొనువారు శాశ్వతచందాదారులుగా నెన్నఁబడుదురు. శాశ్వత చందాదారులు మొదట రు 0-8-0 లు ప్రవేశరుసుము చెల్లింపవలెను.

సంపుటము 1కి పోస్టుఖర్చులుగాక చందాదారులకు రు 1-2-0, ఇతరులకు రు 1-4-0. వివరములు మాకుప్రాసిన తెలిసికొనవచ్చును.

శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణ గ్రంథమాలా కార్యస్థానము,

ఆర్యాపురము, రాజమహేంద్రవరము.

